

การศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียน
สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร

นางสาว สุมนา สัมมาทิพย์

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT FOR KINDERGARTEN ART
ACTIVITIES IN SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE PRIVATE EDUCATION
COMMISSION IN BANGKOK

Miss Sumana Summatip

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Art Education
Department of Art , Music and Dance Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์
ศิลปศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร

โดย

นางสาวสุมนา สัมมาทิพย์

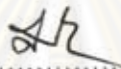
สาขาวิชา

ศิลปศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

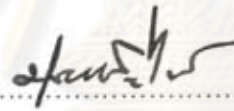
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อำไพ ตีรณสาร

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์

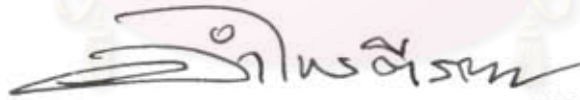

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อำไพ ตีรณสาร)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. จีระพันธุ์ พูลพัฒน์)

คู่มือวิทยานิพนธ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุมนา สัมมาทิพย์ : การศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร. (A STUDY OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT FOR KINDERGARTEN ART ACTIVITIES IN SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE PRIVATE EDUCATION COMMISSION IN BANGKOK) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร, 184 หน้า.

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ในด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม ในโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากครูผู้สอนจำนวน 250 คน การสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนและการสังเกตการสอนที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอน และแบบสังเกต นำเสนอในรูปแบบความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีระดับสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) โดยมุ่งเน้นด้านความสว่างในห้องเรียนมีเพียงพอต่อการมองเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$) สิ่งแวดล้อมด้านสังคม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$) โดยพบว่า เด็กมีความสุขสนุกสนาน ยิ้มแย้ม แจ่มใส ร่าเริง ขณะทำกิจกรรมศิลปะ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.41$) จากการสังเกตพบว่า ครูดูแลเด็กอย่างใกล้ชิดโดยใช้เทคนิคต่างๆ ในการสอน เช่น การให้กำลังใจ ให้คำชมเชย และการสร้างบรรยากาศให้สนุกสนานเพื่อให้เด็กสนใจทำกิจกรรม ห้องเรียนศิลปะแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ห้องเรียนที่ประกอบด้วยมุมต่างๆ หลายมุมแต่มุมจัดวางไว้ชัดเจน เว้นพื้นที่ส่วนใหญ่ไว้สำหรับทำกิจกรรมศิลปะ โต๊ะนักเรียนอยู่กลางห้อง และแบบที่เป็นห้องโถง ภายในห้องมีเฉพาะวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะเท่านั้น มีโต๊ะวางไว้กลางห้อง และยังมีพื้นที่โถงสำหรับเด็กใช้ทำกิจกรรมหรือเดินเล่นได้อย่างอิสระ

ภาควิชา ศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา ลายมือชื่อนิสิต.....สุมนา สัมมาทิพย์
สาขาวิชา.....ศิลปะศึกษา..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
ปีการศึกษา..... 2553.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความสามารถของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อำไพ ตีรณสาร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้สละเวลาให้ผู้วิจัยได้เข้าพบ และปรึกษา ตลอดจนเสนอคำแนะนำที่มีประโยชน์ ทำให้งานวิจัยฉบับนี้สมบูรณ์ และถูกต้อง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ ประธานในการสอบ และรองศาสตราจารย์ ดร. จีระพันธ์ พูลพัฒน์ กรรมการสอบ ซึ่งท่านได้ช่วยให้คำแนะนำ แก้ไขที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ในโอกาสนี้ผู้วิจัยนี้ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน อันได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร อาจารย์ ดร.อภิสิทธิ์ สินธูภาค ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศิริลักษณ์ ศิริกมล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทินกร บัวพูล และอาจารย์ วิจารณ์ คุ่มคำ ที่ได้เสียสละเวลาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ให้ครอบคลุมทุกด้าน ทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินไปอย่างราบรื่น

งานวิจัยชิ้นนี้จะสำเร็จลุล่วงไม่ได้ถ้าขาดความร่วมมือจากผู้บริหาร คณาจารย์ ในโรงเรียนสังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร ที่ได้รับการส่งเสริมตัวอย่าง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่าน ณ โอกาสนี้

กราบขอบพระคุณ บิดา มารดา และครอบครัว ที่สนับสนุนให้ผู้วิจัยได้ศึกษา และให้กำลังใจมาโดยตลอด นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านทั้งที่โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะครุศาสตร์ ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาจนได้รับความสำเร็จในการศึกษา และสร้างความเป็นครูเพื่อสืบทอดความรู้ต่อไปยังลูกศิษย์ต่อไป

สุดท้ายนี้ขอขอบใจ เพื่อนร่วมงาน เพื่อนร่วมเรียน ทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อต่อผู้วิจัยในทุกๆด้าน และเป็นกำลังใจให้กันและกันมาโดยตลอด

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	8
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	8
วิธีดำเนินการวิจัย.....	9
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	10
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
1. การจัดการศึกษาปฐมวัย.....	12
1.1 ความหมายของการศึกษาปฐมวัย.....	12
1.2 ความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย.....	13
1.3 จุดมุ่งหมายของการศึกษาปฐมวัย.....	14
1.4 หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย.....	16
1.5 รูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัย.....	18
2. การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์.....	19
2.1 ความหมายของศิลปะ.....	19
2.2 ความหมายของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์.....	20
2.3 ความสำคัญของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์.....	21
2.4 คุณค่าของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย.....	22

	หน้า
2.5 หลักการในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย.....	28
2.6 กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย.....	31
3. การจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้.....	34
3.1 ความหมายของสิ่งแวดล้อม.....	34
3.2 ลักษณะของบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้.....	35
3.3 กิจกรรมและประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย.....	37
3.4 การจัดสิ่งแวดล้อม.....	43
3.5 สื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย.....	49
3.6 สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้.....	51
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	67
4.1 งานวิจัยในประเทศ.....	67
4.2 งานวิจัยต่างประเทศ.....	73
 บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
การศึกษาและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น.....	76
การกำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่าง.....	76
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	78
การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ.....	79
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	81
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	82
การสรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	84
 บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
1. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล จากแบบสอบถาม.....	86
2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับ อนุบาลในโรงเรียนอนุบาล จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา.....	100
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับ อนุบาลในโรงเรียนอนุบาล จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน.....	106

	หน้า
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดสิ่งแวดลอมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับ อนุบาลในโรงเรียนอนุบาล จากแบบสังเกต.....	110
 บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
การสรุปผลการวิจัย.....	118
การอภิปรายผลการวิจัย.....	125
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	133
 รายการอ้างอิง.....	 135
ภาคผนวก.....	142
ภาคผนวก ก. รายงานผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัย.....	143
ภาคผนวก ข. รายงานผู้บริหารและครูผู้ให้การสัมภาษณ์.....	145
ภาคผนวก ค. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	148
ภาคผนวก ง. ตัวอย่างรูปภาพสิ่งแวดลอมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล.....	164
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	184

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ค่าความถี่และร้อยละของครูผู้จัดกิจกรรมศิลปศึกษา จำแนกตามข้อมูลทั่วไป...	86
2	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ของครูผู้จัดกิจกรรมศิลปศึกษา เกี่ยวกับระดับความคิดเห็นในสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษา ระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล จำแนกตามสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ.....	89
3	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของครูผู้จัดกิจกรรมศิลปศึกษา เกี่ยวกับระดับความคิดเห็นในสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษา ระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล จำแนกตามสิ่งแวดล้อมทางสังคม.....	92
4	ค่าความถี่และร้อยละ จัดลำดับตามความถี่ ของครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษา จำแนกตามความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางในการออกแบบห้องเรียน.....	95
5	ค่าความถี่และร้อยละ จัดลำดับตามความถี่ ของครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษา จำแนกตามความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับอนุบาล.....	97
6	ค่าความถี่และร้อยละ จัดลำดับตามความถี่ ของครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษา จำแนกตามความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการการสนับสนุนเพื่อพัฒนาการจัดสภาพแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษา.....	98
7	ค่าความถี่และร้อยละ จัดลำดับตามความถี่ ของครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษา จำแนกตามความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษา ที่ช่วยให้เด็กมีความสุขกับการทำกิจกรรม.....	99
8	ค่าความถี่และร้อยละ ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามข้อมูลทั่วไป และข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน.....	100
9	ค่าความถี่และร้อยละ จัดลำดับตามความถี่ ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับอนุบาล.....	102

ตารางที่		หน้า
10	ค่าความถี่และร้อยละ ของครูผู้สอน จำแนกตามข้อมูลทั่วไป.....	106
11	ค่าความถี่และร้อยละ จัดลำดับตามความถี่ ของครูผู้สอน จำแนกตามความ คิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ ศิลปศึกษาระดับอนุบาล ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ.....	107
12	ค่าความถี่และร้อยละ จัดลำดับตามความถี่ ของครูผู้สอน จำแนกตามความ คิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ ศิลปศึกษาระดับอนุบาล ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมด้านบุคคล.....	108
13	ค่าความถี่และร้อยละ จัดลำดับตามความถี่ ของครูผู้สอน จำแนกตามความ คิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ ศิลปศึกษาระดับอนุบาล ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมด้านกิจกรรม.....	109
14	ค่าความหนาแน่นของเด็กนักเรียนต่อขนาดห้องเรียน ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามข้อสังเกตเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ ศิลปศึกษาระดับอนุบาล ทางกายภาพ.....	110
15	ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามข้อสังเกตเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับ กิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับอนุบาล ทางสังคม.....	113

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนผังห้องกิจกรรม.....	56
2	แผนผังพื้นที่กิจกรรมกลางแจ้ง.....	57
3	ตัวอย่าง แผนผังการจัดห้องเรียน (รูปแบบที่ 1).....	61
4	ตัวอย่าง แผนผังการจัดห้องเรียน (รูปแบบที่ 2).....	62

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมปัจจุบันให้ความสนใจการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับเด็กปฐมวัยมากขึ้น โรงเรียนเป็นสิ่งแวดล้อมส่วนหนึ่งของเด็กปฐมวัย ที่มีความสำคัญและมีบทบาทในการสนับสนุนทั้งด้านการเรียนรู้และช่วยปลูกฝังคุณลักษณะทางด้านนิสัยที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียนในทุกด้านทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาให้เต็มตามวัยและศักยภาพของผู้เรียน พัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะและมีคุณธรรมจริยธรรมสามารถประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเรียนของนักเรียนโดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมทางการศึกษา สมทรง อินสว่าง (2540 : 88) ได้กล่าวว่า โรงเรียนเป็นสถานที่ให้การศึกษา อบรม เปรียบเสมือนบ้านแห่งที่สองของนักเรียน เนื่องจากนักเรียนจะต้องใช้ชีวิตอยู่วันละไม่ต่ำกว่า 6 - 7 ชั่วโมง เป็นเวลา 6-12 ปี ดังนั้นสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนจึงมีอิทธิพลต่อสุขภาพอนามัยของนักเรียนมาก ถ้าโรงเรียนจัดสิ่งแวดล้อมให้ดี ก็จะช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักเรียนให้ดีขึ้น ตรงกันข้ามถ้าสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนไม่ดีเท่ากับเป็นการบั่นทอนชีวิตจิตใจของนักเรียนไปด้วย อรุณี โคตรสมบัติ (2542 : 5-6) ได้แบ่งสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนออกเป็น 5 ด้าน คือ สิ่งแวดล้อมขององค์กร สิ่งแวดล้อมด้านการเรียนการสอน สิ่งแวดล้อมทางสังคม สิ่งแวดล้อมทางการเงินและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งสิ่งแวดล้อมทั้ง 5 ด้านนี้ โรงเรียนอาจมีการจัดและดำเนินการในด้านต่างๆ จำแนกแยกย่อยแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของโรงเรียน บรรยากาศ อย่างไรก็ตาม สิ่งแวดล้อมที่ดีของนักเรียนมีส่วนช่วยเสริมสร้างความคิด จิตใจและคุณธรรมต่างๆ อันพึงประสงค์ ตลอดจนช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองให้เต็มความรู้ ความสามารถและเต็มตามศักยภาพ

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคลเป็นแนวคิดใหม่ ที่มุ่งพัฒนาและเสริมสร้างพลังความสามารถที่มีอยู่ในแต่ละคนให้เจริญเติบโตอย่างเต็มขีดความสามารถ โดยศักยภาพจะได้รับการกระตุ้นและพัฒนาโดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งครูมีบทบาทเป็นผู้เอื้ออำนวยกระตุ้นการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ตามสภาพและธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2541: 61) ทั้งนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 หมวด 4 มาตรา 24(5) ระบุให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริม

สนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินผลคุณภาพการศึกษา, 2545: 14)

การจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้กำหนดแนวทางสำคัญในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาที่เหมาะสม ว่าควรยึดเด็กเป็นศูนย์กลางจัดให้สอดคล้องเหมาะสมกับวัย ความสนใจ ความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยใช้กิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่นที่หลากหลาย จัดให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อที่หลากหลาย เพราะสื่อต่างๆ จะเป็นตัวนำความรู้ไปสู่เด็ก ทำให้เด็กเรียนรู้ตามจุดประสงค์ แต่เนื่องจากเด็กวัย 2-6 ปี เป็นช่วงที่มีความเปลี่ยนแปลงในส่วนของพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน อันได้แก่ พัฒนาการทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญาอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการทางด้านความคิดและสติปัญญา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการพัฒนาเด็กให้เติบโตมาอย่างมีคุณภาพ เด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีจะส่งผลให้พัฒนาการทางด้านสติปัญญาดีกว่าเด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ด้อย เพราะการถูกสกัดกั้นพัฒนาการด้านต่างๆ การจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีแก่เด็ก มีองค์ประกอบหลายประการและที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง คือการจัดกิจกรรมศิลปะ (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2545: 35) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านต่างๆ ของเด็กปฐมวัยได้อย่างครบถ้วน เพราะกระบวนการทำงานศิลปะจะเริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งเป็นประสบการณ์การบูรณาการ ความคิดและจินตนาการเข้าด้วยกัน ซึ่งศิลปะเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้านหนึ่งที่เหมาะสมกับวัยเด็กเป็นอย่างมาก ที่ช่วยพัฒนาการทางด้านการเรียนรู้โดยตรงเพราะประสบการณ์ในการสร้างสรรค์เด็กจะต้องคิด สืบเสาะ ตรวจสอบสร้างสรรค์ให้สัมพันธ์กับวัสดุ ช่วยให้เด็กได้เรียนด้วยการกระทำจริง และมีประสบการณ์ตรง เช่น การให้โอกาสเด็กในการเล่น สืบเสาะ ค้นคว้า ทดลอง มีโอกาสเลือกตัดสินใจและแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง (สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์, 2545: 36-37,39) ได้พบเป้าหมายการแสดงออก พฤติกรรมเหล่านี้ ส่งผลให้เด็กได้พัฒนาให้เกิดประสาทขับไว้ในการเรียนรู้ มั่นใจในความคิดและกล้าแสดงออก ในขณะเดียวกันการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ให้กับเด็กปฐมวัยนั้น นับได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้รู้จักการร่วมมือกันทำงาน มีการแบ่งปัน และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผลงานทางด้านศิลปะถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการในทุกๆ ด้าน ทั้งทางร่างกาย จิตใจอารมณ์ สังคมและสติปัญญา นอกจากนี้ยังทำให้เด็กเห็นคุณค่าใน

ตนเอง มั่นใจกล้าคิดกล้าแสดงออกอย่างเต็มที่ เชื่อมมั่นและภาคภูมิใจในผลงานของตนเองมีความเพียร ความอดทน มีสมาธิในการทำงานและรู้จักรับผิดชอบ

การจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างเสริมด้านนิสัยให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็ก โดยมีได้มุ่งหวังจะพัฒนาเด็กให้เป็นศิลปิน จัดขึ้นเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ มีประสบการณ์ด้านศิลปะ มีความคิดที่ดีต่อศิลปะ ฉะนั้นกิจกรรมศิลปะศึกษา จึงมุ่งผลต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าแก่สังคมมากขึ้น สำหรับจุดมุ่งหมายของกิจกรรมศิลปะศึกษาที่กล่าวไว้ในแผนการจัดการประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ รู้จักชื่นชมในสิ่งสวยงาม เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ได้ปรับตัวจากการทำกิจกรรมร่วมกัน มีความอดทน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รับผิดชอบ โดยการเรียนการสอนศิลปศึกษานั้นเป็นวิชาที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการในด้านการรับรู้ การสร้างสรรค์ และสุนทรียภาพ ควบคู่ไปกับพัฒนาการด้านอื่นๆ เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษานั้น เป็นการจัดการศึกษาศิลปะให้กับเด็กอย่างมีกระบวนการ ซึ่งศิลปะจะแสดงถึงพื้นฐาน พัฒนาการตามธรรมชาติของเด็ก และสามารถบอกถึงพัฒนาการของเด็กได้ (กุลยา ตันติผลชีวะ, 2542: 25) โดยกิจกรรมศิลปะทุกประเภทนั้นมีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ให้กับเด็ก และสามารถตอบสนองความต้องการของเด็กในแต่ละด้านได้เป็นอย่างดี (Lowenfeld, 1987) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าศิลปะและสุนทรียภาพเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเด็ก หากเด็กมีประสบการณ์การรับรู้ที่ดีเหมาะสมกับวัย เด็กจะสามารถโยงประสบการณ์จากการรับรู้ทางศิลปะไปสู่การรับรู้ด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้เด็กรู้จักสังเกต มองเห็นในรายละเอียดอันนำไปสู่พัฒนาการด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยง และหากเด็กมีประสบการณ์การรับรู้ทางศิลปะที่ดีที่เหมาะสมกับวัย เด็กจะสามารถโยงประสบการณ์จากการรับรู้ทางศิลปะไปสู่การรับรู้ด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้เด็กรู้จักสังเกตมองเห็นในรายละเอียด อันนำไปสู่พัฒนาการด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง และเชื่อมโยง (เสาวลักษณ์ อนุดิษฐ์, 2542: 10) การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จึงต้องมีความหลากหลายเพื่อเป็นการเปิดกว้างทางความคิดให้เด็กเกิดการพัฒนารับรู้มากขึ้น และเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสทดลองประสบการณ์ทางศิลปะใหม่ๆ อยู่เสมอ (Herberholz and Alexander, 1985)

กิจกรรมศิลปะที่ได้นำมาใช้สำหรับเด็กปฐมวัย มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดการคิดริเริ่มสร้างสรรค์พัฒนาอารมณ์ และสังคม ซึ่งในรูปแบบนี้ กุลยา ตันติผลชีวะ (2547: 31-35) ได้นำมาพัฒนาเป็นรูปแบบศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้โดย

จัดเป็นกิจกรรมของการแสดงออก ความรู้ ความคิด และจินตนาการ ซึ่งสามารถนำลักษณะของ ความงามและการได้ระบายออกทางอารมณ์มาเป็นสื่อการเรียนรู้ที่เกิดความจำและความเข้าใจดี ยิ่งขึ้น ศิลปะช่วยให้เด็กเชื่อมสาน และบูรณาการประสบการณ์ที่มีเด็กสามารถผสมผสานความรู้ วิทยาศาสตร์ สังคม คณิตศาสตร์ ภาษาลงในศิลปะที่เด็กแสดงออกศิลปะเป็นกิจกรรมที่เด็กสัมผัส ได้สามารถระบายความคิด ความรู้ และสื่อบอกคนอื่นรู้ นอกจากนั้นศิลปะยังเป็นกิจกรรมที่ เพลิดเพลินกระตุ้นการเรียนรู้ ซึ่งการนำมาใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ จำแนกได้เป็น 6 ลักษณะ ดังนี้

1. ศิลปะย่ำ หมายถึง ย้ำการเรียนด้วยงานศิลปะ
2. ศิลปะถ่ายโยง หมายถึง ถ่ายทอดการเรียนรู้เป็นงานศิลปะ
3. ศิลปะปรับภาพ หมายถึง ปรับภาพการเรียนรู้เป็นงานศิลปะ
4. ศิลปะเปลี่ยนแปลง หมายถึง เปลี่ยนสิ่งเรียนรู้เป็นงานศิลปะ
5. ศิลปะบูรณาการ หมายถึง บูรณาการการเรียนรู้ไปสู่งานศิลปะ
6. ศิลปะค้นหา หมายถึง ค้นหาความรู้จากศิลปะ

และผลงานวิจัยของกุลยา ตันติผลาชีวะ ได้ค้นพบว่า ศิลปะย่ำและศิลปะถ่ายโยงเป็น ศิลปะที่เหมาะสมกับเด็กอายุ 3-5 ขวบ

เนื่องจากการเรียนรู้ของเด็กเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคน และประสบการณ์ทาง สังคม โดยอาศัยฐานความรู้ประสบการณ์จากชีวิตจริง จากประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมเมื่อได้รับการ สนับสนุนด้วยกิจกรรมที่หลากหลายเป็นกระบวนการและขั้นตอน และเกิดการขยายความคิดสร้าง ความรู้ โดยความรู้ใหม่และความรู้เดิมมีความเชื่อมโยงกันอย่างมีระบบ ครูจึงมีบทบาทในการจัด ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยให้เด็กแต่ละคนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดย องค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน คือ สิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ที่เราได้จัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ในห้องเรียน ซึ่งรวมถึงการออกแบบ งาน ศิลปะ ส่วนประกอบในการสอน การสร้างความคุ้นเคย และการสร้างสิ่งแปลกใหม่ มนุษย์นั้นมีความพร้อมที่จะรู้ จะมอง และรับรู้ในการกระทำของผู้อื่น โดยการคัดกรองและจัดการกับข้อมูล ต่างๆ ที่ได้จากสิ่งแวดล้อมนั้น (McFee, 1977) การสร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับนักเรียนมี ผลต่อพัฒนาการลักษณะนิสัย เจตคติที่ดีของนักเรียนเป็นอย่างมาก (สุมน อมรวิวัฒน์ และ สมพงษ์ จิตระดับ, 2531) จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าการจัดสิ่งแวดล้อมที่พร้อมจะเอื้อต่อการ เรียนรู้ทางศิลปะเป็นสิ่งสำคัญ และสอดคล้องกับทิศทางการจัดการศึกษาปฐมวัยของไทยตาม แนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่สนับสนุนให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม สื่อการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวก

สะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียน การสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน มากที่สุดคือครู ซึ่งมีบทบาทเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ใหม่ๆ สื่อการสอน วัสดุอุปกรณ์ที่ เหมาะสมกับบทเรียน สถานที่และการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน (พัชนี วังยายฉิม, 2545)

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542) ได้กล่าวถึงความสำคัญในการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับเด็กวัย อนุบาล โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมภายนอกห้องเรียน และสิ่งแวดล้อมภายใน ห้องเรียน ซึ่งหลักสำคัญในการจัดต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะอาด เป้าหมายการพัฒนา เด็ก ความเป็นระเบียบ ความเป็นตัวของเด็กเอง ให้เด็กเกิดความรู้สึกรับรู้ มั่นใจ และมีความสุข อาจแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมกับการประกอบกิจกรรมโดยจัดแบ่งพื้นที่อำนวยความสะดวกเพื่อเด็ก และครู พื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมและการเคลื่อนไหว และพื้นที่จัดมุมประสบการณ์ และมุมเล่น การ พัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพนั้น นอกจากจะต้องพัฒนาปัจจัยด้านคุณลักษณะของ ผู้สอน และกลวิธีในการจัดการเรียนการสอนแล้ว ปัจจัยด้านการจัดสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศ ในห้องเรียน นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางสติปัญญา และ การเรียนรู้ของเด็ก ตามที่ สุมน อมรวิวัฒน์ และ สมพงษ์ จิตระดับ (2531) ได้ให้ข้อคิดในเรื่อง ของการจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในห้องเรียนไว้ว่า การจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการ เรียนที่ดีจะช่วยสร้างศรัทธาความเชื่อ และความเลื่อมใสแก่ผู้เรียน ช่วยสร้างความสนใจ ความ ตั้งใจ และเป็นพื้นฐานให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของการสอนได้เป็นที่น่าพอใจ ซึ่งสอดคล้องกับ วิณา วัชรวิชัย และคณะ (2533) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอน ที่ก่อให้เกิดบรรยากาศของการกระตือรือร้นร่าเริง มีอิสระ ปราศจากความกลัว หวาดระแวงหรือ ความอึดอัดไม่สบายใจจะทำให้เด็กนักเรียนมีความผูกพัน ตื่นเต้น สนใจในการเรียนและเรียนรู้ได้ ดี เด็กจะพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจในอัตราสูง มีความไวต่อการรับรู้สิ่งแวดล้อมความรู้สึกและ บรรยากาศในห้องเรียน ถ้าหากครูผู้สอนมีอารมณ์ดี แจ่มใส มีความเมตตากรุณา มีความรัก และเป็นมิตรกับเด็กคนอื่นๆ ย่อมเป็นที่แน่ใจได้ว่า เด็กจะรับรู้อารมณ์ความรู้สึกนั้นไว้ แล้ว ปรับปรุงสร้างเสริมพฤติกรรมของตนให้สอดคล้องกับครูและสิ่งแวดล้อมของห้องเรียนด้วย การจัด กิจกรรมให้ผู้เรียนได้รับคุณค่าตามเป้าหมายนั้น วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมใน การเรียน นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญเพราะสิ่งแวดล้อมที่ดี จะมีสภาพเป็นแรงผลักดัน หรือกระตุ้นให้ การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งแวดล้อมที่ดีเช่นนี้จะช่วยสร้างเสริมการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น” การใช้สวนต่างๆ หรือบริเวณในชั้นเรียนเพื่อประกอบกิจกรรม จึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ควร พิจารณา เพราะอาจมีปัญหาและความไม่สะดวกเกิดขึ้นได้เสมอ การจัดสวนต่างๆ หรือบริเวณ

ภายในชั้นเรียนให้เกิดความสะดวกแก่การเรียนรู้ นับว่าเป็นการพัฒนาแผนผังชั้นเรียนได้ประการหนึ่ง การกำหนดแผนผังของชั้นเรียนจำเป็นต้องนำเอาลักษณะต่างๆ ของแต่ละวิชามาประกอบกัน พื้นที่ในห้องเรียนถือเป็นดินแดนที่ครูและนักเรียนจะใช้ร่วมกัน ในแต่ละชั้นเรียนต่างมีความแตกต่างกันและมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างกัน ความแตกต่างและเป็นตัวของตัวเองนี้เองที่สะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งหวังที่ ความตั้งใจของครูและสถาบันที่จะปลูกฝังแก่นักเรียน ครูและสถาบันจึงควรพิจารณาอย่างรอบคอบที่จะจัดพื้นที่ในห้องเรียนอย่างไร จึงจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก สำหรับสังคมยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม

ผลการศึกษาโครงการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาระดับ “ปฐมวัย” อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร และคณะ (2544) พบว่า ในภาคกลาง ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่ได้รับทราบเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มากกว่าภาคอื่นๆ อีกทั้งได้มีการนำมาปรับใช้ในการจัดสิ่งแวดล้อม คือ ครูส่วนใหญ่มีการจัดสื่อที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นทำทหายความคิดความสามารถของเด็ก และตอบสนองจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ของเด็ก นโยบายในการดำเนินงานด้านจัดสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารส่วนใหญ่คือ การจัดสิ่งแวดล้อมให้มีบรรยากาศอบอุ่นคล้ายบ้าน ซึ่งแตกต่างจากภาคอื่นๆ ส่วนหญิง อรุณศิริ (2551) พบว่า การจัดสิ่งแวดล้อมนอกชั้นเรียนพบว่า มีพื้นที่ให้เด็ก สำหรับทำกิจกรรม กลางแจ้ง มีสนามที่มีร่มเงา มีการดูแลความสะอาดปลูกและประดับต้นไม้ ขาดความเป็นสัดส่วนของสนามเด็กเล่น ไม่มีบ่อน้ำและบ่อทราย เครื่องสุขภัณฑ์ที่ใช้ไม่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย และชาติชาย ศักดิ์คำดวง (2541 :18-19) ได้ศึกษา การบริหารสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าสิ่งแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ เช่น บริเวณพื้นที่ของสถานที่ตั้งอาคารเรียน ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด สนามกีฬา สถานที่รับแขก สถานที่พักผ่อน การตกแต่งสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายในสังคมนวมทั้งสภาพแสงเสียงและสิ่งอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่และการศึกษาในสถานศึกษา การสร้างอาคารเรียน จะต้องคำนึงถึงความสะดวกสบายในการให้บริการทางการศึกษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงเรื่องหลักสูตรกิจกรรมของชุมชนต่างๆ ตลอดจนกิจกรรมที่จัดขึ้นในวันหนึ่งในสถานศึกษา ดังนั้น ก่อนที่จะจัด วางแผนอาคารเรียนต่างๆ การออกแบบก่อสร้างจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยให้ครบก่อนด้วย นอกจากนี้กรมวิชาการ (2544 : 18) พบว่า การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนมีความสุข มุ่งเน้นการเรียนการสอนตามธรรมชาตินักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงและปลูกฝังความมีระเบียบวินัย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสะอาด ความรัก ความสามัคคี บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่โรงเรียนควรคำนึงถึง คือ สถานที่ บริเวณโรงเรียน ได้แก่ อาคารเรียน โรงอาหาร ห้องน้ำ ห้องส้วม ต้องคำนึงถึง

ความสะดวก ร่มรื่น สวยงาม ถูกสุขลักษณะ และปลอดภัยห้องเรียน ได้แก่ รูปแบบการจัดที่นั่งนักเรียน การจัดมุมกิจกรรมในห้องเรียน ป้ายนิเทศ ชั้นวางสื่อ อุปกรณ์ มุมเสริมความรู้นักเรียน

อาจกล่าวได้ว่า สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนย่อมมีความสัมพันธ์กับการพัฒนานักเรียน โรงเรียนที่มีความสะดวก สงบร่มรื่น อาคารสถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ และทรัพย์สินอื่นๆ ของโรงเรียนที่มีการดูแลรักษา อำนวยความสะดวก พอเพียงและอยู่ในสภาพใ้การใช้การได้ดี พร้อมทั้งจะให้ครูและนักเรียนใ้ใช้ได้ตลอดเวลา ย่อมส่งผลให้ทุกคน ที่อยู่ในโรงเรียน มีจิตใจแจ่มใส รักความสะดวกและรักความร่มรื่น ถือว่าเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรที่จะเกิดขึ้นในตัวนักเรียน นับเป็นบทบาทที่สำคัญยิ่งของโรงเรียนในการจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนให้ดินออกจากโรงเรียนจะมีบทบาทในการจัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน อันได้แก่ การจัดให้มีห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ที่มีไว้ฝึกกิจกรรมการเรียนการสอน มีห้องสมุดไว้เป็นแหล่งการเรียนรู้มีพื้นที่สีเขียวและสิ่งอำนวยความสะดวกพอเพียงและอยู่ในสภาพใ้การใช้การได้ดี ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา การจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษา ระดับชั้นอนุบาล สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยด้านบุคคล และด้านกิจกรรม อันก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางศิลปะ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการตามวัย การศึกษาดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการจัดสิ่งแวดล้อมในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาสำหรับเด็กอนุบาล ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นแนวทางในการปฏิบัติแก่โรงเรียน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการจัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการจัดกิจกรรมศิลปศึกษาต่อไป รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อผู้ใ้สนใจ และเป็นแนวทางในการทำวิจัยต่อเนื่องได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษา ในด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยด้านบุคคล และด้านกิจกรรม ในโรงเรียนอนุบาล เขตกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้มุ่งศึกษาสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษา 2 ด้าน คือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยด้านบุคคลและด้านกิจกรรม ใน

โรงเรียนอนุบาล เขตกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา
เอกชน จำนวน 656 โรงเรียน

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์
ศิลปศึกษา ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยด้านบุคคลและด้าน
กิจกรรมของผู้บริหาร ครูผู้สอน หรือครูผู้จัดกิจกรรมศิลปศึกษา ในโรงเรียนอนุบาล เขต
กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 656
โรงเรียน โดยผู้วิจัยกำหนดให้ตอบแบบสอบถามได้ 1 คน ต่อ 1 โรงเรียน ดังนั้นแบบสอบถามที่เก็บ
รวบรวมได้จำนวน 250 คน มาจาก 250 โรงเรียน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง ลักษณะการจัดสรรพื้นที่ การวางระบบ
ไฟฟ้า แสง เสียงภายในห้องเรียน สื่อ เฟอร์นิเจอร์ที่ใช้ การจัดวางสิ่งของทั้งภายในและภายนอก
ห้องเรียน การตกแต่งห้องเรียน การจัดมุมกิจกรรมศิลปะ ป้ายนิเทศเพื่อติดตามข่าวสารและพื้นที่
สำหรับแสดงผลงานทางศิลปศึกษา

การจัดสิ่งแวดล้อมทางสังคม ประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมด้านบุคคล และสิ่งแวดล้อม
ด้านกิจกรรม

สิ่งแวดล้อมด้านบุคคล หมายถึง บุคลิกลักษณะ พฤติกรรม และท่าทางของครูผู้
จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาสำหรับเด็กอนุบาล ตลอดจนลักษณะวิธีการสอน และปฏิสัมพันธ์
ต่อกันระหว่างเด็กและครู

สิ่งแวดล้อมด้านกิจกรรม หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
ศิลปศึกษาที่สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียน เพื่อส่งเสริมให้
ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถเพิ่มขึ้น

กิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษา หมายถึง ประสบการณ์ศิลปะที่จัดให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ
ด้วยตนเอง โดยเด็กสามารถสร้างผลงานศิลปะจากวัสดุอุปกรณ์และวิธีการต่างๆ นำมาผสมผสาน
กัน เช่น สีเทียน กลิ้งสีด้วยลูกแก้ว และปะติดเมล็ดพืช นำมาผสมผสานกันในผลงานชิ้นเดียวกัน
โดยเด็กสามารถเลือกทำกิจกรรม เลือกใช้วัสดุ และวิธีการได้เองอย่างอิสระตามความสนใจของ
ตนเอง

ครูอนุบาล หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ ประสบการณ์และหรือได้รับใบอนุญาตในการทำหน้าที่ดูแล รับผิดชอบ จัดกิจกรรมประจำวันต่างๆ รวมทั้งการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาสำหรับเด็กอนุบาล

ครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ตั้งแต่การวางแผน การจัดเตรียมอุปกรณ์ ดำเนินการสอนและประเมินผลกิจกรรม

ผู้บริหาร หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่บริหารจัดการโรงเรียนอนุบาล ได้แก่ ครูใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาเอกสารต่างๆ

ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ระดับชั้นอนุบาล ทั้ง 2 ด้าน ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย

2. ประชากรและตัวอย่างประชากร

กลุ่มครูอนุบาล ระดับชั้นอนุบาล 1-3 ของโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย ในเขตกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จำนวน 250 คน ได้จาก 250 โรงเรียน จากการสุ่มอย่างง่าย ตลอดจนผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 12 คน จากการเลือกแบบเจาะจง และครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา จำนวน 12 คน จากวิธีการเลือกแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้มี 4 ชุด ได้แก่ 1) แบบสอบถามสำหรับครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา 2) แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน 3) แบบสัมภาษณ์ สำหรับครูผู้สอน และ 4) แบบสังเกต ใช้สำหรับผู้วิจัยใช้บันทึกสิ่งที่ได้จากการสังเกตการตามสภาพที่เป็นจริงของโรงเรียนอนุบาล โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการปรับปรุงให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง

4. วิเคราะห์ผลจากแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และแบบสังเกต จากนั้นนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ข้อมูลพื้นฐานตามสภาพจริงของการจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมด้านบุคคลและด้านกิจกรรม สำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ ศิลปะศึกษา ของเด็กวัยอนุบาล สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงประสิทธิภาพในการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา สำหรับเด็กวัยอนุบาล มากยิ่งขึ้น

2. เป็นแนวปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร ครูอนุบาล และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา สำหรับเด็กวัยอนุบาล ในภูมิภาคอื่นหรือสังกัดอื่นต่อไป

3. เป็นการช่วยกระตุ้น ให้บุคลากรในโรงเรียน รวมทั้งบุคคลอื่น หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้เห็นความสำคัญของการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ศิลปะศึกษาสำหรับเด็กวัยอนุบาล ร่วมกันจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อเยาวชนของชาติในอนาคต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐาน ซึ่งจะเสนอ ตามลำดับ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาปฐมวัย

1.1 ความหมายของการศึกษาปฐมวัย

1.2 ความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย

1.3 จุดมุ่งหมายของการศึกษาปฐมวัย

1.4 หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

1.5 รูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัย

2. กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

2.1 ความหมายของศิลปะ

2.2 ความหมายของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

2.3 ความสำคัญของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

2.4 คุณค่าของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย

2.5 หลักการในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย

2.6 กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย

3. การจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้

3.1 ความหมายของสิ่งแวดล้อม

3.2 ลักษณะของบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้

3.3 กิจกรรมและประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

3.4 การจัดสิ่งแวดล้อม

3.5 สื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย

3.6 สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

1) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

2) สิ่งแวดล้อมด้านกิจกรรม

3) สิ่งแวดล้อมด้านบุคคล

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. การจัดการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งอาจจำแนกออกเป็น 4 ระดับ คือ การศึกษาระดับอนุบาล การศึกษาระดับประถมศึกษา การศึกษาระดับมัธยมศึกษา และการศึกษาระดับอุดมศึกษา การศึกษาแต่ละระดับต้องจัดการและพัฒนาให้สอดคล้องกับวัยของผู้เรียน และการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยมีลักษณะและเป้าหมายเฉพาะตามแต่ละระดับ เดิมการศึกษาอนุบาลเป็นรูปแบบของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กเล็กที่รัฐจัดขึ้นเพื่อสนองตอบสังคมที่ต้องการให้บุตรหลานได้เข้าโรงเรียน เพื่อเตรียมความพร้อมในการเรียนชั้นประถมศึกษา ต่อมาการศึกษาอนุบาลได้รับการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม เกิดรูปแบบของการจัดการศึกษาใหม่ขึ้นมา เรียกว่าการศึกษาปฐมวัย (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2542: 17)

1.1 ความหมายของการศึกษาปฐมวัย

เมื่อกล่าวถึงคำว่า การศึกษาปฐมวัย โดยทั่วไปจะหมายถึง การจัดการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อพัฒนาการในเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 8 ขวบ หรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (นภเนตร ธรรมบวร, 2551: 4)

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542: 17) ให้ความหมายของการศึกษาปฐมวัยว่า เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดูแล และการศึกษาที่จัดให้กับเด็กแรกเกิดถึงอายุ 8 ปี การศึกษาอนุบาลเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาปฐมวัย

UNESCO (2552) ได้ให้ความหมายของ เด็กปฐมวัย (Early childhood) ว่าเป็นเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 8 ขวบ ซึ่งเป็นช่วงที่มีการพัฒนาด้านสมองมากกว่าช่วงเวลาอื่นๆ และเป็นช่วงเวลาพื้นฐานการเรียนรู้ในลำดับต่อไป UNESCOให้การสนับสนุนเพื่อตั้งโครงการดูแลและการศึกษาของเด็กปฐมวัย (Early Childhood Care and Education (ECCE) programmes) ขึ้นมาเพื่อดูแลด้านสุขภาพ โภชนาการ ความปลอดภัยและการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเตรียมการพัฒนาการของเด็กในลักษณะองค์รวม

Swartout (2005) กล่าวว่า การศึกษาปฐมวัย (Early childhood education) ประกอบด้วยกิจกรรมและหรือประสบการณ์ที่มีจุดมุ่งหมายให้เกิดการพัฒนา เปลี่ยนแปลงเด็กก่อนที่จะเข้าศึกษาในโรงเรียนระดับพื้นฐาน

ดังนั้น การศึกษาปฐมวัยจึงหมายถึง การดูแล การจัดการศึกษา กิจกรรมและประสบการณ์ให้กับเด็กแรกเกิดถึงอายุ 8 ปี เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อพัฒนาการของเด็ก อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาการการเรียนรู้ในช่วงต่อไป

1.2 ความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัย เป็นการศึกษาที่มีความสำคัญยิ่ง ดังประกาศของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 อ้างถึงใน นกนตธ ธรรมบวร, 2551: 4) ว่า “การศึกษาปฐมวัย คือ การสร้างคน สร้างชาติ” เพราะเป็นรากฐานของชีวิตมนุษย์และมีอิทธิพลต่อชีวิตของคนเราเป็นอย่างยิ่ง การพัฒนาเด็กปฐมวัยควรเริ่มต้นตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี ซึ่งนักการศึกษาและนักจิตวิทยา มีความคิดเห็นตรงกันว่า การพัฒนาเด็กในวัยนี้ เป็นช่วงเวลาสำคัญสำหรับการพัฒนาทางสมองของบุคคลโดยเฉพาะระบบประสาทและเซลล์ ในช่วงนี้สมองจะเจริญโตประมาณร้อยละ 70-80 ของผู้ใหญ่ และการศึกษาในช่วงวัยนี้เป็นการเตรียมความพร้อมให้เด็กได้เจริญเติบโตเต็มตามศักยภาพ มีพัฒนาการที่ดีทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และบุคลิกภาพ โดยให้การอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการให้การศึกษาที่เป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต (อรุณเยาวนารถ, 2552)

นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับปฐมวัย (0-5 ปี) ระยะยาว พ.ศ. 2550-2559 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2552: online) ได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัยไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. การพัฒนามนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่อยู่ในครรภ์ ช่วงปฐมวัยและต่อเนื่องตลอดชีวิต
2. หลักวิชาและการวิจัยได้แสดงว่าปัจจัยแวดล้อมและการเลี้ยงดูที่เหมาะสมสามารถเปลี่ยนโครงสร้างและประสิทธิภาพการทำงานของสมองมนุษย์ได้ เวลาที่สำคัญและจำเป็นที่สุดในการพัฒนาสมองคือในช่วง 5 ปี แรกของชีวิต
3. การพัฒนาคุณภาพมนุษย์ที่ยั่งยืน และป้องกันปัญหาสังคมในระยะยาว จำเป็นต้องเริ่มพัฒนาตั้งแต่ปฐมวัย โดยเน้นให้ครอบครัวเป็นแกนหลักและชุมชนเป็นฐานที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการพัฒนาเลี้ยงดูเด็กทุกชั้นตอน
4. แนวคิดในการพัฒนาเด็กเพื่อให้มีพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุลนับตั้งแต่ปฏิสนธิ จวบจนเจริญวัยจำเป็นต้องมีการตื่นตัวและผนึกกำลังกันทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ และเอกชน ร่วมกันส่งเสริมครอบครัวให้พ่อแม่ มีความรักและความรู้ สามารถเลี้ยงดูบุตรหลานได้ถูกวิธี
5. ผู้ดูแลเด็ก ครู รวมทั้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เจริญเติบโตพัฒนาไปในทางที่พึงประสงค์ บุคคลเหล่านี้ต้องมีหลักวิชาและทักษะที่ถูกต้องในการเลี้ยงดูเด็ก

การจัดการศึกษาปฐมวัยนับได้ว่า เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปูพื้นฐานสำหรับชีวิตในอนาคตของบุคคลอย่างแท้จริง ซึ่งต้องอาศัยการสนับสนุนจากทุกฝ่าย ทั้งชุมชน และสังคม

โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาครัฐควรมีนโยบายการให้บริการการศึกษาด้านนี้อย่างเต็มที่ รวมทั้งครู
 ปฐมวัยที่เปรียบเสมือน พ่อแม่คนที่ 2 ของเด็ก จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการ
 ส่งเสริมและพัฒนาเด็กให้มีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาเต็ม
 ตามศักยภาพ โดยเฉพาะทักษะการคิด ครูปฐมวัยจะต้องแสวงหาเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อ
 กระตุ้นให้เด็กได้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้เหมาะสมตามวัย โดยยึดหลักการพัฒนาสมองซีก
 ซ้ายในด้านการคิด อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ของเด็กให้มากที่สุด เพื่อส่งผลให้เด็กเป็นคน
 ดี คนเก่ง และมีความสุขในสังคม อันจะส่งผลต่อประเทศชาติต่อไป ส่วนพ่อแม่ ผู้ปกครองที่มีความ
 พร้อมอาจจะอบรมเลี้ยงดูให้การศึกษาแก่เด็กด้วยตนเองก็ได้ซึ่งถือเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย
 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ทุกคนและทุกหน่วยงานต้องให้
 ความสำคัญเพื่อช่วยกันส่งเสริมและพัฒนาเด็กให้มีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ
 สังคมและสติปัญญาเต็มตามศักยภาพของเด็กในแต่ละวัย

1.3 จุดมุ่งหมายของการศึกษาปฐมวัย

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2545: 34) ได้กล่าวว่า การศึกษาปฐมวัยเป็นการจัด
 การศึกษาที่จัดให้แก่เด็กปฐมวัย มีเป้าหมายสำคัญคือ การส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก
 ส่งเสริมพัฒนาการจิตนิยม และส่งเสริมพุทธปัญญา ในขณะที่การสอนในระดับประถมศึกษาขึ้นไป
 จะเน้นที่พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย โดยการสอนนั้นต้องส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้
 ครอบคลุมทุกด้านตรงกับความต้องการของเด็ก เด็กมีความสุขในการเรียนในขณะเดียวกัน การ
 เรียนรู้นั้นต้องเป็นการวางพื้นฐานความรู้ และเตรียมความพร้อมเพื่ออนาคตเด็ก อย่างน้อย
 นอกจากเด็กจะได้เรียนรู้การมีเพื่อน เรียนรู้การดูแลตนเอง เรียนรู้การเป็นผู้มีอารมณ์ที่ดีแล้ว ในแง่
 ของพุทธิปัญญา (Cognitive growth) เด็กควรได้รับการกระตุ้นให้คิด รู้จักการใช้เหตุผล สรุปและ
 ประมวลผลตามสิ่งที่ต้องการได้ เด็กควรได้เรียนรู้สิ่งเหล่านี้ด้วย ได้แก่

1. เข้าใจโลกรอบตัว
2. เข้าใจประชาชนและสิ่งต่างๆ
3. เข้าใจร่างกายตนเอง การรับความรู้สึกและรู้จักวิธีที่จะดูแล
4. รู้จักที่จะใช้ภาษาและรูปแบบของการสื่อสารที่ชัดเจน
5. รู้จักเลือกและตัดสินใจอย่างเป็นอิสระ
6. รู้จักทำสิ่งที่ถูกต้อง สอดคล้องกับค่านิยมท้องถิ่น ชาติ และชุมชนโลก

ในการสอนเด็กควรได้ฝึกหัดการคิด การแก้ปัญหา การจินตนาการ และการ
 สร้างสรรค์ผลงานตามศักยภาพแห่งวัย การศึกษาปฐมวัยยังมีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือเด็กด้วย

โอกาสและให้การศึกษแก่ผู้ปกครองเพื่อการดูแลเด็กที่ดีด้วย ทั้งนี้การสอนเด็กปฐมวัยนั้นไม่สอนแบบให้ข้อมูลหรือบอกรู้อย่างที่ผู้ใหญ่คิดว่าเด็กต้องรู้ลงในสมองเด็ก แต่เป็นการสร้างสรรค์ให้เด็กเรียนรู้โดยผ่านกิจกรรมที่ทำท่าย กระตุ้นให้เด็กคิดและค้นพบด้วยตนเอง

กระทรวงศึกษาธิการ (2547: 9) กล่าวว่า การศึกษาปฐมวัยตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 มีจุดมุ่งหมายเพื่อ มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เมื่อเด็กจบการศึกษาปฐมวัย เด็กจะบรรลุตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ ได้แก่ ร่างกายเจริญเติบโตสมวัยและมีสุขนิสัยที่ดี กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้งานได้คล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน มีสุขภาพจิตดี มีความสุข มีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจงาม ชื่นชมกับการแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว รักการออกกำลังกาย ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมตามวัย รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มีวัฒนธรรมและความเป็นไทย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างเหมาะสมกับวัย มีความสามารถในการคิด และแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542: 18 – 19 อ้างถึงใน หฤทัย อรุณศิริ, 2551) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาปฐมวัยไว้ดังต่อไปนี้

1. ด้านร่างกาย ส่งเสริมความเจริญเติบโต ความแข็งแรงของร่างกาย ปลูกฝังนิสัยทางสุขภาพอนามัย ฝึกกิจนิสัยและสุขนิสัย รู้จักรักษาความสะอาด เลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ รู้จักการใช้ห้องน้ำห้องส้วมได้ถูกต้องฝึกให้เล่นและออกกำลังกายเพื่อบริหารกล้ามเนื้อและประสาทสัมผัส และรู้จักพักผ่อน อย่างถูกวิธี

2. ด้านจิตใจและอารมณ์ ส่งเสริมด้านสุขภาพจิต เช่น ปลูกฝังให้รู้จักควบคุมอารมณ์ มีจิตใจแจ่มใส ชื่นชมต่อความไพเราะและสิ่งสวยงาม ฝึกให้มีจิตใจเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซื่อสัตย์ มีสัมมาคารวะ กตัญญูกตเวที เคารพเชื่อฟัง ประหยัด ขยันหมั่นเพียร อดทน มีระเบียบวินัย และเชื่อถือคำสอนของศาสนา

3. ด้านสังคม ส่งเสริมการพัฒนาลักษณะนิสัย เช่น ปลูกฝังให้เด็กรู้จักเคารพตนเอง กล้าพูด กล้าแสดงออกด้วยตนเอง ในทางที่ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณี รู้จักเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น เคารพสิทธิและหน้าที่ตลอดจนความรับผิดชอบ ฝึกให้เป็นผู้รู้จักการรับการให้ พร้อมที่จะปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี

4. สติปัญญา ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา เช่น ให้รู้จักหาเหตุผลจนเกิดความเข้าใจ และรู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง สนใจต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ฝึก

ให้เป็นคนว่องไว รักการเรียนรู้ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และมีประสบการณ์พอที่จะเรียนในระดับต่อไป

สรุปได้ว่า การให้การศึกษแก่เด็กปฐมวัยมุ่งเน้นการดูแลและให้การศึกษาย่างเหมาะสมกับพัฒนาการ และความแตกต่างของแต่ละบุคคล ผ่านกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพที่เหมาะสมตามวัยของเด็กให้ครบถ้วนทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

1.4 หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยมีรูปแบบที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ปรัชญา ความเชื่อ รูปแบบวิธีการเรียนการสอน รวมถึงตลอดถึงการจัดสิ่งแวดล้อม McFee และ Degge (1977: 362) กล่าวว่า ประเด็นหลักที่ต้องพิจารณาเพื่อให้เข้าใจการพัฒนาของเด็ก ได้แก่ การพัฒนาหรือกิจกรรมใดๆ ที่จัดขึ้นนั้นต้องตรงกับความสนใจของเด็ก ต้องให้ความสำคัญกับการจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนและบ้านเพื่อกระตุ้นเด็กให้มีพัฒนาการสร้างสรรค์ มีความคล่องตัว ความยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม เป็นต้น ตลอดจนการจัดสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อการวาดภาพของเด็ก ประสบการณ์ด้านศิลปะที่ผ่านมาจะเป็นทั้งการสนับสนุน เกื้อกูล ทำลายและยับยั้งพัฒนาการของเด็ก ซึ่งการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนอาจแตกต่างกับสิ่งแวดล้อมที่บ้าน และทัศนคติของเด็กเกี่ยวกับกิจกรรมทางศิลปะขึ้นอยู่กับพื้นฐานการเรียนรู้ของเด็ก

ทั้งนี้ Gordon & Browne(1995: 33 อ้างถึงใน นภเนตร ธรรมบวร, 2551: 14-15)

ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาปฐมวัยมีองค์ประกอบที่สำคัญร่วมกัน 3 ประการ คือ

1. อัตราส่วนของครูผู้สอนต่อเด็ก
2. ขนาดของชั้นเรียน
3. การศึกษาและประสบการณ์ของครูและผู้ดูแลเด็ก

เนื่องจากครูปฐมวัยมีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก กุลยา ตันติผลาชีวะ (2545) ได้กล่าวว่า NAEYC, 1982 (National Association for the Education of Young Children) และ ACEI, 1982 (Association for Childhood Education International) ได้กำหนดแนวทางการเตรียมครูปฐมวัยว่าจะต้องประกอบด้วยข้อความรู้ดังต่อไปนี้

1. ความเข้มแข็งพื้นฐานด้านการศึกษาศิลปะศาสตร์
2. ความรู้พื้นฐานด้านการศึกษาปฐมวัย
3. ความรู้ด้านหลักสูตร
4. ความรู้ด้านกระบวนการเรียนการสอน
5. ความรู้ด้านการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก
6. มีประสบการณ์ในการทำงานกับเด็กวัยเล็กด้านการนิเทศ

ทั้งนี้ วัฒนา ปุญญฤทธิ์ (2551: 2-3) ได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษาต้องมีแนวทางการพัฒนาเด็กปฐมวัยในสถานศึกษา ดังนี้

1. การปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานให้กับเด็ก ได้แก่ คุณธรรมเรื่องความซื่อสัตย์ ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ การปลูกฝังคุณธรรมนี้อาจใช้การสอน สิ่ง การอบรม การฝึกให้ทำ การนำไปดู การชมเชยเมื่อเด็กทำดี ให้กำลังใจเมื่อเขาประสบความสำเร็จ การอบรมและเป็นตัวแบบที่ดีของผู้ใหญ่ในบ้าน ในชุมชน และในสังคมประเทศ
2. ในสถานศึกษาปฐมวัยต้องจัดให้มีการจัดประสบการณ์ที่เน้นเป้าหมายการปลูกฝังคุณธรรม ควบคู่กับการจัดประสบการณ์ด้านความรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ฝึกทักษะพื้นฐานที่จำเป็น ฝึกทักษะชีวิต การคิดสร้างสรรค์ การใฝ่หาความรู้ เรียนรู้จากภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เรียนรู้เทคโนโลยีที่พื้นบ้านที่พึ่งพาตนเอง ปลูกฝังจิตใจที่รักท้องถิ่น และรู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมทั้งหมดนี้อยู่บนพื้นฐานการเรียนรู้โดยการปฏิบัติและการแนะนำเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ใหญ่
3. จัดการพัฒนาเด็กอย่างมีส่วนร่วม การพัฒนาเด็กคงจะไม่ประสบความสำเร็จ หากเป็นการจัดการเฉพาะภายในสถานศึกษา แต่ต้องเกิดจากความตั้งใจและการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และสถาบันต่าง ๆ ภายในชุมชน ดังนั้น สถานักศึกษาจึงต้องสร้างความตระหนักให้แก่ชุมชน โดยยึดเป้าหมายว่าเด็กปฐมวัยทุกคนเป็นเด็กของชุมชน ดังนั้น ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ แนวทาง วิธีการ และร่วมกันพัฒนาเด็กของชุมชนไปยั้งเป้าหมายที่ชุมชนกำหนด
4. สถานศึกษาต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้และเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย ได้แก่ การรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กการทำวิจัยร่วมกับชุมชนเพื่อแก้ปัญหาที่กระทบต่อครอบครัวและตัวเด็ก การจัดการแหล่งความรู้ในชุมชน การรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีการพึ่งพาตนเองของชุมชน เมื่อการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและองค์ความรู้ ตลอดจนการร่วมกับชุมชนในการปลูกฝังให้เด็กใช้ชีวิตอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

อย่างเหมาะสมการพัฒนาเด็กในลักษณะดังกล่าวเป็นแนวทางหนึ่งของการจัดการการศึกษาปฐมวัยที่มุ่งเน้นให้เกิดผลลัพธ์ที่ตัวเด็ก ให้มีภูมิคุ้มกันที่ดี สามารถดูแลตนเองได้ สามารถสร้างสังคมที่เป็นสุขอย่างพอเพียงได้ กล่าวคือ ไม่เป็นผู้สร้างปัญหา เป็นผู้ป้องกันปัญหา เป็นผู้แก้ปัญหา และเป็นผู้สร้างสรรค้จรรโลงสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมในอนาคต

ดังนั้น หลักการจัดการศึกษาปฐมวัยจะต้องคำนึงถึงจำนวนผู้สอนและนักเรียน วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา ซึ่งทั้ง 3 ส่วนนี้ต้องมีความสมดุลกัน เพื่อให้ผลที่ได้รับเกิดคุณค่าสูงสุด คือเด็กได้รับการส่งเสริมและพัฒนาในทุกๆ ด้านได้เต็มที่ตามศักยภาพตามความเหมาะสมของวัย

1.5 รูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรบรรณารักษ (2537: 120,122) ได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการปฐมวัยศึกษามีอยู่ 2 แบบ คือ แบบบูรณาการบริการ และแบบโรงเรียน ในแต่ละแบบมีรายละเอียดดังนี้

1. การจัดการปฐมวัยศึกษาแบบบูรณาการบริการ เป็นการจัดแบบเป็นศูนย์เพื่อให้บริการขั้นพื้นฐานแก่เด็กและครอบครัว ทั้งทางด้านสาธารณสุข โภชนาการ การศึกษา พัฒนาชุมชน และด้านอื่นๆ นอกเหนือจากการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และให้การศึกษากับบิดามารดาและผู้เลี้ยงดูเด็กโดยเฉพาะในช่วงอายุ 0-3 ขวบ การจัดการศึกษาแบบนี้ยังเป็นแกนในการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ ด้วย เช่น การรักษาและส่งเสริมทักษะการรู้หนังสือให้แก่แม่ การส่งเสริมรายได้ของครอบครัว การจัดโปรแกรมพัฒนาหลังการรู้หนังสือเพื่อปลูกฝังทักษะการทำงานขั้นพื้นฐานต่างๆ

ลักษณะการจัดการปฐมวัยศึกษาแบบบูรณาการบริการในหลายประเทศมีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ ไม่มีการจัดสร้างอาคารสถานที่ ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการกิจกรรมที่จัดขึ้นนั้นทั้งเด็กและผู้ใหญ่เรียนรู้ไปได้พร้อมกัน พัฒนาเด็กบนพื้นฐานของสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ฯลฯ การศึกษาแบบบูรณาการนี้มักเป็นผลความร่วมมือระหว่างรัฐและองค์กรประชาชน ทั้งนี้เพราะหากจัดโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะไม่สามารถลงทุนได้อย่างเต็มที่

2. การจัดการปฐมวัยศึกษาแบบโรงเรียน เป็นรูปแบบที่มีโครงสร้างแน่นอน กล่าวคือ มีผู้ดูแลเด็กที่ต้องได้รับการอบรมมาอย่างเพียงพอและเรียกตนเองว่า ครู มีแนวการจัดประสบการณ์และแบบแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีการกำหนดอายุของเด็กโดยทั่วไปจะรับช่วงอายุ 3-6 ขวบ มีการกำหนดชั้นเรียน ฯลฯ การจัดการศึกษาแบบโรงเรียนนี้เกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการด้านต่างๆ เช่น การเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน การแบ่งเบา

ภาวะผู้ปกครองเพื่อให้เข้าสู่ตลาดแรงงานได้เต็มที่ การสร้างคนรุ่นใหม่ให้เหมาะกับสภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง การให้โอกาสแก่เด็กด้อยโอกาส เป็นต้น แนวคิดการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนที่นิยมนำมาเป็นแนวทางในการจัดการปฐมวัยศึกษาแบบโรงเรียนคือ แนวคิดของมอนเตสซอรี นีโอฮิวแมนนิส วอลดอร์ฟ ฯลฯ

ดังที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการปฐมวัยศึกษามีอยู่ 2 แบบ คือ แบบบูรณาการบริการ และแบบโรงเรียน แต่ละแบบมีโครงสร้างหลักสูตรการสอนแตกต่างกัน โดยที่การจัดการแบบบูรณาการบริการจะขึ้นอยู่กับพื้นฐานของสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ ส่วนการจัดการศึกษาแบบโรงเรียนจะขึ้นอยู่กับที่ได้รับอิทธิพลของแนวคิดจากนักการศึกษาต่างประเทศ

2. กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

2.1 ความหมายของศิลปะ

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายคำว่า ศิลปะไว้คล้ายคลึงกัน ดังนี้
 ฉัตรชัย อรรถปักษ์ (2548: 9) สรุปไว้ว่าศิลปะคือ ผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นในรูปลักษณะต่างๆ ให้ปรากฏซึ่งสุนทรียภาพ ความประทับใจ ความสะเทือนใจ ตามลักษณะของแต่ละคน เพื่อความงามและความพอใจ

ส. ศิริรักษ์ (2547: 4-5) ให้ความหมายของคำว่า ศิลปะหรือช่าง หมายถึงความชำนาญ ความสามารถ ซึ่งเกิดจากการฝึกฝนปฏิบัติมานาน เพื่อให้ได้ผลในบั้นปลาย ผลนั้นจะเป็นไปในทางความงาม ความดี หรือ ความมีประโยชน์ก็ได้

นันทรัตน์ นามบุรี (2552) สรุปว่า ศิลปะคือ การแสดงออกซึ่งอารมณ์ (Artas Expressionism) ศิลปะไม่ใช่เสนอความงามในรูปทรงของสีสันทันหรือเสียง และไม่ใช่เพียงแค่การลอกเลียนแบบจากธรรมชาติ อารมณ์ทางศิลปะนั้นแตกต่างจากการแสดงอารมณ์แบบอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

1. การแสดงอารมณ์ทางศิลปะ ต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับเจตนาหรือความตั้งใจ
2. การแสดงอารมณ์ทางศิลปะ ต้องมีจุดประสงค์หรือคุณค่าอยู่ในตัวเอง โดยไม่มีเจตนาอื่นซ่อนเร้น เคลือบแฝง
3. การแสดงอารมณ์ทางศิลปะ แสดงให้รู้ว่าบุคคลมีปฏิกิริยาหรือมีความรู้สึกในทางสุนทรียะ คือความชอบไม่ชอบ
4. สื่ออารมณ์ในศิลปะ ประเภทการแสดงอารมณ์มีความหมายถึงคุณค่าอยู่ในตัวเป็นลักษณะพิเศษไม่เหมือนกับสื่อประเภทอื่น ๆ เช่น การพูดไม่ว่าเราจะพูดถึงเรื่องอะไร

การตีค่าความหมายก็จะหมายถึงสิ่งที่เราพูด แต่ในทางดนตรีหรือนาฏศิลป์นั้นคำพูดแต่ละคำมีความหมายในตัวเองโดยเป็นคำที่มีเสียงไพเราะการรับรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์ สีสັນและรูปทรงจะทำให้สามารถบอกได้ว่าเป็นอะไรและใช้ประโยชน์อะไร

ดังนั้นศิลปะจึงหมายถึง การแสดงออกของมนุษย์ทั้งทางด้านสังคม อารมณ์ และสติปัญญา ด้วยการสร้างสรรค์ให้ปรากฏขึ้นเป็นรูปลักษณะต่างๆ เป็นการรับรู้ทางการมองเห็น การแสดงออกดังกล่าวนี้หากได้ฝึกฝนให้เกิดความชำนาญก็สามารถสร้างสรรค์ผลงานให้มีคุณภาพ ความดีหรือความมีประโยชน์ขึ้นมาได้

2.2 ความหมายของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536: 13) ให้ความหมายกิจกรรมสร้างสรรค์ไว้ว่าหมายถึง กิจกรรมเกี่ยวกับงานศิลปะศึกษาต่างๆ ได้แก่ การวาดภาพระบายสี การปั้น การพิมพ์ภาพ การพับ ตัด ฉีก ปะ และประดิษฐ์เศษวัสดุ ฯลฯ ที่มุ่งพัฒนากระบวนการคิดสร้างสรรค์ การรับรู้เกี่ยวกับความงาม และส่งเสริมกระตุ้นให้เด็กแต่ละคนได้แสดงออกตามความรู้สึกรักและความสามารถของตน

วิรุณ ตั้งเจริญ (2539: 19) กล่าวว่า ศิลปะศึกษาคือ การจัดกิจกรรมทางศิลปะที่เน้นการจัดประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาผู้สร้างงานศิลปะเป็นหลัก กิจกรรมต่าง ๆ มีทั้งงานเขียนภาพระบายสี การปั้น การเป่าสี การทำภาพพิมพ์ ฯลฯ โดยกิจกรรมเหล่านี้ได้รับการออกแบบส่งเสริมให้ผู้สร้างงานศิลปะได้แสดงออกตามระดับความสามารถของแต่ละคนเพื่อพัฒนาทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต ทำให้เป็นผู้รู้จักรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย การแสดงออกทางศิลปะจึงช่วยพัฒนาประสิทธิภาพในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะกับเด็ก ๆ

ดนู จีระเดชากุล (2541 : 101) กล่าวถึง กิจกรรมศิลปะว่า เป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่จะช่วยเป็นแนวทางให้เด็กได้แสดงความสามารถ ความรู้สึกนึกคิดของตนเองออกมาในรูปของกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมเหล่านั้นอาจแสดงอยู่ในรูปของวัตถุ สิ่งของหรือรูปภาพ ที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้เกิดการค้นคว้าทดลองและสื่อความคิดของตนเองให้แก่ผู้อื่นและสิ่งที่อยู่รอบตัว เป็นการพัฒนาความคิด การสังเกต เพิ่มพูนทักษะการเรียนรู้ เกิดพัฒนาการของระบบกล้ามเนื้อ ระบบประสาทที่มีความสัมพันธ์ระหว่างอวัยวะ ร่างกายและสมองนำไปสู่ทักษะของการเรียนการอ่านและการเขียนได้เป็นอย่างดี

สรุปจากที่กล่าวมาข้างต้น กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวกับงานศิลปะต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้สร้างสรรค์ แสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดและจินตนาการตามความรู้สึกและความสามารถของตน ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะอย่างอิสระเพื่อมุ่ง

ส่งเสริมพัฒนาการเด็กในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม สติปัญญา และความคิดสร้างสรรค์

2.3 ความสำคัญของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

ศิลปะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและจำเป็นต่อชีวิต ศิลปะแทรกซึมอยู่ในกิจกรรมทุกอย่างของชีวิตประจำวัน เช่น การแต่งกายให้เหมาะสมกลมกลืนน่าดู การประกอบอาหารให้อร่อยและดูน่ารับประทาน การประดิษฐ์สินค้า เสื้อผ้า เครื่องใช้ต่างๆ ล้วนเป็นผลมาจากพื้นฐานความคิดริเริ่มทางศิลปะ การคิด การออกแบบ และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ นอกจากนี้ศิลปะช่วยให้ผู้เรียนมีสมาธิในการทำงาน ฝึกการใช้ความคิด การสร้างความมั่นใจ ศิลปะยังสามารถอธิบายถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้คนได้อีกด้วย เด็กปฐมวัยถ้าได้เรียนศิลปะพัฒนาการในด้านต่างๆของเด็กก็จะพัฒนาไปด้วย เช่น ความคิด กล้ามเนื้อมือ และความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

สิริพรรณ ตันศิริตันไพศาล (2545: 136) ได้กล่าวว่า ศิลปะถือเป็นพื้นฐานทางการศึกษาที่ช่วยพัฒนาเด็กเป็นรายบุคคล ซึ่งควรเริ่มตั้งแต่เด็กเล็ก การสอนศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยนั้นมุ่งเน้นถึงพัฒนาการด้านต่างๆของเด็กมากกว่าผลงาน กิจกรรมต่างๆทางศิลปะเป็นการฝึกกล้ามเนื้อให้แข็งแรงและสัมพันธ์กับตา เช่น การปั้นแป้ง วาดรูป ระบายสี และกิจกรรมอื่นๆ เด็กได้ใช้ส่วนต่างๆของร่างกาย เช่น นิ้วมือ แขน ไหล่ ช่วยทำให้เด็กเกิดการพัฒนาทางด้านร่างกาย เป็นการเตรียมความพร้อมในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่เล็กเป็นอย่างดีทำให้เด็กสามารถหยิบจับสิ่งต่างๆได้อันจะนำไปสู่การเรียนของเด็กต่อไป เช่น การวาดรูประบายสีที่ช่วยในการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา เด็กจะรู้จักสี เส้น รูปทรง พื้นผิว ขนาดที่จะต้องพบในชีวิตประจำวัน การให้เด็กเล่าเรื่องจากภาพที่เขาวาดจะเป็นการฝึกพูดใช้ภาพในการสื่อสาร แสดงจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ ลวดลายและเส้นสัญลักษณ์ต่างๆในภาพประกอบด้วยเส้นพื้นฐานที่นำไปสู่การเขียนตัวเลข ตัวหนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยไม่จำเป็นต้องทำแบบฝึกหัดคัดลายมือ เพราะในการวาดภาพของเด็กจะประกอบด้วยเส้นเหล่านี้อยู่แล้ว เพียงแต่ให้เด็กวาดภาพมากขึ้น นอกจากเด็กจะสนุกสนานเพลิดเพลินแล้วยังทำให้กล้ามเนื้อแข็งแรงและสามารถควบคุมมือในการจับดินสอและเขียนหนังสือได้ดีที่สุดในที่สุด

นอกจากนี้ ศิลปะยังเป็นแนวทางที่ช่วยให้เด็กได้แสดงความสามารถความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนออกมาในด้านภาพหรือสิ่งของที่สามารถมองเห็นได้ เด็กจึงนำศิลปะมาใช้ในการอธิบายสิ่งที่เขาทำ เห็น รู้สึก และคิด การจัดประสบการณ์ทางศิลปะให้กับเด็กจะช่วยให้เด็กมีโอกาสค้นคว้า ทดลอง สื่อสารความรู้สึกของตนเองให้ผู้อื่นรับรู้ ได้พัฒนาความสามารถในการคิด การใช้จินตนาการ การสังเกตและเพิ่มพูนความรู้ที่มีต่อตนเองและผู้อื่น พัฒนาความเชื่อมั่น

เกี่ยวกับตนเองในการเลือกใช้วัสดุต่างๆ ส่งเสริมให้เด็กพัฒนากล้ามเนื้อมือ ความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา และเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสี รูปร่าง และมีโอกาสพัฒนาทักษะพื้นฐานในการอ่าน พัฒนาทักษะทางสังคมจากการแบ่งปันอุปกรณ์ที่ใช้ แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลทำความสะอาด

กระทรวงศึกษาธิการ (2547: 58-59) กล่าวว่า ศิลปะมีความสำคัญอย่างมากและสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 ที่กำหนดให้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์บรรจุอยู่ในกลุ่มกิจกรรมเสรีและเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เด็กจะต้องทำทุกวันในกิจกรรมประจำวัน จัดวันละ 3-5 กิจกรรม ให้เด็กเลือกทำตามความสนใจ เพราะเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กแสดงออกด้านอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ เช่น การเขียนภาพ การปั้น การฉีก การตัดปะ การพิมพ์ภาพ การร้อยการประดิษฐ์ หรือวิธีอื่นที่เด็กได้คิดสร้างสรรค์เหมาะสมกับพัฒนาการ

การสอนศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยจึงมีความสำคัญทั้งในแง่ของการให้การศึกษา และในแง่ของการพัฒนาเด็กให้เต็มศักยภาพตามความเหมาะสมของวัย คือ ส่งเสริมพัฒนาการเด็กทั้งด้านร่างกายได้แก่ การพัฒนากล้ามเนื้อและความแข็งแรง ด้านอารมณ์ คือ ช่วยให้เกิดมีอารมณ์สมวัย ช่วยผ่อนคลายความกดดันและความคับข้องใจต่างๆ และมีลักษณะที่ดี ด้านสังคม คือ ช่วยให้เกิดมีระเบียบวินัยและมีทักษะในการอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกัน รวมทั้งทักษะชีวิตต่างๆ ด้านสติปัญญาคือ ช่วยให้เกิดพัฒนาทักษะการคิด ความเข้าใจในมิติสัมพันธ์ รู้จักสิ่งต่างๆ รอบตัว เรียนรู้จากการลงมือทำรวมทั้งมีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งต้องส่งเสริมให้เด็กเริ่มเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ตั้งแต่ช่วงปฐมวัย จึงสรุปได้ว่ากิจกรรมศิลปะมีความสำคัญต่อเด็กอย่างมาก ทั้งเป็นพื้นฐานการศึกษา สร้างเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ปลูกฝังคุณลักษณะนิสัยที่ดีจึงมีความสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 (นที เถกิงศรี. 2548 : 3-4)

2.4 คุณค่าของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย

ศิลปะนับเป็นสมบัติของคนทั่วไป ไม่เลือกเพศเลือกวัยหรือชั้นวรรณะ ทุกคนมีสิทธิที่จะสร้างสรรค์และชื่นชมศิลปะไม่ว่าจะอยู่ในที่ใด ทำนองเดียวกันศิลปะก็เป็นสมบัติของเด็กทุกคน ศิลปะมีบทบาทสำคัญต่อเด็กทั้งในแง่ของการส่งเสริมพัฒนาการและในแง่ของการบำบัดปัญหา (เลิศ อานันทนะ, 2549: 29-33) ดังนี้

1. คุณค่าของศิลปะในแง่ของการส่งเสริมพัฒนาการ

1.1) ทางด้านร่างกาย กิจกรรมทางศิลปะจะช่วยสนองความต้องการตามธรรมชาติของเด็กที่ชอบเคลื่อนไหวไม่อยู่นิ่ง เปลี่ยนอิริยาบถ และได้ฝึกหัดใช้กล้ามเนื้อและ

สายตา และอวัยวะต่างๆให้ทำงานประสานกันได้อย่างคล่องแคล่วว่องไว มีประสิทธิภาพมากขึ้น พร้อมทั้งได้รับความสนุกสนานพอใจด้วย

1.2) ทางด้านสติปัญญา กิจกรรมทางศิลปะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้เด็กได้เรียนด้วยการกระทำ ได้มีประสบการณ์ตรงด้วยตนเองในการสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง สร้างสรรค์ แก้ปัญหาที่งานและวัสดุนานาชาติซึ่งมีขอบข่ายกว้างขวางและแตกต่างจากกิจกรรมการเรียนทางด้านอื่นๆ การเรียนและประสบการณ์ของเด็กจึงมีชีวิตจิตใจและมีความหมายมากขึ้น เพราะเด็กได้มีโอกาสฝึกหัดและค้นคว้าความสนใจ ความสามารถ และความถนัดด้วยตนเอง

1.3) ทางด้านสังคม ศิลปะเป็นสื่อให้เด็กได้มีโอกาสมากขึ้นในการทำงานร่วมกับคนอื่นทั้งในบ้าน ในโรงเรียนและในชุมชน ซึ่งย่อมนำไปสู่การเพิ่มประสบการณ์การฝึกนิสัย และทักษะทางด้านสังคม รวมทั้งทัศนคติอันดีต่อการมีชีวิตร่วมอยู่ในสังคมประชาธิปไตย และยังสนองความต้องการที่จะได้มีผู้ยอมรับ เห็นความสำคัญ และเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะด้วยการทำกิจกรรมด้านศิลปะร่วมกัน

1.4) ทางด้านอารมณ์ นับเป็นพัฒนาการด้านสำคัญที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษจากการส่งเสริมทางด้านศิลปะ เพราะศิลปะช่วยสนองความต้องการที่จะแสดงออก สร้างสรรค์ เมื่อเด็กเกิดความสำเร็จก็มีความพึงพอใจ มีอารมณ์แจ่มใส เบิกบาน การแสดงออกโดยเสรีด้วยตัวเองย่อมนำให้เด็กมีอารมณ์มั่นคงและเกิดความมั่นใจในตัวเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานของความกล้าที่จะเผชิญกับปัญหาต่างๆ รู้จักหาทางแก้ปัญหา พึ่งตนเองและปรับตัวได้ดีในโอกาสต่อไป ศิลปะช่วยให้เด็กเกิดอารมณ์ชื่นชมซาบซึ้งในความงามของสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว

2. คุณค่าของศิลปะในแง่ของการบำบัดปัญหา เด็กทุกคนย่อมมีปัญหาและต้องการปรับตัวในชีวิตของเขา เด็กที่ปรับตัวได้ดี ศิลปะย่อมช่วยเปิดโอกาสให้เขาได้มีการแสดงออกด้วยวิธีการต่างๆตามความต้องการและความสามารถของเขา แต่สำหรับเด็กที่มีปัญหาในการปรับตัวและต้องการหาทางออก ศิลปะก็อาจทำหน้าที่เป็นยาบำบัดได้ 3 ลักษณะ คือ

2.1) ศิลปะเป็นทางระบายอารมณ์ที่เคร่งเครียด ความโกรธ ความกลัว ความวิตกกังวล ความทุกข์เหล่านี้ล้วนทำให้เกิดอารมณ์เครียดซึ่งต้องระบายออกก็มีทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่นเมื่อโกรธที่เพื่อนล้อ ก็แสดงออกทางตรงคือการชกต่อยโต้ตอบกลับไป แต่การระบายอารมณ์ทางตรงมักทำไม่ได้ หรือไม่เกิดผลดีต่อสังคม ในบางครั้งการระบายอารมณ์ทางอ้อมจึงทำได้มากกว่า การระบายอารมณ์ด้วยศิลปะเป็นทางออกหนึ่งที่ดีที่สุดเพราะนอกจากจะได้ผลทางการผ่อนคลายอารมณ์แล้ว ยังมีผลทางด้านสุนทรียภาพและการสร้างสรรค์ด้วย

2.2) ศิลปะช่วยขจัดความด้อย เมื่อเด็กรู้สึกด้อยย่อมนำให้เด็กหมดความสุข เกิดความไม่สบายและความคับข้องใจ กิจกรรมทางศิลปะเป็นวิธีหนึ่งที่บรรเทาความทุกข์ดังกล่าวได้ เช่น เด็กที่ฉลาดอายุไม่กล้าแสดงตัว อาจแสดงความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของตน

ออกมาด้วยการวาดรูป ปั้น ระบายสี ฯลฯ และเมื่อผลงานของเขาได้รับความสนใจจากครู เขาก็จะรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญและกล้าแสดงตัวได้มากขึ้น หรือเด็กที่อ่อนแอ พิกการแต่อยากเป็นคน แข็งแรงกล้าหาญก็อาจวาดรูป ปั้นรูปผสมติดตัวเองเป็นซูเปอร์แมน ซึ่งก็นับว่าได้ระบายความต้องการไปได้บ้าง ด้วยวิธีที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือนร้อนแต่สร้างความสบายใจให้กับตัวเองได้

2.3) ศิลปะช่วยทำความเข้าใจกับปัญหาและความต้องการของเด็กได้
กิจกรรมทางศิลปะเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ครู นักจิตวิทยา นักบำบัดทางจิตใช้เพื่อให้เด็กแสดงออก ถึงความรู้สึก ความต้องการและปัญหาที่แท้จริงของเขาซึ่งมักปิดบังซ่อนเร้นไว้ภายใน รูปที่เด็กวาด งานปั้น การระบายสีและผลงานทางศิลปะของเด็กอาจให้ข้อมูลที่แสดงถึง Inner self ของเขาได้ มากกว่าลักษณะท่าทีอากัปกิริยาภายนอกของเขาเสียอีก กิจกรรมทางศิลปะช่วยให้จับปัญหาและความต้องการของเด็กอันนำไปสู่ความเข้าใจในการแก้ปัญหาได้ง่ายขึ้น มีผู้กล่าวไว้อย่างเหมาะสมว่า ศิลปะเป็นภาษาเป็นการแสดงออกและเป็นเรื่องราวชีวิตของเด็ก เช่น เวลาเด็กสบายใจเขาจะ วาดรูปดอกไม้ เวลาไม่สบายใจเขาจะวาดรูปคนทำร้ายกัน ความยุ่งเหยิงหรือเครื่องบินทิ้งระเบิด เป็นต้น

ลลิตพรรณ ทองงาม (2540 : 15-24) กล่าวว่า ศิลปะมีคุณค่าในการพัฒนาเด็ก ทุกด้าน เนื่องจากศิลปะช่วยพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก ทำให้เด็กมีอารมณ์ดีขึ้น ศิลปะช่วย พัฒนาการทางด้านสติปัญญา ดูได้จากการรู้จักตนเองและสิ่งแวดล้อม ความรู้ต่างๆที่เด็กนำมาใช้ ขณะวาดรูปจะชี้ให้เห็นระดับสติปัญญาของเด็ก ศิลปะยังช่วยในการพัฒนาด้านร่างกาย ช่วย พัฒนาการด้านการรับรู้ ช่วยพัฒนาด้านสังคม เพราะงานศิลปะสะท้อนตัวเองและบุคคลรอบข้าง เด็กจะเริ่มวาดคนทันทีที่ขีดเขียนสะเปะสะปะ ศิลปะช่วยพัฒนาด้านสุนทรียะ และพัฒนาความคิด สร้างสรรค์ในด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย

เบญจา แสงมลิ (2545 : 62-63) กล่าวว่า ศิลปะเป็นสื่อแสดงออกในสิ่งที่เด็กทำ เห็น รู้สึก คิด กิจกรรมศิลปะให้โอกาสเด็กสำรวจ ทดลอง แสดงความคิดความรู้สึกเกี่ยวกับตัวเด็ก สิ่งแวดล้อมรอบตัว ความสามารถในการจินตนาการ สังเกต และความรู้สึกที่มีต่อตนเอง และผู้อื่น มากขึ้น เพราะขณะที่เด็กทำงานกับวัสดุต่างๆ เด็กมีความรับผิดชอบในการเลือกและกำหนด รูปร่างในการตัดสินใจ การควบคุมประสบการณ์ที่เป็นผลสำเร็จจะสร้างความเชื่อมั่นตนเอง เด็กอาจ แสดงความรู้สึกที่ไม่เป็นที่ยอมรับออกมาทางศิลปะ เด็กสามารถเรียนรู้ที่จะควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก กิริยามารยาท ถ้าเด็กมีปัญหาด้านการพูด ความรู้สึกรุนแรงก็สามารถระบายออกมา ทางศิลปะโดยไม่กระทบกระเทือนผู้อื่น การช่วยให้เด็กเปลี่ยนแปลงความรู้สึกแบบสร้างสรรค์ เป็นการแสดงออกที่นำมาใช้ประโยชน์ต่อชีวิตได้ ซึ่งการเสนอแบบแผนหรือตัวอย่างให้เด็ก ลอกเลียนแบบเป็นการแสดงออกทางศิลปะอย่างอิสระ ช่วยให้ครูเห็นปัญหาของเด็กอย่างกระจ่าง แจ้ง ช่วยแก้ปัญหาทางอารมณ์ของเด็กได้ ทั้งกิจกรรมศิลปะยังสามารถส่งเสริมการเจริญเติบโต

ทางสังคม ทำให้เด็กรู้จักแบ่งปันเครื่องมือเครื่องใช้ ความคิดเห็น การตัดสินใจ การยอมรับ เรียนรู้ สิทธิ ความเป็นเจ้าของ ข้อคิดเห็น ความรู้สึกของผู้อื่น เด็กจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เรียนรู้การเป็น ผู้นำ ผู้ตาม เรียนรู้ความสำคัญของการร่วมมือกันและควบคุมตนเอง นอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้าง ความเจริญเติบโตทางสติปัญญา เริ่มจากการซึมซับงานจากวิธีการทำ เรียนรู้คำพูดที่เหมาะสมเพื่อ พูดอธิบายเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กทำให้ผู้อื่นเข้าใจ ความคิดรวบยอดพัฒนาขึ้นเมื่อเด็กสำรวจ คุณลักษณะของวัสดุ เรียนรู้คำใหม่ๆ ซึ่งยิ่งมากเท่าไรยิ่งเสริมความสามารถ รวมไปถึงความ เจริญเติบโตทางร่างกาย การประสานสัมพันธ์มือกับตา การควบคุมกล้ามเนื้อที่มีผลต่อการเขียน ลายมือ การเลือกรูปทรง การเลือกสี และพิจารณาขนาด

กฤษยา ตันติผลาชีวะ (2547 : 189) กล่าวว่า ในความเป็นเด็ก เด็กทุกคนต้องการ แสดงออกทางความรู้สึก ความคิด ต้องการบอก ต้องการพูด ต้องการเขียนเพื่อถ่ายทอดความรู้สึก และความรู้สึกของตน วิธีการของเด็กทำได้ด้วยการถ่ายทอดจินตนาการลงมาในงานศิลปะ ครู สามารถอ่านบุคลิกศักยภาพของพัฒนาการเด็กได้จากภาพที่เด็กแสดงออกหรืองานศิลปะที่เด็กทำ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติสรุปประโยชน์ของการจัดกิจกรรมศิลปะไว้ว่า ศิลปะช่วยให้เด็กสามารถแสดงออกได้อย่างอิสระ ส่งเสริมศักยภาพในการทำงาน ในขณะเดียวกัน ก็สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของตนเองกับเพื่อนได้ ศิลปะช่วยให้เด็กมีสุนทรียภาพต่อ สิ่งแวดล้อม รู้จักชื่นชมและมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งต่างๆ ส่งเสริมให้รู้จักสังเกต ศิลปะช่วยให้เด็กเกิด ความพอใจ สนุกสนานการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน เป็นโอกาสที่เด็กได้แสดงออก ซึ่งความคิดของเด็กและเป็นพัฒนาการทางภาษาด้วย

อุบล ตูจันดา (2535 : 17-19) กล่าวว่า การแสดงออกทางศิลปะเป็นการส่งเสริม ให้เด็กรู้จักเลือกสรรและสร้างสรรค์งานด้วยวัสดุต่างๆเป็นการเสนอความรู้สึก ความประทับใจ ให้กับตนเองในขณะปฏิบัติงาน สร้างความรู้สึกภาคภูมิใจที่สามารถสร้างงานให้สำเร็จลงได้และ เป็นการสร้างความรู้สึกชื่นชมต่อผลงานศิลปะ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นผลงานจากการแสดงออก ทางศิลปะ ได้แก่

1. การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงการเจริญเติบโต จากการค้นคว้าของนักวิจัยพบว่า เด็กจะเริ่มแสดงออกทางศิลปะตั้งแต่วัยอายุ 2 ขวบ ด้วยการขีดเส้นที่ไม่เป็นระเบียบยุ่งเหยิง ต่อมาจะค่อยๆพัฒนาการควบคุมเส้นให้เป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้น เด็กจะเริ่มบอกว่าตนเขียนภาพ อะไรแต่การที่บอกนั้นไม่ได้หมายความว่ารูปร่างนั้นคล้ายกับความจริง รูปร่างนั้นอาจขยุกขยิกดั้งเดิม แต่ การเปลี่ยนแปลงนี้หมายความว่าเด็กเริ่มรู้จักคิด จินตนาการ ต่อมาภาพเขียนก็จะเริ่มพัฒนาจากรูปร่างนั้นไปสู่รูปแบบที่เลียนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น รูปทรงของการเปลี่ยนแปลงทาง ศิลปะนั้นเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงหรือการเติบโตทางร่างกาย การรับรู้ จิตใจและการ

แสดงออก การที่ได้ศึกษาและเข้าใจการเจริญเติบโตระดับต่างๆของเด็กจึงมีคุณค่าต่อความเข้าใจ การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย และวุฒิภาวะของเด็ก

2. การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะ เมื่อเด็กหลายๆคนมองสิ่งแวดลอมรอบตัวจะรับรู้หรือมีความรู้สึกตอบรับแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจของแต่ละคน เช่น บางคนสนใจต้นไม้ ดอกไม้ คน สัตว์ นี่คือนิสัยอดใจทางศิลปะที่จะนำความรู้สึกนึกคิดหรือความรู้สึกที่มีต่อสิ่งแวดลอม ผสมผสานกับการเรียนรู้ ประสบการณ์ที่ต่างกันมาสร้างงานศิลปะ ด้วยวิธีการ และวัสดุต่างๆ ผลงานของเด็กแต่ละคนจึงมีลักษณะเด่นเฉพาะตัวที่สะท้อนบุคลิกลักษณะอย่างเด่นชัด

3. การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงการสื่อสาร ในขณะที่เด็กสามารถวาดภาพตามพัฒนาการแต่ละขั้นนั้น รูปแบบยุ่งเหยิงที่ใช้แทนคน สัตว์ต่างๆ เด็กได้สร้างสัญลักษณ์ที่มีความหมายเฉพาะตัวของเด็กเอง

4. การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึก ครูอาจมีเป้าหมายกว้างๆเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กแสวงหาหนทางเฉพาะตนเพื่อนำสู่เป้าหมายข้างหน้า และวิธีการนี้จะทำให้เด็กๆ ได้แสดงออกทางอารมณ์อย่างชัดเจน เช่น การวาดภาพตนเองใหญ่กว่าบ้าน เป็นการแสดงความรู้สึกออกมาคล้ายกับการเล่าเรื่องที่เก็บอยู่ภายในจึงช่วยให้เด็กได้ระบายสิ่งที่เด็กคิดออกมา ผลงานศิลปะเหล่านี้จะทำให้ครูเข้าใจเด็กด้วย

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 22-27) กล่าวว่า สิ่งที่ได้จากการแสดงออกทางศิลปะว่า ศิลปะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในด้านการรับรู้ ในขณะที่เด็กเขียนภาพหรือปั้น รูปทรงเหล่านั้นจะกระตุ้นให้เด็กรับรู้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น การรับรู้สิ่งแวดลอมของเด็กจะไม่เป็นไปอย่างเลื่อนลอยเพราะเวลาเด็กทำงานศิลปะเด็กจะมองสิ่งแวดลอมอย่างจดจ่อ สังเกต พิเคราะห์ วิเคราะห์ และศิลปะยังส่งเสริมประสิทธิภาพด้านความคิด เด็กจะจัดระบบความคิดอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องเพื่อควบคุมการแสดงออกให้เป็นไปอย่างที่เขาคิดคำนึง ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญในการสร้างพื้นฐานทักษะในการแยกแยะสิ่งต่างๆให้กระจ่างชัด และเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ขั้นต่อไปด้วย นอกจากนี้ศิลปะยังช่วยเสริมประสิทธิภาพด้านความรู้สึกด้วย เพราะเวลาเด็กทำงานศิลปะ เด็กจะ ได้แสดงออกทางความรู้สึกและมีโอกาสเผชิญความจริงกับความรู้สึกรอบด้านซึ่งเสนอออกมาในงานศิลปะนอกจากนี้ คุณค่าของศิลปะในแง่ของการสร้างเสริมลักษณะนิสัยของเด็กปฐมวัย คือ ศิลปะช่วยเตรียมพื้นฐานสำหรับชีวิตประจำวัน เพราะช่วยจัดสรรประสบการณ์ที่มีผลต่อการเรียนรู้ ได้กว้างขวางหลายด้าน คือ ประสบการณ์ในการสำรวจตรวจสอบเกี่ยวกับคน สัตว์ สิ่งแวดลอม ประสบการณ์ด้านวัสดุอุปกรณ์ เป็นการย้ำการทดลอง ค้นคว้าและสอบสวนวัสดุอุปกรณ์ เด็กจะได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ทำงานศิลปะเป็นผลดีต่อประสาทสัมผัสและการทำงานต่อไป ประสบการณ์ทางด้านความรู้สึกสัมผัส เน้นถึงการรับรู้หรือความรู้สึกสัมผัสที่เด็กพึงมี

ต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัวซึ่งประสาทสัมผัสที่ตี้อยู่ช่วยให้การดำรงชีวิตเป็นไปอย่างมีความหมายทั้งรูปกลิ่น เสียง การสัมผัส นอกจากนี้ศิลปะยังช่วยสร้างเสริมลักษณะนิสัยในด้านการแสดงออก ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านจินตนาการ ด้านสุนทรียภาพ ด้านความประณีต ด้านการทำงาน ด้านการทำงานร่วมกัน ศิลปะมีคุณค่าต่อเด็ก คือ

1. พัฒนาการด้านร่างกาย เด็กต้องการการเคลื่อนไหวตลอดเวลาเป็นธรรมชาติ การที่เด็กได้ทำงานศิลปะทั้งตัว ทำให้เด็กมีความสุขมาก ทั้งยังได้เคลื่อนไหว เติบโต ออกกำลังกาย ฝึกหัดใช้มือแขน ขา กล้ามเนื้อ ความสัมพันธ์มือและตา ความคิด การรับรู้ และระบบสั่งงานของสมอง

2. พัฒนาการด้านอารมณ์ ในขณะที่เด็กเติบโตขึ้นมาเด็กต้องเรียนรู้อารมณ์ต่างๆ และงานศิลปะไม่เคยมีผิดพลาดล้มเหลว มีเสรีภาพ ทำให้เด็กได้ทำสิ่งที่เป็บบุคลิกภาพของตนเองออกมา

3. พัฒนาการด้านสังคม ศิลปะเป็นภาษาหนึ่งที่สร้างการสื่อสารร่วมกันในสังคมได้ ช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้เรียนด้วย

4. พัฒนาการด้านสติปัญญา เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นความสามารถของเด็ก ทั้งเหตุผล ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งย่อหมายถึงการแสดงออกทางสติปัญญาด้วย ครูจึงควรช่วยส่งเสริมให้เด็กรู้จักความแตกต่างของพื้นผิว รูปร่าง สี องค์ประกอบ การออกแบบ โดยศิลปะช่วยให้เกิดการรับรู้ 2 ทาง คือ การรับรู้ทางวัตถุจากสิ่งแวดล้อมต่างๆ เช่น แสง สี เงา ตำแหน่ง สัดส่วน การเคลื่อนไหว การสัมผัส และการรับรู้ทางความคิดคำนึง จินตนาการ

5. พัฒนาการด้านสุนทรียศาสตร์ เกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก การรับรู้จากประสาทสัมผัสที่บูรณาการประสบการณ์แล้วแสดงออกมาเป็นผลงาน

6. พัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ คือ การแสดงออกที่อิสระ มีลักษณะเฉพาะตัว เช่นการแก้ปัญหา การดำรงชีวิตของเด็กคุณค่าทางนิเสธ (Negative Value) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็กในส่วนของเด็กทุกคนมีปัญหาและมีการปรับตัวต่างๆในชีวิตประจำวัน ศิลปะจะช่วยให้เด็กปรับตัวได้ดี ส่วนเด็กที่มีปัญหา ช่วยบำบัดในการระบายอารมณ์ที่เคร่งเครียด ความเกลียด ความกลัว ความรู้สึกกังวลใจ ความทุกข์ ศิลปะจะเป็นตัวช่วยระบายอารมณ์เหล่านั้นได้ ทั้งยังเป็นเครื่องกำจัดปมด้อย เด็กจะสามารถแสดงความรู้สึกความต้องการของตนเองออกมาได้ด้วย การระบายสี วาดภาพ ปั้น และทำงานศิลปะอื่นๆ

พระพงษ์ กุลพิศาล (2545 : 32) กล่าวว่า กิจกรรมวาดภาพของเด็กบ่งบอกถึง พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กเอง คือบอกให้รู้ว่าเด็กมีความตระหนักรู้ในสิ่งแวดล้อมอย่างไร ได้ใช้ความรู้ที่น้อยมากน้อยเพียงใด และสามารถถ่ายทอดความสัมพันธ์ที่เด็กมีต่อสิ่งแวดล้อมออกมา นักวิชาการทางศิลปะยอมรับกันว่า การวาดภาพของเด็กๆคือการแต่งประโยค แต่ต่างกันตรงที่เป็น

ประโยคที่ผูกด้วยส่วนประกอบที่มองเห็นได้ (Visual Elements) ได้แก่ เส้น สี พื้นผิว การนำภาพวาดของเด็กมาเปรียบเทียบกับการแต่งประโยคเพื่อชี้ให้เห็นว่า ภาพของเด็กมีค่าเท่ากับสมุดบันทึกประสบการณ์ของเด็ก ซึ่งเป็นประสบการณ์การรับรู้ทางประสาทสัมผัสที่เด็กได้ระหว่างการเผชิญหน้ากับรูปทรงสีเส้นต่างๆของวัตถุรอบตัว แล้วถ่ายทอดออกมาอย่างทันทีทันใด มีการสอดแทรกจินตนาการเพิ่มเติมเข้าไปด้วย จึงกล่าวได้ว่าการสอนศิลปะนั้นมีคุณค่าต่อเด็กอย่างแท้จริง เพียงแต่ครูผู้สอนต้องเข้าใจในความเป็นศิลปะของเด็กคือการได้ทำงานร่วมกันกับพัฒนาการทางด้านความรู้สึกของเด็กโดยที่การทำงานศิลปะเป็นความสุขที่มาจากจินตนาการ การคิดค้นทดลองกับวัสดุแปลกๆเป็นความสุขจากการแสดงออกทางความรู้สึก การรับรู้ของตนเองที่มีต่อโลกภายนอก (นที เถกิงศรี, 2548 : 85) ครูต้องสอนศิลปะตามความรู้ ตามธรรมชาติของผู้เรียนซึ่งต้องอาศัยการสัมผัสด้วยประสาทสัมผัสและจินตนาการ ประสบการณ์ศิลปะเป็นสิ่งที่ช่วยให้เด็กเรียนรู้โลกด้วยความรู้สึกของตนเองเพราะเด็กเรียนรู้ผ่านเส้น สี พื้นผิว รูปร่าง รูปทรง ขนาด เป็นการเรียนรู้ที่บริสุทธิ์เป็นธรรมชาติและเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด เมื่อครูจัดประสบการณ์ให้เด็กเช่นนี้ เด็กจะได้รับคุณค่าของการเรียนศิลปะอย่างเต็มที่ทุกด้าน

กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย มีคุณค่าในแง่ของการส่งเสริมพัฒนาการ เช่น ด้านร่างกาย อารมณ์และสังคม อีกทั้งยังช่วยบำบัดปัญหา เช่น การปรับตัว ความเครียด เป็นต้น ศิลปะช่วยให้เด็กสามารถแสดงออกได้อย่างอิสระ ส่งเสริมศักยภาพในการทำงาน และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ศิลปะช่วยเตรียมพื้นฐานสำหรับชีวิตประจำวัน เพราะกิจกรรมศิลปะช่วยจัดสรรประสบการณ์ที่มีผลต่อการเรียนรู้ในอนาคต

2.5 หลักการในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดกิจกรรมศิลปะให้กับเด็กปฐมวัยในแต่ละวัน นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับเด็กปฐมวัย นอกจากจะได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็กและการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับสายตาแล้ว กิจกรรมศิลปะยังสอดคล้องกับแบบแผนการเรียนรู้ของสมอง หรือที่เรียกว่า Brain Based Learning (BBL) อีกด้วย เด็กจะได้ฝึกปฏิบัติจริง มีประสบการณ์ตรง เรียนรู้ผ่านการสังเกตและฝึกกิจกรรมอย่างหลากหลาย เพื่อพัฒนาจุดเชื่อมต่อของใยประสาทภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ผ่อนคลาย มีอิสระทางความคิด (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2540)

จากการศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก พบว่า เด็กทุกคนมีการแสดงออกทางศิลปะพัฒนาไปตามลำดับขั้น โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1987) ได้แบ่งขั้นตอนพัฒนาการทางศิลปะของเด็กออกเป็น 6 ขั้น และกล่าวถึงพัฒนาการทางศิลปะในช่วงอายุของเด็กอนุบาล ซึ่งอยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นขีดเขียน และขั้นเริ่มเป็นสัญลักษณ์ขั้นเขียนภาพมีความหมาย ดังนี้คือ

1. ขั้นขีดเขียน (The scribbling stage) อายุ 2 – 4 ปี ในขั้นนี้เด็กจะสนุกกับการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อ และเป็นการเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา การขีดเขียนของเด็กจะเป็นไปตามลำดับขั้นที่สามารถทำนายได้ ซึ่งขั้นนี้ยังแบ่งออกเป็น 4 ขั้นดังนี้

1.1 ขั้นการขีดเขียนไม่เป็นระเบียบ หมายถึง การลากเส้นของเด็กจะยุ่งเหยิง สับสนไม่ค้ำนึ่งว่าเป็นรูปอะไร แสดงให้เห็นว่าการควบคุมทางกล้ามเนื้อของเด็กยังไม่เจริญพอจึงไม่สามารถบังคับมือให้เป็นไปตามต้องการได้

1.2 ขั้นเขียนอย่างควบคุม ในขั้นนี้เด็กจะขีดเส้นเข้าไปเข้ามา มีลักษณะเป็นเส้นตรงแนวนอน และพัฒนาไปจนเป็นรูปวงกลม แต่ยังไม่สามารถวาดเส้นได้ตามที่ตั้งใจ

1.3 ขั้นตั้งชื่อ หมายถึง ขั้นที่เด็กสามารถเขียนอะไรลงไปก็จะให้ชื่อสิ่งที่เขียนนั้นว่าชื่ออะไร คืออะไร เด็กเริ่มใช้ความคิดค้ำนึ่งในขณะที่เขียนภาพคน สัตว์ หรือวัตถุ สิ่งที่เด็กเขียนจะไม่เป็นภาพที่ถูกต้องหรือมีรูปร่างในสายตาของผู้ใหญ่ แต่จะมีความหมายสำหรับเด็ก เด็กจะพอใจสนุกสนานกับสิ่งที่เขาเขียนนั้น ขั้นนี้จะเป็นขั้นหัวเลี้ยวหัวต่อในการวาดภาพของเด็กต่อไป

2. ขั้นเริ่มเป็นสัญลักษณ์ หรือขั้นเขียนภาพมีความหมาย (The preschematic stage) อายุประมาณ 4 – 7 ปี เป็นขั้นเริ่มต้นของการแสดงออกที่มีความหมาย ภาพสิ่งของสิ่งเดียวกันอาจจะเขียนได้หลายๆ แบบ ในระยะนี้โลกที่เด็กเห็นหรือรู้จักจึงแตกต่างจากโลกที่เด็กเขียนภาพ การพัฒนาความคิดเกี่ยวกับคนและสิ่งของยังไม่เด่นชัด ทำให้ภาพที่ได้กวาดบรรยายถึงสิ่งเหล่านี้อยู่ในรูปแบบเรขาคณิตเช่น ในการวาดรูปคน เด็กจะเขียนวงกลมแทนศีรษะ เส้นตามแนวขวางแทนแขนและเส้นตามแนวตั้งแทนขา แต่ยังไม่มียรายละเอียดส่วนต่างของร่างกาย ในการใช้สีของเด็กยังไม่เป็นไปตามธรรมชาติ สีที่เด็กใช้เขียนภาพกับสีที่เด็กเห็นจริงจะไม่เหมือนกันทั้งนี้เพราะเด็กใช้สีตามอารมณ์แล้วแต่ว่าสีไหนสะดุดตาเด็ก หรือเด็กชอบสีไหนเป็นพิเศษก็ใช้สีนั้น ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง บริเวณว่างหรือช่องไฟ เด็กยังไม่เข้าใจว่าควรเขียนรูปตรงไหน ขนาดเท่าใดจึงจะเหมาะสม จะวาดลงไปโดยไม่ค้ำนึ่งถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ตรงไหนที่มีบริเวณว่าง เด็กจะเขียนสิ่งต่างๆ ลงไป

หากย้อนอดีต สะท้อนประสบการณ์เดิมด้านการเรียนการสอนศิลปะ คุณครูจะให้นักเรียนวาดภาพทิวทัศน์ในกระดาษวาดเขียน แนวคิดเดิม ๆ คือ ภาพทิวทัศน์จะมีดวงอาทิตย์อยู่ตรงกลางระหว่างภูเขา มีก้อนเมฆ มีต้นมะพร้าวหรือต้นไม้อื่น มีน้ำทะเล มีเรือใบ มีนกบิน ฯลฯ แต่ยุคปัจจุบันการสอนศิลปะเด็กปฐมวัย สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) ได้นำเสนอการจัดกิจกรรมให้เด็กจะต้องหลากหลายรูปแบบ เช่น

1. กิจกรรมวาดภาพระบายสี
2. กิจกรรมเล่นกับสีน้ำ เช่น เป่าสี หยดสี พับสี ระบายสีด้วยนิ้วมือ ฝ่ามือ

3. กิจกรรมการพิมพ์ภาพด้วยส่วนต่าง ๆ ของร่างกายและวัสดุต่าง ๆ
4. กิจกรรมการปั้น ขยำดินเหนียว ดินน้ำมัน แป้งโด กระดาษ ฯลฯ
5. กิจกรรมการพับ ฉีก ตัด ปะ
6. กิจกรรมการร้อย สาน และการออกแบบ
7. กิจกรรมการฝนสีด้วยกระดาษทราย
8. ฯลฯ

ในการจัดกิจกรรมดังกล่าว ครูสามารถส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ที่เพิ่มจุดเชื่อมต่อของใยประสาท โดยส่งเสริมให้เด็กสังเกตรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ พัฒนาการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับสายตา การพัฒนาระบบกายสัมผัสโดยให้เด็กมีโอกาสสัมผัสวัสดุที่มีผิวสัมผัสต่างกันในระหว่างทำกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น ฝึกระบาย ฝึกลวด ฝึกล้อ ฝึกรีด ฝึกรีดกระดาษ ฝึกรีดกระดาษที่มีผิวสัมผัสต่างกัน ฯลฯ กิจกรรมศิลปะ เป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนากล้ามเนื้อเล็กได้เป็นอย่างดี และยังเชื่อมโยงพัฒนาการของอวัยวะหลายส่วน ทำให้เกิดจุดเชื่อมต่อของใยประสาทที่สามารถพัฒนาไปสู่แบบแผนการเรียนรู้ของสมอง ในการจัดกิจกรรมศิลปะหรือกิจกรรมสร้างสรรค์ ครูควรจัดกิจกรรมให้เด็กมีประสบการณ์ตรงและฝึกปฏิบัติอย่างหลากหลาย ดังนั้นงานศิลปะจึงไม่ควรเป็นการลอกเลียนแบบหรือต้องทำให้เหมือนจริง รวมทั้งไม่เน้นความถูกต้องของสัดส่วน แต่ส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ สังคม และความคิดสร้างสรรค์ ทำให้เด็กสนุกสนาน ชื่นชอบความงามของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว มีความมั่นใจ ภาคภูมิใจในผลงานของตน ควบคุมความสามารถถ่ายทอดการรับรู้ภายในด้านมิติ รูปทรง ขนาด ระยะ ฯลฯ ตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์เด็ก ระหว่างทำกิจกรรมศิลปะครูต้องจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม เช่น แสงสว่างพอเหมาะ มีเสียงดนตรีเบา ๆ บรรยากาศผ่อนคลาย ทำให้เกิดการเชื่อมโยงสมองส่วนประสานสัมผัสกับสมองส่วนที่คุมกล้ามเนื้อ พร้อม ๆ กัน การเชื่อมโยงสมองซีกซ้ายเข้ากับซีกขวาที่เป็นด้านจินตนาการ

หลักการจัดกิจกรรมและการสอนศิลปะควรใช้ประสบการณ์การสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและจุดประสงค์ของบทเรียน นवलลอบ ทินานนท์ (2542: 39-40) สรุปหลักการสอนศิลปะไว้ 3 รูปแบบ คือ

1. การสอนแบบยึดครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher-centered Method) เป็นวิธีสอนที่เน้นบทบาทของครูเป็นส่วนใหญ่ คือ ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ วางแผนการสอนควบคุมเนื้อหาจัดกิจกรรมโดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมเล็กน้อยหรือไม่มีเลย ส่วนใหญ่ครูจะให้บรรยายให้เด็กจดเนื้อหาสำคัญหรือให้อ่านหนังสือประกอบ
2. การสอนแบบยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-centered Method) เป็นวิธีที่เน้นบทบาทของนักเรียน ครูให้นักเรียนเป็นผู้ค้นหาความรู้ด้วยตนเองวางแผนบทเรียน ดำเนินการ

หาความรู้ ครูเป็นเพียงผู้แนะนำให้ไปสู่การค้นคว้า จนนักเรียนค้นพบความรู้ของตนเอง นักเรียนจะมีโอกาสเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ทั้งในลักษณะการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล

3. การสอนแบบครูและนักเรียนวางแผนร่วมกัน (Teacher – student Planning) ครูและนักเรียนจะร่วมกันจัดบทเรียน วางแผนค้นคว้าหาความรู้ สรุปผลออกมาเป็นความรู้ วิธีการสอนแบบนี้ส่วนใหญ่แล้วจะเน้นการทำงานเป็นหมู่ ถือเอาความเห็นของกลุ่มเป็นหลัก

การเตรียมการสอน ครูต้องวางแผนกิจกรรมประจำวันว่าเด็กจะเรียนรู้จากกิจกรรมสำคัญอะไร กิจกรรมต้องหลากหลายและมีเวลาที่เหมาะสม โดยพิจารณาจากงานเทศกาล ประเพณี กิจกรรมงานอาชีพที่เป็นชีวิตประจำวันของคนในท้องถิ่น การดำเนินการในส่วน of ชั้นนำนั้นครูต้องสร้างบรรยากาศ อุปรกณ์ให้พร้อม เมื่อถึงชั่วโมงเรียนครูต้องเริ่มการเรียนการสอนด้วยตัวครูเอง ครูต้องเป็นตัวอย่างให้กับเด็ก ไม่สอนเด็กตอบคำถามและสนทนากับเด็กถ้าเด็กขอความเห็น ครูจะให้เด็กทำงานอย่างอิสระไปจนกว่าเด็กจะหมดความสนใจ เก็บรวบรวมผลงาน of เด็กไว้สำหรับประเมินความก้าวหน้าของเด็ก ในขั้นสรุปครูจะไม่มีสรุป ไม่ชม ไม่ตำหนิ สิ่งเกิดจากความก้าวหน้าของเด็ก การเรียนรู้และวุฒิภาวะจากพัฒนาการเด็ก เมื่อพบประเด็น แก่ไขครูจะเสริมให้กับเด็กอย่างเป็นธรรมชาติ

ดังนั้น หลักการในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยต้องพิจารณาจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก ขณะเดียวกันกิจกรรมศิลปะ ต้องมีความหลากหลายด้วย เช่น โดยทั่วไปเด็กจะวาดรูปสี่เหลี่ยมตามแบบได้ ประมาณอายุ 4 ปี เด็กบางคนอาจจะทำได้เร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์นี้ ขึ้นอยู่กับความสามารถในการควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อ และความสัมพันธ์ของมือและตา รวมทั้งทักษะการรับรู้เกี่ยวกับรูปร่าง ครูจึงต้องรู้และเข้าใจถึงความสามารถของเด็กแต่ละคนด้วยเช่นกัน

2.6 กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย

กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็ก เป็นกิจกรรมสำคัญที่ต้องจัดให้เหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถและสอดคล้องกับหลักการพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างยิ่ง กิจกรรมศิลปะจึงไม่เพียงแต่ส่งเสริมการประสานสัมพันธ์มือกับตา และผ่อนคลายความเครียดเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมความคิดอิสระจินตนาการ ฝึกการทำงานด้วยตนเองทั้งทางความคิดและการกระทำ ถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานศิลปะ พัฒนาสู่การเขียนอ่าน เขียนอย่างสร้างสรรค์ต่อไปในอนาคต การให้เด็กทำงานศิลปะเป็นการสร้างความสมบูรณ์ของชีวิต ครูต้องระลึกไว้เสมอว่ากิจกรรมที่จัดให้เด็กควร ต้องไม่มีโครงสร้างบังคับตายตัว พัฒนาความคิดจินตนาการของเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการค้นคว้า ทดสอบทดลองมีประสบการณ์ในการรับรู้ (นที เถกิงศรี, 2548: 71)

McFee (1977) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการเรียนรู้ของเด็กที่จะช่วยให้ครูสามารถจัดการสร้างสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมไว้ดังนี้

1. ความพร้อมของผู้เรียน (Readiness of Individual Students) คือ ก่อนที่นักเรียนจะนำความรู้ที่อยู่ภายในออกมาใช้ ผู้เรียนจะต้องได้รับการกระตุ้นผ่านทางสิ่งแวดล้อมทางจิตภาพ ซึ่งก็เริ่มตั้งแต่ ด้านคุณค่า ด้านทัศนคติ และกลุ่มคนที่รวมอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น อีกสิ่งหนึ่งคือนักเรียนจะเรียนรู้ได้จากสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งมนุษย์นั้นมีความพร้อมที่จะรู้ จะมอง และรับรู้ในการกระทำของผู้อื่น โดยการคัดกรองและจัดการกับข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากสิ่งแวดล้อมนั้น

2. สิ่งแวดล้อมจิตวิทยาสังคม (Psychocultural Classroom Environment) คือ การสื่อสารกันระหว่างตัวนักเรียนและครู ซึ่งจะมีความสัมพันธ์ และมีความเข้าใจที่แตกต่างกัน ยิ่งกว่านั้นครูจะต้องปรับปรุงความเข้าใจระหว่างตัวครูเองและนักเรียนด้วย ซึ่งหนทางที่จะทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมตอบสนองในชั้นเรียนนั้น ขึ้นอยู่กับว่าพวกเขาสนใจในสถานการณ์ของชั้นเรียน ว่าเป็นที่ที่สกดกันหรือสนับสนุนให้เรียนรู้

3. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพเชิงทัศน์ (Visual-Physical Learning Environment) ประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ที่เราได้จัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ในห้องเรียน ซึ่งรวมถึงการออกแบบ งานศิลปะ ส่วนประกอบในการสอน การสร้างความคุ้นเคย และการสร้างสิ่งแปลกใหม่ การที่จะทำให้ นักเรียนได้เห็นคุณค่าของห้องเรียน ก็ต่อเมื่อเขาต้องการความรู้ที่มีความหลากหลาย ซึ่งครูมีหน้าที่ที่จะปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมของห้องเรียน ให้มีความเหมาะสมเพื่อเตรียมพร้อมในการเรียนรู้ของนักเรียน

4. การจัดการข้อมูล (Information Handling) ขึ้นอยู่กับความพร้อมตั้งแต่แรกเริ่มของนักเรียนว่ามีผลตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร และการได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ ในการที่จะเตรียมความพร้อม จำนวนข้อมูลใหม่ที่นักเรียนจะจัดการ ซึ่งบทบาทของครูก็คือ ช่วยให้เห็น ความสำคัญของประสบการณ์ใหม่และประสบการณ์ที่ผ่านมา ถ้าครูมีความเข้าใจในการเรียนรู้ของพวกเขา และสร้างสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดการไว้วางใจ ซึ่งหมายถึง การช่วยกระตุ้นนักเรียน และงานของครูก็คือ ช่วยจัดการกับข้อมูลใหม่ๆ ที่ได้รับมาให้เป็นระบบง่ายขึ้น

5. การวิเคราะห์และการตอบสนองต่อศิลปะ (Delineation and Responding to Art) งานศิลปะสำหรับนักเรียนนั้น เน้นในเรื่องของทักษะการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อ การปรับเปลี่ยน และยืดหยุ่นในการใช้วัสดุอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์ และการเลือกใช้สื่อให้มีความเหมาะสมกับการแสดงออกทางความคิด หรือการออกแบบ นักเรียนจะวิเคราะห์ หรือวิจารณ์ศิลปะได้นั้น ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของแต่ละคน เช่น การเรียนรู้สิ่งแวดล้อม ความคุ้นเคยในการจัดรูปแบบต่างๆ และครูสามารถช่วยพวกเขาโดยการให้พวกเขาได้เข้าใจ และผูกพันกับองค์ประกอบของศิลปะและสิ่งแวดล้อม

6. เป็นขั้นสุดท้ายของกระบวนการ (Feedback) ซึ่งทำได้โดยการสังเกต ว่าในจุดที่ 4 และ 5 นั้นเกิดอะไรขึ้น ซึ่งเราจะสามารถเห็นได้ว่า ผลงานชิ้นใหม่ของนักเรียนนั้นเปลี่ยนไปอย่างไร ซึ่งมันจะเป็นข้อมูล ในการที่เราจะนำมาปรับปรุง ในเรื่องของสิ่งแวดล้อมทางจิตภาพ และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การจัดการข้อมูล รวมถึงการวิเคราะห์และการตอบสนองต่อศิลปะ

McFee (1977: 155, 172-175) ได้กล่าวอีกว่า กิจกรรมศิลปะที่จัดให้กับเด็กนั้น ควรเริ่มจากกิจกรรมที่ง่าย ๆ เพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดความชอบ แล้วค่อยพัฒนาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อน เด็กแต่ละคนจะเรียนรู้ได้เร็วช้าแตกต่างกันซึ่งกิจกรรมก็ต้องจัดให้สัมพันธ์กับประสบการณ์ของเด็ก ได้นำเสนอกิจกรรมศิลปะ ได้แก่

1. การวาดภาพ ซึ่งจะเริ่มจากการวาดภาพง่าย เช่น ภาพสเก็ต ไปจนถึงภาพที่ซับซ้อนที่มีองค์ประกอบของแสงและเงา
2. การระบายสี เริ่มจากการผสมสีด้วยน้ำ หรือใช้สีที่มีส่วนผสมของ acrylic หรือตัวทำละลายที่เป็นของเหลว แล้วระบายสีลงบน กระดาษทั้งผิวเรียบหรือผิวขรุขระ พลาสติก แก้วด้วยแปรงต่างๆ หนีวี่ กระดาษแข็ง หรืออาจใช้นิ้ว แขน
3. การพิมพ์ภาพ เช่น การพิมพ์ภาพลงบนผิวดิน
4. ประติมากรรม เช่น การแกะสลัก การปั้น การม้วนไปในขดลวด การทำให้บาง
5. การประดิษฐ์ เป็นการใช้วัสดุ ชิ้นส่วนต่างๆ มาประดิษฐ์ เชื่อมให้เป็นรูปร่างตามต้องการ กิจกรรมนี้ทำให้เด็กเรียนรู้การตัด การติด การเย็บ

ครูต้องจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยโดยเปิดโอกาสให้เด็กได้สำรวจ ค้นพบทดลองกับสื่ออุปกรณ์ทางศิลปะสร้างสรรค์ซึ่งช่วยให้เกิดการพัฒนาความคิดรวบยอดทางพื้นฐานวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์จากการสังเกตและประเมินภาพ ครูควรแนะนำหรือบอกเด็กเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่ให้ใช้วิธีให้เด็กค้นพบด้วยกระบวนการทางศิลปะด้วยตนเองโดยให้เด็กได้ค้นคว้าอย่างกว้างขวางจากอุปกรณ์ที่หลากหลาย ให้โอกาสเด็กได้ทำงานตามความพอใจและเป็นอิสระ ครูต้องเป็นผู้กระตุ้นจินตนาการของเด็กพร้อมกับการสนับสนุนให้เด็กแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์โดยหลีกเลี่ยงให้เด็กลอกเลียนหรือวาดภาพระบายสีจากสมุดภาพเพราะเท่ากับเป็นการกักความคิดของเด็ก ซึ่งในการจัดกิจกรรมศิลปะที่มีประสิทธิภาพครูต้องเตรียมกิจกรรม ด้วยการวางแผนกิจกรรมต่างๆ

ชัยณรงค์ เจริญพานิชยกุล (2533: 51-56) ได้กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย แบ่งออกเป็น 5 สาขาใหญ่ๆ คือ

1. กิจกรรมการวาดเส้น (Drawing) การวาดเส้นเป็นภาพที่เกิดจากการขีด เขียนวัสดุบางชนิดลงบนกระดาษ โดยแสดงลักษณะเป็นเส้น วัสดุที่นิยมใช้เขียนคือ ดินสอดำ ดินสอสี สี

เทียน สีชอล์ค ชอล์คเขียนกระดานดำ ปากกาลูกกลิ้ง ปากกาหมึกซึม ปากกาปลายสักหลาด พู่กัน ฯลฯ ทั้งนี้ดินสอดำให้อ่อน ปากกาปลายสักหลาด สีเมจิก และปากกาลูกกลิ้งเป็นวัสดุที่เหมาะสมที่สุดสำหรับเด็กวัยนี้ เพราะสอดคล้องกับการแสดงออกของเด็กไม่ว่าจะเป็นเรื่องความคิด อารมณ์ ความมั่นใจ จะแสดงออกผ่านทางเส้นขีดเขียนของเด็ก การใช้วัสดุขีดเขียนได้ง่าย จะทำให้เด็กมีความสุขสนุกสนาน เชื่อมมั่นกับเส้นที่ปรากฏออกมา

2. กิจกรรมระบายสี (Painting) เด็กวัยนี้เป็นวัยที่ระดับกระเฉงพร้อมที่จะแสดงออกในเรื่องการเขียนภาพระบายสี สำหรับกิจกรรมระบายสีจะต้องอธิบายวิธีการใช้สี การถือพู่กัน การจุ่มสีมาระบาย การระบายสี การล้างทำความสะอาด หลังจากที่เรียนไปสักกระยะหนึ่งควรสอนการผสมสี สีที่ใช้คือ สีฝุ่น สีโปสเตอร์ สีเทียน และสีเมจิก

3. กิจกรรมภาพพิมพ์ (Print making) กรรมวิธีทางภาพพิมพ์มีหลายวิธี แต่วิธีที่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็กคือ การพิมพ์จากแม่พิมพ์นูน (Relief printing) เด็กวัยนี้จะชอบงานพิมพ์มากเพราะมีกิจกรรมทำมากมายหลายขั้นตอน

4. กิจกรรมประติมากรรม (Sculpture) กิจกรรมประติมากรรมที่เหมาะสมกับเด็กคือ งานดิน ได้แก่ ดินเหนียว ดินน้ำมัน กิจกรรมเกี่ยวกับดิน เช่น การปั้นดิน การกดวัสดุต่างๆ ลงบนแผ่นดิน การแผ่ดินเป็นแผ่นบางๆ แล้วขีดเขียนลงบนดินนั้น การตัดแผ่นดินเป็นเส้นยาวๆ หลายๆ เส้นแล้วนำมาสานกันเป็นลายตาข่าย

5. กิจกรรมประดิษฐ์ตกแต่ง (Crafts) งานประดิษฐ์ตกแต่งที่เหมาะสมกับเด็กเล็ก ได้แก่ การทำภาพปะติด การทำหน้ากากจากถุงกระดาษ การฉีกกระดาษให้เป็นรูปต่างๆ การประกอบเศษวัสดุ กิจกรรมนี้ช่วยให้เด็กแสดงออกและยังเน้นให้เด็กได้เรียนรู้การทำงานที่มีกระบวนการหรือขั้นตอนด้วย

การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย ต้องมีกิจกรรมที่หลากหลายเหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย รวมทั้งต้องมีการสร้างสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมไว้เพื่อกระตุ้นให้เด็กสนใจที่จะเรียนรู้ ซึ่งครูจะต้องมีการวางแผนการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งไว้เป็นอย่างดี อีกทั้งขณะทำกิจกรรมศิลปะครูจะต้องสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กทุกคนด้วยเพื่อให้เด็กรู้สึกผ่อนคลาย สนุกสนาน และเป็นอิสระ

3. การจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้

3.1 ความหมายของสิ่งแวดล้อม

ปรีชา วิหคโต (2536) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง วงเขตของการกระตุ้น และการกระทำต่อกันอย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อรวมกับคำว่า “ทางกายภาพ” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายว่า เกี่ยวกับสิ่งที่ไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นวัตถุ และมีใช้เป็น

วัตถุ ที่เป็นวัตถุ เช่น วัสดุ อุปกรณ์ หรือสื่อทางการศึกษา ที่มีใช้วัสดุ กับวิธีการต่างๆ ที่มีต่อการพัฒนาของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

อรพันธุ์ ประสิทธิ์รัตน์ (2533) ได้ให้เหตุผลว่า สิ่งแวดล้อมคือ สิ่งเร้าให้มนุษย์กระทำพฤติกรรม” โดยเหตุนี้มนุษย์อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อม นักจิตวิทยาถือว่า สิ่งแวดล้อมมีหน้าที่เร้าให้มนุษย์แสดงพฤติกรรม โดยแบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) สิ่งแวดล้อมภายนอก ได้แก่ วัตถุ สิ่งของ คนและสัตว์ 2) สิ่งแวดล้อมภายใน ได้แก่ ความสนใจ ใฝ่ใจของผู้เรียนการจัดสิ่งแวดล้อมที่ดี จึงอาจกล่าวได้ว่า เป็นการสร้างสิ่งเร้าทางการเรียนที่ดีนั่นเอง

บุญนาค ติวกุล (2528) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมคือ สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) สิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ อากาศ ต้นไม้ 2) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ทางเทคโนโลยี และทางสังคม และนิคม ทาแดง (2524) ให้ความเห็นว่า สิ่งแวดล้อมคือ สิ่งที่มีปฏิกริยาหรือปฏิสัมพันธ์กับร่างกายทำให้สิ่งมีชีวิตนั้นๆมีการเปลี่ยนแปลงหรือเกิดพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง

กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมหมายถึง สิ่งที่อยู่รอบๆตัวเรา ทั้งที่เป็นวัตถุ และมีใช้เป็นวัตถุ ซึ่งสิ่งแวดล้อมเหล่านี้มีผลต่อการเกิดหรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิต

เด็กจะสังเกตสิ่งปลูกสร้างหรือสำรวจสัญลักษณ์ เสียง กลิ่นและกิจกรรมต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เด็กจะทำความเข้าใจห้องเรียนผ่านระบบและเครือข่ายและสามารถแปลมาเป็นองค์ประกอบของภาพ เด็กจะเรียนรู้ในสิ่งที่มองเห็นและแสดงออกตามวัตถุประสงค์ที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสิ่งแวดล้อม (Eriksen & Smith, 1978: 6) ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

3.2 ลักษณะของบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้

เนื่องจากความสามารถในการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับอารมณ์ความรู้สึก ดังนั้น การสร้างบรรยากาศในห้องเรียนและสิ่งแวดล้อมที่ดีก็ช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ห้องเรียนที่มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อสมอง ซึ่งปลอดภัยและวางใจได้ ต้องมีความเข้าใจ และสนุกสนานด้วย การรักษาสมดุลเป็นเรื่องสำคัญ ความปลอดภัยและความไว้วางใจจะเกิดขึ้นได้เมื่อความเครียดต่ำ แต่หากขาดแรงกระตุ้น ขาดความท้าทายและความหลากหลาย นักเรียนก็จะไม่กระตือรือร้นทำกิจกรรม ความรู้สึกในทางลบและความรู้สึกเบื่อก็จะตามมา เด็กบางคนอาจเข้าไปอยู่ในโลกส่วนตัว บางคนแสดงพฤติกรรมก่อกวน บรรยากาศในห้องเรียนขึ้นอยู่กับความสมดุลของตัวแปรต่างๆ ได้แก่ ปรัชญาโดยรวมของโรงเรียนและสิ่งแวดล้อม คุณสมบัติของหลักสูตรการเรียน และคุณลักษณะของนักเรียน เป็นต้น (พีรณา ริกุลสุรگان และสมหญิง สัมฤทธิ์ผล. 2548: 44)

การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์และมีประสิทธิผล เพื่อความสำเร็จในการเรียน มีหลายรูปแบบ เช่น การใช้ดนตรีฯ บางประเภทสามารถเตรียมสมองให้พร้อมสำหรับการทำงานได้ในระดับหนึ่ง ตัวอย่างเช่น เพลงของโมสาร์ท ช่วยให้สามารถทำงานประเภทที่ต้องคิดอย่างมีเหตุมีผลได้ดี ดนตรีบางประเภทช่วยเพิ่มหรือลดสารความเครียดในสมองได้ด้วย เช่น เพลงบรรเลงที่เล่นด้วยจังหวะเคาะประมาณ 60 ครั้งต่อนาที ช่วยให้หัวใจเต้นช้าลงและร่างกายผ่อนคลาย ทั้งนี้ดนตรีบรรเลงช่วยให้นักเรียนผ่อนคลายในขณะที่จดจ่อกับเนื้อหาวิชา และช่วยบำรุงรักษาสมาธิในการเรียนและการทำงาน ยิ่งเพลงไหนเล่นด้วยดนตรีมากขึ้น จังหวะช้าและเคาะเป็นจังหวะสม่ำเสมอก็จะมีประโยชน์มากขึ้น เสียงดนตรีที่เล่นคลอเนื้อร้องมีผลต่อการทำงานของร่างกาย ยิ่งจังหวะเร็วเท่าไร ร่างกายก็จะยิ่งตื่นตัวมากเท่านั้น ในทางกลับกัน ยิ่งจังหวะช้าลงร่างกายก็ยิ่งผ่อนคลาย ช่วยให้สมองทำงานได้ดีขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการแยกแยะและกระบวนการจดจำในขณะทำกิจกรรมต่างๆ ในห้องเรียน ส่วนดนตรีที่มีมากกว่าหนึ่งเสียงและมีจังหวะช้า จะช่วยให้สมองตื่นตัวและมีสมาธิในเวลาเดียวกัน (พีรณา ธิกุลสุรگان และสมหญิง สัมฤทธิ์ผล, 2548: 46)

ห้องเรียนควรมีอุปกรณ์หรือสิ่งของในห้องเรียนศิลปะที่เหมาะสม เช่น โต๊ะเก้าอี้ที่นั่งสบาย โต๊ะที่เคลื่อนย้ายได้มีเพียงพอกับจำนวนเด็ก สิ่งของที่มีสีสันซึ่งช่วยกระตุ้นประสาทส่วนการมองเห็น มีบริเวณตากผลงานที่ยังไม่แห้ง มีบริเวณสำหรับทำความสะอาด และมีเสื้อคลุมกันเปื้อนสำหรับเด็ก (ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล, 2532 : 1-6 และพีรณา ธิกุลสุรگان และสมหญิง สัมฤทธิ์ผล, 2548: 42)

สิริพรรณ ตันติรัตน์ไพศาล (2545 : 40) กล่าวว่า การจัดห้องเรียนศิลปะต้องมีการวางแผนที่ดี บางโรงเรียนต้องมีห้องศิลปะเฉพาะก็ควรมีที่เก็บงาน ตู้ ชั้น ช่องใส่อุปกรณ์ บางโรงเรียนที่ไม่มีห้องศิลปะก็ใช้รถเข็นลากจูงได้เพื่อจะได้นำไปใช้ได้ในพื้นที่ที่ไม่จำกัด ซึ่งในการเตรียมห้องนั้นควรมีอุปกรณ์วัสดุต่างๆ หลายชนิด มีดิน กระดาษ ทั้งยังต้องสนองความต้องการของเด็กได้ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งเร้าใจให้เด็กทำงานหรือเริ่มต้นงานศิลปะ และการจัดห้องเรียนที่ดีนั้นควรมีความเพียงพอกับเด็ก มีความสะดวกในการทำกิจกรรม มีอ่างล้างมือ หรือ อยู่ใกล้ห้องน้ำ อุปกรณ์วางไว้ให้เด็กหยิบได้สะดวก

McFee (1977) กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน คือ สิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอนซึ่งประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ที่เราได้จัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ในห้องเรียน ซึ่งรวมถึงการออกแบบงานศิลปะ ส่วนประกอบในการสอน การสร้างความคุ้นเคย และการสร้างสิ่งแปลกใหม่ มนุษย์นั้นมีความพร้อมที่จะรู้ จะมอง และรับรู้ในการกระทำของผู้อื่น โดยการคัดกรองและจัดการกับข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากสิ่งแวดล้อมนั้น

ครูควรจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก คือ บรรยากาศที่ทำให้เด็กรู้สึกปลอดภัย ใ่ว่างใจ สนุกสนานและผ่อนคลาย ส่วนสิ่งแวดล้อมก็ต้องมีสถานที่ที่เหมาะสมในแต่ละกิจกรรม มีอุปกรณ์ที่เพียงพอกับจำนวนเด็ก โดยทั้งบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมต้องไม่ทำให้เด็กเบื่อหน่าย แต่ต้องช่วยทำให้เด็กรู้สึกตื่นตัวที่จะเรียนรู้เสมอ

3.3 กิจกรรมและประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

จรัสพิมพ์ วังเย็น (2547 : 43) สรุปรูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสนองความมุ่งหมายในการสอนศิลปะเด็กให้สมบูรณ์ว่า รูปแบบของกิจกรรมนั้นแบ่งได้ 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเวลาและบริเวณว่าง เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะ 2 มิติ ที่มีลักษณะกินเนื้อที่ในบริเวณว่างรวมไปถึงกิจกรรมที่สามารถเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตำแหน่ง กิจกรรมรูปแบบนี้เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการรู้จักใช้พื้นที่ภาพ การรู้จักกำหนดบริเวณว่าง การสร้างความสมดุล สร้างลีลาความเคลื่อนไหว และแรงในการจัดภาพเป็นรูปแบบกิจกรรมที่กระตุ้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้กับเด็กได้อย่างดี อาจออกมาในรูปแบบของงานโครงสร้าง ประติมากรรม การปั้น การแกะสลัก การสร้างหุ่นจำลองกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส เป็นกิจกรรมที่เน้นในเรื่องของประสาทสัมผัสหลายด้านทั้งประสาทสัมผัสทางตา มือ ความรู้สึก สัมผัสเกี่ยวกับรูปทรง พื้นผิว วัสดุต่างๆเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้ค้นคว้าทดลองและปฏิบัติงานด้วยวัสดุที่หลากหลายแตกต่างกัน ทำให้ใช้ประสาทสัมผัสต่างๆตามวิธีการและความเหมาะสมในกรรมวิธีที่แตกต่าง กิจกรรมลักษณะนี้มีส่วนช่วยให้รู้จักเลือกวัสดุที่ต่างกันเพื่อนำมาประกอบกันตามความเหมาะสม รูปแบบกิจกรรมมีในรูปแบบภาพพิมพ์ ถักทอ เขียนภาพด้วยวัสดุต่างๆ หรือ การปะติด กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์คิดค้น รูปแบบของกิจกรรมเป็นการส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่ต้องอาศัยกระบวนการคิด การสังเคราะห์และแก้ปัญหา ลักษณะของกิจกรรมเป็นการฝึกเลือกใช้อุปกรณ์ รู้จักประดิษฐ์คิดค้นสิ่งต่างๆ เป็นการส่งเสริมการปฏิบัติงานที่ช่วยสร้างความเชื่อมั่นในการแสดงออกทางความคิด รูปแบบของการจัดกิจกรรมสามารถจัดในรูปแบบของการเขียนภาพระบายสี การพับกระดาษ การประดิษฐ์หน้ากากกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสื่อสารที่มองเห็น รูปแบบของการจัดกิจกรรมเป็นไปในรูปแบบของกิจกรรมที่รับรู้ด้วยการมองเห็น รูปแบบของการสร้างสรรค์ศิลปะเป็นการสื่อสารที่รับรู้กันทั่วไปเป็นการสื่อสารทั้งรูปแบบ สาระรูปแบบของงาน เป็นไปในลักษณะของงานโฆษณาที่มีความเกี่ยวข้องกับการรับรู้ในสังคม

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 29-30) กล่าวถึงเนื้อหาที่เด็กควรเรียนในระดับอนุบาล หรือ เนื้อหาที่เด็กอายุ 4-6 ปีควรได้รับประสบการณ์ ได้แก่

1. การฝึกสังเกตรูปทรงต่างๆ
2. ให้เด็กสัมผัสและเล่นสิ่งที่มีรูปทรงเหมือนกันและต่างกัน

3. ฝึกสังเกตเส้น สี รูปทรง พื้นผิว
4. มีการฝึกจัดห้องเรียนให้สวยงาม
5. วาดรูปตามเรื่องราวที่ครูกำหนดให้
6. วาดรูปบรรยายสีตามรูปทรงที่กำหนดให้
7. ใช้วัสดุทางศิลปะได้โดยอิสระ
8. สังเกตการผสมกันของสีต่างๆ
9. ฝึกทดลองใช้สีต่างๆหลากหลายชนิดและหลายวิธีการ
10. มีการทดลองผสมสีแม่สี
11. ให้เด็กปั้นแล้วเล่าเรื่องราวที่ปั้น
12. ปั้นตามเรื่องราวที่กำหนด
13. ปั้นรูปทรงต่างๆแล้วนำมาต่อกัน
14. ได้ทำกิจกรรมภาพพิมพ์
15. ได้ทำกิจกรรมปั้นฉีกปะ ประติษฐ์ โดยใช้วัสดุต่างๆ
16. ฝึกทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

ทั้งนี้ ครูควรปูพื้นฐานให้เด็กมองเห็นความสวยงามของศิลปะ ฝึกสังเกต รูปทรงต่างๆ สัมผัส เล่นสีต่างๆ มีรูปทรงเหมือนกันและต่างกัน เด็กและครูช่วยกันจัดห้องให้สวยงาม เพื่อให้เด็กสังเกตลักษณะต่างๆของรูป เส้น สี ผิวของวัสดุต่างๆ ครูหาหรือจัดสิ่งประดิษฐ์มาติดห้อง เด็กและครูช่วยกันสะสมภาพต่างๆที่มีรูปทรง เส้น สีที่สวยงามเพื่อใช้ตกแต่งห้องหรือให้เด็กดูตามใจชอบ ไปชมการแสดงภาพเขียนหรือสิ่งประดิษฐ์ที่เด็กทำได้ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526 : 29-31) ส่วนกิจกรรมหลักๆ ที่ควรจัดให้กับเด็กมีดังนี้

การวาดเส้นและการวาดภาพ ภรณ์ คุรุรัตน์ (2535 : 111) กล่าวว่า การวาดภาพ หมายถึง การวาดในลักษณะต่างๆ ได้แก่

1. การวาดภาพตามใจชอบ ที่หมายถึงการให้โอกาสเด็กมีอิสระในการเลือกวาดภาพสิ่งที่เด็กพอใจและสามารถวาดได้ ซึ่งส่วนมากเด็กวัยนี้มักวาดรูปคน บ้าน สัตว์ ตุ๊กตา หรือภาพที่ตนเองประทับใจ
2. การวาดภาพจากประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากการไปเที่ยวสถานที่ต่างๆ ของขวัญวันเกิดสัตว์เลี้ยง ของเล่น
3. การวาดภาพจากนิทาน หมายถึงการให้เด็กวาดภาพจากนิทานที่ครูเล่าให้ฟัง เด็กจะแสดงความรู้สึกนึกคิดด้านสติปัญญาและความรู้สึกทางด้านจิตใจถ่ายทอดออกมาเป็นภาพได้

4. การวาดภาพจากเสียงเพลง หมายถึง การให้เด็กได้ฟังเพลง วาดภาพตามความนึกคิดของเด็ก เป็นภาพที่เด็กประทับใจจากการฟังเพลง

5. การวาดภาพจากการแสดงบทบาทสมมุติ คือ การให้เด็กวาดภาพจากสิ่งเร้าที่กำหนดหมายถึง การที่เด็กต่อเติมเสริมให้เป็นภาพจากสิ่งเร้าที่กำหนดให้ โดยที่การวาดภาพนี้มีจุดมุ่งหมายคือ การส่งเสริมความคิดอิสระแก่เด็ก ส่งเสริมความมั่นใจ กล้าคิด กล้าแสดงออก ส่งเสริมจินตนาการ ส่งเสริมความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ ความคิดยืดหยุ่น ความคิดคล่องตัว หรือความคิดอเนกนัย ส่งเสริมให้รู้จักการทำงานด้วยตนเอง (ภรณี คุรุรัตน์, 2535 : 68-69) การวาดเส้นและวาดภาพเป็นภาพที่เกิดจากการขีดเขียนวัสดุบางชนิดลงบนกระดาษโดยแสดงลักษณะเป็นเส้น ยิ่งเด็กขีดเขียนมากเท่าใดก็จะเสริมสร้างโอกาสในการพัฒนาการเรียนรู้เกี่ยวกับการคุมเส้นมากขึ้นเท่านั้น เด็กจะควบคุมเส้น ครูควรเข้าใจว่าพื้นฐานสำคัญคือการทำที่ครูเฝ้าดูความสัมพันธ์ของมือและตาและความสามารถในการควบคุมเส้นที่ต้องการได้ ครูควรเปิดโอกาสให้เด็กทำงานตามสบาย วาดเป็นเรื่องราวหรือไม่ต้องกังวล ช่วยแนะนำเด็กในเรื่องวัสดุที่ใช้แสดงวิธีใช้ให้ดู (ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล, 2532 : 10-11) ซึ่งเด็กปฐมวัยมักจะชอบการวาดภาพ เพราะเป็นการแสดงสมรรถนะทางกายของเด็ก เด็ก 3 ขวบสามารถจับดินสอดได้โดยจะกำไปทางปลายดินสอดโดยใช้มือ 2 มือ รู้จักชื่อสี สนุกกับการใช้พู่กันระบายสีอย่างเพลิดเพลิน เมื่ออายุมากขึ้นเป็น 5 ขวบเด็กจะชอบวาดบ้านที่มีประตู หน้าต่าง หลังคา (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2547 : 190)

ดังนั้นครูจึงสามารถจัดกิจกรรมการวาดภาพให้เด็กได้มากมาย เช่น ทำท้าวาดบนอากาศวาดในกระเปาะทราย วาดบนกระดาษ หรือบนกระดาษ ตามใจชอบ หรือตามคำสั่งครู โดยอาจใช้เสียงดนตรีประกอบการเขียนของเด็ก ให้เด็กวาดภาพด้วยดินสอดสี สีเทียน ดินสอดดำ หรือป้ายด้วยพู่กัน โดยอิสระแล้วเล่าเรื่องจากภาพนั้น หรืออาจใช้สีเทียนระบายลงบนกระดาษ โดยใช้ปลายหรือข้างสีเทียนโดยอิสระ หรือให้วาดรูประบายสีรูปทรงหรือเรื่องราวที่ครูกำหนดให้ และพาเด็กออกไปนอกสถานที่กลับมาวาดภาพระบายสีสิ่งที่ตัวเองประทับใจได้ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526 : 29-31)

การระบายสีและการทดลองเกี่ยวกับสี เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่มีความกระฉับกระเฉงพร้อมที่จะแสดงออกอยู่แล้ว การสอนระบายสีให้เด็กวัยนี้ผู้สอนควรคำนึงว่าการระบายสีเป็นประสบการณ์ใหม่สำหรับเขา ครูต้องอธิบายวิธีการใช้สีการถือพู่กัน การจุ่มสีมาระบาย การระบายสี การล้างทำความสะอาด หลังจากเรียนไประยะหนึ่ง แล้วอาจสอนประสบการณ์ใหม่ๆ เช่น การผสมสีบางสี เด็กอาจจับได้บ้างไม่ได้บ้าง แต่ถือเป็นการเตรียมความพร้อมให้เข้าใจในเวลาต่อไป (ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล, 2532 : 10-11) ครูอาจให้เด็กละเลงสีเดียวกันด้วยส่วนต่างๆ ของช่วงแขนเช่น ฝ่ามือ นิ้ว ท่อนแขน เล็บ กำปั้น ให้ละเลงสีเป็นภาพอิสระแล้วเล่าเรื่องราวจากภาพเขียน ละเลงสีตามที่ครูกำหนด ละเลงสีด้วยส่วนต่างๆ ของแขนโดยใช้สี 3 สี บนกระดาษอย่าง

อิสระ หยอดสีฝุ่นหรือสีโปสเตอร์บนกระดาษแห้งแล้วสังเกตการผสมผสานกันของสีต่างๆโดยเทสีโปสเตอร์หรือสีฝุ่นบนกระดาษแห้งหลายๆสี เอียงไปมาให้สีผสมกันให้เด็กขีด ถู ลูบสี โดยใช้สีโปสเตอร์ละเลงหรือหยด เป่าสีบนกระดาษวาดเขียนโดยใช้สีใสๆ ใช้หลอดกาแฟเป่าให้กระจายผสมกัน หยดสีน้ำมันในอ่างแล้วดูการผสมผสานกันของสี หรือใช้ลูกแก้วกลิ้งบนสีโปสเตอร์ที่หยดไว้บนกระดาษ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526 : 29-31) เด็กควรได้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับสีที่หลากหลาย เช่น การใช้เทคนิคการขีดสีเขียน การพับสี การทสี การเป่าสี การใช้เทคนิคสีซึม การเขียนภาพด้วยนิ้วมือ ครูควรเสริมให้เด็กใช้วัสดุหลากหลายและแปลกใหม่ เพื่อให้เด็กได้แสดงออกมากที่สุด นอกจากนี้การใช้สีที่มาจากธรรมชาติก็เป็นการใช้วัสดุที่มีโดยไม่ต้องหาซื้อและไม่เป็นอันตรายกับเด็ก เช่น การระบายสีด้วยใบตำลึง ขมิ้นชัน ปูนแดง ดินโคลน มะนาว สารส้ม ด่างทับทิม สีผสมทราย เหล่านี้เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กมองเห็นความงามที่มีอยู่ในธรรมชาติ ปลูกฝังความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็ก รู้จักสังเกตสีที่ได้จากวัสดุต่างๆและเข้าใจว่าสีมีอยู่ทั่วไปในธรรมชาติ (สัทยา สายเชื้อ, 2541 : 84-86) ซึ่งกิจกรรมการระบายสีด้วยนิ้วมือเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่เหมาะกับเด็กปฐมวัย เพราะเด็กจะรู้สึกอยากทดลองเกี่ยวกับสีโดยใช้นิ้วมือ มือ แขน บ่ายละเลงผสมสีต่างๆ สร้างความซาบซึ้งในสี รูปทรง ทั้งยังมีคุณค่าต่อเด็กมากมาย ได้แก่ เด็กได้ผ่อนคลายความตึงเครียดและความกดดันต่างๆได้ เด็กมีการเจริญเติบโตทางสังคมและใจกว้าง ทั้งเป็นการสนับสนุนให้เด็กได้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ โดยการติดต่อทางตรงระหว่างเด็กและผลงาน ให้เด็กมีโอกาสค้นพบตนเอง (เบญจา แสงมลิ, 2545 : 69) อุปกรณ์ที่ใช้ในการระบายสี คือ กระดาษ เชือก สบู่ ทราย สีชอล์ก สีเทียน สีน้ำ สีไม้ พู่กัน กิจกรรมนี้จะเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำงานตามลำพังอย่างมีสมาธิ

การพิมพ์ภาพ กรรมวิธีการพิมพ์ภาพมีหลายวิธีแต่ที่เหมาะสมกับเด็กคือ การพิมพ์จากแม่พิมพ์นูน ในขั้นต้นควรให้กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กเข้าใจว่าภาพพิมพ์คืออะไรเสียก่อน เช่น ใช้สีโปสเตอร์ทางด้านหลังของเศษวัสดุแล้วนำมาประทับบนกระดาษ เมื่อเด็กเข้าใจมากขึ้นแล้วควรควรทำแม่พิมพ์ให้ดู เช่น แกะหัวมันฝรั่งแล้วพิมพ์ด้วยสีโปสเตอร์ เด็กอาจยังทำแม่พิมพ์เองไม่ได้ แต่สามารถนำแม่พิมพ์ที่ครูทำมาพิมพ์ได้ เด็กวัยนี้ส่วนใหญ่จะชอบการพิมพ์มาก เพราะมีกิจกรรมมากมายหลายขั้นตอน น่าสนุก และเข้ากับวัยที่อยากรู้ อยากเห็นของเด็กวัยนี้ (ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล, 2532 : 11-12) การพิมพ์เป็นการสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็กโดยใช้อุปกรณ์ ซึ่งอาจเป็นเศษวัสดุที่มีลายนูน สามารถทาสีและประทับลงบนกระดาษให้ภาพพิมพ์ที่มีลวดลายหรือรูปแบบที่เด็กสนใจได้ แป้นพิมพ์อาจทำขึ้นเองเป็นภาพนูนหรือนำมาจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2547 : 190)

นอกจากนี้ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 29-31) กล่าวถึงการสอนภาพพิมพ์ว่า ครูอาจ ให้เด็กพิมพ์ภาพโดยใช้สีหรือวัสดุต่างๆ พิมพ์ภาพโดยใช้แม่พิมพ์ที่ครูทำขึ้น หรือ พิมพ์ภาพโดยใช้ ส่วนต่างๆของช่วงแขน หรือใช้กระดาษที่วางซ้อนวัสดุที่มีลายนูนแล้วใช้ดินสอดำหรือดินสอดู สีถยา สายเชื้อ (2541 : 97-108) เสนอการพิมพ์ภาพโดยใช้วัสดุที่มีอยู่รอบตัว ได้แก่ การพิมพ์ภาพ ด้วยเส้นด้าย กระดาษขี้มูม ดินน้ำมัน ไข่ไม้ มันเทศ มะละกอ ก้านกล้วย ซึ่งครูสามารถช่วยเด็กหา ได้ในท้องถิ่น ซึ่งการพิมพ์ภาพจากวัสดุนั้นช่วยให้เด็กฝึกกล้ามเนื้อมือและตาให้สัมพันธ์กันฝึกการ สังเกต การแสดงออก การรับรู้ การมองเห็น ความคิดสร้างสรรค์และการรับรู้คุณค่าของสิ่งต่างๆ

การปั้น การปั้นเป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมือให้ประสานสัมพันธ์กับตา ช่วยถ่ายทอดความนึกคิดของเด็ก ช่วยให้เด็กได้ใช้มือซึ่งถือเป็นตัวแทนของสมองในการถ่ายทอด สิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม เด็กเริ่มเรียนรู้เรื่องเส้นต่างๆจากการปั้น ครูต้องให้เด็กถ่ายทอด คำพูดออกมาจากสิ่งที่เด็กปั้นด้วย (นที เถกิงศรี, 2548 : 77) ซึ่งกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัยนี้ คืองานดิน ดินเหนียวอาจวางในท้องถิ่นแต่แห้งเร็วและเป็นอุปสรรคต่อการทำงานของเด็ก สิ่งที่ไม่ควรสอนอย่างยิ่งในการสอนปั้นคือ การบอกให้เด็กปั้นเป็นรูปร่างที่ครูรู้เรื่องเพราะเด็กยังปั้นตาม คำบอกไม่ได้ ครูจึงสามารถให้เด็กเล่นดินเหนียว แป้ง ปั้นแล้วเล่าเรื่องราวจากสิ่งที่ปั้น หรือ ใช้แป้ง ขนผสมสีกับพิมพ์ ปั้นรูปทรงต่างๆแล้วนำมาต่อกัน ปั้นตามเรื่องราวนิทานหรือเรื่องที่แต่งขึ้น เอง (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526 : 29-31)

เด็กในวัย 3-5 ปีจะมีลักษณะผลงานปั้นออกมาในลักษณะการปั้น ทูบ คลึง แบ่ง ดินอย่างตั้งใจ บอกชื่อสิ่งที่ทำได้เพิ่มรายละเอียดของตนเองได้โดยที่เด็กได้รับคุณค่าในการสร้าง เสริมกล้ามเนื้อมัดเล็กและกล้ามเนื้อใหญ่ การประสานสัมพันธ์ของมือและตา จัดประสบการณ์ ด้านประสาทสัมผัสที่ให้ความพึงพอใจแก่เด็ก กระตุ้นให้เด็กรู้จักคิด สร้างความคิดรวบยอดเรื่อง รูปทรงและปล่อยให้มีการเปลี่ยนแปลงได้ทั้งยังเป็นการช่วยให้เด็กผ่อนคลายความตึงเครียดและ ก้าวร้าว (เบญจา แสงมลิ, 2545 : 67) นอกจากนี้ การปั้นยังเป็นกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อเล็ก ความคิดจินตนาการการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรง พัฒนาการรับรู้ ลักษณะของการปั้น ของเด็ก มี 2 แบบ คือ การปั้นแบบวิเคราะห์ คือ การปั้นจากดินทั้งก้อนแล้วดึงส่วนต่างๆออกเป็น ส่วนประกอบย่อย การปั้นแบบสังเคราะห์ คือ การปั้นรายละเอียดส่วนย่อยแล้วนำมาปะติดปะต่อ เป็นภาพรวม (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2547 : 190)

การพับ ฉีก ปะ กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้หยิบ จับ ทำ สำรวจ แสดง จุดประสงค์ของการทำ จัดประสบการณ์ให้เด็กมีโอกาสหยิบจับและประสานสัมพันธ์กล้ามเนื้อมือ และตา ให้โอกาสในการผ่อนคลายทางอารมณ์และหาทักษะทางร่างกาย (เบญจา แสงมลิ, 2545: 68) ครูอาจให้เด็กฉีกไข่ไม้ต่างๆโดยอิสระ ฉีกกระดาษปะเป็นรูปภาพตามใจชอบแล้วบอก ความหมายของภาพนั้น ฉีกกระดาษเป็นชิ้นเล็กๆแล้วปะลงบนภาพที่กำหนดให้พับหรือม้วน

กระดาษเป็นแถบยาวๆหรือวงกลมแล้วนำมาประกอบเป็นรูป หรือ พับผ้าเช็ดหน้า ใบตอง ใบมะพร้าวต่างๆตามใจชอบ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526 :29-31) ซึ่งการฉีกนั้นทำได้ 3 วิธี คือ การฉีกเบื้องต้น คือการฉีกโดยพับกระดาษ 2 ซ้ำงเข้าด้วยกันและฉีกส่วนกลางของรอยพับและคลี่ออกมาปะบนกระดาษ แบบที่ 2 คือ ฉีกตามแบบคือค่อยๆฉีกภาพที่มีอยู่ในนิตยสารหรือหนังสือพิมพ์แล้วมาทากาวแปะให้เป็นภาพที่สวยงาม ส่วนที่ 3 คือ ฉีกสร้างสรรค์ คือ การฉีกกระดาษสีต่างๆมาปะติดตามความคิดของเด็กเอง นอกจากนี้ยังสามารถทำภาพด้วยวิธีโมเสกได้อีกด้วย คือร่างภาพใหญ่ไว้แล้วฉีกกระดาษชิ้นเล็กๆมาปะติดให้เต็มภาพ (สัตยา สายเชื้อ, 2541 : 123-141) สำหรับเด็กเล็กๆ สามารถปะติดได้ก่อนฉีกกระดาษ หรือตัดกระดาษ ครูจึงควรสอนจากง่ายไปยากเพื่อให้เด็กคุ้นเคยกับกระดาษเสียก่อน (นที เถกิงศรี, 2548: 74) เขียวพา เดชะคุปต์ (2542 : 110) กล่าวว่า ครูอาจให้เด็กได้ฝึกฉีก ฝึกตัดอย่างไม่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทดลองดูว่าใช้อุปกรณ์ทำอะไรบ้าง ฝึกจับกรรไกรให้มั่นคง บอกชื่อรูปภาพที่เขาฉีกหรือตัดได้ หรือประดิษฐ์เป็นสิ่งต่างๆซึ่งกิจกรรมการตัดฉีกนี้เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้ฝึกกล้ามเนื้อมือและตา เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความรู้สึก พัฒนาความคิดสร้างสรรค์และความคิดรวบยอดเกี่ยวกับรูปทรงและลดอารมณ์รุนแรงต่างๆลง ครูควรจัดหากรรไกร กระดาษให้เด็ก สอนให้เด็กใช้อุปกรณ์ให้ถูกต้องปลอดภัย

การประดิษฐ์ การประดิษฐ์เป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมกว้างขวาง สำหรับเด็กปฐมวัยอาจมีกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ไม่มากนัก และต้องมีครูช่วยให้เด็กมีส่วนร่วม ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้ฝึกการใช้มือ ความคิดสร้างสรรค์ ฝึกกล้ามเนื้อมือและตาให้สัมพันธ์กัน กล้าแสดงออก มีความภูมิใจและเห็นคุณค่าของวัสดุต่างๆ (สัตยา สายเชื้อ 2541: 155) ครูอาจให้เด็กประดิษฐ์ภาพจากเศษวัสดุต่างๆ ประดิษฐ์ของเล่นง่ายๆจากเศษวัสดุ ร้อยลูกปัด หรือด้ายตามรอยเจาะรูปภาพ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526: 29-31) อุปกรณ์ที่ใช้ในการประดิษฐ์ได้แก่ เศษผ้า ไหมพรม ลวดดอกไม้ไหวกระดาษสี กระดาษหนังสือพิมพ์แบ่งเปียก กาวลาเท็กซ์ การประดิษฐ์นี้จะช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ในการประดิษฐ์ที่เป็นงานฝีมือ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา มีโอกาสพัฒนาการเคลื่อนไหวต่างๆ ลดอารมณ์ที่รุนแรงลงครูควรจัดสิ่งต่างๆให้เด็กได้ค้นคว้าและทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ช่วยให้เด็กใช้เครื่องมืออย่างสร้างสรรค์ (เขียวพา เดชะคุปต์, 2537: 141) นอกจากนี้ในการสอนประดิษฐ์ ครูจำเป็นต้องแนะนำว่าจะทำอย่างไรด้วย ครูต้องรู้กระบวนการและเคยปฏิบัติด้วยตนเองเสียก่อน รวมทั้งต้องแนะนำเด็กในเรื่องการใช้อุปกรณ์ต่างๆและการเก็บรักษา ซึ่งการประดิษฐ์นี้ไม่ได้มุ่งเน้นในการแสดงออกทางศิลปะเพียงอย่างเดียว แต่เน้นให้เด็กเรียนรู้การทำงานที่มีกระบวนการและขั้นตอนด้วย (ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล, 2532 : 14-15)

จะเห็นได้ว่า มีกิจกรรมและประสบการณ์ต่างๆ มากมายที่สามารถจัดให้กับเด็ก เพื่อสนับสนุนให้เด็กเกิดการเรียนรู้และยังทำให้เด็กรู้สึกสนุกสนานต่อการเรียนรู้ ซึ่งหากครูและผู้ที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัยและสามารถนำความรู้นี้ไปจัด

กิจกรรม และประสบการณ์ในแต่ละครั้งได้อย่างเหมาะสมก็จะช่วยส่งเสริม สนับสนุนการ พัฒนาการของเด็กได้ต่อไป

3.4 การจัดสิ่งแวดล้อม

การจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมและห้องเรียนตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบ วอลดอร์ฟซึ่งเป็นการจัดกระทำทั้งระบบที่ต้องเป็นไปอย่างธรรมชาติสำหรับช่วง 7 ปีแรกของชีวิต ซึ่งเป็นช่วงที่เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกายที่รวดเร็ว และมีโลกของการใช้จินตนาการค่อนข้างสูง ด้วยเหตุนี้ การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กวัยนี้จึงมุ่งเน้นที่การเล่นที่เล่น การเล่นอิสระ และ การเล่นสร้างสรรค์ เพื่อเตรียมเด็กสำหรับการเข้าสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่ตระหนักในตนเอง (กุลยา ตันติ ผลาชีวะ, 2545 : 72)

กิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับเด็ก 4-6 ขวบมักมีฐานมาจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก เช่น บ้านและสวน การกวาดบ้าน ทำสวน ทำอาหาร คุกกี้ ร้องเพลง จัดโต๊ะอาหาร วาดภาพสีน้ำ ปั้นดินเหนียวเพราะการศึกษาแนววอลดอร์ฟส่งเสริมประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของเด็กโดยผ่านกิจกรรม ต่างๆ ซึ่งการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนมีจังหวะ (rhythms) ที่สม่ำเสมอสอดคล้องกับจังหวะชีวิต ธรรมชาตินอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการเล่นสร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนา จินตนาการของเด็ก คู่ไปกับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โรงเรียนต้องจัดช่วงเวลาเล่นสร้างสรรค์ให้ เด็กโดยเฉพาะครูจะเข้าไปแทรกแซงหรือชักนำน้อยมากในขณะที่เด็กเล่น ยกเว้นเด็กกำลังเล่นที่ ก่อให้เกิดอันตรายหรือรบกวนเพื่อน การเล่นสร้างสรรค์อย่างอิสระนี้จะทำให้เด็กสามารถใช้ จินตนาการของตนได้อย่างเสรี เป็นพื้นฐานในการใช้ความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก การจัดการเรียน การสอนจึงมีลักษณะเด่นคือ ไม่มุ่งเน้นเนื้อหาที่เป็นรายวิชาโดยเฉพาะในระดับอนุบาล การสอน อ่านเขียนจะเป็นไปอย่างมีศิลปะโดยสัมพันธ์กับสิ่งรอบตัว เด็กจะมีครูประจำชั้นคนเดิมไปเป็น ระยะเวลาช้านานเพื่อส่งเสริมสัมพันธ์ที่ระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง การเรียนรู้มุ่งเน้นการ เรียนผ่านงานศิลปะ ดนตรีและธรรมชาติ นักเรียนชั้นประถมศึกษาไม่มีหนังสือหรือตำราแต่จะมี หนังสือที่เด็กทำเองจากประสบการณ์และสิ่งที่รู้ การจัดหลักสูตรไม่เน้นการแข่งขันไม่ประเมินเด็ก โดยการให้คะแนน หรือตัดเกรด แต่ใช้การสังเกต เขียนรายงาน ประเมินพัฒนาการเด็กแต่ละคน ครูไม่ใช้สื่อการสอนที่เป็นอิเล็กทรอนิกส์ (พร พันธุ์โอสถ, 2544 : 15) กระบวนการเรียนการสอนจะ เกิดจากการให้ประเด็นหรือสัมผัสกับสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ จากนั้นให้โอกาสเด็กทดลองทำ ปฏิบัติ ด้วยการค้นคิด ซึมซับ สร้างความรู้ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2545 : 72) สรุปไว้ดังนี้

1. ค้น จากการเล่น การเห็นแบบแล้วเด็กซึมซับจากสิ่งที่เห็นเข้าไปในตน
2. คิด เกิดจากการคิดถึงการกระทำของตนที่เหมาะสมสัมพันธ์กับสิ่งที่กำลัง

เรียนรู้

3. ซึมซับ เกิดจากการทำซ้ำเพื่อให้ซึมลึกเข้าไปในใจ

4. สร้างสานความรู้ จากการซึมซับประสบการณ์และการเล่นของเด็กที่เห็น ตัวอย่างเป็นแรงผลักดันให้เด็กเกิดการเรียนรู้จากแบบโดยไม่ต้องอธิบาย

Steiner School Australia (2000 : online) กล่าวว่า การศึกษาในโรงเรียนวอลดอร์ฟไม่ใช่เรื่องของระบบวิธีสอน แต่เป็นศิลปะ ศิลปะแห่งการปลูกฝังซึ่งแท้จริงแล้วดำรงอยู่ในตัวมนุษย์ให้ตื่นขึ้นมาโดยไม่ต้องปรุงแต่ง การเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติคือผลของการปลูกของครูโดยรากฐานแล้วโรงเรียนวอลดอร์ฟมีได้มุ่งหมายจะให้การอบรมสั่งสอนหากแต่มุ่งหมายจะปลูกเนื่องจากปลูกสิ่งที่จำเป็นสำหรับคนทุกวันนี้ แรกสุดต้องปลูกครูขึ้นเสียก่อน แล้วครูจึงปลูกนักเรียนอีกต่อหนึ่ง จากหลักการดังกล่าวการจัดการเรียนการสอนแบบวอลดอร์ฟ จะเน้นการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพในตนเองของเด็กที่เป็นธรรมชาติอย่างธรรมชาติ การประเมินการเรียนรู้คือการดูความองกวมในตนเองของเด็ก เป็นปัจเจกบุคคล ผลการประเมินที่ได้ครูจะนำไปเตรียมและพร้อมให้การเรียนรู้ต่อเนื่องแก่เด็กตามกาลเวลาและโอกาสของเด็กแต่ละคน (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2545 : 75)

การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนระดับก่อนประถมศึกษามีความสำคัญต่อเด็ก เนื่องจากธรรมชาติของเด็กในวัยนี้สนใจที่จะเรียนรู้ ค้นคว้า ทดลอง และต้องการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว ดังนั้น การจัดเตรียมสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมตามความต้องการของเด็ก จึงมีความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและการเรียนรู้ของเด็กมาก เด็กสามารถเรียนรู้จากการเล่นที่เป็นประสบการณ์ตรงที่เกิดจากการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 จึงจำเป็นต้องจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของหลักสูตร เพื่อส่งผลให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการพัฒนาเด็ก (กรมวิชาการ, 2540: 101-103)

Scholastic Inc. (2008) นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการจัดระเบียบห้องเรียนสำหรับการสอน และการเรียนรู้ สามารถประเมินประสิทธิผลของการใช้พื้นที่ได้ดังนี้

1. แผนผังของห้องเรียนสะท้อนแนวทางการสอนของผู้สอน เช่น ถ้าคุณสอนนักเรียนด้วยกิจกรรมกลุ่มย่อยจำนวนมาก ครูก็จะจัดให้นักเรียนนั่งรอบๆ โต๊ะ หรือจัดโต๊ะเป็นกลุ่ม
2. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพจะบอกถึงบุคลิกภาพของครู เช่น จัดให้ห้องมีต้นไม้ ภาพศิลปะ พรหมปูพื้น โคมไฟระย้าและอื่นๆ
3. อุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้บ่อยๆ ต้องสามารถหยิบใช้ได้ง่าย และไม่ล่าช้า จัดเก็บเป็นกลุ่มเพื่อไม่ให้เกิดความสับสน
4. ครูต้องปฏิบัติตามคำเตือนพื้นฐานเพื่อให้เกิดความปลอดภัย ได้แก่

- 4.1 มีพื้นที่ทางเดินที่สะดวก อีสระ ไม่แออัด
- 4.2 โต๊ะนักเรียนอยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นได้ตลอดเวลา
- 4.3 สิ่งมีคมหรือเป็นพิษของมุมศิลปะ และวิทยาศาสตร์ ต้องเก็บไว้อย่าง

ปลอดภัย

- 4.4 สิ่งที่เป็นระเบียบต้องแสดงหรือเก็บในสถานที่ที่ปลอดภัย
- 4.5 นักเรียนสามารถมองเห็นการนำเสนอและการสอนได้จากโต๊ะที่นั่ง
- 4.6 นักเรียนมีที่ว่างสำหรับเก็บสิ่งของของตนเอง
- 4.7 แผนผังไฟฟ้ามีให้เห็นได้อย่างชัดเจน สายไฟไม่หลุดลุ่ยและเป็น

อันตราย

- 4.8 หน้าต่างและประตูทางออกไม่มีสิ่งกีดขวาง
- 4.9 พรหมปูพื้นถูกผูกติดแน่น ไม่มีใครเดินสะดุด
- 4.10 ชื่อของครู ชื่อห้องเรียน และเลขที่ห้องมีแสดงไว้อย่างชัดเจนอยู่ที่

หน้าห้อง ในตำแหน่งที่เด็ก ผู้ปกครองมองเห็นได้ชัด

5. ห้องเรียนต้องมีหลายสิ่งมาอยู่รวมกัน แต่ต้องปรับให้เหมาะสมกับความชอบทางสิ่งแวดล้อมของนักเรียนแต่ละคน เช่น อุณหภูมิ แสงสว่าง เสียง สิ่งเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการเรียนรู้ของเด็ก

6. การตกแต่งห้องเรียนต้องสามารถสร้างพลังงาน และความตื่นตันทันเกี่ยวกับ

การเรียนรู้

กรมวิชาการ (2540: 101-103) เสนอว่า การจัดสิ่งแวดล้อมจะต้องคำนึงถึงสิ่ง

ต่อไปนี้

1. ความสะอาด ความปลอดภัย
2. ความมีอิสระอย่างมีขอบเขตในการเล่น
3. ความสะดวกในการทำกิจกรรม
4. ความพร้อมของอาคารสถานที่ เช่น ห้องเรียน ห้องน้ำห้องส้วม สนามเด็กเล่น

ฯลฯ

5. ความเพียงพอเหมาะสมในเรื่องขนาด น้ำหนัก จำนวน สีของสื่อและเครื่อง

เล่น

6. บรรยากาศในการเรียนรู้ การจัดที่เล่นและมุมประสบการณ์ต่างๆ

Mcfee (1977) ได้เสนอว่า การจัดสภาพทางกายภาพของห้องเรียนควรคำนึงถึง

1. รูปแบบและขนาดของห้องเรียนต้องคำนึงถึงจำนวนนักเรียน ระยะเวลาที่ใช้ทำกิจกรรม
2. สี พื้นผิว และวัสดุที่ใช้
3. เสียง ได้แก่ ประเภทของเสียงทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน และเสียงสะท้อน
4. การบำรุงรักษา ได้แก่ การซ่อมบำรุง ความไม่เป็นระเบียบ และสุขอนามัย
5. อากาศ ได้แก่ อุณหภูมิ ปริมาณออกซิเจน มลพิษ และกลิ่นต่างๆ
6. แสงสว่าง รวมทั้งสีของแสงและแหล่งที่มาของแสง
7. ปริมาณและขนาดของการเปิดให้เห็นทิวทัศน์ภายนอก
8. รูปแบบศิลปะและการออกแบบ ได้แก่ ความหมายทางวัฒนธรรม การออกแบบที่สัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ คุณภาพ จำนวน การจัดให้เป็นระเบียบ และการจัดวางตำแหน่ง
9. ความสัมพันธ์ระหว่างห้องเรียนกับสถานที่อื่นๆ ได้แก่ การเชื่อมต่อระหว่างห้องเรียนกับอาคารอื่น
10. สถานที่สำหรับจัดกิจกรรมที่ต้องมีการเคลื่อนไหว ต้องสร้างสรรค์ให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม มีความเป็นส่วนตัว แต่ต้องพิจารณาผลกระทบที่อาจมีต่อธรรมชาติส่วนอื่นๆ

Leeper et. al. (1987) (อ้างถึงใน เยาวพา เดชะคุปต์. 2542: 18 – 19) ยังได้เสนอหลักเกณฑ์การจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม สำหรับเด็กปฐมวัยเอาไว้ ดังนี้

1. เนื้อที่ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนควรมีบริเวณกว้างขวางพอเพียงที่เด็กจะแสวงหา ค้นคว้าทดลองสิ่งต่างๆ ได้อย่างเต็มที่
2. การจัดห้องเรียนควรมีเนื้อที่พอเพียงที่เด็กจะเคลื่อนไหวได้อย่างมีอิสระและปลอดภัย
3. วัสดุอุปกรณ์มีมากพอที่จะให้เด็กได้เล่นคนเดียว เล่นคู่ขนานและเล่นเป็นกลุ่ม
4. วัสดุอุปกรณ์ควรมีมากพอที่จะให้เด็กทำงานและเล่น ทั้งที่เป็นกิจกรรมที่ทำอย่างสนุกสนานและกิจกรรมที่ทำอย่างเงียบๆ
5. วัสดุอุปกรณ์ควรสามารถใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง
6. วัสดุอุปกรณ์ควรมีความทนทานและคงทนต่อการเล่นของเด็กจำนวนมากๆ
7. วัสดุอุปกรณ์ควรจะสามารถเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้ และเมื่อเด็กเลิกเล่นหรือไม่ต้องการใช้แล้วก็ควรมีที่เก็บของเหล่านั้น

8. ถ้าวัสดุอุปกรณ์ที่จัดไว้ไม่พอเพียง ครูควรคิดว่าจะหาอะไรมาทดแทน เพื่อให้การจัดกิจกรรมในการเรียนการสอนน่าสนใจ

9. วัสดุอุปกรณ์แต่ละอย่างควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กและให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็กแต่ละวัย

10. วัสดุอุปกรณ์ที่มีควรเป็นวัสดุอุปกรณ์ที่จะส่งเสริมพัฒนาการทางด้านกล้ามเนื้อเล็ก และกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็ก

11. วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่มีอยู่ควรจัดให้สอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถ และระดับวุฒิภาวะของเด็ก

12. ควรมีตู้ ช่างสำหรับให้เด็กเก็บเสื้อผ้าและของใช้ส่วนตัว

13. ควรมีห้องน้ำและอ่างล้างมือสะดวกในการใช้สำหรับเด็ก

14. ห้องเรียนควรมีอุณหภูมิ แสงสว่าง และการถ่ายเทอากาศพอเหมาะ

การจัดสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะเด็กปฐมวัยนั้น จะใช้เวลาอยู่ในชั้นเรียนทำกิจกรรมเป็นส่วนใหญ่และห้องเรียนที่ดีนั้นจะต้องมีสื่อ อุปกรณ์หรือมุมต่างๆ ที่สามารถส่งเสริมให้เกิดพัฒนาการในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี และที่สำคัญในการจัดต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะอาด เป้าหมายการพัฒนาเด็ก ความเป็นระเบียบ ความเป็นตัวของตัวเอง ให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่น มั่นใจ และมีความสุข ซึ่งอาจจัดแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมกับการประกอบกิจกรรมตามหลักสูตร ดังนี้

1. พื้นที่อำนวยความสะดวกเพื่อเด็กและครู ประกอบด้วย

1.1 ที่แสดงผลงานของเด็ก อาจจัดเป็นแผ่นป้าย หรือที่แขวนผลงาน

1.2 ที่เก็บแฟ้มผลงานของเด็ก อาจจัดทำเป็นกล่อง หรือจัดใส่แฟ้ม

รายบุคคล

1.3 ที่เก็บเครื่องใช้ส่วนตัวของเด็ก อาจทำเป็นช่องตามจำนวนเด็ก

1.4 ที่เก็บเครื่องใช้ของครู เช่น อุปกรณ์การสอน ของส่วนตัวของครู ฯลฯ

1.5 ป้ายนิเทศตามหน่วยงานการสอนหรือสิ่งที่เด็กสนใจ

2. พื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมและการเคลื่อนไหว ต้องกำหนดให้ชัดเจน ควรมีพื้นที่ที่เด็กสามารถทำงานได้ด้วยตนเองและทำกิจกรรมด้วยกันในกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ เด็กสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระจากกิจกรรมหนึ่งไปยังกิจกรรมหนึ่งโดยไม่รบกวนผู้อื่น

3. พื้นที่จัดมุมประสบการณ์หรือมุมเล่น สามารถจัดได้ตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับสภาพห้องเรียน จัดแยกส่วนที่ใช้เสียงดังและเงียบออกจากกัน เช่น มุมบดลูกอยู่ห่างจากมุมหนังสือ มุมบทบาทสมมุติอยู่ติดกับมุมบล็อก มุมวิทยาศาสตร์อยู่ใกล้มุมศิลปะ ฯลฯ ที่สำคัญ

จะต้องมีของเล่น วัสดุอุปกรณ์ในมุมอย่างเพียงพอต่อการเรียนรู้ของเด็ก การเล่นในมุม
ประสบการณ์อย่างเสริมักถูกกำหนดไว้ในตารางกิจกรรมประจำวัน เพื่อให้โอกาสเด็กได้เล่นอย่าง
เสรีประมาณวันละ 60 นาที การจัดมุมประสบการณ์ต่างๆ ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

- 3.1 ในห้องเรียนควรมีมุมประสบการณ์อย่างน้อย 3-5 มุม
- 3.2 ควรได้มีการผลัดเปลี่ยนชื่อของเล่นตามมุมบ้าง ตามความสนใจของ
เด็ก
- 3.3 ควรจัดให้มีประสบการณ์ที่เด็กได้เรียนรู้ไปแล้วปรากฏอยู่ในมุม
ประสบการณ์ เช่น เด็กเรียนรู้เรื่องผีเสื้อ ครูอาจจัดให้มีการเลี้ยงตัวหนอน หรือมีผีเสื้อติดฝาใ
กล่องไว้ให้เด็กดูในมุมธรรมชาติศึกษาหรือมุมวิทยาศาสตร์ ฯลฯ
- 3.4 ควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดมุมประสบการณ์ ทั้งนี้เพื่อจูง
ใจให้เด็กรู้สึกเป็นเจ้าของ อยากเรียนรู้ อยากเข้าเล่น
- 3.5 ควรเสริมสร้างวินัยให้กับเด็ก โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่า เมื่อเล่นเสร็จ
แล้วจะต้องจัดเก็บอุปกรณ์ทุกอย่างเข้าที่ให้เรียบร้อย

การเรียนรู้ของเด็กเกิดจากการสัมผัสธรรมชาติและธรรมชาติได้หล่อหลอมเข้า
ภายในตัวเด็กทั้งกายและจิตวิญญาณ บรรยากาศรอบตัวเด็กต้องเป็นบรรยากาศที่งดงามตาม
ธรรมชาติที่บริสุทธิ์ สงบ อ่อนโยน ปราศจากการบงกชของอุปกรณ์สมัยใหม่ พร พันธุ์โฮส (2543 :
20) กล่าวถึงทฤษฎีของเกอเธ่ (Johann Wolfgang von Goethe) และสถาปัตยกรรมแนวมนุษย
ปรัชญาว่า เป็นพื้นฐานในการจัดบรรยากาศการเรียนรู้สำหรับเด็กในศาสตร์ด้านการศึกษาที่ใช้ใน
การทาส่งห้อง ผ่านหน้าต่างห้องเรียนต้องเป็นเฉลียงเย็นตา ให้ความอ่อนหวาน สีสันที่ดูใช้ได้แก่
สีส้มอมชมพู เพราะจะทำให้เด็กสดชื่นแจ่มใส ไม่เคร่งเครียดในการเรียนขณะเดียวกันก็ช่วยให้เด็ก
มีสมาธิต่อจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ไม่ตื่นตื้นลูกกลน แสงต้องเป็นแสงที่เป็นธรรมชาติ
ไม่แสบตา ควรใช้ม่านกรองแสงเพราะแสงแดดที่ร่าไรทำให้ใจเป็นสุข เสียงโสตประสาทเป็นส่วนรับ
ความรู้สึกที่ไว การรบกวนทางเสียงเป็นสิ่งทำลายสมาธิและความรู้สึกที่ยังยวดในการเรียนรู้
บรรยากาศการเรียนต้องสงบที่สุด เสียงรบกวนน้อยที่สุด เสียงที่มีได้ควรเป็นเสียงธรรมชาติเพราะ
เป็นการสร้างความหวานและความอ่อนโยนในจิตใจเด็กและจิตสำนึกที่นุ่มนวลของเด็ก การสัมผัส
บุคคล บุคคลเป็นองค์ประกอบที่ทำลายความรู้สึกและการเรียนรู้บุคคลที่จะสัมผัสเด็กควรเข้าถึง
ธรรมชาติของเด็ก ถ้าไม่จำเป็นเด็กควรสัมผัสกับบุคคลอื่นให้น้อยที่สุดนอกจากครูของตนเอง
อุปกรณ์การสอนและสื่อการสอน เป็นวัสดุธรรมชาติหาได้ในท้องถิ่นหรือเป็นผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ
เช่น เชือก กววด แห้งไม้ ครูต้องจัดวางสื่อต่างๆอย่างกลมกลืนและเป็นธรรมชาติ ของเล่นสำเร็จรูป

ทำลายความคิดจินตนาการของเด็ก โรงเรียนแนวคิดนี้จึงไม่จัดหาสื่อของเล่นที่เป็นอุปกรณ์หรือเครื่องมือที่ประดิษฐ์โดยเครื่องจักรสมัยใหม่

3.5 สื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย

Mcfee (1977: 165) ได้กล่าวว่า โรงเรียนแต่ละแห่งจะมีสื่อวัสดุแตกต่างกันไปตามงบประมาณที่มี ดังนั้นการเลือกสื่อวัสดุจึงมีความสำคัญ เพราะสื่อวัสดุจะแสดงให้เห็นถึงความหมายของสัญลักษณ์และการออกแบบ หลักสูตรการสอนเด็กปฐมวัยจึงให้ความสำคัญกับสื่อ เด็กจะต้องมีโอกาสค้นหาสื่อและพัฒนาความเชื่อมั่นของตนจากการใช้สื่ออื่นๆ อีกทั้งเพื่อให้ผู้สอนได้เข้าใจศักยภาพ สื่อของกิจกรรมศิลปะมีอยู่มากมาย เช่น ไม้จะมีลวดลายตามธรรมชาติ ดินเหนียว พลาสติกที่ได้จากแม่พิมพ์ สิ่งทอ สี ฟิล์ม เหล็ก สื่อแต่ละประเภทจะให้คุณสมบัติ รูปลักษณ์และวิธีการนำมาใช้ที่แตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น สี เมื่อนำมาใส่จานผสมสีแล้ว สามารถใช้แปรงหรือสเปรย์ช่วยในการระบายสีก็ได้ การต่อวัสดุที่เป็นเหล็กอาจใช้การเผาหลอมละลายก็ได้

เมื่อเด็กทำสิ่งหนึ่งสำเร็จเด็กก็จะต้องการเรียนรู้สิ่งอื่นๆ มากขึ้นเรื่อยๆ เด็กทุกคนสามารถวิเคราะห์และเลือกใช้วัสดุตามความคิดของตนที่ต้องการแสดงออกได้ ผู้สอนจึงต้องจัดหาสื่อวัสดุที่หลากหลายไว้ให้เด็ก บางครั้งอาจต้องพาเด็กไปสวนสาธารณะเพื่อให้เด็กได้ค้นหาวัสดุมาวาดภาพตามที่เขาต้องการ Mcfee (1977: 155) กล่าวถึงสิ่งที่จำเป็นสำหรับเด็กไว้ 5 ประการ คือ

1. เด็กต้องได้รับการกระตุ้นความคิด

2. สื่อวัสดุที่จำเป็น คือ

2.1 สัญลักษณ์ที่แสดงถึงความคิด (symbols)

2.2 รูปภาพต่างๆ (visual images) กล้องถ่ายรูปช่วยให้เด็กเกิด

จินตนาการและทำให้เกิดความคิดที่สร้างสรรค์ ส่วนภาพถ่ายจะต้องมีจำนวนที่มากพอที่จะช่วยให้เด็กเกิดมุมมอง ความคิด ความรู้สึกที่หลากหลาย

2.3 สิ่งประดิษฐ์ที่มีการออกแบบหรือประกอบขึ้นของวัสดุที่แสดงถึงความรู้สึกและความคิด (designs or compositions)

3. เด็กต้องได้รับสื่อวัสดุที่เหมาะสมกับความต้องการของตน ดังนั้น ครูต้องจัดหาสื่อวัสดุที่มีจำนวนที่มากพอทั้งเรื่องของขนาดและรูปทรงเพื่อให้เด็กสามารถนำมาผสมผสานกันให้เกิดเป็นผลงานขึ้นได้

4. เด็กจำเป็นต้องได้รับทักษะในการใช้สื่อวัสดุต่างๆ อย่างคล่องแคล่วเพื่อแสดงความรู้สึกและความคิดของตนออกมา

5. เด็กต้องได้รับการอธิบายในผลงานเพื่อการพัฒนาในลำดับถัดไป เช่น การตั้งคำถามว่า ถ้าน้ำสี 2 สีมาทาทับกันจะเกิดอะไรขึ้น แปรงประเภทใดที่ใหญ่ใช้ สีอะไรที่จะใช้เพื่อแสดงถึงความสุข อารมณ์เศร้า หรือความตื่นเต้น เป็นต้น

การเล่นและของเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย นับเป็นหัวใจสำคัญของการเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้และพัฒนาการที่สอดคล้องกับธรรมชาติและความต้องการของเด็กวัยนี้ ของเล่นเป็นสื่อกลางการเรียนรู้ของเด็ก การเลือกเล่นของเล่นให้เด็กนอกจากตรงกับความสนใจและเหมาะสมกับวัยของเด็กแล้ว ยังจำเป็นต้องคำนึงถึงคุณสมบัติของของเล่นที่ก่อให้เกิดคุณค่าต่อการเรียนรู้ของเด็กด้วย ทั้งนี้ ของเล่นที่ดีสำหรับเด็กปฐมวัยไม่จำเป็นต้องเป็นของเล่นราคาแพง ทันสมัย ที่มีจำหน่ายในท้องตลาด อาจดัดแปลงโดยใช้วัสดุท้องถิ่นหรือประดิษฐ์ได้เองจากวัสดุเหลือใช้ก็ได้ เพียงแต่ให้มีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กในด้านต่างๆ คณะแพทยศาสตร์ (2552) ได้ให้ตัวอย่างของเล่นที่เสริมสร้างทักษะและการเรียนของเด็กปฐมวัย มีดังนี้

1. **ของเล่นที่ฝึกทักษะการเคลื่อนไหว** และพัฒนาการกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ เช่น เครื่องเล่นสนามประเภทเสาชิงช้า ราวโหน ไม้ลื่น ไม้กระดาน อุโมงค์ ป่อทราย เครื่องเล่นที่มีล้อเลื่อนได้ เป็นต้น
2. **ของเล่นที่พัฒนากล้ามเนื้อนิ้วมือ แขน ขา** เช่น ของเล่น ประเภทบีบ เป่า ตี เตะ ดึง โยน ผลัก เลื่อน กลองใช้ตี ลูกบอล ถุงถั่ว เครื่องดนตรีชนิดเขย่า เป็นต้น
3. **ของเล่นที่ฝึกทักษะการใช้สายตาและมือให้สัมพันธ์กัน** เช่น ของเล่น ประเภทตอก กด ตี บัก เย็บ ผูก กระดานปักหมุด ผูกเชือก ผูกโบ กรอกน้ำใส่ขวด เป็นต้น
4. **ของเล่นที่ส่งเสริมทักษะทางภาษาและพยัญชนะ** เช่น ภาพสัตว์ ผลไม้ ตัวพยัญชนะ เช่น ภาพสัตว์ ผลไม้ ตัวพยัญชนะ เทปเพลง หนังสือภาพ เป็นต้น
5. **ของเล่นที่ฝึกการสังเกต** เปรียบเทียบ จำแนก จัดอันดับ ขนาดรูปร่างตัวเลข เช่น โดมิโน กระดานต่อภาพ กล่องหยอดบล็อกต่างๆ เป็นต้น
6. **ของเล่นที่ฝึกความจำ** เรียกชื่อสิ่งของ รู้จักสี รูปร่างลักษณะคุณสมบัติ ประโยชน์ เห็นความสัมพันธ์สิ่งของต่างๆ เช่น กระดานเปรียบเทียบสีกล่องหยอดรูปทรง ภาพตัดต่อ กระดานเทียบความเหมือนความแตกต่าง เป็นต้น
7. **ของเล่นที่พัฒนาความคิดความฝัน** เล่นเลียนแบบและสมมติจินตนาการ เช่น หมู่บ้าน บ้าน ทหาร เครื่องครัว ตุ๊กตา หุ่น ลูกเสือ กระเป่า เป็นต้น
8. **ของเล่นที่ฝึกความคิดสร้างสรรค์** สร้างความสนใจอยากทดลองคิดอย่างมีเหตุผล ลองผิดลองถูก เช่น ไม้บล็อกชนิดต่างๆ กล่องไหวพริบ ดินน้ำมัน ดินเหนียว กระดาษ ดินสอสี กระดาษวาดภาพระบายสี ไม้ เศษเชือก เป็นต้น

9. **ของเล่นที่เสริมสร้างทักษะทางวิทยาศาสตร์** เด็กอยากรู้อยากเป็นสนใจสิ่งใหม่ๆ เช่น ของเล่นที่เคลื่อนได้ ไชลานได้ มีไฟและแสงหรือเสียงด้วยของลอยน้ำ ลูกโป่ง เป็นต้น

10. **ของเล่นที่ฝึกทักษะการแก้ปัญหาและใช้สมาธิ** ทำให้เด็กได้ใช้ความคิด รู้จักทดลองผิดลองถูก มีความพยายามทำให้เกิดความสำเร็จ เช่น ภาพตัดต่อ ของเล่นชิ้นส่วนที่ประกอบเป็นสิ่งต่างๆ เกมค้นหาชิ้นส่วนที่หายไป เป็นต้น

การเล่นและของเล่นสำหรับเด็กในช่วงปฐมวัยมีความหมายและความสำคัญต่อชีวิตเด็กอย่างมาก ของเล่นนับเป็นหัวใจสำคัญของการเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้และพัฒนาการที่สอดคล้องกับธรรมชาติ และความต้องการของเด็กวัยนี้ โดยเฉพาะประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากการเล่นถือเป็นรากฐาน (foundation) ที่สะสมเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่ซับซ้อนมากขึ้น ในช่วงวัยต่อมา ดังนั้น พ่อแม่ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเล่นและของเล่นที่เหมาะสมของเด็กปฐมวัย

3.6 สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาสิ่งแวดล้อม 2 ด้านคือ 1) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และ 2) สิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยด้านกิจกรรม และด้านบุคคล สิ่งแวดล้อมในแต่ละด้านจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้มากขึ้น ดังรายละเอียดดังนี้

1) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนเป็นสิ่งที่แวดล้อมผู้เรียน ผู้เรียนจึงมีโอกาสดำรงชีพอยู่ตลอดเวลาที่ใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้เหมาะสม ซึ่งจะมีผลช่วยให้ผู้เรียนมีสุนทรียภาพมีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งมีผลต่อพัฒนาการทุกด้าน ทั้งพัฒนาการทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ จากการจัดตั้งและพัฒนาศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548) เห็นว่า สิ่งแวดล้อมเป็นส่วนสำคัญในการกระตุ้นเซลล์สมองให้เกิดวงจรการเรียนรู้ สร้างหน่วยความจำที่ถาวร (Long term Memory) และเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ให้เด็ก ดังนั้น การจัดสิ่งแวดล้อมจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการและการทำหน้าที่ของส่วนต่างๆ ในสมอง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้พิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับสื่อและการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับเด็กปฐมวัย ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการและการทำหน้าที่ของส่วนต่างๆ ในสมอง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2548)

1. สิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนต้องปลอดภัย สะอาด ดึงดูดใจ และกว้างขวางพอ สำหรับสนามเด็กเล่น ควรมีพื้นที่อย่างน้อย 35 ตารางฟุต ต่อเด็ก 1 คน (พื้นที่ที่กำหนดเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำ ยังมีพื้นที่มากยิ่งดี) ขนาดของห้องเรียนควรพิจารณาจากจำนวนพื้นที่ ต่อเด็ก 1 คน มิติหรือการจัดวางมุมต่างๆ และความหนาแน่นของห้องหลังการจัดวางเครื่องเล่น และอุปกรณ์ต่างๆ แล้ว โดยทั่วไปจะกำหนดให้มีพื้นที่อย่างน้อย 35 ตารางฟุต หรือประมาณ 3.25 ตารางเมตรต่อเด็ก 1 คน ส่วนห้องกิจกรรม 1 ห้อง ควรมีพื้นที่อย่างน้อย 900 ตารางฟุต หรือ ประมาณ 83.61 ตารางเมตร สำหรับทำกิจกรรมได้ 4-5 กิจกรรม (Decker and Decker, 1997) ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2549) ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนก่อนประถมศึกษาว่าแต่ละห้องต้องมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 35 ตารางเมตร มีสัดส่วนพื้นที่ห้องเรียนต่อนักเรียนต้องไม่น้อยกว่า 1 ตารางเมตรต่อเด็ก 1 คน จำนวนนักเรียนต่อห้องไม่เกิน 40 คน

พื้นที่ภายในที่จำกัดอาจทดแทนได้ด้วยพื้นที่ภายนอกที่มีร่มเงา มีการปลูกไม้ยืนต้น ไม้ดอกที่มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ ส่วนพื้นที่ภายนอกอาจทดแทนด้วยพื้นที่ภายในบางส่วน เช่น โรงพละ สำหรับพื้นที่ใช้เก็บของอย่างถาวรจะต้องไม่นำมาใช้ทดแทนพื้นที่อื่น

ขนาดของพื้นที่นอกอาคารขึ้นอยู่กับจำนวนเด็กที่ใช้พื้นที่นั้นในเวลาเดียวกัน ซึ่งจะต้อง มีการจัดตารางการใช้พื้นที่ให้เพียงพอ เพื่อป้องกันการแย่งพื้นที่กันระหว่างเด็กต่างกลุ่มอายุ การสังเกตปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเด็กเป็นตัวบ่งชี้ที่ดี ที่จะบอกความเพียงพอของสถานที่

สิ่งแวดล้อมภายในห้องเรียนจะต้องดึงดูดใจ มีสีสันสดใส การแสดงผลงานของเด็กและภาพต่าง ๆ จะต้องอยู่ในระดับสายตาของเด็ก

2. พื้นที่จัดกิจกรรมต้องกำหนดให้ชัดเจน เด็กต้องมีพื้นที่ที่สามารถทำงานได้ด้วยตนเองและทำกิจกรรมด้วยกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ หรือกลุ่มใหญ่ ต้องมีทางเดินให้เด็กสามารถเคลื่อนที่จากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง และไม่ถูกหันเหความสนใจ

การจัดพื้นที่มีความสำคัญพอ ๆ กับจำนวนพื้นที่เด็ก ๆ จะต้องสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระจากกิจกรรมหนึ่งไปสู่กิจกรรมหนึ่งโดยไม่รบกวนคนอื่น ต้องจัดแบ่งพื้นที่ที่ทำกิจกรรมเพื่อเด็กในพื้นที่หนึ่งจะได้ไม่ต้องถูกหันเหความสนใจจากเด็กในกลุ่มอื่น การจัดพื้นที่ที่ดีจะทำให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลและสามารถใช้วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จัดให้อย่างกระตือรือร้น

3. พื้นที่สำหรับเด็ก ต้องจัดให้สะดวกสำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ อาจจัดเป็นกลุ่มเล็กหรือเป็นรายบุคคล เช่น การเล่นต่อไม้บล็อก การเล่นบทบาทสมมติ ศิลปะ ดนตรี วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เครื่องเล่นสัมผัส หนังสือสำหรับเด็ก และกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การเล่นน้ำ เล่นทราย งานไม้ อาจจัดให้มีได้ตามโอกาส

เกณฑ์เหล่านี้เน้นกิจกรรมมากกว่าพื้นที่ห้อง เช่น กิจกรรมวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เป็นกิจกรรมซึ่งไม่กำหนดว่าจะต้องอยู่ส่วนใดของห้อง การเล่นไม้บล็อก การเล่นบทบาทสมมติ มุมหนังสือ ควรจัดแยกพื้นที่ไว้ไม่รวมกัน สำหรับกิจกรรมศิลปะหรือกิจกรรมประกอบอาหารควรมีพื้นที่สำหรับทำความสะอาด

4. สีที่ใช้ทาห้องเรียนและอาคาร ควรใช้สีที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ เป็นสีอ่อนเย็น เช่น สีเขียว(ก้านมะลิ) สีฟ้า(เทอร์ควอยซ์) สีเหลือง (อ่อน) เป็นต้น

ผลการวิจัยของ บรรจบ กำจัด (2549: 58-62) พบว่า สียังมีผลต่อการหลังสารเคมีในสมองของร่างกาย ดังนี้

1) สีแดง

ผลของสารเคมี กระตุ้นเร้าให้ตื่นเต้น

ผลต่อการเรียนรู้ ความรู้สึกเข้มแข็ง ความมุ่งมั่น สร้างทางเลือก

พัฒนารูปแบบการเรียนรู้

2) สีส้ม

ผลของสารเคมี สดชื่น

ผลต่อการเรียนรู้ สร้างการมีส่วนร่วม ช่วยในการจำ การ

ตัดสินใจ

3) สีเหลือง

ผลต่อสารเคมี สงบ พร้อมเรียนรู้

ผลต่อการเรียนรู้ กระตุ้นความจำ การแสดงออก การคิดที่ชัดเจน

4) สีเขียว

ผลของสารเคมี ผ่อนคลาย สงบสุข (สารโดปามีน –

Dopamine)

ผลต่อการเรียนรู้ สร้างสมาธิ คิดอย่างมีเหตุผล การประยุกต์

การวิเคราะห์

5) สีฟ้า (เทอร์ควอยซ์)

ผลของสารเคมี สงบเย็น ผ่อนคลาย (สารซีโรโทนิน-Serotonin)

ผลต่อการเรียนรู้ สื่อสารได้ดี ไวต่อปฏิกิริยา ริเริ่มสร้างสรรค์

5. สีหรืออุปกรณ์ต้องเหมาะสมกับวัยของเด็ก มีปริมาณเพียงพอ มีหลากหลาย และมีความทนทาน โดยจัดวางไว้บนชั้นเตี้ย ๆ ให้เด็กสามารถหยิบใช้ได้เอง การจัดสีและอุปกรณ์ควรพิจารณาหลาย ๆ ด้าน โดยคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสมของสีนั้น ๆ เด็ก

ต้องการสื่อและอุปกรณ์ที่เข้าใจ สามารถลงมือทำได้ด้วยตนเองเป็นการช่วยกระตุ้นประสาทสัมผัสต่าง ๆ เช่น วัสดุที่ต่อเป็นรูปต่าง ๆ เครื่องเล่นสัมผัส อุปกรณ์ในการเล่นบทบาทสมมติ วัสดุศิลปะ หนังสือ เทป เด็กในวัยนี้จะชอบเล่นวัสดุที่ต่อเป็นรูปต่าง ๆ และศิลปะ มากกว่ากิจกรรมอื่น จะใช้สื่ออย่างสรรค์สร้างและสร้างสรรค์ ถ้าเขาสามารถหยิบเล่นได้เองอย่างอิสระ ควรหมุนเวียนเปลี่ยนสื่อเป็นระยะ ๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลาย

6. จัดหาที่让孩子ได้เก็บของใช้ส่วนตัวเป็นส่วนชัดเจน
7. ต้องจัดมุมสงบไว้ทั้งในและนอกอาคารเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสอยู่ตามลำพังบ้าง การจัดสิ่งแวดล้อมในลักษณะนี้ ควรให้ง่ายต่อการดูแลเด็กด้วย
8. สิ่งแวดล้อมที่จัดให้เด็กควรมีส่วนที่อ่อนนุ่มบ้าง เช่น พรม เบาะ เก้าอี้โยกเด็ก หมอน สนามหญ้า และวัสดุนุ่ม ๆ เช่น แป้ง ททราย น้ำ เป็นต้น
9. ใช้วัสดุดูดเสียงเพื่อลดเสียงดัง โดยธรรมชาติการเล่นของเด็กจะมีเสียงดัง การลดเสียงที่ดังเกินไปอาจทำได้โดยการ ปูพรมหรือเสื่อ และการใช้วัสดุเก็บเสียงอื่น ๆ เพราะเสียงที่ดังเกินไปอาจทำให้เด็กเหนื่อยและเครียดได้
10. พื้นที่นอกอาคารควรมีพื้นผิวหลายประเภท เช่น ดิน ททราย หญ้า เนิน ที่ราบ และพื้นที่สำหรับของเล่นที่มีล้อ รวมทั้งที่ร่ม ที่โล่งแจ้ง ที่สำหรับขุด บ่อทราย และเครื่องเล่นสนามสำหรับขี่ ปีนป่าย ทรงตัว เป็นต้น บริเวณนี้จะต้องไม่ติดกับถนนหรือบริเวณที่มีอันตราย พื้นนอกอาคารนี้ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ จุดเน้นอยู่ที่ชนิดของพื้นผิว เครื่องเล่นและอุปกรณ์ที่จัดทำไว้ อาจไม่ต้องมีเนินหรือที่ร่ม แต่ควรจัดสิ่งอื่น ๆ ทดแทนและต้องมีรั้วหรือต้นไม้กั้นจากถนนหรือที่มีอันตราย
11. ห้องน้ำ ห้องส้วม ควรจัดให้อยู่ในทำเลที่เหมาะสมกับตัวเด็กและถูกสุขลักษณะ มีสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นอย่างครบถ้วน เช่น กระดาษชำระ สบู่ ผ้าเช็ดมือ เป็นต้น เด็กจะต้องได้รับคำแนะนำขั้นตอนการทำความสะอาดร่างกาย ล้างมือหลังจากเข้าห้องน้ำ ห้องส้วม และก่อนและหลังรับประทานอาหารทุกครั้ง
12. สภาพของห้องและบริเวณอาคาร ควรจัดให้ปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ ห้องทุกห้องและบริเวณอาคารควรมีแสงสว่างเพียงพอ และมีการระบายอากาศที่ดี มีระบบป้องกันอุบัติเหตุจากไฟฟ้า ปลั๊กไฟควรปิดให้มิดชิด หรือไว้ในที่สูงที่พ้นมือเด็ก พื้นห้องควรเป็นวัสดุที่ไม่ลื่น และสามารถทำความสะอาดได้ง่าย ต้องปราศจากสิ่งกีดขวางที่เป็นอันตรายแก่เด็ก ควรลบหรือมีสิ่งป้องกันเหลี่ยมมุมของอาคาร บันได ตู้และโต๊ะต่าง ๆ เพื่อลดอันตรายหากเกิดอุบัติเหตุ ไม่ใช่อุปกรณ์ที่มีสีซึ่งมีสารตะกั่ว
13. เครื่องเล่นสนามต้องมีความปลอดภัย ควรจัดให้มีวัสดุกันกระแทก เช่น เสื่อ ขี้เลื่อย เบาะ หรือททราย มารองรับเครื่องเล่นต่าง ๆ เด็กต้องได้รับคำแนะนำถึงขั้นตอนของการเล่น

เครื่องเล่นอย่างปลอดภัย และชี้ให้เห็นถึงอันตราย หากเล่นผิดขั้นตอน การเล่นออกกำลังกายเป็นสิ่งสำคัญสูงสุดในการพัฒนาด้านร่างกายของเด็ก ดังนั้นเครื่องเล่นทุกชนิดจะต้องมีความปลอดภัยมากที่สุด

14. ขยะและน้ำโสโครก ต้องมีการกำจัดขยะทุกวันหรือเป็นประจำ ถึงขยะในบริเวณสถานที่รับประทานอาหารต้องมีเพียงพอและไม่รั่วซึม โดยอาจใช้ถุงพลาสติกสวมไว้ด้านในถึงขยะนั้น ส่วนถังขยะในห้องครัวต้องมีฝาปิด สำหรับน้ำโสโครก ต้องมีท่อหรือรางระบายน้ำที่มีสภาพดี ไม่แตกร้าว ระบายน้ำจากห้องครัวและที่ล้างภาชนะอุปกรณ์ลงสู่ท่อสาธารณะหรือแหล่งกำจัดได้ดี

15. สถานที่เตรียมและปรุงอาหาร โต๊ะเตรียม-ปรุงอาหาร และโต๊ะวางจำหน่ายอาหารทำด้วยวัสดุถาวร แข็งแรง

16. สถานที่รับประทานอาหาร ตัวอาคารไม่อับทึบ ไม่มีหยากไย่ มีแสงสว่างเพียงพอ พื้นทำด้วยวัสดุแข็ง เช่น คอนกรีต ซึ่งสะอาด ไม่ชำรุด ไม่มีน้ำขัง มีที่ล้างมือและมีน้ำใช้ตลอดเวลา

ทั้งนี้ การจัดสิ่งแวดล้อมภายนอกห้องเรียน ได้แก่ บริเวณนอกห้องเรียน และสนามเด็กเล่น มีความสำคัญเช่นเดียวกับสิ่งแวดล้อมภายในห้องเรียน ควรจัดดังนี้

1. การจัดบริเวณนอกห้องเรียนควรจัดให้มีที่ร่มที่โล่งแจ้ง มีการจัดแบ่งพื้นที่สำหรับให้เด็กระดับปฐมวัยเล่น โดยแยกจากสนามเด็กเล่นของเด็กระดับประถมศึกษา โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและประโยชน์ของการใช้สอย

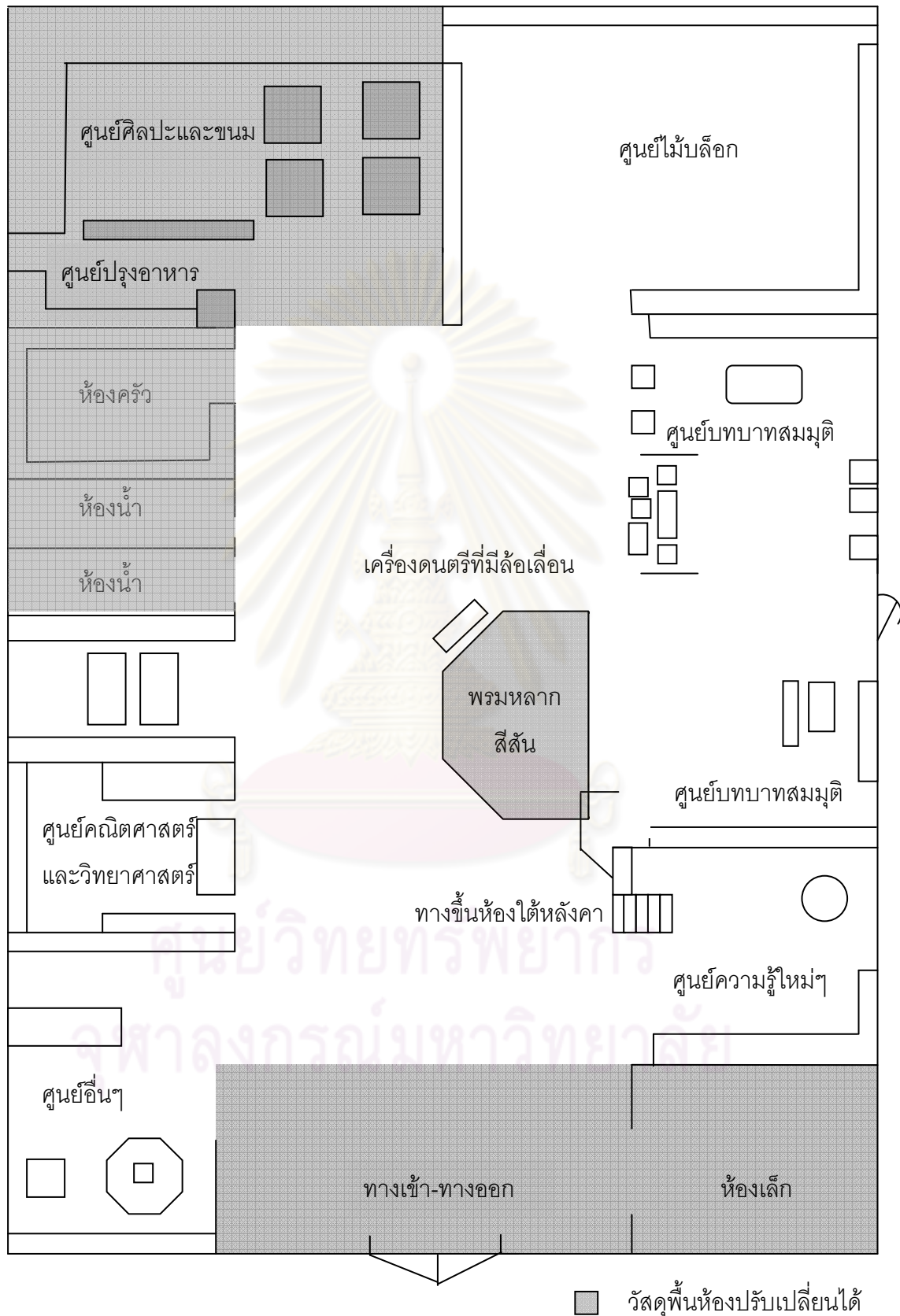
2. การจัดสนามเด็กเล่น ควรจัดให้มีพื้นผิวหลายประเภท เช่น มีทั้งดิน ทราฟหญ้า หากมีพื้นที่ให้มีทั้งเนินและที่ราบ มีที่สำหรับเล่นของเด็กที่มีล้อเลื่อน ที่สำหรับเล่น ทราฟ เล่นน้ำ และที่สำหรับขุด มีเครื่องมือเล่นประเภทปืนปาย ทวงตัว ฯลฯ และมีขอบเขตเป็นสัดส่วน

3. อุปกรณ์ของเล่นและเครื่องเล่นต่างๆ ภายในสนามหญ้า ต้องเหมาะสมกับเด็กในวัยนี้ ต้องมีความแข็งแรง ทนทาน ได้รับการดูแลให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดีและมีความปลอดภัยอยู่ตลอดเวลา

4. ห้องน้ำ ห้องส้วม ที่สะอาดถูกสุขลักษณะเหมาะสมกับวัย สะดวกแก่การใช้ อาจอยู่ในห้องเรียนหรือในอาคาร

Decker and Decker (1997) ได้กล่าวถึงแผนผังของโรงเรียนและห้องเรียนที่เหมาะสมของเด็กปฐมวัยไว้ ดังแผนภาพต่อไปนี้

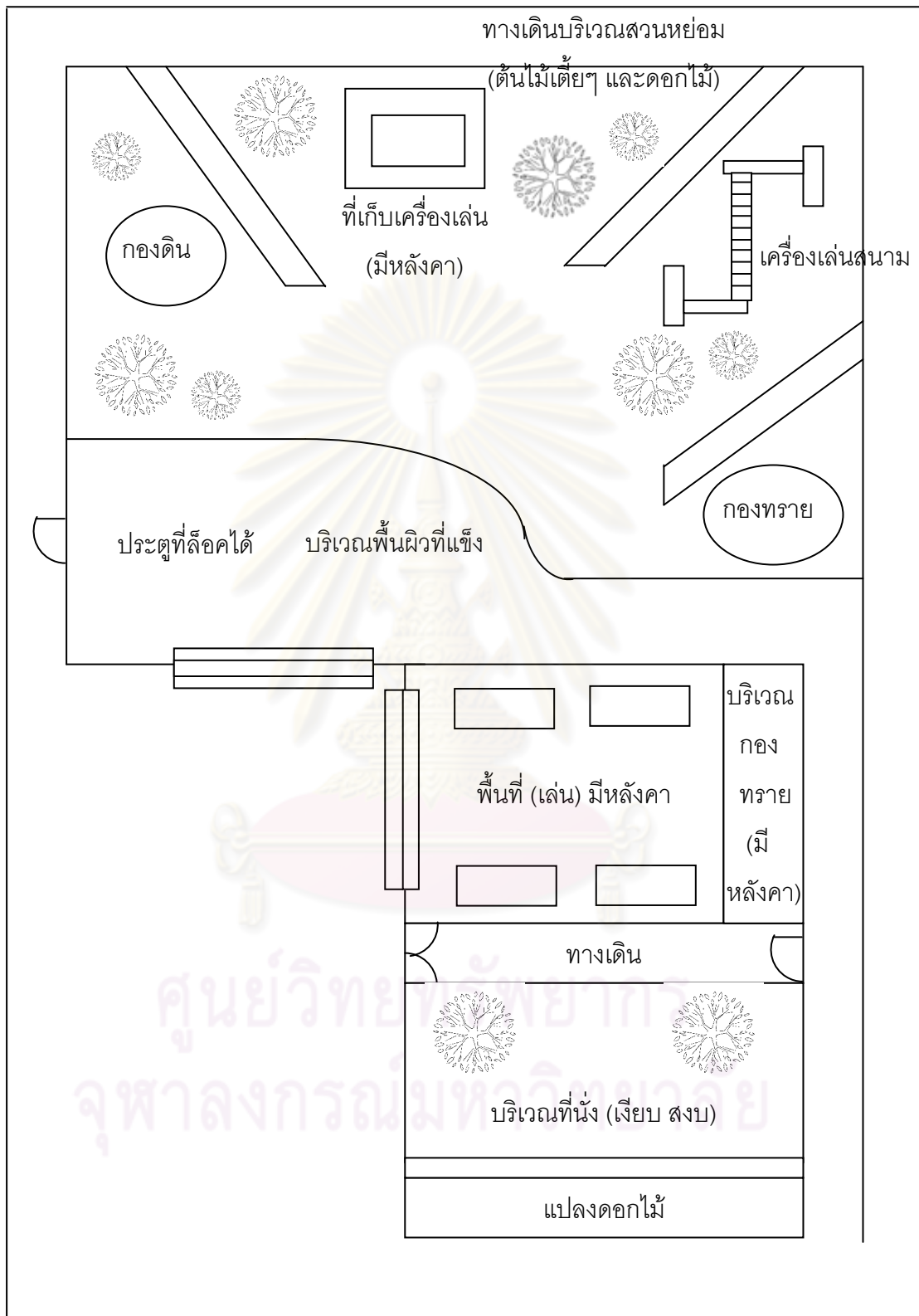
ภาพที่ 1 แผนผังห้องกิจกรรม

ที่มา : Decker and Decker (1997: 172)

ภาพที่ 2 แผนผังพื้นที่กิจกรรมกลางแจ้ง

ที่มา : Decker and Decker (1997: 188)

5. ศูนย์กิจกรรมเคลื่อนไหว

เด็กต้องการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ให้บ่อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในทุกๆ วัน อุปกรณ์ที่ควรจัดหาไว้ภายในห้องเรียนหรือภายในอาคารเรียน ควรเป็นเครื่องเล่นให้เด็กได้ปีนป่าย เช่น ลังกระดาษขนาดใหญ่ตัดออกเป็นประตู 2 ข้าง ให้เด็กลอด ม้าโยก บันไดไม้ สถานศึกษาควรจัดโปรแกรมให้เด็กได้ฝึกการควบคุมร่างกายภายในพื้นที่ว่างของห้องเรียน และควรมีกิจกรรมเคลื่อนไหวทุกๆ วัน รวมทั้งการออกกำลังกายกลางแจ้งด้วย

6. ศูนย์ของเล่นและเกม

ทักษะการใช้กล้ามเนื้อนิ้วและมือเป็นสิ่งสำคัญที่เด็กต้องฝึก การฝึกทักษะตากับมือให้สัมพันธ์กันจะส่งผลต่อการพัฒนาการรับรู้ทางสายตา ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการอ่าน การวางของเล่นและเกม ควรวางให้สูงในระดับสายตาเด็ก ควรมีโต๊ะหรือพื้นห้องให้เด็กวางของเล่นใกล้ๆ เด็กควรมีโอกาสเลือกเกมด้วยตัวเอง ตัวอย่างของเล่นและเกม เช่น ตัวต่อชนิดต่างๆ ภาพต่อ ลูกปัด โดมิโน เป็นต้น

7. ศูนย์ศิลปะ

เด็กควรทำกิจกรรมศิลปะทุกวัน ถ้าเรามีจุดมุ่งหมายให้เด็กได้พัฒนาภาพพจน์ที่ดีเกี่ยวกับตนเอง เราควรเปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในกิจกรรมศิลปะเช่นเดียวกับกิจกรรมการแสดงหรือการเล่นไม้บล็อก ความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเด็กมีอิสระที่จะสำรวจทดลองโดยการให้กำลังใจและช่วยเหลือจากผู้ใหญ่

8. ศูนย์ดนตรี

ศูนย์ดนตรีควรเป็นศูนย์ที่จัดไว้อย่างถาวร และควรมีเครื่องดนตรีง่ายๆ มาไว้ เช่น เครื่องเล่นแผ่นเสียงชนิดถูกๆ เครื่องเคาะจังหวะ ฯลฯ การหาชนิดของดนตรีขึ้นอยู่กับเป้าหมายและแนวคิดของผู้สอน เด็กควรมีโอกาสคิดดนตรีด้วยตนเอง เช่น ร้องเพลง ฮัมเพลง ผีวปาก เล่นฮาโมนิกา ฯลฯ

9. ศูนย์วิทยาศาสตร์/ คณิตศาสตร์

เป็นศูนย์ที่ต้องการเนื้อที่มาก ควรมีโต๊ะ เก้าอี้สำหรับการทดลองหรือวางแผนจัดทำโครงการ ควรมีชั้นวางวัสดุ อุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์/ คณิตศาสตร์ที่จำเป็น ครูอาจจัดทำสวนจำลอง ตู้เลี้ยงปลา กรงเลี้ยงนกไว้ก็ได้ เด็กควรได้รับการกระตุ้นให้มีความรู้สึกกระตือรือร้นที่จะศึกษาค้นคว้าหาคำตอบจากสิ่งต่างๆ ที่ครูจัดเตรียมไว้ให้

10. ศูนย์ทราย/ น้ำ

การจัดบริเวณให้เด็กเล่นน้ำขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของครูว่าต้องการให้เด็กเล่นด้วยตนเองหรือมีครูคอยควบคุม อุปกรณ์ที่ควรเตรียมให้เด็กเล่น เช่น ขวดพลาสติก ถัง

พลาสติก สายยาง เรือยาง ฯลฯ ครูควรวางกฎว่า มีเด็กจำนวนกี่คนได้รับอนุญาตให้เล่นพร้อมกัน
ต่อครั้ง ครูอาจเขียนตัวเลขติดไว้ เด็กจะต้องเรียนรู้การรักษากฎนี้ด้วยตนเอง

11. ศูนย์งานไม้

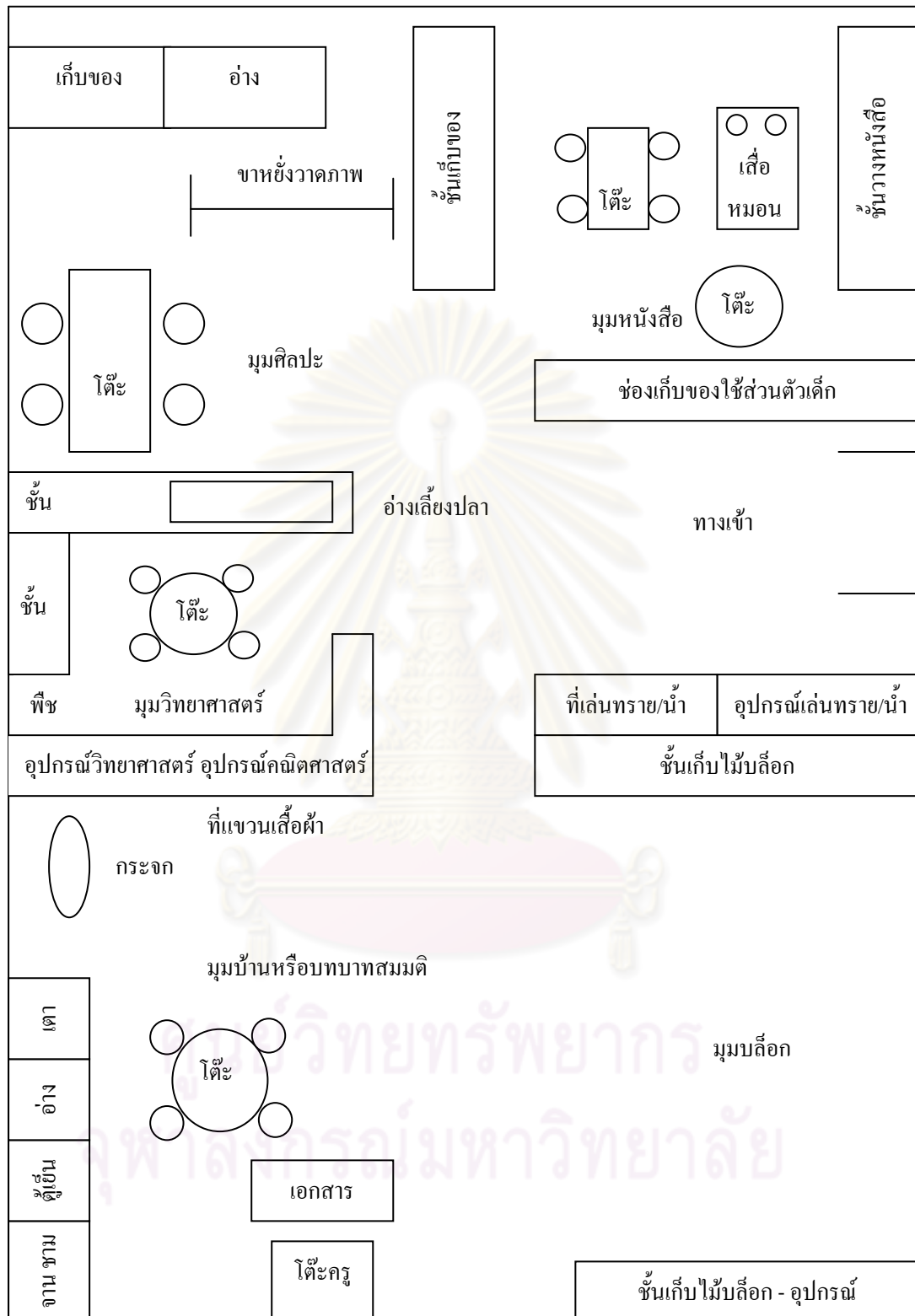
ไม้เป็นวัสดุที่เด็กทั้งชายและหญิงสนใจเป็นพิเศษ การให้เด็กทำงาน
ไม้เป็นวิธีการหนึ่งของการให้เด็กปลดปล่อยอารมณ์รุนแรงด้วยวิธีการที่ไม่เป็นอันตราย เครื่องมือ
งานไม้สำหรับให้เด็กใช้นั้น สามารถใช้เครื่องมือสำหรับผู้ใหญ่ได้ เพราะมีความคงทน และใช้งาน
ได้ดีกว่าของที่ทำเป็นของเล่นสำหรับเด็ก ถ้าหากโรงเรียนไม่สามารถหาโต๊ะหรือม้านั่งสำหรับให้
เด็กนั่งทำงานได้ ก็อาจหาส่วนลำต้นของต้นไม้มาแทนสำหรับรองขณะเด็กทำงาน หรือวัสดุอย่าง
อื่นที่นำมาให้เด็กเล่น เช่น ตะปู เศษยาง กระเบื้องยาง อุปกรณ์ในศูนย์นี้ควรมีกล่องเครื่องมือเก็บ
ให้เรียบร้อย

12. ศูนย์ปรุงอาหาร

เป็นการสอนประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็ก เช่น การปอกเปลือกไข่
ปอกเปลือกผัก ผลไม้ การตีไข่ เหล่านี้เป็นการฝึกทักษะกล้ามเนื้อเล็กของเด็ก การสังเกตและการ
ทดลองวิทยาศาสตร์ก็อาจทำได้โดยกิจกรรมการปรุงอาหาร แสดงให้เด็กเห็นว่า ความร้อนทำให้
วัตถุเปลี่ยนแปลง น้ำละลายวัสดุหลายชนิด การเรียนคณิตศาสตร์ก็ทำได้จากการชั่ง หรือการตวง
การอ่านสูตรผสมอาหารแต่ละชนิดก็เป็นการเรียนภาษาไทยไปในตัว ครูควรดูแลให้คำแนะนำเด็ก
อย่างใกล้ชิดในการใช้เครื่องมือต่างๆ เพื่อความปลอดภัยของเด็ก กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่เป็น
รูปธรรมและมีความสำคัญสำหรับเด็กมาก อย่างน้อยๆ หลังทำกิจกรรมเสร็จ เด็กก็สามารถ
รับประทาน “ผล” (Result) ของมันได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

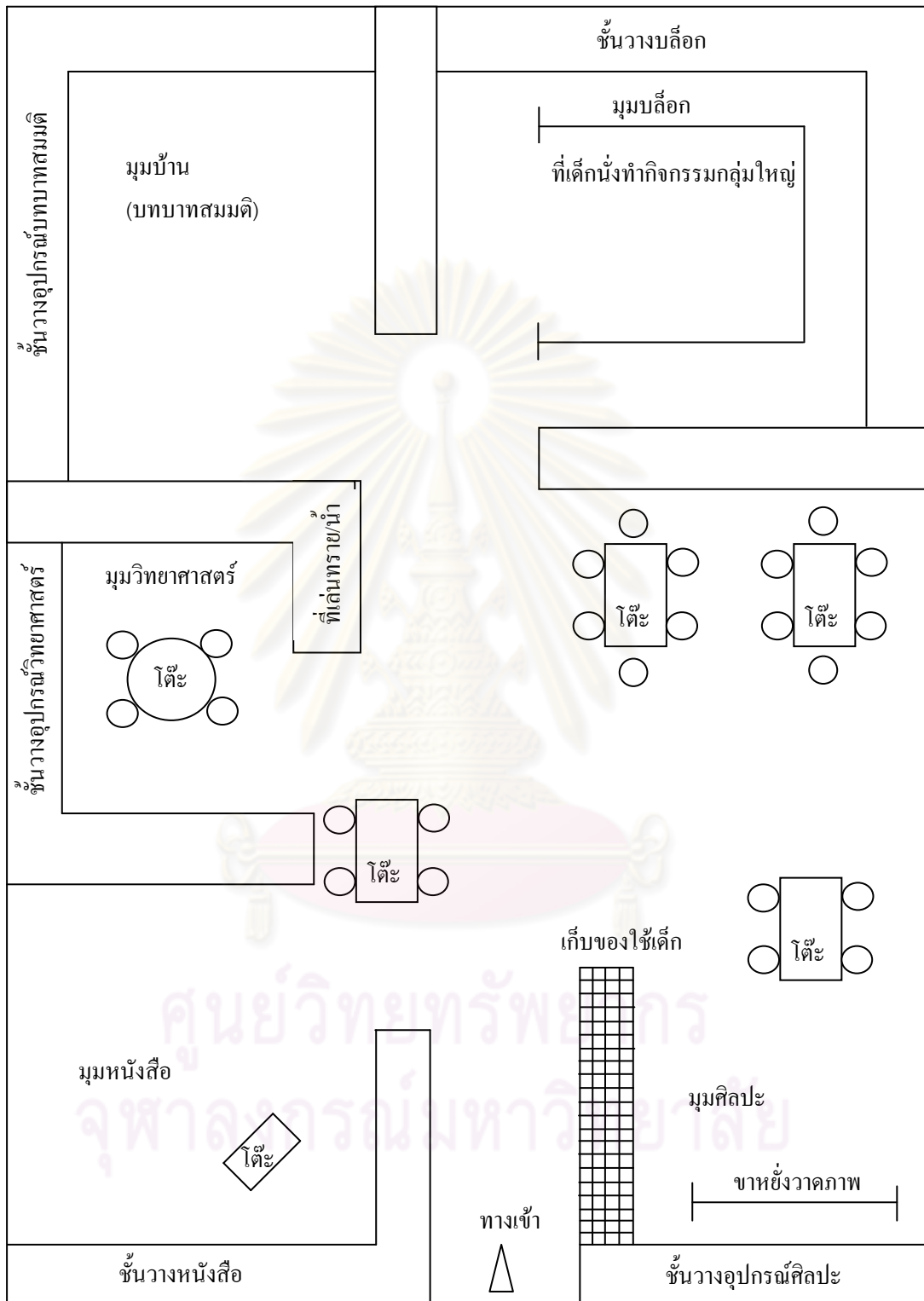
ภาพที่ 3 ตัวอย่าง แผนผังห้องเรียน (รูปแบบที่ 1)

ที่มา : ปรับจากแผนผังห้องเรียนเด็กปฐมวัยในหนังสือ Strategies for teaching young children ของ Schickedanz et al. 1983 (อ้างใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546: 102)

ภาพที่ 4 ตัวอย่าง แผนผังห้องเรียน (รูปแบบที่ 2)

ที่มา :ปรับจากแผนผังห้องเรียนเด็กปฐมวัยในหนังสือ Strategies for teaching young children ของ Schickedanz et al. 1983 (อ้างใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546: 102)

3) สิ่งแวดล้อมด้านบุคคล

ด้านบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยบุคลากรที่ทำหน้าที่ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย หรือโรงเรียนอนุบาลประกอบด้วย บุคคลต่อไปนี้

1. นักการศึกษาปฐมวัย หมายถึง ผู้ที่ทำงานกับเด็กอายุ แรกเกิดถึง 8 ปี และมีเจตจำนงที่พัฒนาตนเอง โดยเข้าร่วมในโครงการฝึกอบรม ในการพัฒนาความรู้และสมรรถนะทางการศึกษาปฐมวัย
2. ครูปฐมวัย หมายถึง ผู้รับผิดชอบการวางแผนและการจัดโปรแกรม สำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียน นิเทศผู้ช่วยครู และผู้ดูแลเด็ก ปกติต้องสำเร็จการศึกษาด้าน การศึกษาปฐมวัย ประถมศึกษา หรือพัฒนาระดับ
3. ผู้ช่วยครูปฐมวัย หมายถึง ผู้ทำหน้าที่วางแผนและจัดกิจกรรมให้กับเด็กดูแลเด็กและให้ความรู้แก่เด็ก
4. ผู้ดูแลเด็ก หมายถึง ผู้ทำหน้าที่ดูแลเด็กและช่วยครูให้การศึกษากับเด็ก
5. ผู้ปกครอง หมายถึง ผู้ให้การดูแลเบื้องต้นแก่เด็ก สนับสนุน ป้องกันและแนะนำเด็กในฐานะผู้ปกครองและพร้อมร่วมมือกับครูและโรงเรียน ครูเป็นบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยที่สำคัญที่สุด ในการที่จะพัฒนาส่งเสริมเด็กให้มีพัฒนาการเป็นไปตามวัยได้เหมาะสม ทั้งนี้ เพราะเมื่อเด็กเข้ามาอยู่ในสถานศึกษาปฐมวัยครูเป็นบุคคลที่ดูแลและอยู่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด ดังนั้น ครูจึงต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะเหมาะสมในการดูแลเด็กได้เป็นอย่างดี

เบญญา แสงมลิ (2516) กล่าวว่า ถ้าครูเป็นผู้ที่มีลักษณะดีเด็กย่อมจะเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดีไปด้วย บุคลิกลักษณะของครูอนุบาล ควรมีทั้งทางด้านบุคลิกภาพ ความรู้คุณธรรม ดังนี้

ด้านบุคลิกภาพ

1. รักเด็กผู้ที่จะเป็นครูอนุบาลหรือทำหน้าที่เกี่ยวกับเด็กนั้นต้องมีนิสัยรักเด็กอย่างแท้จริง การรักเด็กเป็นความรู้สึกที่ละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง มีเฉพาะบุคคล ต้องมีความสามารถเข้ากับเด็กและทำงานร่วมกับเด็กได้อย่างทั่วถึง โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง
2. ยิ้มแย้มแจ่มใสครูอนุบาลควรเป็นบุคคลที่ยิ้มแย้มง่าย มองดูร่าเริง แจ่มใส น่าพูด น่าเคารพคบหาสมาคมด้วย ทำให้ผู้ที่อยู่ใกล้รู้สึกอบอุ่น
3. มีเมตตากรุณาผู้ที่อยู่กับเด็กจะต้องเป็นผู้ที่เต็มไปด้วยความเมตตา กรุณาถ้าครูปกครองเด็กด้วยความเมตตากรุณา ก็จะทำให้เด็กกว้างง่าย และเป็นเด็กดี
4. อารมณ์ดี ผู้ที่อยู่กับเด็กจะต้องเป็นผู้ที่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ ไม่โกรธง่าย ไม่โมโหง่าย ไม่ตื่นตกใจและตื่นตื่นจนเกินไป และมีอารมณ์ร่วมกับเด็กด้วย

5. ใจเย็นครูอนุบาลต้องเป็นบุคคลที่ใจเย็น เนื่องจากอยู่กับเด็กเล็กๆ ปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับเด็กจะมีอยู่เสมอจึงต้องหัดเป็นคนใจเย็น รู้จักรับฟังพิจารณาเรื่องราว และชี้แจงอย่างมีเหตุผล
6. ออดทน การอบรมดูแลเด็คนั้น ครูจะต้องฝึกตนเองให้มีความอดทน เพราะเด็กยังไม่สามารถเข้าใจและทำอะไรได้เท่าผู้ใหญ่ จึงต้องใช้เวลาและความอดทนอย่างมากในการฝึกอบรมเด็ก
7. ขยัน ผู้ที่อยู่กับเด็คนั้นต้องเป็นผู้ที่เอาใจใส่ต่อหน้าที่ไม่เบื่อน่ายในการทำงานปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอไม่ดูดาย ขยันทำงานให้สำเร็จไปด้วยดี
8. ซื่อสัตย์ ครูอนุบาลต้องเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความซื่อตรงต่อหน้าที่ของตน ซื่อตรงต่อผู้อื่น ซึ่งจะเป็นแบบอย่างให้เด็กประพฤติตาม
9. ยุติธรรม ผู้ที่สอนเด็กๆ ควรจะต้องเป็นผู้ที่มีความยุติธรรมอย่างยิ่ง การอยู่กับเด็คนั้นจะพบปัญหา ซึ่งเด็กกระทำอยู่เสมอ จึงควรพิจารณาอย่างรอบคอบตัดสินตามเหตุผลโดยวางตนเป็นกลางจริงๆ
10. ตัดสินใจดี ผู้ที่อบรมเด็คนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีเหตุและผล มีความรอบคอบเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น
11. คล่องแคล่ว ว่องไว การอยู่กับเด็กเล็กๆ ซึ่งซุกซน และเคลื่อนไหวอยู่เสมอ ครูอนุบาลจึงควรคล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง สามารถติดตามเด็กได้ทัน
12. ทรวดทรงและท่าทางดี ครูอนุบาลจึงควรฝึกในการนั่ง การเดินการยืนให้ถูกต้อง ะมัดระวังทรวดทรงตัวตรงอยู่เสมอ เพื่อเป็นแบบอย่างของนักเรียน
13. วาจาสุภาพ ผู้ที่อยู่กับเด็กๆ นั้น ต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการพูด ด้วยเด็คนั้นอยู่ในระยะที่การเรียนรู้ทางภาษากำลังเจริญ การพูดต้องชัดเจน ไม่เบา หรือไม่ดังเกินไป น้ำเสียงไพเราะ ไม่กระซิกโหยงฮาก การพูดควรชัดถ้อยชัดคำ มีจังหวะในการพูดช้าแต่หนักแน่น เด็กจะจดจำสิ่งที่ได้ยินและพูดตาม
14. มีกริยามารยาทดี ครูเด็กเล็กๆ ควรจะมีกริยามารยาทเรียบร้อยรู้จัก กาลเทศะ รู้จักมารยาทต่างๆ ที่ใช้ในสังคม เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก
15. ให้ความอบอุ่นแก่เด็ก เด็กเล็กๆ นั้น ยังต้องการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด ครูสอนเด็กเล็กๆ ควรให้ความอบอุ่นแก่เด็กเสมือนคนในครอบครัวของเด็กเอง สิ่งนี้เป็นเครื่องช่วยให้เด็กอยากมาโรงเรียน
16. เข้าใจธรรมชาติและความต้องการของเด็ก ครูสอนเด็กเล็กๆ นั้นควรมีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กวัย 2 – 7 ปี และสามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆของเด็กได้

17. ชอบศิลปะ ครูที่สอนเด็กอนุบาลนั้น ควรสามารถวาดเขียนได้ร้องเพลงได้หรือ ทำการฝีมือได้ เล่นดนตรีได้ เหล่านี้จะช่วยให้การสอนเด็กเล็กได้

18. สุขภาพดี ครูควรรักษาสุขภาพให้แข็งแรง ยิ่งอยู่กับเด็กเล็กมากเท่าใด ครูจะต้องระวังในเรื่องสุขภาพให้มาก และครูอนุบาลควรมีสุขภาพดี เนื่องจากต้องพูดต้องเคลื่อนไหว อยู่เสมอ บางทีก็เล่นกับเด็กด้วย

19. แต่งกายดี ครูที่อยู่กับเด็กควรแต่งกายให้น่าดู สะอาด เรียบร้อย เด็กๆ นั้นรัก ครู จึงชอบมองครูและจดจำสิ่งต่างๆ ของครู การที่เด็กได้เห็นสิ่งดีงามรอบตัวอย่างเป็นระเบียบ เด็ก ก็จะเป็นผู้ที่มีระเบียบไปด้วย

20. เข้ากับบุคคลอื่นได้ ครูอนุบาลนั้นไม่เพียงแต่เข้ากับเด็กได้ ควรจะฝึกให้เข้ากับบุคคลอื่นได้ด้วย เพราะครูอยู่กับเด็กนั้นจำเป็นต้องพบปะบุคคลอื่นอยู่เสมอ เช่น ผู้ปกครองเด็ก เจ้าหน้าที่โรงเรียน แพทย์ พยาบาล ตำรวจจราจร

ครูควรมี ความรู้ด้วยวุฒิทางการศึกษาด้านปฐมวัยหรือได้รับการอบรมด้าน ปฐมวัยมีความเข้าใจในการพัฒนาเด็ก รู้จักแสวงหาความรู้ และนำความรู้มาใช้ประโยชน์ได้ทัน การเปลี่ยนแปลง ครูอนุบาลควรรู้จักการจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนการสอน ตลอดจนรู้จัก การจัดประสบการณ์ แก่เด็ก

ด้านคุณธรรม

คุณธรรมเป็นหัวใจสำคัญมากสำหรับครูอนุบาล เพราะเป็นแบบของเด็ก คุณธรรมต่างๆ ที่จำเป็นควรมี ดังนี้

1. รักเด็กเมตตาเด็ก
2. ให้ความยุติธรรมต่อเด็กทุกคนปฏิบัติต่อเด็กอย่างเท่าเทียมกัน
3. ละเอียดรอบคอบ
4. ชยันขันแข็ง
5. อดทนสู้งาน
6. รักความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย
7. มีเหตุผล
8. มีความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่
9. ใจคอหนักแน่น ยอมรับความจริง รักการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

จะเห็นได้ว่า ครูปฐมวัยเป็นบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการจัดการ เรียนการสอนของเด็กปฐมวัย ครูเป็นบุคคลหนึ่งที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด ดังนั้นครูที่มีความรู้ มีบุคลิก ที่ดี มีคุณธรรมก็จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยประสบผลสำเร็จบรรลุ ตามเป้าหมายของการศึกษาปฐมวัยมากยิ่งขึ้น อันเป็นการวางรากฐานให้เด็กเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและเด็ก

การศึกษาในประเด็นเรื่องการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและเด็กในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แบบสอบถาม ICEQ (Individual Classroom Environment Questionnaire) ของ Rentoul และ Fraser (1979) และมาตรวัดสิ่งแวดล้อมของห้องเรียน (CES : Classroom Environment Scale) ของ Moos และ Trickett (1974) (Fraser B. J. and Fisher, D. L., 1982) ซึ่ง ICEQ ใช้วัดการรับรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโดยทำการวัดใน 5 มิติ ที่ได้รับการยอมรับในการจำแนกความแตกต่างระหว่างห้องเรียนออกจากความเป็นส่วนตัว มิติทั้ง 5 ด้าน คือ

1. มิติความเป็นส่วนบุคคล มุ่งพิจารณาโอกาสที่นักเรียนจะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน และสนใจต่อความสุข ความสะดวกของตนและการเติบโตของสังคมส่วนตัว โดยมีผู้สอนเป็นผู้พิจารณาความรู้สึกของนักเรียนอย่างละเอียด โดยครูพิจารณาความรู้สึกของนักเรียน
2. มิติการมีส่วนร่วม นักเรียนสนใจที่จะมีส่วนร่วมมากกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว ขณะที่ครูสอนนั้นนักเรียนต้องมีการตั้งคำถาม ตอบคำถามด้วย
3. มิติความเป็นอิสระ นักเรียนมีอิสระในการตัดสินใจ ควบคุมพฤติกรรมและการเรียนรู้ของตนเอง เช่น นักเรียนเลือกสมาชิกมาร่วมทำงานกลุ่มด้วยตนเอง เป็นต้น
4. มิติการตรวจสอบหาความจริง เป็นการเน้นย้ำเรื่องกระบวนการและทักษะที่ใช้ในการแก้ปัญหาและการเสาะหาความจริง
5. มิติความแตกต่าง เป็นการเน้นย้ำการเลือกแนวการปฏิบัติหรือวิธีการแสดงออกของนักเรียนแต่ละคนบนพื้นฐานของความสามารถ การเรียนรู้ ความสนใจและอัตราการทำงาน โดยผู้สอนต้องจัดหาหนังสือหรืออุปกรณ์ที่แตกต่างกันไปสำหรับนักเรียนแต่ละคน

สำหรับมาตรวัดสิ่งแวดล้อมของห้องเรียน CES ใช้สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาเช่นเดียวกันซึ่งจะวัด 9 มิติ คือ

1. การมีส่วนร่วม นักเรียนสนใจและมีส่วนร่วมในการทำงาน อภิปราย และสนุกกับชั้นเรียน โดยสังเกตได้ว่านักเรียนจะมีความฝันต่างๆ มากมาย
2. การเป็นสมาชิกกลุ่ม นักเรียนมีการช่วยเหลือผู้อื่น ทำความรู้จักผู้อื่นได้ง่าย ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
3. การสนับสนุนของครู ผู้สอนให้ความช่วยเหลือ มีความเป็นมิตร เป็นที่ไว้วางใจและเป็นที่น่าสนใจของเด็ก
4. การจัดกิจกรรมอย่างเหมาะสม ผู้สอนวางแผนและดำเนินกิจกรรมได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

5. การแข่งขัน นักเรียนแข่งขันกับเพื่อนๆ โดยมีการแบ่งระดับคะแนนเป็นที่ยอมรับได้
6. การลำดับและการจัดการอย่างเป็นระบบ มุ่งเน้นให้นักเรียนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความเจียม มีมารยาทและมีการจัดการอย่างเป็นระบบขณะทำกิจกรรม เช่น ในการมอบหมายงานให้ทำนั้นนักเรียนทุกคนต้องมีความเข้าใจตรงกันว่าจะต้องทำอะไรบ้าง เป็นต้น
7. กฎ ระเบียบที่ชัดเจน นักเรียนต้องเข้าใจผลของการละเมิดกฎ กติกา และผู้สอนต้องปฏิบัติตามกติกาเมื่อมีนักเรียนทำผิดกฎ ระเบียบ
8. การควบคุมของครู ผู้สอนต้องบังคับและดำเนินตามกฎ ระเบียบ มีการลงโทษเมื่อมีการกระทำผิดกฎ ระเบียบ
9. นวัตกรรม ผู้สอนมีการวางแผนการสอนใหม่ๆ อยู่เสมอ มีกิจกรรมและเทคนิคการสอนที่หลากหลาย มีการสอนด้วยวิธีการที่แตกต่างจากเดิมอยู่เสมอๆ รวมทั้งมีการกระตุ้น สนับสนุน ให้กำลังใจแก่นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อการออกแบบห้องเรียนและการคิดที่สร้างสรรค์

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยในประเทศ

ณัฐรวี วงศ์อริยะกวี (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ในกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย ในกรุงเทพมหานคร ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอนชั้นอนุบาลในโรงเรียนที่มีการเปิดสอนชั้นอนุบาลในกรุงเทพมหานคร รวม 298 คน และครูผู้สอนที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยจำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูผู้สอนชั้นอนุบาลที่ตอบแบบสอบถามมีการใช้อยู่ในระดับมากเรื่องวัสดุธรรมชาติประเภทหิน ดิน ททราย และพืช ส่วนวัสดุธรรมชาติจากสัตว์มีระดับการใช้ที่น้อยที่สุด กิจกรรมที่ครูผู้สอนมีระดับการใช้มากที่สุดได้แก่ ภาพพิมพ์ รองลงมาคือ ภาพปะติด ส่วนประติมากรรมเป็นกิจกรรมที่มีระดับการใช้ที่น้อยที่สุด 2) จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนที่มีการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะ มีการใช้วัสดุธรรมชาติจากพืชประเภทใบไม้มากที่สุด (12 โรงเรียน) รองลงมาคือ กิ่งไม้และดอกไม้ (11 โรงเรียน) และวัสดุธรรมชาติจากสัตว์มีการใช้เปลือกหอยมากที่สุด (10 โรงเรียน) รองลงมาคือ เปลือกไข่ (9 โรงเรียน) ส่วนวัสดุธรรมชาติอื่นๆ มีการใช้ดินและทรายมากที่สุด (9 โรงเรียน) และ

กิจกรรมศิลปะที่ครูผู้ให้สัมภาษณ์มีการใช้มากที่สุด ได้แก่ ภาพพิมพ์จากใบไม้ ระบายสีสกัดจาก ดอกไม้ใบไม้ ภาพปะติดจากเมล็ดพืช และปั้นดินเหนียว ครูผู้สอนให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า การใช้ วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งที่มีความน่าสนใจที่จะเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อนำไปพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ต่อไป

หญิง อรุณศิริ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยของ โรงเรียนเทศบาลในจังหวัดสิงห์บุรี การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะการจัด สถานศึกษา การจัดหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเทศบาลจังหวัด สิงห์บุรีทั้งหมด 4 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสังเกตปรากฏการณ์จริงที่สร้างโดย ผู้วิจัยมีค่าความเชื่อมั่น 0.90 ผลการศึกษาพบว่า

1. ลักษณะการจัดสถานศึกษาเป็นดังนี้

1.1 การจัดสิ่งแวดล้อมนอกชั้นเรียนพบว่า มีพื้นที่ให้เด็ก สำหรับทำกิจกรรม กลางแจ้ง มีสนามที่มีร่มเงา มีการดูแลความสะอาดปลูกและประดับต้นไม้ ขาดความเป็นสัดส่วน ของสนามเด็กเล่น ไม่มีบ่อน้ำและบ่อทราย เครื่องสันทนาการที่ใช้ไม่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย

1.2 การจัดสิ่งแวดล้อมภายในชั้นเรียนพบว่า สิ่งที่โรงเรียนเทศบาลขาด คือ ไม่มีที่เก็บของใช้ส่วนตัวของเด็ก ไม่มีการจัดมุมการเรียนรู้

1.3 ลักษณะครูปฐมวัยเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน บุคลิกภาพ สุขภาพ อารมณ์ดี มีปฏิสัมพันธ์ คอยช่วยเหลืองานในชุมชน มี 1 โรงเรียนที่ครูไม่มีคุณวุฒิการศึกษาปฐมวัย

1.4 การจัดโภชนาการสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานยกเว้น ไม่มี อาหารว่างตอนบ่าย 3 โรงเรียน มีการดูแลการกินของเด็ก โดยจัดอาหารให้แก่เด็กอิสลาม

1.5 ความปลอดภัยของสถานศึกษาพบว่า มี 1 โรงเรียนที่เครื่องเล่นสนามมีสภาพ ใช้งานได้ดี ส่วนอีก 3 โรงเรียน เครื่องเล่นสนาม มีสภาพชำรุด และไม่มีห้องพยาบาลทั้ง 4 โรงเรียน

2. การจัดการหลักสูตรสถานศึกษาทุกโรงเรียนได้มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของ โรงเรียนเทศบาล มีเอกสารหลักสูตร และครูมีส่วนร่วม แต่มีการใช้แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นเพียง 1 โรงเรียน

3. การจัดการเรียนการสอน เป็นการสอนเน้นวิชาการ

จิรภา จินตนาการ (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนศิลปะใน ระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวทางการศึกษามอนเตสซอรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียน การสอนในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวทางการศึกษามอนเตสซอรี ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ

ผู้บริหารโรงเรียน 5 คน ผู้เชี่ยวชาญของโรงเรียน 5 คน และผู้สอนในระดับอนุบาล 21 คน จากโรงเรียนที่ใช้แนวทางการศึกษามอนเตสซอรีในการจัดการศึกษาและอยู่ในสมาคมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเด็กเป็นสำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และแบบสังเกต ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวทางการศึกษามอนเตสซอรีแบ่งเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวัตถุประสงค์มุ่งให้ความสำคัญกับการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ 5 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและภาษา ให้ทำหน้าที่สัมพันธ์กัน 2) ด้านหลักสูตร เนื้อหา กิจกรรม ได้ใช้หัวข้อเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตเป็นหัวข้อในการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ โดยเน้นการประดิษฐ์ วาดภาพระบายสี 3) ด้านวิธีสอนใช้วิธีการสาธิตให้เด็กดูทีละขั้นตอน บูรณาการศิลปะเข้ากับกิจกรรมด้านนิสยการทำงาน ครูคอยอำนวยความสะดวกในการจัดเตรียมอุปกรณ์ สถานที่และดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปอย่างราบรื่น 4) ด้านผู้สอนจะเน้นความแตกต่างของผู้เรียน เน้นการสังเกตเด็กเป็นรายบุคคล เน้นการเตรียมสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมซึ่งช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้ดี 5) ด้านผู้เรียน สามารถเลือกทำกิจกรรมและอุปกรณ์ได้ตามความสนใจ มีการช่วยเหลือผู้อื่น ทำกิจกรรมได้เสร็จสมบูรณ์ตามเวลาที่กำหนด ผู้เรียนเก็บอุปกรณ์ทำความสะอาดหลังทำกิจกรรม 6) ด้านอุปกรณ์และสื่อการสอน ได้จัดเก็บไว้บนชั้นตามหมวดหมู่ เลือกใช้อุปกรณ์ที่มีน้ำหนัก ขนาด รูปร่างเหมาะสมกับมือเด็กและแต่ละกิจกรรม 7) ด้านการวัดและประเมินผล ใช้วิธีการสังเกต ประเมินผลจากพัฒนาการในการทำกิจกรรมและการใช้อุปกรณ์ ความมีระเบียบวินัย 8) ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ได้จัดพื้นที่นอกห้องเรียนและจัดห้องสำหรับทำกิจกรรมศิลปะ โดยเฉพาะ 9) ด้านผู้ปกครอง ให้ความร่วมมือกับครูในการจัดการเรียน ครูมีการรายงานพฤติกรรมให้ทราบอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และผู้ปกครองเข้าสังเกตการสอนได้ตามวันและเวลาที่โรงเรียนกำหนดขึ้น

จิรนนท์ อิมสกุล (2548) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของครูศิลปะระดับชั้นประถมศึกษา เกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะตาม แนวทางการเรียนรู้อย่างมีความสุข โรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูศิลปะ (ทัศนศิลป์) ระดับชั้นประถมศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะ (ทัศนศิลป์) ตามแนวทางการเรียนรู้อย่างมีความสุข โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัยคือ ครูหัวหน้าหมวดวิชา ศิลปะศึกษา (ทัศนศิลป์) ระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จาก 6 กลุ่มเขตของสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 108 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปะศึกษามีความคิดเห็นดังนี้ 1) ด้านวัตถุประสงค์การสอน ครูศิลปะเห็นด้วยอย่างยิ่งในเรื่องการเรียนรู้อย่างมีความสุขโดยการให้ความอิสระในการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ตามความถนัดของตนเอง 2) ด้านสาระการเรียนรู้ ครูศิลปะมีความคิดเห็นในระดับเห็น

ด้วยในเรื่องการเรียนรู้อย่างมีความสุข ด้วยการจัดกิจกรรมเพื่อขยายประสบการณ์และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าและแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน 3) ด้านการจัดการเรียนการสอน ครูศิลปะมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในเรื่องให้ผู้เรียนได้ทำงานอย่างมีความสุข โดยเปิดโอกาสการเรียนรู้ศิลปะ (ทัศนศิลป์) จากสิ่งแวดล้อมธรรมชาตินอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรักธรรมชาติ 4) ด้านสิ่งแวดล้อมและสิ่งเกื้อกูลการเรียนการสอน ครูศิลปะมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยในเรื่องการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้เกิดความสุข เกิดความรู้สึที่ดีจิตใจที่สงบผ่อนคลาย 5) ด้านการประเมินผลการเรียน ครูศิลปะมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในเรื่องการประเมินพฤติกรรมทางสังคมของผู้เรียนในบทบาทและความร่วมมือกับผู้อื่นอย่างมีน้ำใจในการทำ กิจกรรมศิลปะ (ทัศนศิลป์) อย่างมีความสุข

พชนี วงษ์ฉายฉิม (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้สำหรับเด็กวัยอนุบาลในโรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในภาคกลาง การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้สำหรับเด็กวัยอนุบาลและศึกษา บทบาทของครูและพฤติกรรมเด็กในการจัดสิ่งแวดล้อมด้านการจัดพื้นที่ การคัดเลือก การจัดเตรียมและการจัดสื่อวัสดุ อุปกรณ์ที่มีผลต่อพฤติกรรมของเด็กวัยอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักบริหารการ ศึกษาท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดกรมการพัฒนาชุมชน และศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดสังกัดกรมการศาสนาในภาคกลาง ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือผู้บริหาร จำนวน 8 คน ครูอนุบาล จำนวน 19 คน และเด็กวัยอนุบาล จำนวน 588 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจ และแบบสังเกต ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร และครูในโรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้ง 4 สังกัด มีการจัดสิ่งแวดล้อมที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันดังนี้ 1. ด้านนโยบายในการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีการวางนโยบายการจัดสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ ด้านกิจกรรม และด้านบุคคลจัดอาคารสถานที่ให้มีความสะดวกสบายในการเคลื่อนไหวให้เด็กมี ความรู้สึปลอดภัยอบอุ่น การจัดกิจกรรม สื่อ วัสดุการเรียน ให้มีความเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีซึ่งกันและกัน มีการส่งเสริมครูในการจัดสิ่งแวดล้อม จัดส่งครูเข้ารับการอบรมในเรื่องการใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์การเรียน มีการติดตามผลการจัดสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการสังเกต สทนทนาซักถาม และผลตอบกลับจากผู้ปกครอง และมีการประสานงานระหว่างครูกับผู้บริหาร จัดประชุมเพื่อช่วยกันพัฒนาทุก ๆ 1 เดือน 2. ด้านการจัดสิ่งแวดล้อม พบว่า การดำเนินการจัดสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพในโรงเรียนและศูนย์ฯ ทั้ง 4 สังกัด ส่วนใหญ่มีพื้นที่ภายนอกอย่างกว้างขวางและภายในคับแคบ มีวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องเล่นในจำนวนน้อย ไม่มีห้องนอนที่แยกออกมาเป็นสัดส่วนการดำเนินการจัดสิ่งแวดล้อมด้าน

กิจกรรม ครูจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กจัดให้มีมุมประสบการณ์ และการดำเนินการจัดสิ่งแวดล้อมด้านบุคคล ครูมีการปฏิบัติในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไปในทางที่ดีและเหมาะสม และครูเป็นผู้ชี้แนะขณะที่เด็กทำกิจกรรม 3. ด้านพฤติกรรมครูและพฤติกรรมเด็กในการจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนและศูนย์ฯ ทั้ง 4 สังกัด คือ ด้านการจัดพื้นที่ทำกิจกรรมโดยไม่มีการกำหนดขอบเขตที่แน่นอนการคัดเลือกสื่อ วัสดุ อุปกรณ์การเรียนมีความเหมาะสมกับวัยของเด็ก เด็กสามารถทำกิจกรรมได้อย่างเพลิดเพลินในระยะเวลาที่นาน การจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์การเรียนในการทำกิจกรรมส่วนใหญ่ยังไม่หลากหลาย และการจัดสื่อ วัสดุ อุปกรณ์การเรียนส่วนใหญ่จัดแสดงและวางสื่อให้อยู่ในระดับสายตาเด็ก ยกเว้นข้อค้นพบจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบางแห่ง ปัญหาการจัดสิ่งแวดล้อมที่พบ คือ โรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้ง 4 สังกัด ขาดงบประมาณในการสนับสนุนเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อม คือ ด้านสื่อ วัสดุอุปกรณ์การเรียน

วรรณภา สุขนครรัตน์ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะของผู้บริหารและผู้เลี้ยงดูเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการดำเนินงานเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะของผู้บริหารและผู้เลี้ยงดูเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็กในด้าน นโยบายของสถานรับเลี้ยงเด็ก การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก การอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก และการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร 75 คน ผู้เลี้ยงดูเด็ก 150 คนการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบสำรวจ ผลการวิจัย มีดังนี้ 1) นโยบายของสถานรับเลี้ยงเด็ก มีการคัดเลือกผู้เลี้ยงดูเด็ก ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับเด็กมาก่อน และเป็นผู้ที่มีบุคลิกลักษณะที่อบอุ่น ใจดี อดทน และรักเด็กมีการกำหนดอัตราส่วนระหว่างผู้เลี้ยงดูเด็ก 1 คน ต่อเด็กวัยทารกไม่เกิน 3 คนและผู้เลี้ยงดู 1 คน ต่อเด็กวัยเตาะแตะ 1 ไม่เกิน 10 คน การประสานงานกับหน่วยงานภายนอก คือ กรมประชาสงเคราะห์ สถานเอนามัย และโรงพยาบาล ไม่มีการนิเทศผู้เลี้ยงดูเด็กอย่างเป็นทางการ นอกจากใช้การสังเกต และมีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก แนะนำและให้แก้ไขทันทีถ้าเห็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม มีการส่งเสริมผู้เลี้ยงดูเด็กด้านการจัดการอบรมเลี้ยงดูด้วยการจัดหาหนังสือให้อ่าน และให้โอกาสไปอบรม 2) การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม มีการปรับจากแนวหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการหรือประสบการณ์ในการทำงาน การเลี้ยงดูบุตร และจากการอบรมต่าง ๆ 3) การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก ด้านลักษณะของอาคารส่วนใหญ่มีชั้นเดียว ภายในห้องเลี้ยงดูเด็กมีผู้เลี้ยงดูเด็กเป็นผู้จัดเอง เพื่อให้สะดวกกับการใช้งานของผู้เลี้ยงดูเด็ก และเน้นความปลอดภัยของเด็กเป็นสำคัญ 4) การอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก มีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียม

ความพร้อมให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้านตามวัย ฝึกให้เด็กปฏิบัติกิจวัตรประจำวันและทักษะการช่วยเหลือตนเองได้ 5) การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ใช้การสังเกตและบันทึกเกี่ยวกับการเจริญเติบโต พัฒนาการของเด็กและพฤติกรรมของเด็กแต่ละวันด้วยแบบประเมินที่สถานรับเลี้ยงเด็กจัดทำขึ้นเอง และรายงานให้ผู้ปกครองทราบด้วยการพูดคุยกับผู้ปกครองโดยตรง 6) การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง ใช้การพูดคุย ให้คำปรึกษาและแนะนำความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับเด็กแก่ผู้ปกครองในช่วงที่ผู้ปกครองมารับส่งเด็ก

รพีพรรณ สายทอง (2542) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมระดับปฐมวัยศึกษาของครูปฐมวัยที่มีวุฒิทางการปฐมวัยศึกษา และครูปฐมวัยที่ไม่มีวุฒิทางการปฐมวัยศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาการจัดกิจกรรมระดับปฐมวัยศึกษาของครูปฐมวัยที่มีวุฒิทางการปฐมวัยศึกษาและครูปฐมวัยที่ไม่มีวุฒิทางการปฐมวัยศึกษา (2) เปรียบเทียบสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมระดับปฐมวัยศึกษาระหว่างครูปฐมวัยที่มีวุฒิทางการปฐมวัยศึกษากับครูปฐมวัยที่ไม่มีวุฒิการศึกษา กลุ่มตัวอย่างคือครูปฐมวัยจำนวน 714 คน และผู้บริหารจำนวน 382 คน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ในช่วงปีการศึกษา 2539 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ โดยแบบสอบถามครูปฐมวัยมีค่าความเที่ยงตรง 0.79 แบบสอบถามผู้บริหารมีค่าความเที่ยงตรง 0.83 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัย พบว่า สภาพการจัดกิจกรรมระดับปฐมวัยศึกษาของครูปฐมวัยที่มีวุฒิและครูปฐมวัยที่ไม่มีวุฒิทางการปฐมวัยศึกษามีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางและมีปัญหาระดับน้อย เมื่อเปรียบเทียบสภาพปฏิบัติและปัญหาการจัดกิจกรรมระดับปฐมวัยศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการจัดกิจกรรมประจำวัน ด้านการจัดสิ่งแวดล้อม ด้านการประเมินพัฒนาการ และด้านการปฏิสัมพันธ์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สภาพการปฏิบัติและปัญหาการจัดกิจกรรมระดับปฐมวัยศึกษาของผู้บริหาร พบว่า การปฏิบัติทั้ง 4 ด้าน คือ การจัดกิจกรรมประจำวัน การเตรียมบุคลากร การส่งเสริมการจัดกิจกรรม และการนิเทศติดตาม โดยภาพรวม มีการปฏิบัติระดับปานกลาง มีปัญหาน้อย ปัญหาการจัดกิจกรรมระดับปฐมวัยศึกษา พบว่า ขาดครูปฐมวัยที่มีวุฒิทางการปฐมวัยศึกษา ขาดสื่ออุปกรณ์ ขาดเครื่องเล่นสนาม จำนวนเด็กมากเกินไป ผู้ปกครองไม่เข้าใจการจัดกิจกรรมประจำวัน ผู้บริหารขาดความรู้ด้านการนิเทศติดตามการจัดกิจกรรมระดับปฐมวัยศึกษา และครูระดับประถมศึกษาไม่เข้าใจการจัดกิจกรรมระดับปฐมวัยศึกษา

2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Bae, J. H. (2004) ได้ศึกษาเรื่อง การเรียนรู้เพื่อการสอนทัศนศิลป์ในเด็กปฐมวัย กรณีศึกษาบทบาทของครู การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของครูและทัศนคติที่มีต่อสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ศิลปะของเด็ก กลุ่มตัวอย่างคือ ครูจำนวน 6 คน ที่สอนเด็กปฐมวัยอายุ 4-5 ขวบ โดยใช้แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า ครูมีบทบาทสำคัญช่วยพัฒนาเกี่ยวกับศิลปะของเด็ก ครูเชื่อในบทบาทของตนในด้านศิลปะศึกษาและสิ่งแวดล้อมของการเรียนรู้มีอิทธิพลต่อบทบาทของครู ครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เห็นด้วยกับ Kindler (1995) ว่า เด็กใช้เวลาส่วนใหญ่บนโต๊ะศิลปะ และจะสนใจกิจกรรมศิลปะต่อไปเมื่อครูมาอยู่กับเด็ก และมีการพูดคุยกันเกี่ยวกับงานศิลปะของเด็ก ขณะเดียวกันครูเชื่อว่า การเตรียมอุปกรณ์ไว้ในห้องเรียนของเด็กปฐมวัยไม่ได้เป็นสิ่งแวดล้อมที่เพียงพอแก่ความก้าวหน้าด้านศิลปะเพียงเท่านั้น ครูยังต้องคอยแนะนำด้านการพัฒนาศิลปะของเด็กด้วย เช่น การสร้างสรรค์ความคิดที่สอดคล้องกับอุปกรณ์ต่างๆ หรือกล่าวได้ว่า การสร้างสรรค์ซึ่งเป็นคุณค่าที่สูงของการศึกษาศิลปะปฐมวัยไม่ได้มาจากตัวเด็กแต่มาจากคนรอบข้างและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่อยู่รอบๆ ตัวเด็กด้วย นอกจากนี้เขายังพบว่า ครูในห้องเรียนศิลปะยังช่วยแนะนำให้เด็กเรียนและได้รับประสบการณ์ทางด้านศิลปะได้จากการเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ เช่น การใช้หัวข้อศิลปะที่สัมพันธ์กับรูปภาพในหนังสือ การแสดงรูปแบบการทำงาน และการปลุกใจ ส่งเสริม สนับสนุนให้เด็กร่างภาพต่างๆ ที่ได้จากการสังเกต ทั้งนี้ The National Association for the Education of Young Children (1992) and Bredekamp (1995) ยังกล่าวด้วยว่า การฝึกอบรมพิเศษให้กับนักการศึกษาปฐมวัยควรรวมเรื่องความรู้ ทฤษฎีและทักษะการปฏิบัติที่จำเป็นต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมความสะอาดและบริการต่างๆ สำหรับในทุกพื้นที่ของเด็กไว้ด้วย

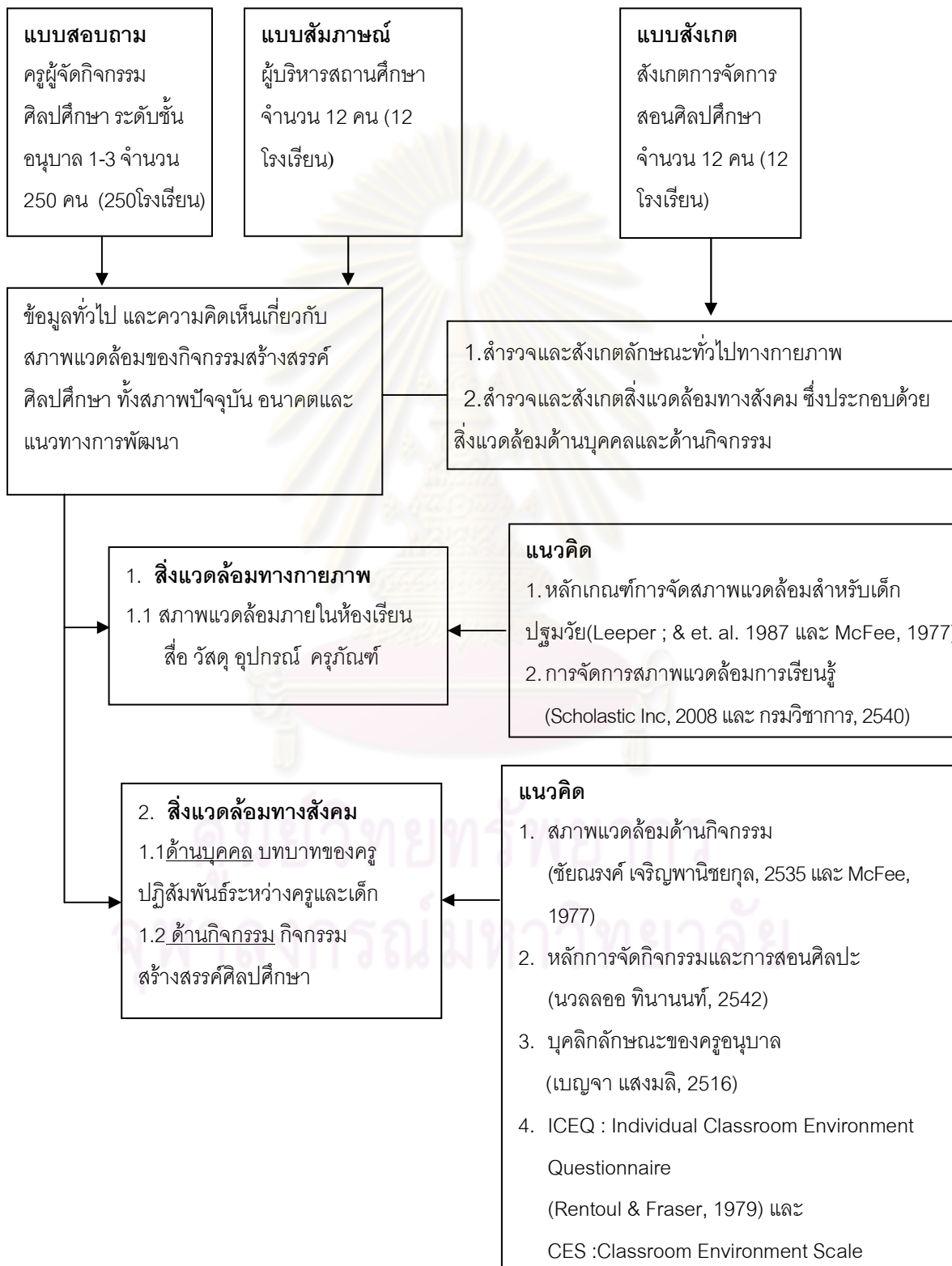
Smith M. K. (1996: 77) ได้ศึกษาเรื่อง การดูแลเด็กปฐมวัยในห้องเรียนอย่างสร้างสรรค์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้สอนและบรรยากาศการดูแลเด็กในห้องเรียน กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียน จำนวน 10 คน และครู โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์และการสังเกต พบว่า ครูปฐมวัยส่วนใหญ่กล่าวว่า การสร้างสรรค์กิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญและการสร้างสรรค์นั้นต้องรวมอยู่ในทุกส่วนของห้องเรียนของเด็ก โดยมีประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาคือ ทัศนคติของผู้ใหญ่ บรรยากาศในห้องเรียน รวมทั้งวัสดุและกิจกรรมของเด็กด้วย ทั้งนี้ นักการศึกษาปฐมวัยจะต้องสร้างความไว้วางใจ ความยืดหยุ่นและสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยให้สอดคล้องและเพื่อกระตุ้นกระบวนการสร้างสรรค์นั้นๆ ภายใต้บรรยากาศที่เต็มไปด้วยความเอาใจใส่ เด็กจะได้รับประโยชน์อย่างสร้างสรรค์จากบรรยากาศที่ผ่อนคลายที่ตั้งอยู่บนความรู้สึกพื้นฐาน (common sense) และ

ความเข้าใจได้ และถึงแม้ว่าวัสดุต่างๆ จะไม่มีความสำคัญเท่ากับกระบวนการสร้างผลงานให้สำเร็จ แต่ถ้าเด็กมีวัสดุที่นำมาใช้งานได้ เด็กก็จะสามารถทำในสิ่งที่พวกเขาต้องการได้ตลอดเวลา ขณะที่เด็กบางคนละทิ้งผลงานก่อนที่จะทำให้เสร็จ ดังนั้นครูต้องหมั่นตรวจผลงานให้ถึงขั้นขณะที่สอน ให้เด็กมีวัสดุอุปกรณ์อย่างเพียงพอแก่การใช้งาน ส่วนห้องกิจกรรมควรออกแบบและวางแผนให้มีทิศทางที่เพียงพอไม่รบกวนกันขณะทำกิจกรรม

Neuman and Roskos (1990) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเรื่องสิ่งแวดล้อมของศูนย์เล่นอิสระ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการจัดสิ่งแวดล้อมของศูนย์เล่นอิสระโดยจัดให้มีการเล่นบทบาทสมมติ 4 เรื่อง คือ ที่ทำการไปรษณีย์ ห้องสมุด สำนักงาน และห้องครัว โดยเพิ่มวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ส่งเสริมพัฒนาการ เช่น หนังสือ สิ่งพิมพ์ ป้ายข้อความ กระดาษ ดินสอ ปากกา ฯลฯ เข้าไปเล่น กลุ่มตัวอย่างคือ เด็กจำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสังเกตพฤติกรรม ผลการวิจัยพบว่า เด็กมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงพัฒนาการอย่างมีจุดมุ่งหมาย และซับซ้อนมากขึ้นกิจกรรมที่จัดขึ้นในระหว่างเล่นช่วยให้เด็กมีการติดต่อ และมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น

Murphy (1999) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาอิทธิพลด้านสังคมและวัฒนธรรมของสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนเด็กวัยอนุบาลที่จัดแบบเน้นวิชาการ และแบบเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาอิทธิพลด้านสังคมและวัฒนธรรมของสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนเด็กวัยอนุบาลที่จัดแบบเน้นวิชาการ และแบบเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง กลุ่มตัวอย่างคือ เด็กนักเรียนปฐมวัย โดยใช้แบบสอบถาม แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่เด็กได้มีความแตกต่างกันในจุดมุ่งหมาย และปรัชญาการจัดการศึกษาลักษณะสิ่งแวดล้อมของห้องเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน บทบาทเด็กและครู และการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในการสอนของครู ข้อค้นพบยังนำไปสู่ประเด็นอื่นที่สำคัญคือ 1. หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนมีอิทธิพลโดยตรงต่อความคาดหวังและความเข้าใจของเด็กต่อการเรียน 2. การจัดสิ่งแวดล้อมที่นอกเหนือจากประสิทธิภาพที่เรียบง่ายในห้องเรียนมีผลกระทบต่อพัฒนามโนทัศน์ที่ซับซ้อนขึ้น

การศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำมาสร้างกรอบเพื่อการสร้างเครื่องมือในการวิจัยในหัวข้อการศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียน สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร ได้ดังนี้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ ศิลปะศึกษา ระดับชั้นอนุบาล รวม 2 ด้าน ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมด้านบุคคล และด้านกิจกรรม โดยศึกษาเฉพาะโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

การศึกษาและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น

1. ศึกษาค้นคว้า รวบรวมแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ จากหนังสือ ตำรา วารสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ระดับชั้นอนุบาล ทั้ง 2 ด้าน ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม (ซึ่งประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมด้านบุคคล และด้านกิจกรรม) เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย
2. ศึกษาค้นคว้า รวบรวมแนวคิด จากหนังสือ ตำรา วารสาร สิ่งพิมพ์ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย

การกำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ระดับชั้นอนุบาล 1-3 ของโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย ในเขตกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน มีจำนวน 656 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2551)
2. กลุ่มตัวอย่างประชากร แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่
  - 1) ผู้บริหารโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย ในเขตกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เพื่อการสัมภาษณ์ จำนวน 12 คน โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารนี้ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงจากโรงเรียนที่มีคุณลักษณะโดดเด่นสำคัญ 5 ประการ ที่เหมาะสมแก่การเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

- (1) โรงเรียนมีความพร้อมทางการจัดสิ่งแวดล้อมทางศิลปศึกษา
- (2) ทางโรงเรียนมีความยินดี และให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย
- (3) เป็นโรงเรียนที่ได้รับการยอมรับทางวงการการศึกษาในระดับอนุบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร
- (4) มีแนวคิดในการบริหารการเรียนการสอนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ
- (5) มีครูผู้จัดกิจกรรมศิลปศึกษา ระดับชั้นอนุบาล 1-3 ที่มีความสามารถทางด้านการจัดสิ่งแวดล้อมทางศิลปศึกษา

2) ครูผู้จัดกิจกรรมศิลปศึกษา ระดับชั้นอนุบาล 1-3 ของโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย ในเขตกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 250 คน เพื่อตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างนี้ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยใช้สูตรการคำนวณหาขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane (1967:99) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n = ขนาดตัวอย่าง

N = ขนาดประชากร

e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้

กำหนดให้

e = 0.05

การคำนวณได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 248.48 คน โดยผู้วิจัยกำหนดให้ ตอบแบบสอบถามได้ 1 คน ต่อ 1 โรงเรียน ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังครูในโรงเรียนต่างๆ จำนวน 600 ชุด และได้รับคืนแบบสอบถามมา 347 ชุด ผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบสอบถามชุดที่สมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 250 ชุด จากกลุ่มตัวอย่าง 250 คน

3) กลุ่มตัวอย่าง เพื่อการสัมภาษณ์และการสังเกตการแบบไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างได้มาจากวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเลือกครูผู้ให้สัมภาษณ์มาโรงเรียนละ 1 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 คน จาก 12 โรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถาม (สำหรับครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับผู้บริหารโรงเรียน) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับครูผู้จัดกิจกรรมศิลปะศึกษา) และแบบสังเกต (สำหรับผู้วิจัยใช้บันทึกสิ่งที่ได้จากการสังเกตการ) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือทั้ง 4 ชุด มีลักษณะ ดังนี้

1. แบบสอบถาม สำหรับครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ระดับชั้นอนุบาล ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพ และข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Checklist) และคำถามปลายเปิด (Open end) มีจำนวน 7 ข้อ ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา ค่าตอบแทนเฉลี่ยต่อเดือน จำนวนปีของประสบการณ์การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล จำนวนนักเรียนระดับชั้นอนุบาลที่อยู่ในความรับผิดชอบ และประสบการณ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ระดับอนุบาล ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และทางสังคม เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ และคำถามปลายเปิด จำนวน 36 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการจัดสิ่งแวดล้อม ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล เป็นคำถามปลายเปิด จำนวน 4 ข้อ

2. แบบสัมภาษณ์ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ลักษณะคำถามเป็นแบบกึ่งมีโครงสร้าง ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ และคำถามปลายเปิด มีจำนวน 5 ข้อ ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ตำแหน่ง ชื่อโรงเรียน ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจของโรงเรียน และจำนวนครูและเด็กในระดับชั้นอนุบาล

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นด้านนโยบาย แนวโน้ม ข้อเสนอแนะและปัญหาอุปสรรค เกี่ยวกับลักษณะการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์

ศิลปศึกษาระดับอนุบาล ทั้งด้านกายภาพ และด้านสังคม มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด จำนวน 4 ข้อ

3. แบบสัมภาษณ์ สำหรับครูผู้สอน เป็นการสอบถามปัญหาที่พบเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับอนุบาล และแนวทางแก้ไขปัญหานั้น ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ และคำถามปลายเปิด จำนวน 6 ข้อ ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับชื่อ-สกุล ตำแหน่ง โรงเรียน จำนวนปีของประสบการณ์การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับอนุบาล จำนวนนักเรียนระดับชั้นอนุบาลที่อยู่ในความรับผิดชอบ และประสบการณ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับอนุบาล

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักการจัดสิ่งแวดล้อม ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับอนุบาล มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ และคำถามปลายเปิด จำนวน 4 ข้อ ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับอนุบาล ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม

4. แบบสังเกต เป็นเครื่องมือสำหรับผู้วิจัยใช้บันทึกสิ่งที่ได้จากการสังเกตการตามสภาพที่เป็นจริงของสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาในโรงเรียนอนุบาล ซึ่งเป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรม ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นแบบสังเกตการจัดสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ และปลายเปิด จำนวน 7 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสังเกตการจัดสิ่งแวดล้อมทางสังคม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ และปลายเปิด จำนวน 4 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสังเกตด้านอื่นๆ เพิ่มเติม มีลักษณะเป็นปลายเปิด

การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือของการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้า รวบรวมแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ จากหนังสือ ตำรา วารสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษา ระดับชั้นอนุบาล ทั้ง 2

ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม (ซึ่งประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมด้านบุคคล และสิ่งแวดล้อมด้านกิจกรรม)

2. กำหนดขอบเขตและเนื้อหาของตัวแปรที่ศึกษา เพื่อกำหนดโครงสร้างของเครื่องมือที่ใช้

3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทั้ง 4 ชุด คือ แบบสัมภาษณ์ (สำหรับผู้บริหารโรงเรียน)

แบบสอบถาม แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ (สำหรับครูผู้จัดกิจกรรมศิลปะศึกษา ระดับชั้นอนุบาล 1-3)

4. นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จทั้ง 4 ชุด ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พิจารณาให้คำแนะนำและตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่อง

5. นำเครื่องมือทั้ง 4 ชุด ที่แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาความเที่ยงตรง (Validity) ตามเนื้อหา และโครงสร้างทั้งด้านความเที่ยงตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ความสมบูรณ์ ความถูกต้อง และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้คือ

- 1.) อาจารย์ที่สอนศิลปะศึกษาสำหรับเด็กในระดับอุดมศึกษา 2 คน
- 2.) อาจารย์ที่สอนทางการศึกษาปฐมวัย ในระดับอุดมศึกษา 1 คน
- 3.) อาจารย์ที่สอนศิลปะในโรงเรียนที่จบศิลปะศึกษาโดยตรง 1 คน
- 4.) อาจารย์ที่สอนการออกแบบสิ่งแวดล้อมทางการเรียนระดับอุดมศึกษา 1 คน

6. ปรับปรุงเครื่องมือทั้ง 4 ชุด ตามผลการตรวจแก้ไข และข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้ที่ไม่ใช่ ตัวอย่างประชากรในโรงเรียน ที่จัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย ในเขตกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 15 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) แล้วนำข้อมูลมาคำนวณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS โดยการทดสอบความเชื่อมั่นด้วยสูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์ของแอลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficients) และวิเคราะห์ตามองค์ประกอบของตัวแปรที่ศึกษาและนำมาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังไม่ครอบคลุมให้มีประเด็นครบถ้วนตามองค์ประกอบของตัวแปรที่ศึกษา

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสำหรับครูผู้จัดกิจกรรมศิลปะศึกษา ระดับชั้นอนุบาล 1-3 ในส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ระดับอนุบาล ใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาด้วยวิธีของครอนบาค ดังนี้

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_x^2} \right]$$

เมื่อ α คือ ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น

n คือ จำนวนข้อในแบบสอบถาม

S_i^2 คือ ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

S_x^2 คือ ความแปรปรวนของคะแนนของผู้รับการทดสอบทั้งหมด

(ประคอง กรรณสูต, 2542)

ผลจากการนำตัวอย่างแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรที่ศึกษา หาความเที่ยงของแบบสอบถาม และคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เท่ากับ 0.8654 ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม เท่ากับ 0.9239 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพรวมกับด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม เท่ากับ 0.9375 ซึ่งหมายความว่า แบบสอบถามชุดนี้มีความสมบูรณ์อยู่ในระดับสูง เป็นแบบสอบถามที่เหมาะสมสามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้เป็นอย่างดี (Fink, 2008)

7. ปรับปรุงเครื่องมือทั้ง 4 ชุด อีกครั้ง หลังจากนำเครื่องมือไปทดลองใช้แล้วเพื่อให้เครื่องมือมีความสมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

8. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างประชากร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

1.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนที่ได้รับเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ ศิลปศึกษา ระดับชั้นอนุบาล

1.2 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และเมื่อครูตอบแบบสอบถามครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยจึงเข้าไปรับแบบสอบถามคืน หรือจะส่งกลับคืนให้ผู้วิจัยได้ตามแต่ความสะดวก

1.3 ผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา และสังเกตการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์บน คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (Statistical Package for the Social Sciences : SPSS for Windows) แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลตามลักษณะของเครื่องมือ ดังนี้

1.1 ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำเสนอในรูปความถี่ ค่าร้อยละ ในลักษณะตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา นำเสนอในรูปความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ใน ลักษณะตารางประกอบความเรียง

1.2 ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ นำเสนอในรูปความถี่ ค่าร้อยละ ใน ลักษณะตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 ความคิดเห็น นโยบาย แนวโน้ม และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม นำเสนอในรูปความถี่ ค่าร้อยละ ในลักษณะตารางประกอบความเรียง

1.3 ข้อมูลที่ได้จากแบบสังเกต

ตอนที่ 1 เป็นแบบสังเกตด้านการจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสังเกตด้านการจัดสิ่งแวดล้อมด้านกิจกรรม

ตอนที่ 3 เป็นแบบสังเกตด้านการจัดสิ่งแวดล้อมด้านบุคคล

ข้อมูลทั้ง 3 ตอนนี้นำเสนอในลักษณะตารางประกอบความเรียง

เกณฑ์เทียบระดับความคิดเห็น

ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ซึ่งเป็นมาตรวัด 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด แต่ละระดับมีคะแนนดังนี้

มากที่สุด ให้คะแนน 5 คะแนน หมายถึง โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาของเด็กอนุบาลในสภาพปัจจุบันหรือสภาพที่พึงประสงค์มากที่สุด

มาก ให้คะแนน 4 คะแนน หมายถึง โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาของเด็กอนุบาลในสภาพปัจจุบันหรือสภาพที่พึงประสงค์มาก

ปานกลาง ให้คะแนน 3 คะแนน หมายถึง โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาของเด็กอนุบาลในสภาพปัจจุบันหรือสภาพที่พึงประสงค์ปานกลาง

น้อย ให้คะแนน 2 คะแนน หมายถึง โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาของเด็กอนุบาลในสภาพปัจจุบันหรือสภาพที่พึงประสงค์น้อย

น้อยที่สุด ให้คะแนน 1 คะแนน หมายถึง โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาของเด็กอนุบาลในสภาพปัจจุบันหรือสภาพที่พึงประสงค์น้อยที่สุด

และนำมาแจกแจงความถี่ของคำตอบแต่ละข้อแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยนำค่าเฉลี่ย มาแปลความหมายโดยถือเกณฑ์ ตามแนวคิดของเบสต์ (Best, 1977) ดังนี้

มากที่สุด	ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.50 – 5.00	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ
มาก	ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.50 – 4.49	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ
ปานกลาง	ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.50 – 3.49	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ
น้อย	ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.50 – 2.49	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ
น้อยที่สุด	ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.00 – 1.49	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ

ใช้สูตรในการคำนวณ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{x}$) มีสูตรการคำนวณ คือ

$$\bar{x} = \frac{\sum fx}{N}$$

เมื่อ	$\bar{x}$	คือ	ค่าเฉลี่ยเลขคณิต
	$\sum fx$	คือ	ผลรวมของคะแนนของทุกคนในกลุ่ม
	N	คือ	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

(ประคอง กรรณสูต, 2542)

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีสูตรการคำนวณ คือ

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum (fx)^2}{N} - \left(\frac{\sum fx}{N}\right)^2}$$

เมื่อ	S.D.	คือ	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum fx$	คือ	ผลรวมของคะแนนของทุกคนในกลุ่ม
	$\sum (fx)^2$	คือ	ผลรวมของคะแนนกำลังสอง
	N	คือ	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

(ประคอง กรรณสูต, 2542)

การสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ตามค่าสถิติที่กำหนด โดยนำเสนอข้อมูลจากแบบสอบถามในรูปแบบตาราง ประกอบความเรียง และสรุปเนื้อหาจากแบบสัมภาษณ์ โดยจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นการวิจัย ผลการวิเคราะห์จากแบบสังเกตได้นำเสนอข้อมูลเชิงบรรยาย หลังจากนั้นผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 3 ส่วนมาสรุปผลการวิจัยโดยนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ และอภิปรายผลการวิจัยพร้อมข้อเสนอแนะในประเด็นสำคัญๆ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล ตามความคิดเห็นของครูผู้จัดกิจกรรมศิลปะศึกษา ระดับชั้นอนุบาล 1-3 โดยใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของครูผู้จัดกิจกรรมศิลปะศึกษา ระดับชั้นอนุบาล 1-3

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ระดับอนุบาล

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการจัดสิ่งแวดล้อม ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ระดับอนุบาล

2. การศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารสถานศึกษา และข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล

3. การศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของครูผู้สอน

ตอนที่ 2 หลักการจัดสิ่งแวดล้อม ปัญหา/แนวทางแก้ไข และความต้องการเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล

4. การศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล โดยใช้แบบสังเกต ซึ่งผู้วิจัยได้สังเกตการตามสภาพที่เป็นจริง และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ผลการสังเกตการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

ตอนที่ 2 ผลการสังเกตการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม

ตอนที่ 3 ผลการสังเกตเพิ่มเติม เกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล

ซึ่งปรากฏผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล จากแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 ค่าความถี่และร้อยละของครูผู้จัดกิจกรรมศิลปะศึกษา จำแนกตามข้อมูลทั่วไป

ลำดับที่	รายการ	คน	ร้อยละ
1. เพศ			
	ชาย	31	12.40
	หญิง	219	87.60
2. อายุ			
	ต่ำกว่า 20 ปี	-	-
	21- 30 ปี	50	20.00
	31- 40 ปี	92	36.80
	41- 50	66	26.40
	51 ปี ขึ้นไป	42	16.80
3. ระดับการศึกษา			
	ปริญญาตรี	169	67.60
	ปริญญาโท	72	28.80
	อื่นๆ	9	3.60

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับที่	รายการ	คน	ร้อยละ
4.	ค่าตอบแทนเฉลี่ยต่อเดือน		
	ต่ำกว่า 10,000 บาท	38	15.20
	10,001 – 19,999 บาท	149	59.60
	20,000 – 29,999 บาท	45	18.00
	30,000 บาทขึ้นไป	18	7.20
5.	จำนวนประสบการณ์การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล (ปี)		
	1-10 ปี	158	63.20
	11-20 ปี	63	25.20
	21 ปี ขึ้นไป	29	11.60
	ค่าเฉลี่ย = 11.10 ปี		
	ค่าสูงสุด = 37 ปี ค่าต่ำสุด = 1 ปี		
6.	จำนวนนักเรียนระดับชั้นอนุบาลที่อยู่ในความรับผิดชอบ		
	1- 50 คน	176	70.40
	51-100 คน	36	14.40
	101-150 คน	15	6.00
	151 คน ขึ้นไป	23	9.20
	ค่าเฉลี่ย = 60.05 คน		
	ค่าสูงสุด = 540 คน ค่าต่ำสุด = 10 คน		
7.	ประสบการณ์ที่ได้รับเพิ่มเติม		
	ฝึกอบรม	181	72.40
	งานสัมมนา	96	38.40
	การดูงาน	139	55.60
	ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง	177	70.80
	อื่นๆ	25	10.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ตัวอย่างประชากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 250 คน เป็นชาย 31 คน คิดเป็นร้อยละ 12.40 เป็นหญิง 219 คน คิดเป็นร้อยละ 87.60

อายุ ครูส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 31- 40 ปี มีจำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 36.80
น้อยที่สุดคือ ช่วงอายุ 51 ปี ขึ้นไป มีจำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 16.80

ระดับการศึกษา ครูส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงสุด ในระดับปริญญาตรี มีจำนวน 169 คน คิด
เป็นร้อยละ 67.60 และน้อยที่สุดคือ ระดับปริญญาเอก อนุปริญญา และจบการศึกษาระดับอื่นๆ
คือ จบมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 3.60

ค่าตอบแทนเฉลี่ยต่อเดือน ครูส่วนใหญ่ได้รับค่าตอบแทนอยู่ระหว่าง 10,001 – 19,999
บาท มีจำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 59.60 และได้รับค่าตอบแทน 30,000 บาทขึ้นไป มีจำนวน
18 คน คิดเป็นร้อยละ 7.20

จำนวนประสบการณ์การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ
11.10 ปี สูงสุด 37 ปี ต่ำสุด 1 ปี โดยครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในช่วง 1-10 ปี มีจำนวน 158
คน คิดเป็นร้อยละ 63.20 และมีประสบการณ์มากที่สุดอยู่ในช่วง 21 ปี ขึ้นไป จำนวน 29 คน คิด
เป็นร้อยละ 11.6

จำนวนนักเรียนระดับชั้นอนุบาลที่อยู่ในความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 60.05 คน
สูงสุด 540 คน ต่ำสุด 10 คน โดยครูส่วนใหญ่รับผิดชอบเด็กนักเรียน 1-50 คน มีจำนวน 176 คน
คิดเป็นร้อยละ 70.40 และรับผิดชอบเด็กนักเรียน 101-150 คน มีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ
6.00

ประสบการณ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล ครูส่วนใหญ่
มีประสบการณ์เพิ่มเติมจากกิจกรรมฝึกอบรม มีจำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 72.40 และ
จากกิจกรรมงานสัมมนา มีจำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 38.4 ส่วนกิจกรรมด้านอื่นๆ ได้แก่ การดู
งานและการท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ การสังเกตพฤติกรรมของเด็ก การเรียนหรือ
ศึกษาจากเพื่อนและจากหนังสือศิลปะสำหรับเด็กและแบบเรียนต่างๆ งานแสดงวาดภาพต่างๆ
การเป็นวิทยากรฝึกอบรม การศึกษาจากอินเทอร์เน็ต การดูรายการโทรทัศน์

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ระดับอนุบาล

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของครูผู้จัดกิจกรรมศิลปะศึกษาเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นในสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล จำแนกตามสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. มีพื้นที่ ทำกิจกรรมศิลปะภายในห้องเรียนได้อย่างอิสระ	3.65	0.86	มาก	4.32	0.63	มาก
2. มีพื้นที่ ทำกิจกรรมศิลปะภายนอกห้องเรียน ได้อย่างอิสระ	3.90	0.88	มาก	4.40	0.66	มาก
3. หน้าต่างและประตูทางออกไม่มีสิ่งกีดขวาง	4.04	0.85	มาก	4.41	0.75	มาก
4. ขนาดของห้องเรียนไม่ทำให้เด็กรู้สึกอึดอัด	4.00	1.02	มาก	4.46	0.76	มาก
5. สีของผนังห้องเรียนดูแล้วสบายตา	4.12	0.92	มาก	4.46	0.70	มาก
6. การจัดวางวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์มีความเหมาะสม ปลอดภัยต่อเด็ก	3.98	0.82	มาก	4.39	0.66	มาก
7. มีอ่างล้างมือสำหรับเด็ก เพื่อทำความสะอาดวัสดุ อุปกรณ์ทางศิลปะ	3.38	1.24	ปานกลาง	4.34	0.72	มาก
8. ขนาด ความกว้าง ความสูงของโต๊ะ เก้าอี้สอดคล้องกับสรีระ และการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา	4.01	0.95	มาก	4.47	0.64	มาก
9. โต๊ะ เก้าอี้เอื้อต่อการจัดวางได้หลากหลายรูปแบบ	3.78	1.13	มาก	4.46	0.63	มาก
10. ตำแหน่งที่ครูดำเนินการสอนเด็กสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน	4.26	0.75	มาก	4.49	0.68	มาก
11. มีที่เก็บหรือจัดแสดงผลงานศิลปะของเด็ก	3.61	1.04	มาก	4.36	0.68	มาก

ตารางที่ 2 (ต่อ)

รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	SD.	ความหมาย	$\bar{X}$	SD.	ความหมาย
12. มีอุณหภูมิในห้องเรียนที่ทำให้เด็กรู้สึกสบายตัว อากาศถ่ายเท ไม่มีกลิ่นอับ	4.06	0.97	มาก	4.50	0.72	มากที่สุด
13. มีลมธรรมชาติพัดจากหน้าต่างหรือประตูเข้าสู่ห้องเรียน	3.93	1.05	มาก	4.41	0.78	มาก
14. มีความสว่างในห้องเรียนเพียงพอต่อการมองเห็น	4.32	0.78	มาก	4.52	0.71	มาก
15. มีแสงธรรมชาติส่องเข้าสู่ห้องเรียนในเวลาและปริมาณที่เหมาะสม	4.13	0.85	มาก	4.45	0.69	มาก
16. ไม่มีเสียงจากภายนอกมารบกวนภายในห้องเรียน	3.74	1.03	มาก	4.43	0.72	มาก
17. มีจำนวนสื่อวัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะมีเพียงพอที่เด็กจะเลือกใช้ทำกิจกรรมศิลปะ	3.65	0.96	มาก	4.46	0.68	มาก
18. มีสื่อวัสดุอุปกรณ์หลากหลายประเภท หลากหลายขนาดที่เหมาะสมสำหรับแต่ละกิจกรรม	3.59	1.02	มาก	4.48	0.69	มาก
19. มีสื่อการสอนที่แฝง/แสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ของผู้ประดิษฐ์ มีการออกแบบที่แปลกใหม่	3.33	0.97	ปานกลาง	4.30	0.64	มาก
20. มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์ มีความทนทาน ต่อการใช้งานของเด็กจำนวนมาก	3.45	0.93	ปานกลาง	4.32	0.62	มาก
21. มีสื่อวัสดุอุปกรณ์สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของเด็ก	3.56	0.85	มาก	4.39	0.65	มาก
22. มีสื่อวัสดุอุปกรณ์สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก	3.73	0.89	มาก	4.43	0.63	มาก

ตารางที่ 2 (ต่อ)

รายการ	สภาพปัจจุบัน		ความหมาย	สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	SD.		$\bar{X}$	SD.	ความหมาย
23. มีสื่อนวัตกรรมประกอบการ ทำกิจกรรม เช่น ซีดีช่วยสอนการ วาดภาพ/การพับ/การประดิษฐ์	3.25	1.07	ปานกลาง	4.23	0.85	มาก
รวม	3.80	0.60	มาก	4.41	0.48	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ครูผู้จัดกิจกรรมศิลปะศึกษา ระดับอนุบาล 1-3 มีความคิดเห็นว่
สิ่งแวดล้อมทางกายภาพในสภาพปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) เมื่อพิจารณาใน
แต่ละข้อพบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่า ความสว่างในห้องเรียนมีเพียงพอต่อการมองเห็นมากที่สุด ($\bar{X}$
= 4.32) รองลงมาคือ ตำแหน่งที่ครูดำเนินการสอนเด็กสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน ($\bar{X} =$
4.26) และสีของผนังห้องเรียนดูแล้วสบายตา ($\bar{X} = 4.12$) โดยข้อที่มีการกระจายมากที่สุดคือ มี
อ่างล้างมือสำหรับเด็ก เพื่อทำความสะอาดวัสดุ (SD. = 1.24) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มีสื่อ
นวัตกรรมประกอบการทำกิจกรรม เช่น ซีดีช่วยสอนการวาดภาพ/การพับ/การประดิษฐ์ ($\bar{X} =$
3.25)

ครูผู้จัดกิจกรรมศิลปะศึกษา ระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล มีความคิดเห็นว่
สิ่งแวดล้อมทางกายภาพในสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$) เมื่อ
พิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่า ความสว่างในห้องเรียนมีเพียงพอต่อการมองเห็น
มากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$) รองลงมาคือ ในห้องเรียนมีอุณหภูมิที่ทำให้เด็กรู้สึกสบายตัว อากาศ
ถ่ายเท ไม่มีกลิ่นอับ ($\bar{X} = 4.50$) และตำแหน่งที่ครูดำเนินการสอนเด็กสามารถมองเห็นได้อย่าง
ชัดเจน ($\bar{X} = 4.49$) โดยข้อที่มีการกระจายมากที่สุดคือ มีสื่อนวัตกรรมประกอบการทำกิจกรรม
เช่น ซีดีช่วยสอนการวาดภาพ/การพับ/การประดิษฐ์ (SD. = 0.85)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของครูผู้จัดกิจกรรมศิลปะศึกษา เกี่ยวกับระดับความคิดเห็นในสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล จำแนกตามสิ่งแวดล้อมทางสังคม

รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
24. มีบรรยากาศในการเรียนรู้ การ จัดที่เล่น หรือมุมประสบการณ์ ศิลปะต่างๆ	3.59	0.99	มาก	4.45	0.60	มาก
25. เด็กรู้สึกผ่อนคลาย เป็นอิสระ ขณะทำกิจกรรมศิลปะ	4.06	0.80	มาก	4.54	0.62	มากที่สุด
26. เด็กมีความสุข สนุกสนาน ยิ้ม แย้ม แจ่มใส ร่าเริง ขณะทำ กิจกรรมศิลปะ	4.41	0.67	มาก	4.65	0.58	มากที่สุด
27. เด็กมีความกล้าและมีอิสระใน การแสดงออกทางศิลปะอย่างมี ความสุข	4.18	0.78	มาก	4.59	0.62	มากที่สุด
28. เด็กเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ ทางศิลปะด้วยตนเอง	3.41	0.95	ปานกลาง	4.39	0.61	มาก
29. เด็กพร้อมที่จะปรับตัวเข้ากับ สังคมและสิ่งแวดล้อม สามารถทำ กิจกรรมศิลปะร่วมกับผู้อื่นได้ดี	3.92	0.75	มาก	4.42	0.59	มาก
30. เด็กมีส่วนร่วมในการจัด บรรยากาศทางศิลปะทั้งใน และ นอกห้องเรียน	3.62	0.89	มาก	4.29	0.73	มาก
31. เด็กมีโอกาสดำเนินการเสมอ ขณะทำกิจกรรมศิลปะ	3.69	0.98	มาก	4.33	0.73	มาก
30. เด็กมีส่วนร่วมในการจัด บรรยากาศทางศิลปะทั้งใน และ นอกห้องเรียน	3.62	0.89	มาก	4.29	0.73	มาก
31. เด็กมีโอกาสดำเนินการเสมอ ขณะทำกิจกรรมศิลปะ	3.69	0.98	มาก	4.33	0.73	มาก

ตารางที่ 3 (ต่อ)

รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
32. ครูใกล้ชิดและเอาใจใส่เด็กทุกคนขณะทำกิจกรรมศิลปะ	4.30	0.74	มาก	4.59	0.60	มากที่สุด
33. ครูดูแลเด็กให้อยู่ในกฎกติกาได้เสมอในขณะที่ทำกิจกรรมศิลปะ	4.02	0.79	มาก	4.46	0.65	มาก
34. ครูและเด็กมีการตกลงกฎกติกาในการทำกิจกรรมศิลปะร่วมกัน	4.10	0.70	มาก	4.45	0.62	มาก
35. ครูจัดกิจกรรมศิลปะได้เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย	4.18	0.71	มาก	4.54	0.60	มากที่สุด
36. ความหลากหลายของการจัดประสบการณ์และกิจกรรมศิลปะในชั้นเรียน	4.02	0.78	มาก	4.50	0.59	มากที่สุด
36.1 กิจกรรมการวาดภาพ	4.20	0.77	มาก	4.53	0.55	มากที่สุด
36.2 กิจกรรมระบายสีชนิดต่างๆ	4.23	0.79	มาก	4.50	0.63	มากที่สุด
36.3 กิจกรรมการพิมพ์ภาพด้วยวัสดุชนิดต่างๆ	3.67	0.97	มาก	4.33	0.75	มาก
36.4 กิจกรรม การแกะสลักด้วยวัสดุชนิดต่างๆ	2.44	1.30	น้อย	3.69	1.08	มาก
36.5 กิจกรรมการปั้นด้วยวัสดุชนิดต่างๆ	3.76	0.98	มาก	4.42	0.73	มาก
36.6 กิจกรรมการประดิษฐ์ด้วยวัสดุชนิดต่างๆ	3.68	0.90	มาก	4.36	0.72	มาก
36.7 กิจกรรมเกี่ยวกับสี เช่น พับสี หยดสี เป่าสี	3.90	0.92	มาก	4.32	0.81	มาก
36.8 กิจกรรมฉีก ตัด แปะ ประติด	4.06	0.82	มาก	4.44	0.70	มาก

ตารางที่ 3 (ต่อ)

รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	SD.	ความหมาย	$\bar{X}$	SD.	ความหมาย
36.9 กิจกรรมผูก ร้อย เช่น ร้อยลูกบิด หรือวัสดุอื่นๆ	3.74	0.93	มาก	4.32	0.82	มาก
36.10 กิจกรรมอื่นๆ	4.08	0.91	มาก	4.56	0.50	มากที่สุด
รวม	3.96	0.57	มาก	4.48	0.48	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ครูผู้จัดกิจกรรมศิลปะศึกษา ระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล มีความคิดเห็นว่า ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม(ประกอบด้วยด้านบุคคล และด้านกิจกรรม) ในสภาพปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่าเด็กมีความสุข สนุกสนาน ยิ้มแย้ม แจ่มใส ร่าเริง ขณะทำกิจกรรมศิลปะ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.41$) รองลงมาคือ ครูใกล้ชิดและเอาใจใส่เด็กทุกคนขณะทำกิจกรรมศิลปะ ($\bar{X} = 4.30$) และเด็กมีความกล้าและมีอิสระในการแสดงออกทางศิลปะอย่างมีความสุข รวมทั้ง ครูจัดกิจกรรมศิลปะได้เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย ($\bar{X} = 4.18$ เท่ากัน) ด้านความหลากหลายของการจัดประสบการณ์ และกิจกรรมศิลปะในชั้นเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมระบายสีชนิดต่างๆ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.23$) รองลงมาคือ กิจกรรมการวาดภาพ ($\bar{X} = 4.20$) และกิจกรรมอื่นๆ ($\bar{X} = 4.08$) ได้แก่ กิจกรรมแต่งหน้าขนมปัง นิทานประกอบการวาดภาพ วาดภาพตามจังหวะเสียงดนตรี กลิ้งสี ลูกแก้ว หล่อปูนพลาสเตอร์ นิทานประกอบการวาดภาพ เรียนรู้นอกห้องเรียน การออกแบบ โขว์ผลงานเด็ก วาดรูปกำแพง ต่อเติมรูป เรียนรู้นอกห้องเรียน เศษวัสดุ ออกแบบตามจินตนาการ พิมพ์ผ้า งานสามมิติเศษวัสดุ พับกระดาษ ขยำกระดาษ โดยข้อที่มีการกระจายมากที่สุดคือ กิจกรรมการแกะสลักด้วยวัสดุชนิดต่างๆ (SD. = 1.30) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ เด็กเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ทางศิลปะด้วยตนเอง ($\bar{X} = 3.41$)

ครูผู้จัดกิจกรรมศิลปะศึกษา ระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล มีความคิดเห็นว่า ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม ในสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่า เด็กมีความสุข สนุกสนาน ยิ้มแย้ม แจ่มใส ร่าเริง ขณะทำกิจกรรมศิลปะ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$) รองลงมาคือ เด็กมีความกล้าและมีอิสระในการแสดงออกทางศิลปะอย่างมีความสุข และ ครูใกล้ชิดและเอาใจใส่เด็กทุกคนขณะทำกิจกรรมศิลปะ ($\bar{X} = 4.59$ เท่ากัน) เด็กรู้สึกผ่อนคลาย เป็นอิสระขณะทำกิจกรรมศิลปะ และครูจัดกิจกรรมศิลปะได้เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย ($\bar{X} = 4.54$ เท่ากัน) ด้านความหลากหลายของการจัดประสบการณ์

และกิจกรรมศิลปะในชั้นเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมอื่นๆ ($\bar{X} = 4.56$) ได้แก่ กิจกรรมแต่งหน้าขนมปัง นิทานประกอบการวาดภาพ วาดภาพตามจังหวะเสียงดนตรี กลิ้งสีลูกแก้ว หล่อปูนพลาสเตอร์ นิทานประกอบการวาดภาพ เรียนรู้ในห้องเรียน การออกแบบ ไซร์ผลงานเด็ก วาดรูปกำแพง ต่อเติมรูป เรียนรู้ในห้องเรียน เศษวัสดุ ออกแบบตามจินตนาการ พิมพ์ผ้า งานสามมิติเศษวัสดุ พับกระดาษ ขยำกระดาษ รองลงมาคือ กิจกรรมวาดภาพ ($\bar{X} = 4.53$) และระบายสีชนิดต่างๆ ($\bar{X} = 4.50$)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการจัดสิ่งแวดล้อม ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ระดับอนุบาล

ผลการสอบถามความคิดเห็นจากครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ในระดับชั้นอนุบาล เกี่ยวกับ (1) แนวทางในการออกแบบห้องเรียน (2) ปัญหาเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล (3) สิ่งที่ต้องการการสนับสนุนเพื่อพัฒนาการจัดสภาพแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา และ (4) รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ที่ช่วยให้เด็กมีความสุขกับการทำกิจกรรม ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 4 ค่าความถี่และร้อยละ จัดลำดับตามความถี่ ของครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา จำแนกตามความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางในการออกแบบห้องเรียน

ลำดับที่	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1.	มีมุมศิลปะที่ชัดเจน และมีหลากหลายกิจกรรม	41	17.7
2.	ห้องโปร่ง โล่ง สบาย อากาศถ่ายเทได้ดี ไม่ร้อน แสงสว่างพอเพียง	36	15.6
3.	มีสื่อ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ น่าสนใจ โต๊ะ เก้าอี้ ที่เหมาะสมกับเด็ก มีจำนวนเพียงพอ เน้นสื่อการสอนที่เป็นธรรมชาติ	36	15.6
4.	มีพื้นที่และขนาดห้องพอเหมาะกับกิจกรรมศิลปะและจำนวนเด็ก	25	10.8
5.	จัดสถานที่ให้เหมาะสมต่อการจัดกิจกรรม และวัยของเด็ก	24	10.4
6.	มีบริเวณสำหรับจัดไซร์ผลงานของเด็ก	20	8.7

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลำดับที่	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
7.	มีตู้ ชั้นสำหรับเก็บวัสดุ อุปกรณ์ ให้เป็นระเบียบ	17	7.4
8.	ห้องมีสีผนังสวยงาม สะอาดตา สะอาดหรือทำความสะอาดได้ง่าย	15	6.5
9.	ห้องมีลักษณะอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ทำกิจกรรมนอกห้องเรียน ได้ ปราศจากเสียงรบกวนจากภายนอก	8	3.5
10.	ทุกมุมกิจกรรมควรอยู่ในสายตาของครูและมองเห็นได้อย่างทั่วถึง	6	2.6
11.	เด็กมีส่วนร่วมในการจัดห้องเรียน	3	1.3
	รวม	231	100.0

จากตารางที่ 4 พบว่า ครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา เกี่ยวกับแนวทางในการออกแบบห้องเรียนว่า มีมุมนศิลปะที่ชัดเจน และมีหลากหลายกิจกรรมมากที่สุด จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 17.7 ห้องเรียนควรเป็นห้องโปร่ง โล่ง สบาย อากาศถ่ายเทได้ดี ไม่ร้อน แสงสว่างพอเพียง จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 15.6 ควรมีสื่อ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ที่น่าสนใจ มีโต๊ะ เก้าอี้ที่เหมาะสมกับเด็ก มีจำนวนเพียงพอ เน้นสื่อการสอนที่เป็นธรรมชาติ เช่น เปลือกหอย ท่อนไม้ เมล็ดพืช ตะกร้า ผ้าไหม ผ้าฝ้าย จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 15.6

มีพื้นที่และขนาดห้องพอเหมาะกับกิจกรรมศิลปะและจำนวนเด็ก คือ จำนวนเด็ก 25 คน คิดเป็นร้อยละ 10.8 จัดสถานที่ให้เหมาะสมต่อการจัดกิจกรรม และวัยของเด็ก จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 10.4 แนวทางการออกแบบห้องเรียนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ เด็กมีส่วนร่วมในการจัดห้องเรียน คิดเป็นร้อยละ 1.3

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 ค่าความถี่และร้อยละ จัดลำดับตามความถี่ ของครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา จำแนกตามความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล

ลำดับที่	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1.	สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ไม่เพียงพอ หรือชำรุด ไม่เหมาะสมกับเด็ก หรือ ไม่น่าสนใจ ไม่มีโต๊ะ เก้าอี้ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก	29	27.1
2.	ห้องเรียนมีสภาพเก่า ทำความสะอาดยาก พื้นห้องไม่เรียบ คับแคบ พื้นที่จำกัด ไม่สะดวกในการทำกิจกรรม	20	18.7
3.	ครูขาดความรู้ ทักษะการสร้างสรรค์ศิลปะใหม่ๆ ขาดการควบคุมอารมณ์ของตนเองที่มีต่อเด็ก มีภาวะเครียด บุคลิกภาพไม่เพียงพอ ไม่มีครูสอนศิลปะโดยเฉพาะ	12	11.2
4.	กิจกรรมไม่เหมาะสมกับวัย กิจกรรมไม่หลากหลาย บางกิจกรรมต้องใช้เวลาอธิบายและทำกิจกรรมหลายวัน	11	10.3
5.	ห้องมีอากาศร้อนอบอ้าว มีเสียงจากภายนอกและกลิ่นท่อไอเสียรบกวน สภาพอากาศไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรม เช่น ฝนตก	7	6.5
6.	ครูควบคุมพฤติกรรมเด็กไม่ได้ เด็กชอบแย่งอุปกรณ์ศิลปะกัน เด็กมีศักยภาพต่ำ ไม่สร้างสรรค์มักคอยทำตามที่ครูสั่ง	6	5.6
7.	ภาระงานของครูมีมาก มีเวลาน้อยในการจัดเตรียมอุปกรณ์	6	5.6
8.	ไม่มีห้องเรียนศิลปะโดยเฉพาะ	5	4.7
9.	อุปกรณ์จัดไม่เป็นระเบียบ ตู้เก็บอุปกรณ์ไม่เพียงพอ	3	2.8
10.	งบประมาณมีจำกัด	3	2.8
11.	ผู้ปกครองไม่ให้การสนับสนุนหรือให้ความสำคัญกับวิชาศิลปะ โรงเรียนเน้นเนื้อหามากกว่ากิจกรรม	3	2.8
12.	ไม่มีบริเวณจัดแสดงผลงานของเด็ก ไม่มีอ่างล้างอุปกรณ์	2	1.9
	รวม	107	100.0

จากตารางที่ 5 พบว่า ครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา พบปัญหาเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล ในอันดับแรกคือ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ไม่เพียงพอ หรือชำรุด ไม่เหมาะสมกับเด็ก หรือ ไม่น่าสนใจ ไม่มีโต๊ะ เก้าอี้ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก

จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 27.1 ห้องเรียนมีสภาพเก่า ทำความสะอาดยาก พื้นห้องไม่เรียบ ห้องคับแคบ พื้นที่จำกัด ไม่สะดวกในการทำกิจกรรม เพราะมีเด็กจำนวนมาก จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 18.7 ครูขาดความรู้ ทักษะการสร้างสรรคศิลป์ใหม่ๆ ขาดการควบคุมอารมณ์ของตนเองที่มีต่อเด็ก มีภาวะเครียด บุคลากรไม่เพียงพอ ไม่มีครูสอนศิลปะโดยเฉพาะ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 11.2 กิจกรรมไม่เหมาะสมกับวัย กิจกรรมไม่หลากหลาย บางกิจกรรมต้องใช้เวลาอธิบายและทำกิจกรรมหลายวัน จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 10.3

ตารางที่ 6 ค่าความถี่และร้อยละ จัดลำดับตามความถี่ ของครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา จำแนกตามความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการการสนับสนุนเพื่อพัฒนาการจัดสภาพแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา

ลำดับที่	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1.	สนับสนุนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ด้านศิลปะที่มีคุณภาพ หลากหลาย และมีจำนวนเพียงพอ	45	44.1
2.	สนับสนุนด้านงบประมาณ อาคาร สถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น อ่างซักล้าง มีห้องเก็บอุปกรณ์	18	17.6
3.	พัฒนาความรู้ และทักษะของครู เช่น การอบรม สัมมนา ดูงาน	13	12.7
4.	จัดกิจกรรมให้หลากหลายและเหมาะสมกับวัยของเด็ก มีการสนับสนุนกิจกรรมศิลปะอย่างจริงจัง	10	9.8
5.	มีห้องศิลปะโดยเฉพาะ	6	5.9
6.	มีครูสอนศิลปะโดยเฉพาะ สอน 1 ครั้ง/สัปดาห์	4	3.9
7.	ส่งเสริมผลงานของเด็ก เช่น การจัดประกวด มีห้องแสดงผลงาน	3	2.9
8.	มีจำนวนครูให้เพียงพอกับผู้เรียน	3	2.9
	รวม	102	100.0

จากตารางที่ 6 พบว่า สิ่งที่ครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาต้องการการสนับสนุนเพื่อพัฒนาการจัดสภาพแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์และเพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในอันดับแรกคือ สนับสนุนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ด้านศิลปะที่มีคุณภาพหลากหลาย และมีจำนวนเพียงพอ จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 44.1 สนับสนุนด้านงบประมาณ อาคาร สถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น อ่างซักล้าง มีห้องเก็บอุปกรณ์ จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 17.6 พัฒนาคความรู้ และทักษะของครู เช่น การอบรม สัมมนา ดูงาน จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ

12.7 จัดกิจกรรมให้หลากหลายและเหมาะสมกับวัยของเด็ก มีการสนับสนุนกิจกรรมศิลปะอย่างจริงจัง จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 9.8

ตารางที่ 7 ค่าความถี่และร้อยละ จัดลำดับตามความถี่ ของครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา จำแนกตามความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ที่ช่วยให้เด็กมีความสุขกับการทำกิจกรรม

ลำดับที่	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1.	มีกิจกรรมหลากหลาย เหมาะสมกับเด็ก และเป็นกิจกรรมที่เน้นการสร้างความคิดสร้างสรรค์ โดยเน้นกิจกรรมกลุ่ม เด็กทำกิจกรรมด้วยตนเอง ตลอดจนมีอิสระในการคิดสร้างสรรค์ผลงาน	41	39.8
2.	ครูจัดหาอุปกรณ์ให้หลากหลาย ครบถ้วนในการทำกิจกรรม และควรใช้วัสดุจากธรรมชาติมาใช้ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ	16	15.5
3.	จัดห้องเรียนให้มีพื้นที่กว้าง อากาศไม่ร้อน สร้างบรรยากาศที่กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ เด็กมีการพูดคุยสนทนาระหว่างกลุ่มเพื่อน และคุณครู	12	11.7
4.	มีมุมแสดงผลงานของเด็ก จัดประกวดผลงานในโรงเรียน มอบรางวัลใบประกาศ จัดมุนำเสนอผลงานให้เด็กเล่าเกี่ยวกับผลงานศิลปะของตนเอง	12	11.7
5.	บุคลิกภาพและคุณภาพของครู มีไหวพริบแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มีวุฒิภาวะ มีการสื่อสารที่เป็นแรงเสริมเมื่อเด็กปฏิบัติได้ถูกต้อง	10	9.7
6.	มีมุมความรู้เกี่ยวกับรูปภาพ มุมวางสื่อ อุปกรณ์ที่เด็กหยิบใช้สะดวกหาหนังสือภาพมาวางไว้ที่มุม จัดมุมศิลปะภายในห้องให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำ	7	6.8
7.	จัดศิลปะนอกห้องเรียน พาเด็กไปศึกษางานด้านศิลปะนอกสถานที่ การวาดภาพนอกสถานที่ เช่น พาเด็กไปวาดภาพตามสถานที่ต่างๆ ได้ร่วมไม้ สอนสาธิต	5	4.9
รวม		103	100.0

จากตารางที่ 7 พบว่า รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาของครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ตลอดจนกิจกรรมศิลปะศึกษาที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อ

พัฒนาทักษะด้านต่างๆ ของเด็กให้มีความสุขกับการทำกิจกรรมมากขึ้น ในอันดับแรกคือ มีกิจกรรมหลากหลาย เหมาะสมกับเด็ก และเป็นกิจกรรมที่เน้นการสร้างความคิดสร้างสรรค์ โดยเน้นกิจกรรมกลุ่ม เด็กทำกิจกรรมด้วยตนเอง ตลอดจนมีอิสระในการคิดสร้างสรรค์ผลงาน จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 39.8 ครูจัดหาอุปกรณ์ให้หลากหลาย ครบถ้วนในการทำกิจกรรม และควรใช้วัสดุจากธรรมชาติมาใช้ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 15.5 จัดห้องเรียนให้มีพื้นที่กว้าง อากาศไม่ร้อน สร้างบรรยากาศที่กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 11.7 บุคลิกภาพและคุณภาพของครู การมีไหวพริบแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มีวุฒิภาวะ มีการสื่อสารที่เป็นแรงเสริมเมื่อเด็กปฏิบัติได้ถูกต้อง จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 9.7

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารสถานศึกษา และข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน

ตารางที่ 8 ค่าความถี่และร้อยละ ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามข้อมูลทั่วไป และข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน

ลำดับที่	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. ตำแหน่ง			
	ผู้อำนวยการโรงเรียน / ครูใหญ่	5	41.67
	ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน		
	- ฝ่าย วิชาการ	2	16.67
	- ฝ่าย ประมวล	1	8.33
	อื่นๆ ได้แก่		
	- รองผู้อำนวยการ ฝ่ายวิชาการและวิจัย	2	16.67
	- ผู้รับใบอนุญาต/ผู้จัดการ	2	16.67
2. จำนวนครูระดับชั้นอนุบาล			
	7-15 คน	8	66.67
	16-50 คน	1	8.33
	61-120 คน	3	25.00

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ลำดับที่	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
3.	จำนวนครูที่จัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ระดับชั้นอนุบาล		
	2-10 คน	7	58.33
	11-20 คน	2	16.67
	21-67 คน	3	25.00
4.	จำนวนนักเรียนระดับชั้นอนุบาล		
	36-100 คน	4	33.33
	101-200 คน	3	25.00
	201-1,120 คน	5	41.67

จากตารางที่ 8 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ มีตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน / ครูใหญ่ (5 คน) รองลงมาคือ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน ฝ่ายวิชาการ (2 คน) ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน ฝ่ายปฐมวัย (1 คน) และตำแหน่งรองผู้อำนวยการ ฝ่ายวิชาการและวิจัย (2 คน) และ ผู้รับใบอนุญาต/ผู้จัดการ (2 คน)

ในภาพรวมโรงเรียนมีครูระดับชั้นอนุบาล จำนวนต่ำที่สุด 7 คน สูงสุด 120 คน โดยส่วนใหญ่มีครูระดับชั้นอนุบาล 7-15 คน (8 โรงเรียน) รองลงมาคือ มีครู 61-120 คน (3 โรงเรียน) และมีครู 16-50 คน (1 โรงเรียน) ในภาพโรงเรียนมีครูที่จัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับชั้นอนุบาล จำนวนต่ำที่สุด 2 คน สูงสุด 67 คน โดยส่วนใหญ่มีครู 2-10 คน (7 โรงเรียน) รองลงมาคือ มีครู 21-67 คน (3 โรงเรียน) และมีครู 11-20 คน (2 โรงเรียน) ในภาพโรงเรียนมีนักเรียนระดับชั้นอนุบาล จำนวนต่ำที่สุด 36 คน สูงสุด 1,120 คน โดยส่วนใหญ่มีนักเรียนระดับชั้นอนุบาล 201-1,120 คน (5 โรงเรียน) รองลงมาคือ มีนักเรียน 36-100 คน (4 โรงเรียน) และมีนักเรียน 101-200 คน (3 โรงเรียน)

ด้านปรัชญาของโรงเรียน จะมุ่งพัฒนาสุขภาพกาย จิตใจ ความรู้ ระเบียบวินัย และ มารยาทให้เหมาะสมกับวัย วิสัยทัศน์ของโรงเรียนส่วนใหญ่มุ่งสร้างการเรียนรู้ที่ควบคู่กับ ความรู้สึกของเด็ก คือ ความสุข สนุกสนาน มีมารยาท มีคุณธรรม ครุมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น พร้อมกับ มีการพัฒนาด้านการบริหารโรงเรียน เช่น มีการจัดระบบข้อมูลให้เกิดประโยชน์สูงสุด พัฒนาให้ โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของชุมชน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะการจัดสิ่งแวดล้อมใน
กิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล

ตารางที่ 9 ค่าความถี่และร้อยละ จัดลำดับตามความถี่ ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. ทางกายภาพ :		
1.1 สถานที่ภายนอกห้องเรียนมีพื้นที่เพียงพอ และปลอดภัย		
- โถงอาคารในร่ม	5	7.35
- สนามหญ้า	4	5.88
- สนามเด็กเล่น	3	4.41
1.2 สถานที่ภายในห้องเรียน		
- มีพื้นที่เพียงพอ แสงสว่างและอากาศเหมาะสม	12	17.65
- มีการรักษาความสะอาดและการซ่อมบำรุงอย่างต่อเนื่อง	8	11.76
- มีการจัดโต๊ะ เก้าอี้เหมาะสมต่อการมองเห็น เช่น U shape วงกลม นั่งกับพื้นห้อง	7	10.29
1.3 การจัดหาสื่อวัสดุ อุปกรณ์การสอน		
- โรงเรียนจัดหาสื่อ	12	17.65
- มีอุปกรณ์ศิลปะหลากหลาย เพียงพอ	8	11.76
- มี ซีดี เทปเสียง	8	11.76
- ครูเป็นผลิต/ผู้จัดหาสื่อการสอน ยืมหมุนเวียนกันใช้	1	1.47
2. ทางสังคม :		
2.1 ด้านบุคคล		
- เด็กมีอิสระในการคิดและทำกิจกรรมศิลปะ	6	12.24
- เด็กเรียนด้วยความสนุก ร่าเริง บรรยากาศเป็นกันเอง	5	10.20
- ครูสามารถดูแลเด็กได้อย่างทั่วถึง	4	8.16
- เด็กและครูมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน	3	6.12
- ครูแสดงความรักและให้ความอบอุ่นแก่เด็กทุกคนเท่าเทียมกัน	2	4.08
- เด็กมีความกล้าแสดงออก มีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม	1	2.04

ตารางที่ 9 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
2.2 ด้านกิจกรรม		
- มีกิจกรรมศิลปะหลากหลายและเหมาะสมกับความต้องการของเด็ก	12	24.49
- กิจกรรมช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน	12	24.49
- มีคอร์สศิลปะเสริม ให้เด็กเลือกเรียนโดยเน้นกิจกรรมบูรณาการ	3	6.12
- มีกิจกรรมทัศนศึกษานอกสถานที่	1	2.04
3. แนวโน้มในอนาคตของการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมศิลปะศึกษา		
3.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ		
- อาคาร สถานที่ มีความพร้อมในการใช้งานตลอดเวลา	6	13.33
- ครูควรมีบทบาทในการผลิตสื่อการสอน หรือนวัตกรรมใหม่ๆ	5	11.11
- ควรพัฒนาสื่อให้มีความหลากหลายและเอื้อต่อการเรียนรู้	5	11.11
- บรรยากาศในโรงเรียนดี ร่มรื่น น่าอยู่	4	8.89
- มีสาธารณูปโภคและมีอุปกรณ์ต่างๆ ที่พร้อมสรรพ	4	8.89
- บุคลากรมีศักยภาพ	4	8.89
- ครูมีจรรยาบรรณของความเป็นครู มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อนักเรียนและผู้ปกครอง	4	8.89
- จัดทำอ่างแช่ดิน และจัดซื้อเตาสำหรับเผาเซรามิก	1	2.22
- มีการส่งเสริมการวาดภาพโดยครูศิลปะเฉพาะ	1	2.22
2.2 สภาพแวดล้อมทางสังคม :		
- ครูต้องพัฒนาวิชาชีพของตนอย่างต่อเนื่อง	5	11.11
- มีรูปแบบการสอนและสื่อการสอนควรแปลกใหม่	3	6.67
- พาเด็กไปทำกิจกรรมศิลปะนอกสถานที่มากขึ้น	1	2.22
- จัดซื้อ stand ขาดังวาดภาพ	1	2.22
- บูรณาการงานศิลปะเข้ากับทุกกิจกรรมในชีวิตของเด็ก	1	2.22

ตารางที่ 9 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรม		
สร้างสรรค์ศิลปศึกษา		
3.1 ทางกายภาพ :		
- สื่อการสอนที่หลากหลาย	9	19.15
- บูรณาการศิลปะเข้ากับกิจกรรมอื่นๆ	6	12.77
- เน้นสื่อการสอนนำเข้าจากต่างประเทศ	1	2.13
3.2 ทางสังคม :		
- จัดโครงการพัฒนาบุคลากร	7	14.89
- สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและเด็กให้น่าสนใจ สนุกสนาน	7	14.89
อิสระ		
- เทคนิคใหม่ๆในการเรียนรู้	6	12.77
- รูปแบบการสอนและกิจกรรมที่หลากหลาย	5	10.64
- ส่งเสริมการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะให้เป็นสามมิติ	3	6.38
เคลื่อนไหวได้		
- เพิ่มวัสดุแปลกใหม่ เช่น วัสดุจากธรรมชาติ วัสดุรีไซเคิล	2	4.26
- ส่งเสริมการจัดประกวดทางด้านศิลปะให้มากขึ้น	1	2.13
4. ปัญหาอุปสรรคของการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษา		
- ห้องเรียนคับแคบ (เด็กไม่ควรเกิน 27 คนต่อห้อง)	7	41.18
- ขาดบุคลากรเฉพาะทางศิลปะ แต่ใช้ประสบการณ์ในการสอน	5	29.41
- บางครั้งการสอนจะบดบังความคิดเด็ก เช่น เส้นผมต้องระบายสีดำ	3	17.65
- การนิเทศการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษายังไม่ต่อเนื่อง	1	5.88
- โรงเรียนมีพื้นที่จำกัด ในอนาคตต้องขยายพื้นที่/สาขา	1	5.88

จากตารางที่ 9 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับอนุบาล พบว่า สถานที่ภายในห้องเรียนต้องมีพื้นที่เพียงพอ แสงสว่าง และอากาศเหมาะสม (12 โรงเรียน) และโรงเรียนเป็นผู้จัดหาสื่อวัสดุ อุปกรณ์การสอน (12

โรงเรียน) ปัจจุบันโรงเรียนส่วนใหญ่จัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมศิลปศึกษา ทางกายภาพ ให้มีสถานที่ภายนอกห้องเรียนที่มีพื้นที่เพียงพอ และปลอดภัย โดยใช้โถงอาคารในร่มมากที่สุด (5 โรงเรียน) ใช้สนามหญ้า (4 โรงเรียน)

ทางสังคม พบว่า มีกิจกรรมศิลปะหลากหลายและเหมาะสมกับความต้องการของเด็ก (12 โรงเรียน) กิจกรรมช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน (12 โรงเรียน) ทั้งนี้ บางโรงเรียนได้จัดให้มีกิจกรรมศิลปศึกษาเสริมเป็นบางวันโดยใช้เวลาในช่วงเย็นสำหรับเด็กที่สนใจหรือสำหรับเด็กที่มีพัฒนาการช้าหรือสำหรับเด็กที่ผู้ปกครองต้องการให้เรียนเสริม เด็กมีอิสระในการคิดและทำกิจกรรมศิลปะ (6 โรงเรียน) เด็กเรียนด้วยความสนุกกว่าเรื่อง บรรยากาศเป็นกันเอง (5 โรงเรียน)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มในอนาคตของการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมศิลปศึกษา ทางกายภาพ พบว่า โรงเรียนควรมีอาคาร สถานที่ มีความพร้อมในการใช้งานตลอดเวลา (6 โรงเรียน) ควรพัฒนาสื่อให้มีความหลากหลายและเชื่อมต่อการเรียนรู้ (5 โรงเรียน) ครูควรมีบทบาทในการผลิตสื่อการสอน หรือนวัตกรรมใหม่ๆ (5 โรงเรียน) สภาพแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ ครูต้องพัฒนาวิชาชีพของตนอย่างต่อเนื่อง (5 โรงเรียน) มีรูปแบบการสอนและสื่อการสอนควรแปลกใหม่ (3 โรงเรียน)

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษา ทางกายภาพ ได้แก่ สื่อการสอนที่หลากหลาย (9 โรงเรียน) บูรณาการศิลปะเข้ากับกิจกรรมอื่นๆ (6 โรงเรียน) ทางสังคม ได้แก่ สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและเด็กให้น่าสนใจ สนุกสนาน อิสระ (7 โรงเรียน) จัดโครงการพัฒนาบุคลากร (7โรงเรียน)

ปัญหาอุปสรรคของการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษา ได้แก่ ห้องเรียนคับแคบ (เด็กไม่ควรเกิน 27 คนต่อห้อง) (7 โรงเรียน) ขาดบุคลากรเฉพาะทางศิลปะ แต่ใช้ประสบการณ์ในการสอน (5 โรงเรียน)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน

ผลการสัมภาษณ์ครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของครูผู้สอน และหลักการจัดสิ่งแวดล้อม ปัญหา/แนวทางแก้ไข และความต้องการเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับอนุบาล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของครูผู้สอน

ตารางที่ 10 ค่าความถี่และร้อยละ ของครูผู้สอน จำแนกตามข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ตำแหน่ง		
ครูประจำชั้นระดับอนุบาล	9	75.00
ครูสอนศิลปะ	3	25.00
ประสบการณ์		
1- 5 ปี	4	33.33
6- 10 ปี	6	50.00
มากกว่า 10 ปี	2	16.67
จำนวนนักเรียนระดับอนุบาลที่รับผิดชอบ		
10 - 20 คน	3	25.00
21 - 30 คน	6	50.00
มากกว่า 31 คน	3	25.00
แหล่งประสบการณ์ที่ได้รับ		
ฝึกอบรม	10	41.67
งานสัมมนา	7	29.17
การดูงาน	6	25.00
อื่นๆ	1	4.17

จากตารางที่ 10 พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีตำแหน่ง ครูประจำชั้นระดับอนุบาล (9 คน) เป็นครูสอนศิลปะ (3 คน) ปัจจุบันผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีประสบการณ์การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์

ศิลปศึกษาระดับอนุบาล 6-10 ปี (6 คน) มีเด็กนักเรียนระดับชั้นอนุบาลที่อยู่ในความ
รับผิดชอบจำนวน 21-30 คน (6 คน) ส่วนใหญ่ได้รับประสบการณ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรม
สร้างสรรค์ศิลปะศึกษาจากการฝึกอบรม (10 คน) งานสัมมนา (7คน) และได้รับประสบการณ์จาก
การร่วมงานนิทรรศการศิลปะและเป็นผู้บรรยาย (1 คน)

ตอนที่ 2 หลักการจัดสิ่งแวดล้อม ปัญหา/แนวทางแก้ไข และความต้องการ เกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล

ตารางที่ 11 ค่าความถี่และร้อยละ จัดลำดับตามความถี่ ของครูผู้สอน จำแนกตามความคิดเห็น
เพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล ด้าน
สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. จัดหาสื่อรูปแบบใหม่ๆ ที่มีจำนวนเพียงพอ	12	16.22
2. จัดพื้นที่ในห้องเรียนให้โล่ง เด็กเดินได้สะดวก	11	14.86
3. จัดระบบไฟฟ้าและแสงสว่างให้เพียงพอ บรรยากาศสบาย	10	13.51
4. มีการแสดงผลงานศิลปะของเด็ก	10	13.51
5. ปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนได้ตามหัวข้อที่สอน	9	12.16
6. เลือกจัดสิ่งแวดล้อมและเฟอร์นิเจอร์ในห้องเรียนให้มีสีที่สดใส เย็นตา ทำจากวัสดุที่ปลอดภัย	7	9.46
7. ไม่มีเสียงดังรบกวนจากภายนอก จากครูและเด็ก	7	9.46
8. จัดเป็นมุมศิลปะ	4	5.41
9. มีมุมเสริมความรู้	4	5.41

จากตารางที่ 11 พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ มีหลักการจัดสิ่งแวดล้อมภายในห้องเรียน เกี่ยวกับการจัดพื้นที่ ระบบไฟฟ้า แสง เสียง การเลือกเฟอร์นิเจอร์และวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ และการตกแต่งภายในห้องเรียน ตลอดจนการแสดงผลงานศิลปะของเด็ก ดังนี้

จัดหาสื่อรูปแบบใหม่ๆ ที่มีจำนวนเพียงพอ (12 คน) จัดพื้นที่ในห้องเรียนให้โล่ง เด็กเดินได้สะดวก (11 คน) จัดระบบไฟฟ้าและแสงสว่างให้เพียงพอ บรรยากาศสบาย (10 คน) การแสดงผลงานศิลปะของเด็ก (10 คน) ปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนได้ตามหัวข้อที่สอนหรือกิจกรรมที่ทำ (9 คน) เช่น จัดเป็นมุมเล่นิทาน มุมการแสดงโชว์หุ่น มุมขายของ มุมวาดภาพ มุม

ประดิษฐ์กระทงในช่วงวันลอยกระทง เป็นต้น ไม่มีเสียงดังรบกวนจากภายนอก จากครูและเด็ก (7 คน) เลือกลงสิ่งแวดล้อมและเฟอร์นิเจอร์ในห้องเรียนให้มีสีที่สดใส เย็นตา ทำจากวัสดุที่ปลอดภัย (7 คน) มีมุมเสริมความรู้ (4 คน) จัดเป็นมุมศิลปะ (4 คน)

ปัญหาการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลซึ่งพบเป็นส่วนน้อย โดยบางโรงเรียน พบว่า ห้องเรียนค่อนข้างแคบ ครูจึงต้องการให้โรงเรียนลดจำนวนนักเรียนลง ครูผู้สอนบางท่านต้องการให้มีห้องศิลปะเฉพาะที่มีพื้นที่กว้างขวาง ปรับเปลี่ยนได้ เพื่อให้เด็กสามารถเลือกทำกิจกรรมศิลปะได้ตามความสนใจ หลังจากทำกิจกรรมเสร็จจะให้เด็กเลือกเล่นอย่างเสรีในกิจกรรมหลากหลาย ทำทุกด้านและได้ทำเป็นประจำ เพื่อฝึกกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็ก ตลอดจนมีชั้นวางของเพื่อโชว์งาน 3 มิติ และเพื่อโชว์ผลงานต่างๆ ของเด็กไว้ได้ตลอดเวลาเพื่อความภาคภูมิใจ สำหรับบางห้องเรียนที่มีขนาดกว้าง ครูผู้สอนต้องการหากันห้องเพื่อแบ่งพื้นที่ใช้สอยให้เป็นสัดส่วน และเพื่อรวมสมาชิกของเด็ก

ตารางที่ 12 ค่าความถี่และร้อยละ จัดลำดับตามความถี่ ของครูผู้สอน จำแนกตามความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมด้านบุคคล

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. ใช้การเล่าเรื่องและมีการโต้ตอบระหว่างครูกับเด็ก	12	27.27
2. การจัดกิจกรรมศิลปะจะสอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ของครูประจำชั้น	10	22.73
3. ครูมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส น้ำเสียงที่ดังฟังชัด	9	20.45
4. ครูช่วยเหลือ แนะนำเด็กตลอดเวลา	8	18.18
5. สอดแทรกเรื่องระเบียบ วินัย จริยธรรม	5	11.36

จากตารางที่ 12 พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีหลักการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล ด้านบุคคล เกี่ยวกับแนวทางและวิธีการสอน พฤติกรรมและท่าทางระหว่างครูกับเด็ก อารมณ์ความรู้สึกของครู การส่งเสริมหรือช่วยเหลือเด็กขณะทำกิจกรรมศิลปะมีดังนี้

ใช้การเล่าเรื่องและมีการโต้ตอบระหว่างครูกับเด็ก (12 คน) การจัดกิจกรรมศิลปะจะสอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ของครูประจำชั้น (10 คน) เช่น ระบบ A.N.T. (Advanced Neurological Teaching) เน้นกระตุ้นปลายประสาทการรับรู้ เด็กจะได้ลงมือปฏิบัติจริง ครูมี

หน้าตาอึมเข้มแจ่มใส น้ำเสียงที่ดังฟังชัด (9 คน) ครูจะช่วยเหลือ แนะนำเด็กตลอดเวลา (8 คน) ครูจะยังคงคอยแนะนำช่วยเหลืออยู่ใกล้ๆ ด้วย และสอดแทรกเรื่องระเบียบ วินัย จริยธรรม (5 คน)

ตารางที่ 13 ค่าความถี่และร้อยละ จัดลำดับตามความถี่ ของครูผู้สอน จำแนกตามความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมด้านกิจกรรม

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. จัดกิจกรรมแบบบูรณาการ หลากหลายรูปแบบและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง	12	36.36
2. จัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย เด็กมีความอิสระในการทำกิจกรรม	9	27.27
3. การทำวิจัยในชั้นเรียน	4	12.12
4. การนิเทศและการประเมินครูผู้สอนและเด็กอย่างต่อเนื่อง	4	12.12
5. เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงาน	3	9.09
6. สื่อการเรียนรู้จะบูรณาการกับคอมพิวเตอร์	1	3.03

จากตารางที่ 13 พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีหลักการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล ด้านกิจกรรมเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการสอนหรือกิจกรรม การสอนเสริม การจัดหาสื่อการเรียนรู้ศิลปะที่หลากหลาย ใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาในการจัดการเรียนรู้ศิลปะ การทำวิจัยในชั้นเรียน การนิเทศภายใน มีดังนี้

จัดกิจกรรมแบบบูรณาการ หลากหลายรูปแบบและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง (12 คน) จัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย เด็กมีความอิสระในการทำกิจกรรม (9 คน) การทำวิจัยในชั้นเรียน (4 คน) การนิเทศและการประเมินครูผู้สอนและความสามารถของเด็กอย่างต่อเนื่อง (4 คน) เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงาน (3 คน) สื่อการเรียนรู้จะบูรณาการกับคอมพิวเตอร์ (1 คน)

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดสิ่งแวดลอมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล จากแบบสังเกต

ตอนที่ 1 ผลการสังเกตการจัดสิ่งแวดลอมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ระดับอนุบาล ทางกายภาพ

ตารางที่ 14 ค่าความหนาแน่นของเด็กนักเรียนต่อขนาดห้องเรียน ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตาม
ข้อสังเกตเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดลอมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล ทาง
กายภาพ

สภาพแวดลอมทางกายภาพ	จำนวน (คน)	ความหนาแน่น (ตรม./คน)
1. ขนาดห้องเรียน (กว้าง x ยาว = พื้นที่ (ตารางเมตร))		
3 × 5 = 15	20	0.75
3 × 6 = 18	20	0.90
6 × 5 = 30	25	1.20
4 × 8 = 32	12	2.67
6 × 6 = 36	25	1.44
6 × 8 = 48	35	1.37
7 × 9 = 63	27	2.33
9 × 10 = 90	35	2.57
9 × 10 = 90	34	2.65
9 × 10 = 90	20	4.50
9 × 10 = 90	20	4.50
10 × 12 = 120	22	5.45
ค่าเฉลี่ย = 60.17	24.58	2.45
2. จำนวนเด็กนักเรียน (คน)		
น้อยกว่า 15 คน	1	8.33
16-20 คน	4	33.33
21-25 คน	3	25.00
26-30 คน	1	8.33
31-35 คน	3	25.00

ตารางที่ 14 (ต่อ)

สภาพแวดล้อมทางกายภาพ	จำนวน	ร้อยละ
3. รูปแบบการวางโต๊ะสำหรับทำกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา		
รูปสี่เหลี่ยม	4	26.67
รูปวงกลม	3	20.00
อื่นๆ ได้แก่ นั่งกับพื้น	8	53.33
ตู้ชั้นวางของและมุมต่างๆ จัดชิดผนังและอยู่ห่างกัน	12	21.82
โต๊ะนักเรียนอยู่กลางห้อง และตามมุมต่างๆ	12	21.82
เฟอร์นิเจอร์เป็นไม้ และพลาสติก สี สันสดใส	12	21.82
พื้นที่ในห้องไม่แออัด เด็กเคลื่อนที่ได้อย่างอิสระ	8	14.55
ทางเดินสะดวก	8	14.55
มีอ่างซักล้างภายในห้องเรียน	2	3.64
ไม่มีมุมกิจกรรมไว้ในห้องเรียน	1	1.82
4. การตกแต่งห้องเรียนเพื่อการสร้างบรรยากาศด้านศิลปะ		
ตกแต่งด้วยผลงานศิลปะของเด็ก	12	33.33
มีเฟอร์นิเจอร์ในห้องเรียน ได้แก่ ชั้นวางของ โต๊ะ เก้าอี้	11	30.56
บอร์ดแสดงผลงาน	10	27.78
ของประดับอื่น เช่น ไม้ประดับ ตุ๊กตาแขวน รูปการ์ตูน	3	8.33
5. สื่อ วัสดุอุปกรณ์การสอนด้านศิลปะ		
คุณภาพของวัสดุอุปกรณ์ใช้งานได้ดีและมีความ	12	27.91
ปลอดภัยต่อเด็ก		
วัสดุอุปกรณ์หลัก ได้แก่ สี กรรไกรปลายมน กระดาษ	12	27.91
มีจำนวนเพียงพอ	11	25.58
มีความเหมาะสมกับกิจกรรมในบทเรียน	8	18.60
6. คุณภูมิ แสงสว่าง สี เสียง		
แสงมีความสว่างเพียงพอต่อการมองเห็น	12	27.27
สี สันของห้องเรียนเป็นโทนสีอ่อน	12	27.27
เสียงมีความชัดเจน เหมาะสมกับกิจกรรม ไม่มีเสียง	12	27.27
รบกวนจาก ภายนอก		
คุณภูมิทำให้เด็กสบายตัว อากาศถ่ายเท ไม่มีกลิ่นอับ	8	18.18

จากตารางที่ 14 พบว่า การจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล ทางกายภาพ นั้น ห้องเรียนมีความหนาแน่นสูงสุด 5.45 ตารางเมตรต่อคน โดยห้องเรียนมีขนาด (กว้าง x ยาว) 10x12 เมตร รองลงมาคือ ห้องเรียนมีความหนาแน่น 4.50 ตารางเมตรต่อคน โดยห้องเรียนมีขนาด (กว้าง x ยาว) 9x10 เมตร และห้องเรียนมีความหนาแน่น 2.67 ตารางเมตรต่อคน โดยห้องเรียนมีขนาด (กว้าง x ยาว) 4x8 เมตร จำนวนเด็กเฉลี่ยต่อห้อง 21-25 คน (3 โรงเรียน) โดยเฉลี่ยมีความหนาแน่นของจำนวนเด็ก 2.45 ตารางเมตรต่อเด็ก 1 คน ห้องเรียนส่วนใหญ่มีรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ติดกระจกและติดเครื่องปรับอากาศ แต่ละห้องมีครูประจำชั้น 1 คน ครูพี่เลี้ยงห้องละ 1-2 คน และบางโรงเรียนมีครูต่างชาติเพิ่มอีก 1 คน รูปแบบการวางโต๊ะสำหรับทำกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ให้เด็กนั่งกับพื้นอย่างอิสระ หันหน้าเข้าหากะดานหรือหน้าชั้น (8 โรงเรียน) วางโต๊ะเป็นรูปสี่เหลี่ยม (4 โรงเรียน) วางโต๊ะเป็นรูปวงกลม (3 โรงเรียน) โดยเด็กทุกคนมองเห็นการสอนของครูได้อย่างชัดเจน ขณะเดียวกันครูก็มองดูและดูแลเด็กได้อย่างทั่วถึง มีการออกแบบห้องเรียนให้มีพื้นที่ในห้องไม่แออัด เด็กเคลื่อนที่ได้อย่างอิสระ (8 โรงเรียน) มีทางเดินสะดวก (8 โรงเรียน) โดยบางโรงเรียนใช้อาคารเอกประสงค์เป็นห้องเรียนศิลปะ แต่บางโรงเรียนมีบางห้องที่คับแคบเนื่องจาก ภายในห้องมีอุปกรณ์ สื่อการสอนและผลงานของเด็กวางอยู่จำนวนมาก แต่ก็จัดเก็บเข้ามูมอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย มีตู้ ชั้นวางของ และมูมต่างๆ จัดชิดผนังและอยู่ห่างกัน (12 โรงเรียน) มีโต๊ะนักเรียนอยู่กลางห้อง และตามมูมต่างๆ (12 โรงเรียน) เฟอร์นิเจอร์เป็นไม้ และพลาสติก สี สันสดใส (12 โรงเรียน)

การตกแต่งห้องเรียนเพื่อการสร้างบรรยากาศด้านศิลปะ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ ตกแต่งด้วยผลงานศิลปะของเด็ก (12 โรงเรียน) โดยการแขวนบนเพดาน ตลอดจนตามผนังห้องทั้งด้านในและด้านนอก มีบอร์ดแสดงผลงาน (10 โรงเรียน) ซึ่งบอร์ดจะตั้งอยู่ทั้งในและนอกห้อง รวมทั้งบริเวณทางเดินระหว่างอาคาร หรือห้องโถงของอาคารเรียน เฟอร์นิเจอร์ภายในห้องเรียน ส่วนใหญ่เป็นไม้ ได้แก่ ชั้นวางของ โต๊ะ เก้าอี้ (11 โรงเรียน) ซึ่งสามารถเคลื่อนย้ายได้สะดวก ถ้าลัมก็ไม่นับอันตรายต่อเด็ก เนื่องจากมีน้ำหนักเบา และมีความทนทานมาก

สื่อ วัสดุอุปกรณ์การสอนด้านศิลปะ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีจำนวนเพียงพอ (11 โรงเรียน) มีความเหมาะสมกับกิจกรรมในบทเรียน (8 โรงเรียน) คุณภาพของวัสดุอุปกรณ์ใช้งานได้ดีและมีความปลอดภัยต่อเด็ก (12 โรงเรียน) วัสดุอุปกรณ์หลัก ได้แก่ สี กรรไกร ปลายมน กระดาษ (12 โรงเรียน)

อุณหภูมิ แสงสว่าง สี เสียง พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ดูแลเรื่องอุณหภูมิภายในห้องเรียนทำให้เด็กสบายตัว อากาศถ่ายเท ไม่มีกลิ่นอับ (8 โรงเรียน) แสงมีความสว่างเพียงพอต่อการมองเห็น (12 โรงเรียน) บางโรงเรียนใช้อุณหภูมิและแสงจากธรรมชาติโดยตรง แต่โรงเรียนส่วนใหญ่ยังคงใช้แสงสว่างจากหลอดไฟและใช้เครื่องปรับอากาศ สี สันของห้องเรียนเป็นโทนสีอ่อน (12 โรงเรียน)

ได้แก่ สีฟ้า (อ่อนและเข้ม) สีชมพู (อ่อนและเข้ม) สีขาว สีครีม สีเนื้อไม้ เนื่องจากสีโทนอ่อนดูแล้วสบายตา และบางสียังเป็นสีประจำโรงเรียนด้วย เสียงมีความชัดเจน เหมาะสมกับกิจกรรม ไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก (12 โรงเรียน)

บริเวณนอกห้องเรียนส่วนใหญ่ได้อาคารเป็นที่โล่งและมีพื้นที่กว้างขวางสำหรับทำกิจกรรม บางส่วนมีโต๊ะให้เด็กนั่ง ติดกับอาคารเรียนมีสนามสำหรับเล่น บางส่วนของสนามเป็นทราย บางส่วนเป็นสนามหญ้า ขณะที่บางโรงเรียนเป็นพื้นพลาสติกเนื้อนุ่ม มีเครื่องเล่นสนามให้เด็กได้ปีน โหน ริมสนามมีต้นไม้ใหญ่ 2-3 ต้น ให้ร่มเงาในสนามได้ ขณะเล่นมีครูคอยดูแลตลอดเวลา บริเวณต่างๆ ภายนอกห้องเรียนไม่มีสิ่งกีดขวางใดๆ ซึ่งมีความปลอดภัยต่อเด็ก

ตอนที่ 2 ผลการสังเกตการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล ทางสังคม

ตารางที่ 15 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามข้อสังเกตเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล ทางสังคม

สภาพแวดล้อมทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
1. ลักษณะของมุมกิจกรรมศิลปะ		
วางแผนวัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะ	11	84.62
มีชั้นวางอุปกรณ์ศิลปะส่วนตัวของเด็ก	1	7.69
ไม่มีการจัดมุมศิลปะไว้ในห้องเรียน	1	7.69
2. บรรยากาศในห้องเรียนและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ศิลปะ		
ก่อนมีการสอน ได้แก่ การเล่านิทาน ร้องเพลง เล่นเกม	12	37.50
การบริหาร นั่งสมาธิ พาไปดูธรรมชาติภายในบริเวณโรงเรียน		
ขณะจัดการสอน เด็กทำงานด้วยความสนใจ ตั้งใจ ทำงานจนเสร็จตามที่ครูกำหนด มีการโต้ตอบกับครู	12	37.50
หลังมีการสอน ช่วยกันเก็บอุปกรณ์ แสดงผลงานของตน เล่นสนุกสนานกับเพื่อน เล่นเกมตอบคำถาม	8	25.00

ตารางที่ 15 (ต่อ)

สภาพแวดล้อมทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
3. ลักษณะการจัดการเรียนการสอนศิลปะ		
การสอนแบบยึดครูเป็นศูนย์กลาง	7	58.33
การสอนแบบครูและนักเรียนวางแผนร่วมกัน	3	25.00
การสอนแบบยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง	2	16.67
4. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและเด็กในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา		
เด็กมีโอกาสได้ตอบกับผู้สอน ครูสนใจความสุขของเด็ก	12	25.00
เด็กสนใจที่จะมีส่วนร่วมมากกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว	12	25.00
เด็กมีอิสระในการตัดสินใจ ควบคุมพฤติกรรมและการเรียนรู้ของตนเอง แก้ปัญหาและการเสาะหาความจริงอย่างอิสระ	12	25.00
การแสดงออกของเด็กในด้านต่างๆ ตามความสามารถอย่างเหมาะสม	12	25.00

จากตารางที่ 15 พบว่า ห้องเรียนโดยทั่วไปจะมีมุมกิจกรรมศิลปะ 1 มุม โดยโรงเรียนส่วนใหญ่จะวางแผนเฉพาะวัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะ (11 โรงเรียน) กล่าวคือ ไม่มีการจัดแสดงผลงานตรงมุมศิลปะ ส่วนห้องเรียนที่จัดเป็นห้องศิลปะโดยเฉพาะจะจัดให้เป็นห้องโถง เพื่อให้เด็กได้มีอิสระมากที่สุดในการทำกิจกรรม ขณะที่บางโรงเรียนมีชั้นวางอุปกรณ์ศิลปะส่วนตัวของเด็ก (1 โรงเรียน) และไม่มีการจัดมุมศิลปะไว้ในห้องเรียน (1 โรงเรียน)

บรรยากาศในห้องเรียนและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ศิลปะ พบว่า ก่อนมีการสอน แต่ละโรงเรียนจะมีวิธีการที่คล้ายกันแต่จะเลือกใช้สลับกันไป โดยก่อนเข้าสู่บทเรียนจะมีการเล่านิทานเรื่อง “น้องนิโดไปลอยกระทง” มีการร้องเพลง เล่นเกม กายบริหาร นั่งสมาธิ พาไปดูธรรมชาติ ภายในบริเวณโรงเรียน เช่น พาดูดักแด่ ที่เกาะอยู่ที่กำแพงซึ่งมีต้นไม้ใหญ่อยู่ใกล้ๆ (12 โรงเรียน) โดยเด็กส่วนใหญ่จะตั้งใจฟังครู มีการยกมือถามและตอบคำถาม ส่วนด้านอุปกรณ์สำหรับทำกิจกรรมศิลปะนั้น ครูผู้สอนศิลปะจะเตรียมไว้แล้ว และบางโรงเรียนครูประจำชั้นจะช่วยเตรียมแล้ว ให้เด็กถือมาเข้าห้องศิลปะด้วยตัวเอง ขณะจัดการสอน เด็กจะนั่งทำงานเป็นกลุ่มๆ ทั้งการนั่งบนเก้าอี้และนั่งกับพื้น เด็กทำงานด้วยความสนใจ ตั้งใจ ทำงานจนเสร็จตามที่ครูกำหนด เด็กมีการโต้ตอบกับครู (12 โรงเรียน) ตลอดจนมีการช่วยเหลือเพื่อนที่พัฒนาการช้าด้วย เมื่อทำชิ้นงานของตนเสร็จครูจะกำหนดตำแหน่งที่ตั้งโชว์ผลงานแล้วให้เด็กนำไปวางไว้ให้เป็นระเบียบ (ใช้กรณีที่ดีที่สุด)

ใช้ทำยังไม่แห้ง) เด็กที่ทำชิ้นงานเสร็จแล้วก็เล่นได้ตามความต้องการ หลังมีการสอน ครูจะบอกให้เด็กช่วยกันเก็บอุปกรณ์ที่ใช้เข้าที่ตามตำแหน่งที่ครูกำหนด บางโรงเรียนจะให้เด็กได้แสดงผลงานของตนหน้าชั้นเรียนหรือเล่นกับผลงานของตนเองเป็นกลุ่มๆ บางโรงเรียนจะปล่อยให้เด็กเล่นสนุกสนานกับเพื่อน หรือเล่นเกมตอบคำถาม (8 โรงเรียน)

ลักษณะการจัดการเรียนการสอนศิลปะ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้การสอนแบบยึดครูเป็นศูนย์กลาง (7 โรงเรียน) กล่าวคือ ครูเป็นผู้จัดกิจกรรมให้เหมาะกับหน่วยการเรียนรู้ของเด็ก และเด็กก็ต้องทำกิจกรรมตามหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยกิจกรรมจะสอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ของครูประจำชั้น เช่น ครูประจำชั้นสอนเรื่องไม้เนื้ออ่อน ครูสอนศิลปะก็จะสอนวาดรูปสาหร่ายหางกระรอก เป็นต้น รองลงมาคือ การสอนแบบยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (2 โรงเรียน) กล่าวคือ เด็กจะคิดกิจกรรมเองตามจินตนาการของตน เช่น วันนี้จะวาดภาพดอกไม้ แล้วระบายด้วยสีเทียน เป็นต้น และการสอนแบบครูและนักเรียนวางแผนร่วมกัน (3 โรงเรียน)

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและเด็กในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา พบว่า เด็กมีโอกาสได้ตอบกับผู้สอน ครูสนใจความสุขของเด็ก (12 โรงเรียน) ซึ่งครูจะตอบคำถามเด็กทุกคนและทุกข้อคำถาม รองลงมาคือ เด็กสนใจที่จะมีส่วนร่วมมากกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว (12 โรงเรียน) เด็กมีอิสระในการตัดสินใจ ควบคุมพฤติกรรมและการเรียนรู้ของตนเอง แก้ปัญหาและการเสาะหาความจริงอย่างอิสระ (12 โรงเรียน) เช่น เด็กมีอิสระในการวาดภาพตามความสนใจ เด็กหยิบและใช้อุปกรณ์ได้เอง เช่น กรรไกร ได้อย่างอิสระ มีการเลือกใช้สีเทียนตามที่ตนชอบซึ่งเป็นไปตามจินตนาการแม้ว่าสีที่ใช้จะไม่ตรงกับความเป็นจริง เช่น กลัวต้องมีสีเหลือง การแสดงออกของเด็กในด้านต่างๆ ตามความสามารถอย่างเหมาะสม (12 โรงเรียน) ตลอดจนสามารถแสดงความคิดเห็นเล่าเรื่องที่ตนวาดได้อย่างสนุกสนาน

ตอนที่ 3 ผลการสังเกตเพิ่มเติม เกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล

การสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล พบว่า แต่ละห้องจะมีนักเรียน 2-3 คน ที่ไม่สนใจทำกิจกรรมศิลปะ และทำกิจกรรมได้ช้ากว่าคนอื่น ๆ เหม่อลอย ไม่กระตือรือร้น เนื่องจากความไม่ชอบ ไม่ถนัดด้านการวาดภาพ ระบายสี หรืออาจเป็นเพราะกิจกรรมนั้นยากเกินไป ตลอดจนเด็กให้ความสนใจในมุมกิจกรรมอื่นๆ ของห้องเรียนมากกว่า และเด็กบางคนมีพัฒนาการช้ามาก คุณครูจึงต้องดูแลเป็นพิเศษหรือมอบหมายให้เพื่อนๆ คอยดูแล ทั้งนี้ คุณครูจะใช้เทคนิคการให้กำลังใจ ให้คำชมเชย และการสร้างบรรยากาศ

ให้สนุกสนาน ไม่เข้มงวดจนเกินไป ตลอดจนการหลอกล่อให้เด็กสนใจในกิจกรรมศิลปะก่อน ด้วยการเล่านิทานให้ฟัง เพื่อดึงเด็กให้มาสนใจกิจกรรมที่ครูกำลังสอน และตั้งกติกาว่า เด็กต้องทำกิจกรรมศิลปะให้เสร็จก่อนจึงจะอนุญาตให้ไปเล่นในมุมอื่นๆได้ เป้าหมายของคุณครู คือ การควบคุมดูแลให้เด็กทำงานให้สำเร็จภายในกรอบเวลาที่กำหนด ซึ่งส่วนใหญ่กำหนดไว้ประมาณ 40-50 นาที และทำครบตามขั้นตอนที่กำหนด

คุณครูส่วนใหญ่จะเก็บผลงานของเด็กที่มีลักษณะเป็นแผ่นใบกิจกรรมใส่แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) และจะส่ง Portfolio ให้ผู้ปกครองดูทุกอาทิตย์ หรือส่งคืนให้ผู้ปกครองทุกสิ้นเทอมการศึกษา ส่วนผลงานที่เป็นชิ้นจะถูกนำมาจัดแสดงแล้วแจกรับคืนให้เด็กนำกลับไปบ้าน บางโรงเรียนคัดเลือกผลงานที่ดีเด่นมาจัดแสดงในงานนิทรรศการวิชาการตอนสิ้นเทอมการศึกษา หลังจากนั้นจึงแจกรับคืนให้เด็กนำกลับไปบ้าน ขณะที่บางโรงเรียนไม่จัดกิจกรรมการประกวดผลงานทางศิลปะเลย

โรงเรียนที่มีคุณครูผู้ช่วยหลายคน จะช่วยให้การเรียนการสอนหรือการทำกิจกรรมศิลปะมีระบบและราบรื่นมากขึ้น ซึ่งคุณครูผู้ช่วยจะคอยช่วยแจกอุปกรณ์ หยิบวัสดุส่งให้เด็ก และควบคุมให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัยตามกติกาการใช้ห้องและอุปกรณ์ ทำให้ครูศิลปะไม่เหนื่อย การสอนจึงเป็นไปอย่างสนุกสนานยิ่งขึ้น เด็กได้รับการเอาใจใส่อย่างทั่วถึง ส่วนโรงเรียนที่ใช้บ้านเป็นโรงเรียน ช่วยให้เด็กมีความรู้สึกเหมือนบ้านมากกว่าการมาโรงเรียน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลป์ศึกษา ระดับอนุบาลในโรงเรียน สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนใน กรุงเทพมหานคร สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลป์ศึกษา ในด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมด้านกิจกรรม และสิ่งแวดล้อมด้านบุคคล ในโรงเรียนอนุบาล เขตกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ
กลุ่มครูอนุบาล ระดับชั้นอนุบาล 1-3 ของโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย ในเขตกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 250 คน จากการสุ่มอย่างง่าย ตลอดจนผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 12 คน จากการสุ่มแบบเจาะจง และครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลป์ศึกษา จำนวน 12 คน จากวิธีการสุ่มแบบเจาะจง
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล
การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สำหรับครูอนุบาล แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา และแบบสังเกตการ เครื่องมือที่ใช้ได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการปรับปรุงให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง และในส่วนของแบบสอบถามทดลองใช้หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) เท่ากับ 0.9375

3. การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์บนคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (Statistical Package for the Social Sciences : SPSS for Windows) โดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha Coefficients) ค่าร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำมาประมวลผลสรุปประเด็นนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยายเป็นความเรียง

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

- 1) ผลจากแบบสอบถามครูอนุบาล เกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับอนุบาล 1-3 ในโรงเรียนอนุบาล
- 2) ผลจากแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา เกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับอนุบาล 1-3 ในโรงเรียนอนุบาล
- 3) ผลจากแบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา เกี่ยวกับการศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล
- 4) ผลจากแบบสังเกตการ เกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล 1-3

1) ผลจากแบบสอบถามครูอนุบาล เกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับอนุบาล 1-3 ในโรงเรียนอนุบาล

จากตัวอย่างประชากรที่ทำการตอบแบบสอบถามทั้งหมด 250 คน เป็นชาย ร้อยละ 12.4 ครูส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 31- 40 ปี มีจำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 36.8 ส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงสุดคือ ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 67.6

ครูส่วนใหญ่ได้รับค่าตอบแทนอยู่ระหว่าง 10,001 – 19,999 บาท คิดเป็นร้อยละ 59.6 และได้รับค่าตอบแทน 30,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 7.2 ครูมีประสบการณ์การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับอนุบาล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11.10 ปี สูงสุด 37 ปี ต่ำสุด 1 ปี โดยครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในช่วง 1-10 ปี มีจำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 63.2 และมีประสบการณ์สูงสุดอยู่ในช่วง 21 ปี ขึ้นไป จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 11.6

จำนวนนักเรียนระดับชั้นอนุบาล มีค่าเฉลี่ย 60.05 คน สูงสุด 540 คน ต่ำสุด 10 คน โดยครูส่วนใหญ่รับผิดชอบเด็กนักเรียน 1-50 คน คิดเป็นร้อยละ 70.4 และรับผิดชอบเด็กนักเรียน 101-150 คน คิดเป็นร้อยละ 6.0 ครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล จากการฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 72.4 และจากกิจกรรมงานสัมมนา คิดเป็นร้อยละ 38.4 ส่วนกิจกรรมด้านอื่นๆ ได้แก่ การดูงานและการท่องเที่ยว การสังเกตพฤติกรรมของเด็ก การเรียนหรือศึกษาจากเพื่อนและจากหนังสือศิลปะสำหรับเด็กและแบบเรียนต่างๆ งานแสดงวาดภาพต่างๆ การศึกษาจากอินเทอร์เน็ต การดูรายการโทรทัศน์ เป็นต้น

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ครูผู้จัดกิจกรรมศิลปะศึกษาส่วนใหญ่แสดงข้อคิดเห็น ว่า ปัจจุบันโรงเรียนของตนมีระดับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) โดยพบว่า ด้านความสว่างในห้องเรียนมีเพียงพอต่อการมองเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$) รองลงมาคือ ตำแหน่งที่ครูดำเนินการสอนเด็กสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน ($\bar{X} = 4.26$) และสีของผนังห้องเรียนดูแล้วสบายตา ($\bar{X} = 4.12$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มีสื่อนวัตกรรมประกอบการทำกิจกรรม เช่น ซีดีช่วยสอนการวาดภาพ/การพับ/การประดิษฐ์ ($\bar{X} = 3.25$) สิ่งแวดล้อมกายภาพในสภาพที่พึงประสงค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.41$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่า ความสว่างในห้องเรียนมีเพียงพอต่อการมองเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$) รองลงมาคือ ในห้องเรียนมีอุณหภูมิที่ทำให้เด็กรู้สึกสบายตัว อากาศถ่ายเท ไม่มีกลิ่นอับ ($\bar{X} = 4.50$) และตำแหน่งที่ครูดำเนินการสอนเด็กสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน ($\bar{X} = 4.49$)

สิ่งแวดล้อมทางสังคม (ประกอบด้วยด้านบุคคล และด้านกิจกรรม) สรุปได้ว่า ปัจจุบันโรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมทางสังคม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$) โดยพบว่า เด็กมีความสุข สนุกสนาน ยิ้มแย้ม แจ่มใส ร่าเริง ขณะทำกิจกรรมศิลปะ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.41$) รองลงมาคือ ครูใกล้ชิดและเอาใจใส่เด็กทุกคนขณะทำกิจกรรมศิลปะ ($\bar{X} = 4.30$) และ เด็กมีความกล้าและมีอิสระในการแสดงออกทางศิลปะอย่างมีความสุข รวมทั้ง ครูจัดกิจกรรมศิลปะได้เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย ($\bar{X} = 4.18$ เท่ากัน) ด้านความหลากหลายของการจัดประสบการณ์และกิจกรรมศิลปะ ในชั้นเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมระบายนี้นิตต่างๆ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.23$) รองลงมาคือ กิจกรรมการวาดภาพ ($\bar{X} = 4.20$) และกิจกรรมอื่นๆ ($\bar{X} = 4.08$) ได้แก่ กิจกรรมแต่งหน้าขนมปังนิทานประกอบการวาดภาพ เป็นต้น และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ เด็กเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ทางศิลปะด้วยตนเอง ($\bar{X} = 3.41$)

ครูผู้จัดกิจกรรมศิลปะศึกษา มีความคิดเห็น ว่า สิ่งแวดล้อมทางสังคมในสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.48$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่า เด็กมีความสุข สนุกสนาน ยิ้มแย้ม แจ่มใส ร่าเริง ขณะทำกิจกรรมศิลปะ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$)

รองลงมาคือ เด็กมีความกล้าและมีอิสระในการแสดงออกทางศิลปะอย่างมีความสุข และ ครูใกล้ชิดและเอาใจใส่เด็กทุกคนขณะทำกิจกรรมศิลปะ ($\bar{X} = 4.59$ เท่ากัน) เด็กรู้สึกผ่อนคลาย เป็นอิสระขณะทำกิจกรรมศิลปะ และครูจัดกิจกรรมศิลปะได้เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย ($\bar{X} = 4.54$ เท่ากัน) ด้านความหลากหลายของการจัดประสบการณ์และกิจกรรมศิลปะในชั้นเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมอื่นๆ ($\bar{X} = 4.56$) ได้แก่ กิจกรรมแต่งหน้าขนมปัง นิทานประกอบภาพวาด ภาพ วาดภาพตามจังหวะเสียงดนตรี กลิ้งสีลูกแก้ว เป็นต้น รองลงมาคือ กิจกรรมวาดภาพ ($\bar{X} = 4.53$) และระบายสีชนิดต่างๆ ($\bar{X} = 4.50$)

หลักการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ครูส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีมุมศิลปะที่ชัดเจน และมีหลากหลายกิจกรรม มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 17.7 รองลงมาคือ ห้องเรียนควรเป็นห้องโปร่ง โล่ง สบาย อากาศถ่ายเทได้ดี ไม่ร้อน แสงสว่างพอเพียง คิดเป็นร้อยละ 15.6 ควรมีสื่อ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ที่น่าสนใจ เหมาะสมกับเด็ก และมีจำนวนเพียงพอ เน้นสื่อการสอนที่เป็นธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 15.6

ปัญหาเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา อันดับแรก ได้แก่ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ไม่เพียงพอ หรือชำรุด ไม่เหมาะสมกับเด็ก หรือ ไม่น่าสนใจ ไม่มีโต๊ะ เก้าอี้ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก คิดเป็นร้อยละ 27.1 ห้องเรียนมีสภาพเก่า ทำความสะอาดยาก พื้นห้องไม่เรียบ ห้องคับแคบ พื้นที่จำกัด ไม่สะดวกในการทำกิจกรรม เพราะมีเด็กจำนวนมาก คิดเป็นร้อยละ 18.7 และครูขาดความรู้ ทักษะการสร้างสรรค์ศิลปะใหม่ๆ ขาดการควบคุมอารมณ์ของตนเองที่มีต่อเด็ก มีภาวะเครียด บุคลิกภาพไม่เพียงพอ ไม่มีครูสอนศิลปะโดยเฉพาะ คิดเป็นร้อยละ 11.2

สิ่งที่ครูต้องการการสนับสนุน เพื่อพัฒนาการจัดสภาพแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์และเพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในอันดับแรกคือ สนับสนุนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ด้านศิลปะที่มีคุณภาพ หลากหลาย และมีจำนวนเพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 44.1 การสนับสนุนด้านงบประมาณ อาคาร สถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น อ่างซักล้าง มีห้องเก็บอุปกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 17.6 และการพัฒนาความรู้ และทักษะของครู เช่น การอบรมสัมมนา ศึกษาดูงาน คิดเป็นร้อยละ 12.7

รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ตลอดจนกิจกรรมศิลปะศึกษาที่ครูได้สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อพัฒนาทักษะด้านต่างๆ ของเด็กให้มีความสุขกับการทำกิจกรรมมากขึ้น ในอันดับแรกคือ มีกิจกรรมหลากหลาย เหมาะสมกับเด็ก และเป็นกิจกรรมที่เน้นการสร้างความคิดสร้างสรรค์ โดยเน้นกิจกรรมกลุ่ม เด็กทำกิจกรรมด้วยตนเอง ตลอดจนมีอิสระในการคิดสร้างสรรค์ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 39.8 รองลงมาคือ ครูจัดหาอุปกรณ์ให้หลากหลาย ครบถ้วนในการทำกิจกรรม และควรใช้วัสดุจากธรรมชาติมาใช้ในการสร้างสรรค์งาน

ศิลปะ คิดเป็นร้อยละ 15.5 จัดห้องเรียนให้มีพื้นที่กว้าง อากาศไม่ร้อน สร้างบรรยากาศที่กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ คิดเป็นร้อยละ 11.7 บุคลิกภาพของครู คุณภาพของครู การมีไหวพริบแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มีวุฒิภาวะ มีการสื่อสารที่เป็นแรงเสริมเมื่อเด็กปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง คิดเป็นร้อยละ 9.7

2. ผลจากแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา เกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับอนุบาล 1-3 ในโรงเรียนอนุบาล

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน / ครูใหญ่ (5 คน) รองลงมาคือ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน ฝ่ายวิชาการ (2 คน) ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน ฝ่ายปฐมวัย (1 คน) และตำแหน่งรองผู้อำนวยการ ฝ่ายวิชาการและวิจัย (2 คน) และผู้รับใบอนุญาต/ผู้จัดการเตรียมศึกษา (2 คน) ในภาพรวมโรงเรียนมีครูระดับชั้นอนุบาล จำนวนต่ำสุด 7 คน สูงสุด 120 คน โดยส่วนใหญ่มีครูระดับชั้นอนุบาล 7-15 คน (8 โรงเรียน) รองลงมาคือ มีครู 61-120 คน (3 โรงเรียน) และมีครู 16-50 คน (1 โรงเรียน)

ในภาพรวมโรงเรียนมีครูที่จัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับชั้นอนุบาล จำนวนต่ำที่สุด 2 คน สูงสุด 67 คน โดยส่วนใหญ่มีครู 2-10 คน (7 โรงเรียน) รองลงมาคือ มีครู 21-67 คน (3 โรงเรียน) และมีครู 11-20 คน (2 โรงเรียน) ในภาพรวมโรงเรียนมีนักเรียนระดับชั้นอนุบาล จำนวนต่ำที่สุด 36 คน สูงสุด 1,120 คน โดยส่วนใหญ่มีนักเรียนระดับชั้นอนุบาล 201-1,120 คน (5 โรงเรียน) รองลงมาคือ มีนักเรียน 36-100 คน (4 โรงเรียน) และมีนักเรียน 101-200 คน (3 โรงเรียน)

โรงเรียนส่วนใหญ่มีปรัชญาที่มุ่งพัฒนาสุขภาพกาย จิตใจ ความรู้ ระเบียบวินัย และมารยาทให้เหมาะสมกับวัย วิสัยทัศน์ของโรงเรียนส่วนใหญ่มุ่งสร้างการเรียนรู้ที่ควบคู่กับความรูสึกของเด็ก คือ สุขภาพ สนุกสนาน มีมารยาท มีคุณธรรม ครูมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น พร้อมกับมีการพัฒนาด้านการบริหารโรงเรียน เช่น มีการจัดระบบข้อมูลให้เกิดประโยชน์สูงสุด พัฒนาให้โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของชุมชน

โรงเรียนส่วนใหญ่จัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมศิลปศึกษา ทางกายภาพให้มีสถานที่ภายนอกห้องเรียนที่มีพื้นที่เพียงพอ และปลอดภัย โดยใช้โถงอาคารในร่มมากที่สุด (5 โรงเรียน) ใช้สนามหญ้า (4 โรงเรียน) สถานที่ภายในห้องเรียนต้องมีพื้นที่เพียงพอ แสงสว่างและอากาศเหมาะสม (12 โรงเรียน) และโรงเรียนเป็นผู้จัดหาสื่อวัสดุ อุปกรณ์การสอน (12 โรงเรียน)

ทางสังคม เด็กมีอิสระในการคิดและทำกิจกรรมศิลปะ (6 โรงเรียน) เด็กเรียนด้วยความสนุกสนานเบิกบานบรรยากาศเป็นกันเอง (5 โรงเรียน) มีกิจกรรมศิลปะหลากหลายและเหมาะสมกับความต้องการของเด็ก (12 โรงเรียน) กิจกรรมช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน (12 โรงเรียน)

ทั้งนี้ บางโรงเรียนได้จัดให้มีกิจกรรมศิลปะศึกษาเสริมเป็นบางวันโดยใช้เวลาในช่วงเย็น สำหรับเด็กที่สนใจหรือสำหรับเด็กที่มีพัฒนาการช้าหรือสำหรับเด็กที่ผู้ปกครองต้องการให้เรียนเสริม

ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มในอนาคตของการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมศิลปะศึกษา ทางกายภาพ พบว่า โรงเรียนควรมีอาคาร สถานที่ มีความพร้อมในการใช้งาน ตลอดเวลา (6 โรงเรียน) ควรพัฒนาสื่อให้มีความหลากหลายและเอื้อต่อการเรียนรู้ (5 โรงเรียน) ครูควรมีบทบาทในการผลิตสื่อการสอน หรือนวัตกรรมใหม่ๆ (5 โรงเรียน) สภาพแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ ครูต้องพัฒนาวิชาชีพของตนอย่างต่อเนื่อง (5 โรงเรียน) มีรูปแบบการสอนและสื่อการสอน ควรแปลกใหม่ (3 โรงเรียน)

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ทางกายภาพ ได้แก่ สื่อการสอนที่หลากหลาย (9 โรงเรียน) บูรณาการศิลปะเข้ากับกิจกรรมอื่นๆ (6 โรงเรียน) ทางสังคม ได้แก่ สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและเด็กให้น่าสนใจ สนุกสนาน อิสระ (7 โรงเรียน) จัดโครงการพัฒนาบุคลากร (7โรงเรียน) ปัญหาอุปสรรคของการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ได้แก่ ห้องเรียนคับแคบ (เด็กไม่ควรเกิน 27 คนต่อห้อง) (7 โรงเรียน) ขาดบุคลากรเฉพาะทางศิลปะ แต่ใช้ประสบการณ์ในการสอน (5 โรงเรียน)

3. ผลจากแบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษา เกี่ยวกับการศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีตำแหน่ง ครูประจำชั้นระดับอนุบาล (9 คน) เป็นครูสอนศิลปะ (3 คน) ปัจจุบันผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีประสบการณ์การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล 6-10 ปี (6 คน) มีเด็กนักเรียนระดับชั้นอนุบาลที่อยู่ในความรับผิดชอบ จำนวน 21-30 คน (6 คน) ส่วนใหญ่ได้รับประสบการณ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาจากการฝึกอบรม (10 คน) งานสัมมนา (7คน) และการร่วมงานนิทรรศการศิลปะและเป็นผู้บรรยาย (1 คน)

หลักการจัดสิ่งแวดล้อม ทางกายภาพ ควรมีการจัดหาสื่อรูปแบบใหม่ๆ ที่มีจำนวนเพียงพอ (12 คน) จัดพื้นที่ในห้องเรียนให้โล่ง เด็กเดินได้สะดวก (11 คน) จัดระบบไฟฟ้า และแสงสว่างให้เพียงพอ บรรยายากศสบาย (10 คน) การแสดงผลงานศิลปะของเด็ก (10 คน) ปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนได้ตามหัวข้อที่สอนหรือกิจกรรมที่ทำ (9 คน) ไม่มีเสียงดังรบกวนจากภายนอก จากครูและเด็ก (7 คน) เลือกจัดสิ่งแวดล้อมและเฟอร์นิเจอร์ในห้องเรียนให้มีที่สดใส เย็นตา ทำจากวัสดุที่ปลอดภัย (7 คน) มีมุมเสริมความรู้ (4 คน) จัดเป็นมุมศิลปะ (4 คน)

หลักการจัดสิ่งแวดล้อม ด้านบุคคล ได้แก่ ใช้การเล่าเรื่องและมีการโต้ตอบระหว่างครูกับเด็ก (12 คน) การจัดกิจกรรมศิลปะจะสอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ของครูประจำชั้น (10 คน) ครูมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส น้ำเสียงที่ดังฟังชัด (9 คน) ครูจะช่วยเหลือ แนะนำเด็กตลอดเวลา (8 คน) ครูคอยแนะนำช่วยเหลืออยู่ใกล้ๆ ด้วย และสอดแทรกเรื่องระเบียบ วินัย จริยธรรม (5 คน)

หลักการจัดสิ่งแวดล้อม ด้านกิจกรรม ได้แก่ ควรจัดกิจกรรมแบบบูรณาการ หลากหลายรูปแบบและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง (12 คน) จัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย เด็กมีความอิสระในการทำกิจกรรม (9 คน) การทำวิจัยในชั้นเรียน (4 คน) การนิเทศและการประเมินครูผู้สอน และความสามารถของเด็กอย่างต่อเนื่อง (4 คน) เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงาน (3 คน) สื่อการเรียนรู้จะบูรณาการกับคอมพิวเตอร์ (1 คน)

ปัญหาการจัดสิ่งแวดล้อม มีเฉพาะทางกายภาพ ได้แก่ ห้องเรียนค่อนข้างแคบ ครูจึงต้องการให้โรงเรียนลดจำนวนนักเรียนลง ครูผู้สอนบางท่านต้องการให้มีห้องศิลปะเฉพาะที่มีพื้นที่กว้างขวาง ปรับเปลี่ยนได้ เพื่อให้เด็กสามารถเลือกทำกิจกรรมศิลปะได้ตามความสนใจ หลังจากทำกิจกรรมเสร็จจะให้เด็กเลือกเล่นอย่างเสรีในกิจกรรมหลากหลาย ทำทุกด้านและได้ทำเป็นประจำ เพื่อฝึกกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็ก ตลอดจนมีชั้นวางของเพื่อโชว์งาน 3 มิติ และเพื่อโชว์ผลงานต่างๆ ของเด็กไว้ได้ตลอดเวลาเพื่อความภาคภูมิใจ สำหรับบางห้องเรียนที่มีขนาดกว้าง ครูผู้สอนต้องการฉากกั้นห้องเพื่อแบ่งพื้นที่ใช้สอยให้เป็นสัดส่วน และเพื่อรวมสมาชิกของเด็ก

4. ผลจากแบบสังเกตการ เกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล 1-3

จากการสังเกตการทั้ง 12 โรงเรียน สรุปได้ว่า การจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล ทางกายภาพ นั้น โรงเรียนส่วนใหญ่มีห้องเรียนขนาด 30-36 ตรม. (6 โรงเรียน) ขนาด 48-63 ตรม. (2 โรงเรียน) ห้องเรียนมีรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ติดกระจก และติดเครื่องปรับอากาศ จำนวนเด็กเฉลี่ยต่อห้อง 12-25 คน (8 โรงเรียน) 26-30 คน (1 โรงเรียน) แต่ละห้องมีครูประจำชั้น 1 คน ครูพี่เลี้ยงห้องละ 1-2 คน และบางโรงเรียนมีครูต่างชาติเพิ่มอีก 1 คน โรงเรียนส่วนใหญ่ให้เด็กนั่งกับพื้นอย่างอิสระ หันหน้าเข้าหากระดานหรือหน้าชั้น (8 โรงเรียน) วางโต๊ะเป็นรูปสี่เหลี่ยม (4 โรงเรียน) วางโต๊ะเป็นรูปวงกลม (3 โรงเรียน) โดยเด็กทุกคนมองเห็นการสอนของครูได้อย่างชัดเจน ขณะเดียวกันครูก็มองดูและดูแลเด็กได้อย่างทั่วถึง มีการออกแบบห้องเรียนให้มีพื้นที่ในช่องไม้แอด เด็กเคลื่อนที่ได้อย่างอิสระ (8 โรงเรียน) มีทางเดินสะดวก (8 โรงเรียน) มีตู้ ชั้นวางของและมุมต่างๆ จัดชิดผนังและอยู่ห่างกัน (12 โรงเรียน) มีโต๊ะนักเรียนอยู่

กลางห้อง และตามมุมต่างๆ (12 โรงเรียน) เฟอร์นิเจอร์เป็นไม้ และพลาสติก สีสดใส (12 โรงเรียน)

โรงเรียนส่วนใหญ่ ตกแต่งห้องเรียนด้วยผลงานศิลปะของเด็ก (12 โรงเรียน) โดยการแขวนบนเพดาน ตลอดจนตามผนังห้องทั้งด้านในและด้านนอก มีบอร์ดแสดงผลงาน (10 โรงเรียน) เฟอร์นิเจอร์ภายในห้องเรียน ได้แก่ ชั้นวางของ โต๊ะ เก้าอี้ (11 โรงเรียน) โรงเรียนส่วนใหญ่มีสื่อ วัสดุอุปกรณ์การสอนด้านศิลปะในจำนวนที่เพียงพอ (11 โรงเรียน) มีความเหมาะสมกับกิจกรรมในบทเรียน (8 โรงเรียน) คุณภาพของวัสดุอุปกรณ์ใช้งานได้ดีและมีความปลอดภัยต่อเด็ก (12 โรงเรียน) วัสดุอุปกรณ์หลัก ได้แก่ สี กรรไกรปลายมน กระดาษ (12 โรงเรียน) โรงเรียนส่วนใหญ่ดูแลเรื่องอุณหภูมิภายในห้องเรียนทำให้เด็กสบายตัว อากาศถ่ายเท ไม่มีกลิ่นอับ (8 โรงเรียน) แสงมีความสว่างเพียงพอต่อการมองเห็น (12 โรงเรียน) สีสนของห้องเรียนเป็นโทนสีอ่อน (12 โรงเรียน) เสียงมีความชัดเจน เหมาะสมกับกิจกรรม ไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก (12 โรงเรียน)

จากการสังเกตการเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล ทางกายภาพ สรุปได้ว่า ห้องเรียนโดยทั่วไปจะมีมุมกิจกรรมศิลปะ 1 มุม ซึ่งวางเฉพาะวัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะ (11 โรงเรียน) บรรยากาศในห้องเรียนและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้อุทิศให้ ในช่วงก่อนมีการสอน แต่ละโรงเรียนจะมีวิธีการที่คล้ายกันคือ มีการก่อนเข้าสู่บทเรียนด้วยการเล่านิทาน ร้องเพลง เล่นเกม กายบริหาร นั่งสมาธิ พาไปดูธรรมชาติภายในบริเวณโรงเรียน (12 โรงเรียน) เด็กส่วนใหญ่จะตั้งใจฟังครู มีการยกมือถามและตอบคำถาม ขณะจัดการสอน เด็กจะนั่งทำงานเป็นกลุ่มๆ ทั้งการนั่งบนเก้าอี้และนั่งกับพื้น เด็กทำงานด้วยความสนใจ ตั้งใจทำงานจนเสร็จตามที่ครูกำหนด เด็กมีการโต้ตอบกับครู (12 โรงเรียน) หลังมีการสอน ครูจะบอกให้เด็กช่วยกันเก็บอุปกรณ์ที่ใช้เข้าที่ตามตำแหน่งที่ครูกำหนด บางโรงเรียนจะให้เด็กได้แสดงผลงานของตนหน้าชั้นเรียนหรือเล่นกับผลงานของตนเองเป็นกลุ่มๆ บางโรงเรียนจะปล่อยให้เด็กเล่นสนุกสนานกับเพื่อน หรือเล่นเกมตอบคำถาม (8 โรงเรียน)

ลักษณะการจัดการเรียนการสอนศิลปะ โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้การสอนแบบยึดครูเป็นศูนย์กลาง (7 โรงเรียน) รองลงมาคือ การสอนแบบยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (2 โรงเรียน) และการสอนแบบครูและนักเรียนวางแผนร่วมกัน (3 โรงเรียน)

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและเด็กในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา สรุปได้ว่า เด็กมีโอกาสได้ตอบกับผู้สอน ครูสนใจความสุขของเด็ก (12 โรงเรียน) ซึ่งครูจะตอบคำถามเด็กทุกคน และทุกข้อคำถาม รองลงมาคือ เด็กสนใจที่จะมีส่วนร่วมมากกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว (12 โรงเรียน) เด็กมีอิสระในการตัดสินใจ ควบคุมพฤติกรรมและการเรียนรู้ของตนเอง แก้ปัญหาและการเสาะหาความจริงอย่างอิสระ (12 โรงเรียน) และการแสดงออกของเด็กในด้านต่างๆ ตามความสามารถอย่างเหมาะสม (12 โรงเรียน)

จากการสังเกตเพิ่มเติม พบว่า มีเด็กส่วนน้อย 2-3 คน ของแต่ละห้องเรียน ที่ไม่สนใจทำกิจกรรมศิลปะ และทำกิจกรรมได้ช้ากว่าคนอื่น ๆ เนื่องจากขาดสมาธิในการเรียนหรือ มีพัฒนาการช้ามาก คุณครูจึงต้องดูแลเป็นพิเศษหรือมอบหมายให้เพื่อน ๆ คอยดูแล โดยคุณครูจะใช้เทคนิคต่างๆ ในการสอน เช่น การให้กำลังใจ ให้คำชมเชย และการสร้างบรรยากาศให้ สนุกสนาน ตลอดจนการตั้งกติกา โดยคุณครูมีเป้าหมาย คือ เด็กต้องทำงานให้สำเร็จภายในกรอบ เวลาที่กำหนด

คุณครูส่วนใหญ่จะเก็บผลงานของเด็กที่มีลักษณะเป็นแผ่นใบกิจกรรมใส่แฟ้ม สะสมผลงาน (Portfolio) และจะส่ง Portfolio ให้ผู้ปกครองดู ส่วนผลงานที่เป็นชิ้นจะถูกนำมาจัด แสดงแล้วแจกคืนให้เด็กนำกลับไปบ้าน บางโรงเรียนคัดเลือกผลงานที่ดีเด่นมาจัดแสดงในงาน นิทรรศการวิชาการตอนสิ้นเทอมการศึกษา ขณะที่บางโรงเรียนไม่จัดกิจกรรมการประกวดผลงาน ทางศิลปะเลย

โรงเรียนที่มีคุณครูผู้ช่วยหลายคน จะช่วยให้การเรียนการสอนหรือการทำกิจกรรม ศิลปะมีระบบและราบรื่นมากขึ้น และสามารถควบคุมให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัยตามกติกาการใช้ห้องและอุปกรณ์ ตลอดจนเด็กได้รับการเอาใจใส่อย่างทั่วถึง ส่วนโรงเรียนที่ใช้บ้านเป็นโรงเรียน ช่วยให้เกิดความรู้สึกเหมือนบ้านมากกว่าการมาโรงเรียน

โดยภาพรวมสรุปได้ว่า ห้องเรียนศิลปะสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ แบบที่ 1 เป็นห้องเรียนที่ประกอบด้วยมุมต่างๆ หลายมุม เช่น มุมบล็อก มุมความรู้ มุมบทบาท สมมติ เป็นต้น โดยแต่ละมุมจัดวางไว้ชัดเจน เว้นพื้นที่ส่วนใหญ่ไว้สำหรับทำกิจกรรมศิลปะ ส่วนกลางห้องจะเป็นโต๊ะนักเรียนที่มีลักษณะต่างๆ กัน เช่น โต๊ะทรงกลม โต๊ะรูปสี่เหลี่ยม และแบบ ที่ 2 เป็นห้องศิลปะที่จัดเป็นห้องโล่ง ภายในห้องมีเฉพาะวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะ เท่านั้น ส่วนโต๊ะมีทั้งโต๊ะทรงกลม โต๊ะรูปสี่เหลี่ยมวางไว้กลางห้อง และยังมีพื้นที่โล่งสำหรับเด็กใช้ ทำกิจกรรมต่างๆ หรือเดินเล่นได้อย่างอิสระ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัย พบว่าการศึกษากิจการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล ในโรงเรียนสังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนใน กรุงเทพมหานคร มีประเด็นที่น่าสนใจที่ควรนำมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

1. การจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล ทางกายภาพ

1.1 ผลการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของโรงเรียนสูงสุดในประเด็นที่ว่า ห้องเรียนมีแสงสว่างเพียงพอต่อการมองเห็นมากที่สุด ทั้งนี้ น่าจะมาจากการมองเห็นต่างๆ ได้อย่างชัดเจนจะช่วยให้เด็กรู้สึกตื่นเต้น สนุก มีความสุขกับการเรียนรู้และการทำกิจกรรม โดยเฉพาะการมองเห็นงานศิลปะที่มีรูปร่างแปลกใหม่ได้อย่างชัดเจนและครบถ้วนในทุกรายละเอียด อีกทั้งสามารถหยิบจับวัสดุหรือสิ่งต่างๆ ที่ตนต้องการได้อย่างแท้จริง แสงสว่างช่วยให้เด็กเห็นสีที่เป็นจริงตามธรรมชาติ เช่น ใบไม้สดก็มองเห็นเป็นสีเขียวตลอดจนแสงสว่างที่เพียงพอช่วยถนอมสายตาของเด็กและช่วยให้เด็กมีความปลอดภัยจากการเคลื่อนไหวของตนได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ McFee (1977) และ Leeper et. al. (1987) (อ้างถึงใน เยาวพา เดชะคุปต์. 2542: 18 – 19) ที่กล่าวว่า หลักการจัดสภาพทางกายภาพของห้องเรียนควรคำนึงถึง แสงสว่างรวมทั้งสีของแสงและแหล่งที่มาของแสง ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย และสอดคล้องกับแนวคิดของ Scholastic Inc., (2008) กล่าวว่า แสงสว่างที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการเรียนรู้ของเด็ก ทั้งนี้ ครูผู้สอนศิลปศึกษายังได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพที่พึงประสงค์ว่า ต้องการจัดห้องเรียนให้มีแสงสว่างเพียงพอต่อการมองเห็นมากที่สุดอีกด้วย และจากการสัมภาษณ์ และสังเกต ก็พบว่า ห้องเรียนมีแสงสว่างที่เพียงพอต่อการมองเห็น โดยโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้แสงสว่างจากหลอดไฟ บางโรงเรียนใช้แสงสว่างจากธรรมชาติโดยตรง

1.2 ผลการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของโรงเรียนในประเด็นรองลงมาคือ ตำแหน่งที่ครูดำเนินการสอน เด็กสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ น่าจะมาจาก เด็กได้มีโอกาสมองเห็นอิริยาบถทั้งหมดของครู ซึ่งการมองเห็นครูอย่างชัดเจนประกอบกับสีหน้า น้ำเสียง และสื่อที่ครูใช้ ช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาการที่ดีขึ้น มีการรับรู้ในสิ่งที่ครูสอนได้สมบูรณ์ ครบถ้วนยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Scholastic Inc., (2008) ที่เสนอข้อมูลไว้ว่า แนวทางการจัดห้องเรียนควรให้นักเรียนสามารถมองเห็นการนำเสนอและการสอนได้จากโต๊ะที่นั่ง และสอดคล้องกับ เบญญา แสงมลิ (2516) กล่าวว่า เด็กๆ นั้นรักครู จึงชอบมองครูและจดจำสิ่งต่างๆ ของครู ดังนั้น การที่เด็กได้เห็นสิ่งดังกล่าวอย่างเป็นระเบียบ เด็กก็จะเป็นผู้ที่ระเบียบไปด้วย ทั้งนี้ ครูผู้สอนศิลปศึกษายังได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพที่พึงประสงค์ในประเด็นตำแหน่งที่ครูดำเนินการสอนนี้มากที่สุดอีกด้วย และจากการสังเกต ก็พบว่า ห้องเรียนส่วนใหญ่มีการจัดโต๊ะ เก้าอี้ให้เหมาะสมต่อการมองเห็นของเด็ก เช่น จัดเป็นรูป U shape หรือนั่งกับพื้นห้อง เป็นต้น

1.3 ผลการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของโรงเรียนเป็นประเด็นน้อยที่สุด ได้แก่ มีสื่อการสอนที่แฝง/แสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ของผู้ประดิษฐ์ มีการออกแบบที่แปลกใหม่ และมีสื่อนวัตกรรมประกอบการทำกิจกรรม เช่น ซีดีช่วยสอนการวาดภาพ/การพับ/การประดิษฐ์ ทั้งนี้ น่าจะมาจากปัจจุบันมีนักประดิษฐ์สื่อการสอนต่างๆ ออกมามากมาย โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และเป็นสื่อที่ช่วยพัฒนาทักษะต่างๆ ของเด็กได้หลายด้านพร้อมกัน เช่น CD สอนการเล่นบทบาทสมมุติโดยผู้ชำนาญ ซึ่งช่วยให้เด็กได้พัฒนาทั้งทักษะการฟัง การดู ได้พัฒนากล้ามเนื้อและการคิดสร้างสรรค์ หรือสื่ออื่นๆ ที่เด็กสามารถนำมาประดิษฐ์หรือสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะได้อย่างอิสระตามจินตนาการตลอดจน ในชีวิตประจำวันของเด็กส่วนใหญ่ก็คุ้นเคยกับเทคโนโลยีสมัยใหม่จากครอบครัวเป็นประจำ เด็กจึงอาจให้ความสนใจต่อสื่อนวัตกรรมต่างๆ มากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548) ที่ว่าสื่อหรืออุปกรณ์ต้องเหมาะสมกับวัยของเด็ก มีปริมาณเพียงพอ มีหลากหลาย และมีความทนทาน การจัดสื่อและอุปกรณ์ควรพิจารณาหลาย ๆ ด้าน โดยคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสมของสื่อ นั้น ๆ เด็กต้องการสื่อและอุปกรณ์ที่เข้าใจ สามารถลงมือทำได้ด้วยตนเองเป็นการช่วยกระตุ้นประสาทสัมผัสต่าง ๆ เช่น วัสดุที่ต่อเป็นรูปต่าง ๆ เครื่องเล่นสัมผัส อุปกรณ์ในการเล่นบทบาทสมมุติ วัสดุศิลปะ หนังสือ เทป เด็กในวัยนี้จะชอบเล่นวัสดุที่ต่อเป็นรูปต่าง ๆ และศิลปะ มากกว่ากิจกรรมอื่น จะใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ และสร้างสรรค์ ถ้าเขาสามารถหยิบเล่นได้เองอย่างอิสระ ควรหมุนเวียนเปลี่ยนสื่อเป็นระยะ ๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลาย ทั้งนี้สื่อการสอนต้องมีความหลากหลายที่เป็นสื่อธรรมชาติ และสิ่งประดิษฐ์ เพื่อให้เด็กเกิดความสนใจ

ทั้งนี้ ครูผู้สอนศิลปศึกษา ยังได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพที่พึงประสงค์ในประเด็นสื่อการสอนที่แฝง/แสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ของผู้ประดิษฐ์มาก และจากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ ศิลปะศึกษาทางกายภาพ อันดับแรก ได้แก่ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ไม่เพียงพอ หรือชำรุด ไม่เหมาะสมกับเด็ก หรือ ไม่น่าสนใจ ไม่มีโต๊ะ เก้าอี้ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษารพีพรรณ สายทอง (2542) ที่กล่าวว่า ปัญหาการจัดกิจกรรมระดับปฐมวัยศึกษา ได้แก่ การขาดสื่อ อุปกรณ์ ขาดเครื่องเล่นสนาม จำนวนเด็กมากเกินไป และยังคงสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พัชนี วัจนยนิม (2545) ที่พบว่า โรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้ง 4 สังกัด มีปัญหาการจัดสิ่งแวดล้อม คือ ขาดงบประมาณในการสนับสนุนด้านสื่อ วัสดุอุปกรณ์การเรียน

นอกจากนี้แล้ว ประเด็นที่เกี่ยวกับสื่อที่กล่าวมายังสอดคล้องกับ Mcfee (1977: 155) กล่าวว่า สื่อวัสดุที่จำเป็นสำหรับเด็ก คือ สื่อสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความคิด (symbols) รูปภาพต่างๆ (visual images) สิ่งประดิษฐ์ที่มีการออกแบบหรือประกอบขึ้นของวัสดุที่

แสดงถึงความรู้สึกและความคิด (designs or compositions) สื่อเหล่านี้ช่วยให้เด็กเกิดจินตนาการและทำให้เกิดความคิดที่สร้างสรรค์ เด็กต้องได้รับสื่อวัสดุที่เหมาะสมกับความต้องการของตน ดังนั้น ครูต้องจัดหาสื่อวัสดุที่มีจำนวนที่มากพอทั้งเรื่องของคุณภาพและรูปร่าง เพื่อให้เด็กได้รับทักษะในการใช้สื่อวัสดุต่างๆ อย่างคล่องแคล่วเพื่อแสดงความรู้สึกและความคิดของตนออกมา และสามารถนำมาผสมผสานกันให้เกิดเป็นผลงานชิ้นได้

1.4 ผลการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของ โรงเรียนในประเด็นพื้นที่เก็บหรือจัดแสดงผลงานศิลปะของเด็ก และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอน ที่สรุปได้ว่า โรงเรียนควรมีบริเวณสำหรับจัดโชว์ผลงานของเด็กที่เหมาะสม ทั้งนี้ น่าจะมาจากเด็กสร้างสรรค์ผลงานทุกสัปดาห์ ผลงานของเด็กจึงมีจำนวนมาก อีกทั้งมีรูปแบบที่แตกต่างกัน จึงควรที่จะนำมาแสดงไว้เพื่อให้เด็กได้เห็นผลงานศิลปะที่หลากหลายรูปแบบ ได้มีความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง และได้ชื่นชมผลงานของเพื่อน ตลอดจนครูได้เห็นพัฒนาการของเด็กได้จากผลงานเหล่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ เลิศ อานันทนะ (2549: 29-33) กล่าวว่า เมื่อผลงานของเด็กได้รับความสนใจจากครู เด็กจะรู้สึกว่าคุณมีความสำคัญและกล้าแสดงตัวได้มากขึ้น ตลอดจนทำให้ครูเข้าใจปัญหาของเด็ก เช่น เวลาเด็กสบายใจเขาจะวาดรูปดอกไม้ เวลาไม่สบายใจเขาจะวาดรูปคนทำร้ายกัน ความยุ่งเหยิงหรือเครื่องบินทิ้งระเบิด เป็นต้น และสอดคล้องกับ อุกุล ตูจินดา (2535 : 17-19) กล่าวว่า ผลงานศิลปะเหล่านี้จะทำให้ครูเข้าใจเด็กด้วย

1.5 ผลการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของ โรงเรียนในประเด็นอ่างล้างมือสำหรับเด็ก เพื่อทำความสะอาดวัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะ และจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน ที่สรุปได้ว่า สิ่งที่ครูผู้สอนศิลปศึกษาพึงประสงค์หรือต้องการการสนับสนุนคือ ต้องการให้โรงเรียนมีอ่างล้างมือสำหรับเด็ก เพื่อทำความสะอาดวัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะ ทั้งนี้ น่าจะมาจากกิจกรรมศิลปะของเด็กเน้นการปฏิบัติจริงมากขึ้น เช่น การทำกระพวง การใช้สีน้ำ กิจกรรมเหล่านี้ย่อมทำให้เกิดการเลอะเทอะ การเปื้อนจากวัสดุที่ใช้ จึงจำเป็นต้องมีอ่างล้างมือ ล้างวัสดุ อุปกรณ์ แต่พบว่า ปัจจุบันโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีห้องน้ำหรือบริเวณสำหรับเด็กใช้ล้างมือและทำความสะอาดวัสดุอุปกรณ์ ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรวางแผนเรื่องสถานที่ที่เหมาะสมหรือมีการเตรียมสถานที่ไว้ให้เหมาะสมสำหรับอนาคตด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สิริพรรณ ดันตรีตันไพศาล (2545: 40) กล่าวว่า การจัดห้องเรียนศิลปะต้องมีการวางแผนที่ดี

1.6 ผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน และจากการสังเกต ที่สรุปได้ว่า ห้องเรียนศิลปะสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ แบบที่ 1 เป็นห้องเรียนที่ประกอบด้วยมุมต่างๆ หลายมุม เช่น มุมบลิ๊อค มุมความรู้ มุมบทบาทสมมติ เป็นต้น โดยแต่มุมจัดวางไว้ชัดเจน เว้นพื้นที่ส่วนใหญ่ไว้สำหรับทำกิจกรรมศิลปะ ส่วนกลางห้องจะเป็นโต๊ะนักเรียนที่มี

ลักษณะต่างๆ กัน เช่น โต๊ะทรงกลม โต๊ะรูปสี่เหลี่ยม และแบบที่ 2 เป็นห้องศิลปะที่จัดเป็นห้องโถง ภายในห้องมีเฉพาะวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะเท่านั้น ส่วนโต๊ะมีทั้งโต๊ะทรงกลม โต๊ะรูปสี่เหลี่ยมวางไว้กลางห้อง พร้อมเก้าอี้ที่เบาและแข็งแรง เด็กสามารถเคลื่อนย้ายเก้าอี้ได้ด้วยตนเอง และยังมีพื้นที่โถงสำหรับตากผลงานที่ยังไม่แห้ง หรือสำหรับโชว์ผลงาน ตลอดจนพื้นที่เหล่านี้ยังมีไว้สำหรับเด็กใช้ทำกิจกรรมต่างๆ หรือเดิน เล่นได้อย่างอิสระ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2532 : 1-6) และพีรณา ธิกุลสุรگان และสมหญิง สัมฤทธิ์ผล (2548: 42) ที่กล่าวว่า ห้องเรียนควรมีอุปกรณ์หรือสิ่งของในห้องเรียนศิลปะที่เหมาะสม เช่น โต๊ะเก้าอี้ที่นั่งสบาย โต๊ะที่เคลื่อนย้ายได้มีเพียงพอกับจำนวนเด็ก สิ่งของที่มีสีสันซึ่งช่วยกระตุ้นประสาทส่วนการมองเห็น มีบริเวณตากผลงานที่ยังไม่แห้ง มีบริเวณสำหรับทำความสะอาด และมีเสื่อคลุมกันเปื้อนสำหรับเด็ก และยังสอดคล้องกับ Leeper et. al. (1987) ที่กล่าวว่า เนื้อที่ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนควรมีบริเวณกว้างขวางพอเพียงที่เด็กจะแสวงหา ค้นคว้าทดลองสิ่งต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ ตลอดจนการจัดห้องเรียนควรมีเนื้อที่พอเพียงที่เด็กจะเคลื่อนไหวได้อย่างมีอิสระ และปลอดภัย

1.7 ผลการศึกษาที่ได้จากการสังเกตพบว่า ห้องเรียนมีรูปทรง

สี่เหลี่ยมผืนผ้า จำนวนเด็กเฉลี่ยต่อห้อง 21-25 คน ห้องเรียนมีพื้นที่เฉลี่ย 60.17 ตารางเมตร มีความหนาแน่นของจำนวนเด็ก 2.45 ตารางเมตร ต่อเด็ก 1 คน ซึ่งสอดคล้องกับ เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนก่อนประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (2549) ที่ได้กำหนดว่า แต่ละห้องต้องมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 35 ตารางเมตร มีสัดส่วนพื้นที่ห้องเรียนต่อนักเรียนต้องไม่น้อยกว่า 1 ตารางเมตรต่อเด็ก 1 คน แต่ไม่สอดคล้องกับ Decker and Decker (1997) ที่กล่าวว่า ควรกำหนดให้ห้องเรียนมีพื้นที่อย่างน้อย 3.25 ตารางเมตรต่อเด็ก 1 คน ส่วนห้องกิจกรรม 1 ห้อง ควรมีพื้นที่อย่างน้อย 83.61 ตารางเมตร สำหรับทำกิจกรรมได้ 4-5 กิจกรรม ทั้งนี้เนื่องจากเด็กไทยกับเด็กต่างชาติมีรูปแบบพื้นฐานแตกต่างกันมาก ส่วนนอกห้องเรียนได้อาคารเป็นที่โถงสำหรับทำกิจกรรม บางส่วนมีโต๊ะให้เด็กนั่ง ติดกับอาคารเรียนมีสนามสำหรับเล่น บางส่วนของสนามเป็นทราย มีเครื่องเล่นสนามให้เด็กได้ปีน โหน ริมสนามมีต้นไม้ใหญ่ 2-3 ต้น ให้ร่มเงาในสนามได้ สอดคล้องกับแผนผังพื้นที่กิจกรรมกลางแจ้งของ Decker and Decker (1997) ที่กล่าวว่า นอกห้องเรียนควรมีสนามสำหรับเด็ก มีกองทราย กองดิน และเครื่องเล่นสนาม มีที่นั่งพัก

2. การจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับ

อนุบาล ทางสังคม

2.1 ผลการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนศิลปะศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของโรงเรียนสูงสุดในประเด็นที่ว่า ครูมุ่งเน้นให้เด็กมีความสุข สนุกสนาน ยิ้มแย้ม แจ่มใส ร่าเริง และครูมีน้ำเสียงที่ดังฟังชัด ทั้งนี้ น่าจะมาจากการสร้างบรรยากาศให้เด็กมีอารมณ์ที่แจ่มใส สนุกสนาน จะทำให้เด็กเกิดความเพลิดเพลินในการทำกิจกรรม และเกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้น ตลอดจนครูมีบุคลิกภาพที่ร่าเริง แจ่มใสตลอดเวลาและมีความรักต่อเด็ก สิ่งเหล่านี้ช่วยให้เด็กมีความสุขมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เบญญา แสงมลิ (2516) ที่กล่าวว่า ถ้าครูเป็นผู้ที่มีลักษณะดี เด็กย่อมจะเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดีไปด้วย บุคลิกลักษณะของครูอนุบาล ควรจะมีทั้งทางด้านบุคลิกภาพ ความรู้คุณธรรม ได้แก่ รักเด็กเป็นความรู้สึกที่ละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง ครูต้องมีความสามารถเข้ากับเด็กและทำงานร่วมกับเด็กได้อย่างทั่วถึง โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ครูอนุบาลควรเป็นบุคคลที่ยิ้มแย้มง่าย มองดูร่าเริง แจ่มใส น่าพูด น่าเคารพคบหาสมาคมด้วย ทำให้ผู้อยู่ใกล้รู้สึกอบอุ่น มีเมตตากรุณา อารมณ์ดี ใจเย็น รู้จักรับฟังพิจารณาเรื่องราว และชี้แจงอย่างมีเหตุผล และอดทน ทั้งนี้ ครูผู้สอนศิลปะศึกษายังได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพที่พึงประสงค์มากที่สุดอีกด้วย และจากการสังเกต พบว่า คุณครูจะใช้เทคนิคการให้กำลังใจ ให้คำชมเชย และการสร้างบรรยากาศให้สนุกสนาน ไม่เข้มงวดจนเกินไป ตลอดจนการหลอกล่อให้เด็กสนใจในกิจกรรมศิลปะก่อน ด้วยการเล่านิทานให้ฟัง เพื่อดึงเด็กให้มาสนใจกิจกรรมที่ครูกำลังสอน

2.2 ผลการศึกษาพบว่าครูผู้สอนศิลปะศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของโรงเรียนในประเด็นรองลงมาคือ ขณะทำกิจกรรมศิลปะครูมีความใกล้ชิดและเอาใจใส่เด็กทุกคน ครูคอยช่วยเหลือ แนะนำเด็กอยู่ใกล้ๆ ตลอดเวลา เด็กมีความกล้าและมีอิสระในการแสดงออกทางศิลปะอย่างมีความสุข เด็กรู้สึกผ่อนคลาย ทั้งนี้ น่าจะมาจาก เด็กเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้ หากมีการแนะนำขั้นตอนอย่างเหมาะสมจะช่วยให้เด็กมีพัฒนาในทักษะต่างๆ ได้เร็วขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Smith (1996: 77) กล่าวว่า นักการศึกษาปฐมวัยจะต้องสร้างความไว้วางใจ ความยืดหยุ่นภายใต้บรรยากาศที่เต็มไปด้วยความเอาใจใส่ เด็กจะได้รับประโยชน์อย่างสร้างสรรค์จากบรรยากาศที่ผ่อนคลายที่ตั้งอยู่บนความรู้สึกพื้นฐาน (common sense) และความเอาใจใส่ ขณะที่เด็กบางคนละทิ้งผลงานก่อนที่จะทำให้เสร็จ ดังนั้นครูต้องหมั่นตรวจผลงานให้ถี่ขึ้นขณะที่สอน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Bae (2004) ที่พบว่า เด็กใช้เวลาส่วนใหญ่นบนโต๊ะศิลปะ และจะสนใจกิจกรรมศิลปะต่อไปเมื่อครูมาอยู่กับเด็ก และมีการพูดคุยกันเกี่ยวกับงานศิลปะของเด็ก ตลอดจนครูเชื่อว่า การเตรียมอุปกรณ์ไว้ในห้องเรียนของเด็กปฐมวัยไม่ได้เป็นสิ่งแวดล้อมที่เพียงพอแก่ความก้าวหน้าด้านศิลปะเพียงเท่านั้น ครูยังต้องคอยแนะนำด้านการ

พัฒนาศิลปะของเด็กด้วย เช่น การสร้างสรรค์ความคิดที่สอดคล้องกับอุปกรณ์ต่างๆ หรือ กล่าวได้ว่า การสร้างสรรค์ซึ่งเป็นคุณค่าที่สูงของการศึกษาศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยไม่ได้มาจากตัวเด็กแต่มาจากคนรอบข้างและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่อยู่รอบๆ ตัวเด็กด้วย นอกจากนี้เขายังพบว่า ครูในห้องเรียนศิลปะยังช่วยแนะนำให้เด็กเรียนและได้รับประสบการณ์ทางด้านศิลปะได้จากการเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ เช่น การใช้หัวข้อศิลปะที่สัมพันธ์กับรูปภาพในหนังสือ การแสดงรูปแบบการทำงาน และการปลูกใจ ส่งเสริม สนับสนุนให้เด็กสร้างภาพต่างๆ ที่ได้จากการสังเกตตั้งนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องคอยดูแล เอาใจใส่เด็กทุกคนอย่างสม่ำเสมอ ตลอดเวลาเพื่อให้เด็กเกิดความสนใจและทำกิจกรรมให้เสร็จสมบูรณ์

2.3 ผลการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนศิลปะศึกษาแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของโรงเรียนในประเด็นที่ว่า ครูส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้มีมุมศิลปะที่ชัดเจน และมีกิจกรรมหลากหลาย เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย ทั้งนี้ น่าจะมาจากเด็กแต่ละคนมีพัฒนาการและการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ดังนั้น ครูต้องจัดให้มีกิจกรรมที่หลากหลายเหมาะสมกับความสนใจของเด็ก และแต่ละกิจกรรมควรช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน สอดคล้องกับแนวคิดของ Smith (1996: 77) กล่าวว่า การสร้างสรรคกิจกรรมนั้นต้องรวมอยู่ในทุกส่วนของห้องเรียนของเด็ก โดยมีประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาคือ ทักษะของผู้ใหญ่ บรรยากาศในห้องเรียน และกิจกรรมของเด็กด้วย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พัทณี วงษ์ยาฉิม (2545) ที่พบว่า ผู้บริหาร ครูในโรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้ง 4 สังกัด มีการจัดสิ่งแวดล้อมที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันคือ จัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก ทั้งนี้ ครูผู้สอนศิลปะศึกษา ยังได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพที่พึงประสงค์มากที่สุดอีกด้วย และจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนศิลปะศึกษา พบว่า ควรจัดมุมศิลปะ 3-4 มุม เพื่อให้เด็กเข้ามาเล่น และทำกิจกรรมด้วยตนเองได้ทันทีและมีหลากหลายกิจกรรมย่อย ได้แก่

กิจกรรมระบายสีชนิดต่างๆ เป็นกิจกรรมที่ครูผู้สอนศิลปะศึกษาได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมากและสภาพที่พึงประสงค์ของโรงเรียนมากที่สุด ทั้งนี้ น่าจะมาจาก กิจกรรมระบายสีเป็นกิจกรรมที่ใช้อุปกรณ์ได้หลากหลาย เด็กจะได้พัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กจากการหยิบจับ และฝึกทักษะการใช้สีชนิดต่างๆ เด็กจะได้แสดงความคิดสร้างสรรค์ของตนเองอย่างอิสระ ช่วยฝึกให้เด็กรู้จักการตัดสินใจในการเลือกใช้สี นอกจากนี้ครูยังสามารถเลือกใช้ภาพสำเร็จรูปที่มีรูปแบบต่างๆ ได้อย่างหลากหลายอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ สิริพรรณ ตันติรัตน์ไพศาล (2545: 136) กล่าวว่า การระบายสีช่วยในการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา เด็กจะรู้จักสี เส้น รูปทรง พื้นผิว ขนาดที่จะต้องพบในชีวิตประจำวัน อีกทั้งช่วยให้เด็กสนุกสนานเพลิดเพลินแล้วยังทำให้กล้ามเนื้อแข็งแรงและสามารถควบคุมมือในการจับดินสอ และเขียนหนังสือได้ดีที่สุดในที่สุด

กิจกรรมอื่นๆ ที่ครูผู้สอนศิลปศึกษาได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ได้แก่ การพิมพ์ภาพด้วยวัสดุชนิดต่างๆ การปั้น การประดิษฐ์ กิจกรรมเกี่ยวกับสี เช่น พับสี หยดสี เป่าสี กิจกรรมฉีก ตัด แปะ ปะติด กิจกรรมผูก ร้อย เช่น ร้อยลูกปัด หรือวัสดุอื่นๆ ครูผู้สอนศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในระดับมาก ทั้งนี้ น่าจะมาจาก ครูต้องการจัดกิจกรรมให้เด็กได้เรียนในรูปแบบที่หลากหลาย ตลอดจนเด็กเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับวัยด้วย อีกทั้งเด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อต่างๆ ได้สมบูรณ์ สอดคล้องกับ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 29-31) กล่าวว่า เด็กควรได้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับสีที่หลากหลาย ครูควรเสริมให้เด็กใช้วัสดุหลากหลายและแปลกใหม่ เพื่อให้เด็กได้แสดงออกมากที่สุด และสอดคล้องกับ เบญจา แสงมลิ (2545 : 69) กล่าวว่า การระบายสี จะเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำงานตามลำพังอย่างมีสมาธิ

กิจกรรมการแกะสลักด้วยวัสดุชนิดต่างๆ เป็นกิจกรรมที่ครูผู้สอนศิลปศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในระดับน้อย ทั้งนี้ น่าจะมาจาก การแกะสลักเป็นกิจกรรมที่ต้องเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ให้เหมาะสม ไม่เป็นอันตรายต่อเด็ก เช่น เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักต้องไม่มีคม วัสดุที่ใช้แกะสลักง่ายไม่ต้องออกแรงกดมาก หรือเป็นผลไม้ที่ไม่มียาง เป็นต้น ตลอดจนครูต้องคอยดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตามการแกะสลักเป็นกิจกรรมที่มีความเสี่ยงในเรื่องการเกิดอันตรายได้ง่ายกว่ากิจกรรมอื่นๆ สอดคล้องกับ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 29-31) กล่าวว่า วัสดุที่ใช้ให้เด็กใช้ต้องไม่เป็นอันตรายกับเด็ก ดังนั้น สภาพที่พึงประสงค์ของกิจกรรมแกะสลักจึงอยู่ในระดับมาก

2.4 ผลการศึกษาพบว่าครูผู้สอนศิลปศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีประสบการณ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาจากการฝึกอบรม และงานสัมมนา ส่วนกิจกรรมด้านอื่นๆ ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรมของเด็ก การเรียนรู้หรือศึกษาจากเพื่อน จากหนังสือศิลปะสำหรับเด็กหรือแบบเรียนต่างๆ จากนิทรรศการงานแสดงภาพ การเป็นวิทยากรในการฝึกอบรม การศึกษาจากอินเทอร์เน็ต และการดูรายการโทรทัศน์ เป็นต้น เนื่องจากประสบการณ์ของครูมีบทบาทสำคัญต่อการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษาระดับอนุบาล ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Bae (2004) ที่พบว่า ครูมีบทบาทสำคัญช่วยพัฒนาเกี่ยวกับศิลปะของเด็ก และสอดคล้องกับแนวคิดของ Gordon & Williams-Browne (1995: 33 อ้างถึงใน นกเนตร ธรรมบวร, 2551: 14-15) ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ การศึกษาและประสบการณ์ของครูและผู้ดูแลเด็ก เพราะประสบการณ์ที่หลากหลายของครูจะทำให้เกิดมุมมองและแนวคิดที่ครูสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล 1-3 สามารถปฏิบัติได้ มีดังนี้

1. การจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล เป็นการส่งเสริมพัฒนาการที่ดีให้กับเด็ก ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และบุคลิกภาพ โดยมีครูและผู้ปกครองเป็นผู้มีส่วนสำคัญที่จะช่วยเหลือ ช่วยชี้ให้เห็นคุณค่าของกิจกรรมศิลปะ สามารถสอดแทรกจริยธรรม คุณธรรมเพื่อช่วยให้การใช้ชีวิตในสังคมของเด็ก ตลอดจนเพื่อนร่วมสังคมมีความราบรื่นและมีความสุขมากขึ้น โดยขณะทำกิจกรรมครูผู้สอนอาจใช้วิธีการหลายๆ แนวทาง เช่น ครูผู้สอนอาจมอบหมายให้เด็กได้มีโอกาสช่วยเหลือเพื่อน แบ่งอุปกรณ์กันใช้ รู้จักการรอคอย ภูมิใจเพื่อนกำลังใช้อุปกรณ์อยู่ รู้จักชื่นชมผลงานศิลปะของผู้อื่น ตลอดจนฝึกการมีสมาธิขณะทำกิจกรรม

2. ควรสนับสนุนให้ครูผู้สอน และผู้บริหารโรงเรียนได้มีโอกาสฝึกอบรม หรือหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อให้เกิดทักษะ ประสบการณ์ด้านการกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ที่เป็นลักษณะบูรณาการ เช่น การเรียนรู้ศิลปะจากธรรมชาติ การนำของเหลือใช้มาใช้ในงานศิลปะ การใช้แสงและเพลงกับงานศิลปะ ตลอดจนได้เรียนรู้ที่จะประยุกต์ใช้งานศิลปะกับเด็กที่มีพัฒนาการช้า

3. โรงเรียนควรนำธรรมชาติและศิลปะมาผนวกเข้าด้วยกัน โดยสร้างบรรยากาศของโรงเรียนให้มีสนามหญ้า ต้นไม้ นก สระน้ำ หรือนำเด็กไปสู่แหล่งธรรมชาตินอกสถานที่เป็นประจำ เพื่อให้เด็กได้เกิดจินตนาการ เกิดประสบการณ์ที่หลากหลายมากขึ้น อีกทั้งธรรมชาติจะช่วยให้ครูและเด็กคลายความจำเจกับสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่มีอยู่

4. โรงเรียนควรเปิดโอกาสการเรียนรู้ของเด็ก โดยไม่นำเวลา สถานที่ มาเป็นเงื่อนไขของกิจกรรมศิลปะ เพื่อให้เด็กมีความอิสระ และมีความสุขในการทำงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดจินตนาการที่สร้างสรรค์ขึ้นมาได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ควรมีการวิจัยความต้องการ ความรู้สึกของเด็ก เกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลและประเด็นอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยใช้การสังเกต สัมภาษณ์ความรู้สึก และอารมณ์ของเด็ก เพื่อเป็นข้อสนับสนุน นอกเหนือจากการวิจัยในครั้งนี้
2. ควรมีการวิจัยเพื่อค้นหาปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของเด็ก เช่น เงื่อนไขเวลา สถานที่ ทำกิจกรรมศิลปะ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนผู้สอน ซึ่งอาจเป็นครูหรือผู้ปกครอง
3. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาในระดับการศึกษาอื่นๆ ตลอดจนมีการประเมินผลที่ได้จากการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษานั้นๆ ด้วย
4. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลและในระดับการศึกษาอื่นๆ
5. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูผู้สอน สวัสดิการที่ครูได้รับ ทักษะคิดและรูปแบบการสอนของครู โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาถอดเป็นองค์ความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลและในระดับการศึกษาอื่นๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กุลยา ตันติผลาชีวะ. การใช้ศิลปะเป็นสื่อการเรียนรู้. วารสารการศึกษาปฐมวัย. 8

(มกราคม 2547): 56-57.

กุลยา ตันติผลาชีวะ. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชา
การศึกษาปฐมวัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2547.

กุลยา ตันติผลาชีวะ. รูปแบบการเรียนการสอนปฐมวัยศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เอดิ
สันเพรสโปรดักส์, 2545.

กุลยา ตันติผลาชีวะ. ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย. วารสารการศึกษาปฐมวัย. 3

(มีนาคม 2542): 28.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. ชุดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการส่งเสริมและ
พัฒนาการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสมองของเด็กปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา
, 2540.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. คู่มือดำเนินการสอบความเชื่อมั่นในตนเอง
สำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กองวิชาการ สำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536.

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. การจัดตั้งและพัฒนาศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ.

2548. (ออนไลน์) แหล่งที่มา: <http://news.ubon1.net>. (2548,สิงหาคม 2)

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ,
2546.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. คู่มือการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนประถมศึกษา.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2541.

คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, สำนักงาน. รายชื่อโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา

ในเขตกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2551. (ออนไลน์) แหล่งที่มา:

<http://www.opec.go.th/?name=menu10&file=readmenu10&id=14>.

(2552,กรกฎาคม 7)

คริสติน วาร์ด. คู่มือครูสำหรับเสริมสร้างสมองของเด็กวัยเรียน. แปลโดย พิรณา ธิกุลสุรกาน และ

สมหญิง สัมฤทธิ์ผล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ พิมพ์พินิจการพิมพ์, 2548.

- จรัสพิมพ์ วังเย็น. การศึกษาผลการจัดกิจกรรมศิลปะที่มีผลต่อพัฒนาการของเด็กสายตาเลือนรางระดับก่อนประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาการศึกษา (ศิลปศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2547.
- จิรฎา จินตนาการ. การศึกษาการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวทางการศึกษามอนเตสซอรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชา ศิลปศึกษา. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- จิรนนท์ อิมสกุล. ความคิดเห็นของครูศิลปะระดับชั้นประถมศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะตาม แนวทางการเรียนรู้ที่มีความสุข โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชา ศิลปศึกษา. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- ฉัตรชัย อรรถปักษ์. องค์ประกอบศิลปะ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดีจำกัด, 2548.
- ชาติชาย ศักดิ์คำดวง. การศึกษาการบริหารงานสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนจตุรพักตรพิมานรัชดาภิเษก. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาการศึกษา (บริหารการศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2541.
- ชัยณรงค์ เจริญพานิชกุล. พัฒนาเด็กด้วยศิลปะ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อักษรสัมพันธ์, 2533.
- ชัยณรงค์ เจริญพานิชกุล. กิจกรรมศิลปะเด็กอนุบาล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ แปลนพับลิชชิง, 2532.
- ณัฐรวี วงศ์อริยะกวี. การศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชา ศิลปศึกษา. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- ดนุ จีระเดชากุล. นันทนาการสำหรับเด็ก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช, 2541.
- นภเนตร ธรรมบวร. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- นที เกกิงศรี. ศิลปะสำหรับเด็ก. กรุงเทพมหานคร: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 2548.
- นवलลลอบ ทินานนท์. หลักสูตรและการสอนศิลปศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2542. (อัดสำเนา)

นันทรัตน์ นามบุรี. ความหมายคำว่า ศิลป. 2552. (ออนไลน์) แหล่งที่มา:

http://yalor.yru.ac.th/~jara/data/content/Chapter2_nee.html. (2552,ตุลาคม 18).

บรรจบ กำจัด. Color Therapy ศาสตร์แห่งสีเพื่อการบำบัดโรค. วารสารชีวิต. ปีที่ 9 (16 พฤศจิกายน 2549): 58-62.

เบญจา แสงมลิ. การพัฒนาเด็กปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, 2545.

ประคอง กรรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

พร พันธุ์โอสถ. การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทยตามแนวคิดวอลดอร์ฟ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย, 2544.

พีระพงษ์ กุลพิศาล. มโนภาพและการรับรู้ทางศิลปะ. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมฝึกหัดครู, 2545.

พชนี วัชยายฉิม. การศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้สำหรับเด็กวัยอนุบาลในโรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในภาคกลาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

แพทยศาสตร์, คณะ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. แนวทางการจัดกิจกรรมการเล่นสำหรับเด็กปฐมวัย. 2552. (ออนไลน์) แหล่งที่มา:

<http://healthnet.md.chula.ac.th/text/forum1/tale/tale%5B2%5D.html>.

(2552,กันยายน 10).

ภรณ์ คุรุรัตน์. การเล่นของเด็ก. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาหลักสูตรการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2535.

เยาวพา เดชะคุปต์. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ เอพี กราฟฟิกส์ ดีไซน์, 2542.

รพีพรรณ สายทอง. สภาพและปัญหาการจัด กิจกรรมระดับปฐมวัยศึกษาของครูปฐมวัยที่มีวุฒิทางการ ปฐมวัยศึกษา และครูปฐมวัยที่ไม่มีวุฒิทางการปฐมวัยศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542.

รับรองมาตรฐานและประเมินผลคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), สำนักงาน.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินผลคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2545.

- ลลิตพรพรรณ ทองงาม. การศึกษาศิลปะปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาหลักสูตรการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2540.
- เลิศ อำนันทนะ,บรรณารักษ์. แนวคิดเกี่ยวกับศิลปศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- วรรณภา สุขนรินทร์. การศึกษาการดำเนินงานเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะของผู้บริหารและผู้เลี้ยงดูเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- วัฒนา ปุญญฤทธิ์. แผนพัฒนาฉบับที่ 10 กับการจัดการศึกษาศิลปะปฐมวัย. 2551, (ออนไลน์) แหล่งที่มา: http://servnet.pnru.ac.th/article/research_pnru/teach/tr2.pdf. (2551, มีนาคม 25).
- วิชัย วงษ์ใหญ่. กระบวนทัศน์ใหม่ : การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคล ในคู่มือพัฒนาโรงเรียนด้านการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2541.
- วิชาการ, กรม. แนวทางการบริหารโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2544.
- วิชาการ, กรม. คู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 (อายุ 3-6 ปี). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2540.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. ศิลปศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, 2539.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. ศิลปศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วิมวอลอาร์ต, 2526.
- วีณา วโรตมะวิชัย วิรัตน์ ไวยกุล และ ปิยะรัตน์ วิภาสุรภณชวล. การศึกษาศภาพการจัดชั้นเรียนของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : สาขาวิชาประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2533.
- ศึกษาศึกษา, กระทรวง. คู่มือหลักสูตรการศึกษาศิลปะปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2547.
- ศึกษาศึกษา, กระทรวง. ระเบียบกระทรวงศึกษาว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานโรงเรียนเอกชน ประเภทสามัญศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา พ.ศ. 2549. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2549.
- ส. ศิวรักษ์. ศิลปะวิจารณ์ในทัศนะ ส. ศิวรักษ์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ศยาม, 2547.
- สตัยา สายเชื้อ. กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอเอสพรีนติ้งเฮ้าส์, 2541.

- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. แนวทางการศึกษาชุดวิชา หลักการและแนวคิดทางการปฐมวัย
ศึกษา หน่วยที่ 1-8. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2537.
- สมทรง อินสว่าง. หลักการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนในวิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อมสำหรับ
โรงเรียนและชุมชน เล่มที่ 2. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2531.
- สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. การวัดและประเมินแนวใหม่ : เด็กปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร:
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2545.
- สิริพรรณ ตันติรัตน์ไพศาล. ศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น,
2545.
- เสาวลักษณ์ อนุดิษฐ์. การพัฒนาโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็ก
วัยอนุบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- สุมน อมรวิวัฒน์ และ สมพงษ์ จิตระดับ. สาระและกิจกรรมการสอนวิชาหลักสูตรและการสอน
ระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2531.
- หฤทัย อรุณศิริ. การศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดสิงห์บุรี.
วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาการศึกษาปฐมวัย บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2551.
- หรรษา นิลวิเชียร. ปฐมวัยศึกษา หลักสูตรและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2535.
- อรพินทร์ ประสิทธิ์รัตน์. การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2533.
- อรุณ เยาวนารถ. การศึกษาปฐมวัย เอกสารประกอบการอบรมครูปฐมวัย 5/2548 สพท.นม.5
นครราชสีมา. 2552. (เอกสารอัดสำเนา)
- อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร และคณะ. โครงการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาระดับ “ปฐมวัย”.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศึกษาและสังคมแห่งชาติ,
2544.
- อรุณี ไคตรสมบัติ. การศึกษาทักษะของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่
เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักศึกษาสถาบันราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. สาขาวิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- อุบล ตู้อินดา. หลักและวิธีสอนศิลปะ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, 2535.

- Bae, J. H. Learning to Teach Visual Arts in an Early Childhood Classroom: The Teacher's Role as a Guide. Early Childhood Education Journal, Vol. 31, No. 4, (Summer 2004). 247-254.
- Best, John w. Research in Education 3rd ed. Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice-Hall, Inc. 1977.
- Deanna M. Swartout-Corbeil, RN. Enrollment in Early Childhood Education Programs. [online]. 2002. Available from <http://www.answers.com/topic/early-childhood-education>. (5/01/2010).
- Decker, C. A. and Decker, J.R. Planning and administering early childhood programs 6th ed. Upper Saddle River, N. J.: Printice-Hall. 1997.
- Eriksen, A. and Smith, V. Art Education and the Built Environment. Art Education, Vol.31 No.5 (September 1978): 4-8.
- Essa, Eva. Introduction to Early Childhood Education. 2nd ed. Albany : Delmar Publishers. 1996.
- Fink, A. Practicing research: Discovering Evidence that Matters. Sage Publications, 2008.
- Fraser B. J. and Fisher D. L. Predicting students' outcomes from their perceptions of classroom psychosocial environment. American Educational Research Journal, Vol. 19 (4 1982), 498-518.
- Herberholz, D. and Alexander, K. Developing Artistic and Perceptual Awareness:Art Practice in the Elementary Classroom. Dubuque, IA: William C. Brown Publishers, 1985.
- Lowenfeld, V. Creative and Mental Growth. 6th ed. United State of America: Macmillan, 1987.
- Neuman, S.B. and Roskos, K. (1990). Play, print, and purpose: Enriching plays environments for literacy development. Reading Teacher, 44(3). 8-214.
- McFee, J. K. and Degge, R. M. Art, Culture and Environment : A Catalyst for Teaching. California : Wadsworth Publishing Company. Inc, 1977.
- Murphy, J. Educational administration: A decade of reform. Thousand Oaks, CA: Sage. 1999.

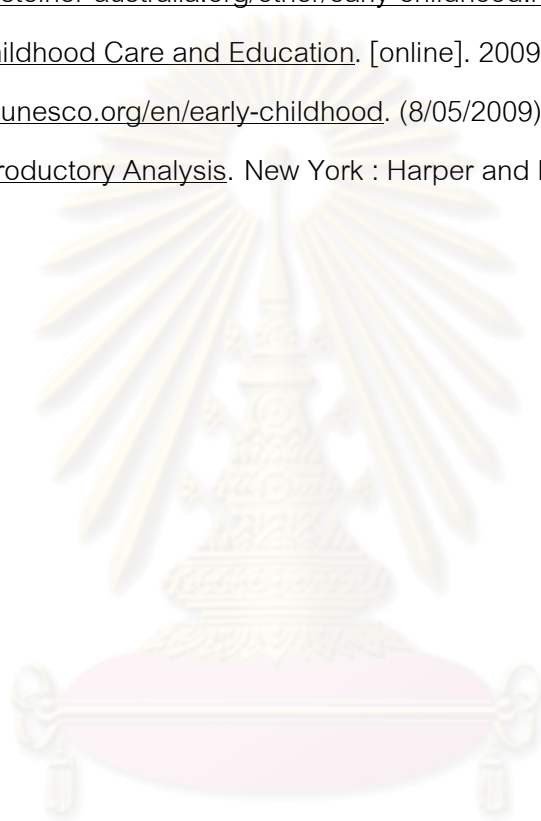
Smith, M. K. Fostering Creativity in the Early Childhood Classroom. Early Childhood Education Journal, Vol. 24, No. 2, 1996. 77-82.

Scholastic Inc. Classroom environment. Classroom Organization: The Physical Environment. [online]. 2008. Available from <http://www2.scholastic.com/browse/article.jsp?id=4134>. (5/01/2010).

Steiner School Australia. Early childhood. [online]. 2010. Available from <http://www.steiner-australia.org/other/early-childhood.html>. (20/01/2010).

UNESCO. Early Childhood Care and Education. [online]. 2009. Available from <http://www.unesco.org/en/early-childhood>. (8/05/2009).

Yamane, T. An Introductory Analysis. New York : Harper and Row. 1967.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

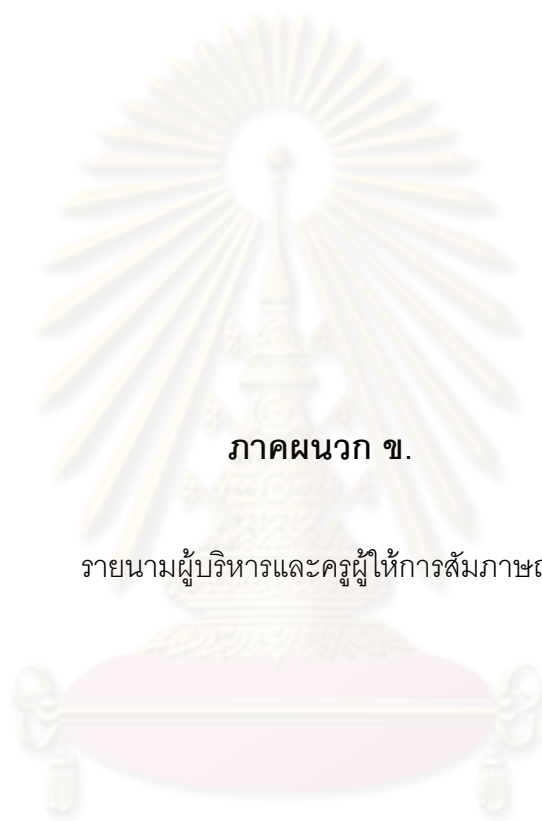
รายงานผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัย จำนวน 5 ท่าน

1. รองศาสตราจารย์ ดร. อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร
 อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ ปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรการสอนและเทคโนโลยี
 การศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภิสักดิ์ สินธุภาค
 อาจารย์ประจำสาขาวิชาครุศาสตร์สถาบันพัฒนกรรมและการออกแบบ สถาบันเทคโนโลยี
 พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศิริลักษณ์ ศรีกมล
 อาจารย์ประจำโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทินกร บัวพูล
 อาจารย์ประจำโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม
5. อาจารย์ วิรัตน์ คุ่มคำ
 อาจารย์ประจำโรงเรียนวัดสี่สุก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

รายนามผู้บริหารและครูผู้ให้การสัมภาษณ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1. ผู้บริหาร: อาจารย์ วศิน ปาลเดชพงศ์
 ครูสอนศิลปศึกษา: อาจารย์ พรรณี ลิ้มปนวงศ์แสน
 โรงเรียนอนุบาลก้องหล้า เขตหนองแขม
 วันที่ 18-19 พฤศจิกายน 2553 เวลา 9.00 – 11.30 น.
2. ผู้บริหาร: อาจารย์ อัมพวรรณ สิริรักษ์
 ครูสอนศิลปศึกษา: อาจารย์ บุษยา ชูหิรัญ
 โรงเรียนสุฤทัย แขวงท่าแร่ เขตบางเขน
 วันที่ 23 – 24 พฤศจิกายน 2553 เวลา 9.30 – 10.30 น.
3. ผู้บริหาร: อาจารย์ ชฎานิธิ แบริดี
 ครูสอนศิลปศึกษา: อาจารย์ อัมพร บุญมาดี
 โรงเรียนอนุบาลเตรียมศึกษา สาทร
 วันที่ 15 ธันวาคม 2553 เวลา 9.00 – 11.00 น.
4. ผู้บริหาร: อาจารย์ ศศิธร ผิวเหลือง
 ครูสอนศิลปศึกษา: อาจารย์ สุนิตา เจียมวิจิตรกุล
 โรงเรียนสารสาสน์วิเทศสายไหม
 วันที่ 16 ธันวาคม 2553 เวลา 8.30 – 11.30 น.
5. ผู้บริหาร: อาจารย์ ศิริประภา อยู่สุข
 ครูสอนศิลปศึกษา: อาจารย์ ภิญญาดา ลีลาชาวี
 โรงเรียน เขียวประสิทธิ์ศาสตร์ แขวงทุ่งมหาเมฆ
 วันพุธ 22 ธันวาคม 2553 เวลา 08.00 - 11.00 น.
6. ผู้บริหาร: อาจารย์ รศ.สมศรี เพ็ชรยิ้ม
 ครูสอนศิลปศึกษา: อาจารย์ณภัทรวรรณ ทองมา , อาจารย์เรวัต ทองมา
 โรงเรียนสาธิตพัฒนา (อนุบาลต้นกล้าสาธิต)
 วันที่ 11 มกราคม 54 เวลา 9.00 – 10.30 น.

7. ผู้บริหาร: อาจารย์ ผศ.ลัดดาวรรณ เจริญศักดิ์ศิริ
ครูสอนศิลปศึกษา: อาจารย์ อรพรรณ จันทบาล
โรงเรียนอนุบาลปรางทิพย์ ถ.วิภาวดี-รังสิต
วันที่ 12 มกราคม 54 เวลา 9.00 – 11.30 น.

8. ผู้บริหาร: อาจารย์ มณฑิรา ทวีสิน
ครูสอนศิลปศึกษา: อาจารย์ นวรัตน์ สุขेम
โรงเรียนอนุบาลแสงโสม ประชาชื่น
วันที่ 13 มกราคม 54 เวลา 9.00 – 11.30 น.

9. ผู้บริหาร: อาจารย์ จารุวรรณ ไตลักษณะล้ำ
ครูสอนศิลปศึกษา: อาจารย์ หัสตินทร์ ธิพรพันธุ์วิจิตสุขุม
โรงเรียนอนุบาลตันติเมธ ถนนเพชรบุรี-ประตูน้า
วันที่สี่มกราคม 19 มกราคม 2554 เวลา 9.00 น.

10. ผู้บริหาร: อาจารย์ อภิสิริ จรัลชวณะเพท
ครูสอนศิลปศึกษา: อาจารย์ อภิสิริ จรัลชวณะเพท
โรงเรียน อนุบาลบ้านรัก ถนนสุขุมวิท
วัน 20 มกราคม 2554 เวลา 9.00- 15.00 น.

11. ผู้บริหาร: อาจารย์ อนินทิตา ไปชะกฤษณะ
ครูสอนศิลปศึกษา: อาจารย์ วรศรา บุญช่วย
โรงเรียนสยามสามไตร เขตพระโขนง
วัน 21 มกราคม 2554 เวลา 9.00- 15.00 น.

12. ผู้บริหาร: อาจารย์ วินัย เชาวนดี
ครูสอนศิลปศึกษา: อาจารย์ วินัย เชาวนดี
โรงเรียนอนุบาลเชาวนดี เจริญนคร 28 เขตคลองสาน
วันที่ 28 มกราคม 2554 เวลา 8.30 – 11.00 น.

ภาคผนวก ค.

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถาม

สำหรับครูผู้จัดกิจกรรมศิลปศึกษา ระดับชั้นอนุบาล 1-3

เรื่อง การศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียน สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร

- คำชี้แจง**
- แบบสอบถามเพื่อการวิจัยนี้แบ่งเป็น 3 ตอน คือ
    - ตอนที่ 1 สถานภาพ และข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม
    - ตอนที่ 2 การจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ด้านกายภาพ และด้านสังคม ตามสภาพที่เป็นจริง และสภาพแวดล้อมที่พึงประสงค์ (Check-List , Rating Scale)
    - ตอนที่ 3 ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล(Open-ended)
  - การตอบแบบสอบถามขอความกรุณาครูผู้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ในระดับชั้นอนุบาล และโปรดตอบแบบสอบถามทุกข้อตามสภาพความเป็นจริง
  - ข้อมูลที่ได้จะนำไปใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น ดังนั้นการตอบแบบสอบถามของท่านจะไม่มีผลต่อสถานภาพและการปฏิบัติงานของท่านแต่ประการใด
  - โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน ( ) หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง และเติมข้อความลงในช่องว่าง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

- เพศ

( ) ชาย	( ) หญิง
---------	----------
- ปัจจุบันท่านอายุ

( ) ต่ำกว่า 20 ปี	( ) 21- 30 ปี	( ) 31- 40 ปี
( ) 41- 50 ปี	( ) 51 ปี ขึ้นไป	
- ระดับการศึกษา

( ) ปริญญาตรี	( ) ปริญญาโท
( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....	

4. ค่าตอบแทนเฉลี่ยต่อเดือน
 ( ) ต่ำกว่า 10,000 บาท   ( ) 10,001 – 19,999 บาท
 ( ) 20,000 – 29,999 บาท   ( ) 30,000 บาทขึ้นไป
5. ปัจจุบันท่านมีประสบการณ์การจัดการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลมาแล้ว
 รวมระยะเวลา.....ปี
6. ขณะนี้ท่านมีเด็กนักเรียนระดับชั้นอนุบาลที่อยู่ในความรับผิดชอบจำนวน.....คน
7. ท่านได้รับประสบการณ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล
 จากกิจกรรมใด
 ( ) ฝึกอบรม   ( ) งานสัมมนา
 ( ) การดูงาน   ( ) ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
 ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสิ่งแวดล้อมในกิจกรรม
 สร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ระดับอนุบาล

ขอให้ท่านพิจารณาว่า คุณลักษณะตามข้อคำถามมีสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมากน้อย
 เพียงใด และในอนาคตท่านประสงค์ให้คุณลักษณะดังกล่าวอยู่ในระดับใด เมื่อท่านพิจารณาแล้ว
 โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความรู้สึกของท่านที่สุดเพียงคำตอบ
 เดียว ในแต่ละช่องมีความหมาย ดังนี้

- 1 หมายถึง มีความเห็นด้วย **น้อยที่สุด**
- 2 หมายถึง มีความเห็นด้วย **น้อย**
- 3 หมายถึง มีความเห็นด้วย **ปานกลาง**
- 4 หมายถึง มีความเห็นด้วย **มาก**
- 5 หมายถึง มีความเห็นด้วย **มากที่สุด**

ตัวอย่าง

ข้อ ที่	สภาพแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ ศิลปะศึกษาของเด็กอนุบาล	ระดับความคิดเห็น												
		สภาพปัจจุบัน					สภาพที่พึงประสงค์							
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5			
1.	เด็กมีตู้เก็บสิ่งของ อุปกรณ์ส่วนตัว		✓										✓	

จากตัวอย่างหมายความว่า ปัจจุบันเด็กมีตู้เก็บสิ่งของ อุปกรณ์ส่วนตัว อยู่ในระดับน้อย โดยสภาพ
 ที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก

ข้อ ที่	สภาพแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ ศิลปศึกษาของเด็กอนุบาล	ระดับความคิดเห็น									
		สภาพปัจจุบัน					สภาพที่พึงประสงค์				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1.) สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ											
1.	มีพื้นที่ ทำกิจกรรมศิลปะภายในห้องเรียน ได้อย่างอิสระ										
2.	มีพื้นที่ ทำกิจกรรมศิลปะภายนอกห้องเรียน ได้อย่างอิสระ										
3.	หน้าต่างและประตูทางออกไม่มีสิ่งกีด ขวาง										
4.	ขนาดของห้องเรียนไม่ทำให้เด็กรู้สึก อึดอัด										
5.	สีของผนังห้องเรียนดูแล้วสบายตา										
6.	การจัดวางวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์มีความ เหมาะสม ปลอดภัยต่อเด็ก										
7.	มีอ่างล้างมือสำหรับเด็ก เพื่อทำความ สะอาดวัสดุ อุปกรณ์ทางศิลปะ										
8.	ขนาด ความกว้าง ความสูงของโต๊ะ เก้าอี้สอดคล้องกับสรีระ และการจัด กิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปศึกษา										
9.	โต๊ะ เก้าอี้เอื้อต่อการจัดวางได้ หลากหลายรูปแบบ										
10.	ตำแหน่งที่ครูดำเนินการสอนเด็กสามารถ มองเห็นได้อย่างชัดเจน										
11.	มีที่เก็บหรือพื้นที่จัดแสดงผลงานศิลปะ ของเด็ก										
12.	มีอุณหภูมิในห้องเรียนที่ทำให้เด็กรู้สึก สบายตัว อากาศถ่ายเท ไม่มีกลิ่นอับ										
13.	มีลมธรรมชาติพัดจากหน้าต่างหรือประตู เข้าสู่ห้องเรียน										
14.	มีความสว่างในห้องเรียนเพียงพอต่อ										

ข้อ ที่	สภาพแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ ศิลปศึกษาของเด็กอนุบาล	ระดับความคิดเห็น									
		สภาพปัจจุบัน					สภาพที่พึงประสงค์				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
25.	เด็กรู้สึกผ่อนคลาย เป็นอิสระขณะทำ กิจกรรมศิลปะ										
26.	เด็กมีความสุข สนุกสนาน ยิ้มแย้ม แจ่มใส ร่าเริง ขณะทำกิจกรรมศิลปะ										
27.	เด็กมีความกล้าและมีอิสระในการ แสดงออกทางศิลปะอย่างมีความสุข										
28.	เด็กเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ทางศิลปะ ด้วยตนเอง										
29.	เด็กพร้อมที่จะปรับตัวเข้ากับสังคมและ สิ่งแวดล้อม สามารถทำกิจกรรมศิลปะ ร่วมกับผู้อื่นได้ดี										
30.	เด็กมีส่วนร่วมในการจัดบรรยากาศทาง ศิลปะทั้งใน และนอกห้องเรียน										
31.	เด็กมีโอกาสตั้งคำถามเสมอขณะทำ กิจกรรมศิลปะ										
32.	ครูใกล้ชิดและเอาใจใส่เด็กทุกคนขณะ ทำกิจกรรมศิลปะ										
33.	ครูดูแลเด็กให้อยู่ในกฎกติกาได้เสมอ ในขณะที่ทำกิจกรรมศิลปะ										
34.	ครูและเด็กมีการตกลงกฎ กติกาในการ ทำกิจกรรมศิลปะร่วมกัน										
35.	ครูจัดกิจกรรมศิลปะได้เหมาะสมกับเด็ก แต่ละวัย										
36.	ความหลากหลายของการจัด ประสบการณ์และกิจกรรมศิลปะในชั้น เรียน										
	36.1 กิจกรรมการวาดภาพ										
	36.2 กิจกรรมระบายสีชนิดต่างๆ										

ข้อ ที่	สภาพแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ ศิลปะศึกษาของเด็กอนุบาล	ระดับความคิดเห็น									
		สภาพปัจจุบัน					สภาพที่พึงประสงค์				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
	36.3 กิจกรรมการพิมพ์ภาพด้วยวัสดุ ชนิดต่างๆ										
	36.4 กิจกรรม การแกะสลักด้วยวัสดุ ชนิดต่างๆ										
	36.5 กิจกรรมการปั้นด้วยวัสดุชนิดต่างๆ										
	36.6 กิจกรรมการประดิษฐ์ด้วยวัสดุ ชนิดต่างๆ										
	36.7 กิจกรรมเกี่ยวกับสี เช่น พับสี หยด สี เป่าสี										
	36.8 กิจกรรมฉีก ตัด แปะ ปะติด										
	36.9 กิจกรรมผูก ร้อย เช่น ร้อยลูกปัด หรือวัสดุอื่นๆ										
	36.10 กิจกรรมอื่นๆ (โปรดระบุ).....										

ส่วนที่ 3 หลักการจัดสิ่งแวดล้อม ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับ
กิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล

1. ท่านมีแนวทางในการออกแบบห้องเรียนอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

2. โปรดระบุ ปัญหาเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลที่ท่านพบอยู่ในปัจจุบัน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านต้องการการสนับสนุนด้านใดบ้างเพื่อพัฒนาการจัดสภาพแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์และเพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โปรดระบุ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. โปรดระบุ รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา หรือกิจกรรมศิลปะศึกษาที่ท่านได้สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อพัฒนาทักษะด้านต่างๆ ของเด็กให้มีความสุขกับการทำกิจกรรมมากขึ้น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามค่ะ

นางสาว สุธมนา สัมมาทิพย์ (ผู้วิจัย)

แบบสัมภาษณ์

สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

เรื่อง การศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียน
สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น 2 ตอนได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็น นโยบาย และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมใน

กิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมด้านกิจกรรม และ
สภาพแวดล้อมด้านบุคคล (Open-ended)

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-สกุล .....

2. ตำแหน่ง

( ) ผู้อำนวยการโรงเรียน / ครูใหญ่

( ) ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน ฝ่าย .....

( ) อื่นๆ .....

3. โรงเรียน .....

4. ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจของโรงเรียน

ปรัชญา

คือ .....

.....

.....

วิสัยทัศน์

คือ .....

.....

.....

พันธกิจ

คือ .....

.....

.....

5. จำนวนครูระดับชั้นอนุบาล.....คน เป็นครูที่จัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรม
สร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล.....คน และจำนวนนักเรียนระดับชั้น
อนุบาล.....คน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นด้านนโยบาย แนวโน้ม และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในกิจกรรม
สร้างสรรค์ศิลปะศึกษา ทั้งด้านกายภาพ ด้านกิจกรรม และด้านบุคคล

1. ปัจจุบัน โรงเรียนมีลักษณะการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล
เป็นอย่างไร

1.1 ด้านกายภาพ :

.....

.....

.....

.....

.....

1.2 ด้านสังคม :

1.2.1 ด้านบุคคล

.....

.....

.....

.....

.....

1.2.2 ด้านกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่า ในอนาคตนโยบายด้านการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาของ
โรงเรียนควรมีแนวโน้มเป็นอย่างไร

2.2 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ .....

.....
.....
.....
2.3 สภาพแวดล้อมด้านสังคม :

2.3.2 ด้านบุคคล .....

.....
.....
2.3.3 ด้านกิจกรรม.....

3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาให้มีประสิทธิภาพ
ยิ่งขึ้น

3.2 ด้านกายภาพ : .....

.....
.....
.....
3.3 ด้านสังคม :

3.3.2 ด้านบุคคล .....

.....
.....
3.3.3 ด้านกิจกรรม.....

4 ปัญหาอุปสรรคของการจัดสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาเด็กปฐมวัย

.....
.....
.....
.....
.....

แบบสัมภาษณ์ สำหรับครูผู้สอน

เรื่อง การศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียน
สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น 2 ตอนได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักการจัดสิ่งแวดล้อม ปัญหาและความ

ต้องการเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล (Open-ended)

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-สกุล .....
2. ตำแหน่ง .....
3. โรงเรียน .....
4. ปัจจุบันท่านมีประสบการณ์การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลมาแล้ว
รวมระยะเวลา .....ปี
5. ท่านมีเด็กนักเรียนระดับชั้นอนุบาลที่อยู่ในความรับผิดชอบจำนวน.....คน
6. ท่านได้รับประสบการณ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาจากกิจกรรมใด
( ) ฝึกอบรม ( ) งานสัมมนา
( ) การดูงาน ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2 ท่านมีหลักการจัดสิ่งแวดล้อม ปัญหา/แนวทางแก้ไข และความต้องการเกี่ยวกับการจัด
สิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลอย่างไร

1. **ด้านกายภาพ** (ลักษณะของการจัดสิ่งแวดล้อมภายในห้องเรียน การจัดพื้นที่ การ
คัดเลือกสื่อ เฟอร์นิเจอร์ที่ใช้ ระบบไฟฟ้า แสง เสียงเป็นอย่างไร ภายในห้องเรียนได้รับการตกแต่ง
ให้อยู่ในสภาพที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เหมาะสมกับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา มีวัสดุ อุปกรณ์
การสอนอย่างเพียงพอในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา มีป้ายนิเทศเพื่อติดตามข่าวสาร
และผลงานด้านศิลปะของเด็ก มีการแสดงผลงานดีเด่นทางศิลปะของเด็ก มีมุมเสริมความรู้ และ
มุมหนังสือด้านศิลปะให้เด็กได้อ่านหรือไม่

.....
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. **ด้านบุคคล** (แนวทางและวิธีการสอน พฤติกรรม และท่าทางระหว่างครูกับเด็ก โดยเน้น พฤติกรรมทางสังคม อารมณ์ความรู้สึกของครู การส่งเสริมหรือช่วยเหลือเด็กขณะทำกิจกรรม ศิลปะ และระหว่างการสอนศิลปะอย่างไรบ้าง)

.....

.....

.....

.....

.....

3. **ด้านสภาพแวดล้อมด้านกิจกรรม** (รูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับ ความถนัด ความสนใจ และความสามารถของเด็กอย่างไร มีการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลป์ศึกษา ที่ส่งเสริมวิถีคิด และสรุปเป็นแนวคิดเป็นของตนเองหรือไม่ มีการสอนเสริม และส่งเสริมให้เด็กมี ความรู้ ความสามารถ ความถนัด การจัดกิจกรรมพัฒนา กิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตร ศิลปศึกษาหรือไม่ มีสื่อการเรียนรู้ศิลปะที่หลากหลาย ใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา ในการจัดการเรียนรู้ศิลปะอะไรบ้าง มีการส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน มีการนิเทศภายในอย่าง เป็นระบบ และต่อเนื่อง มีการประเมินตามสภาพจริงหรือไม่)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสังเกต

เรื่อง การศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียน สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนใน กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

แบบสังเกตนี้ผู้วิจัยเป็นผู้บันทึก โดยสังเกต การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาในระดับชั้นอนุบาลด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

ส่วนที่ 1 ด้านกายภาพ

สภาพแวดล้อมทางกายภาพ	สภาพแวดล้อมที่สังเกตได้	หมายเหตุ/คำอธิบายเพิ่มเติม
1. ขนาดห้องเรียน	กว้าง.....เมตร ยาว .....เมตร	
2. จำนวนเด็กนักเรียน	.....คน	
3. รูปแบบการวางโต๊ะสำหรับทำกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษา	( ) รูปสี่เหลี่ยม ( ) รูปวงกลม ( ) รูปตัววี ( ) อื่นๆ	( ) เด็กทุกคนมองเห็นการสอนของครู ( ) ครูมองเห็นเด็กทุกคน
4. การออกแบบห้องเรียนและแผนผังห้องเรียน	วาดแผนผังห้องเรียนและการจัดวางสิ่งของ เช่น เฟอร์นิเจอร์ ชั้น มุมกิจกรรม ที่ว่าง ที่นั่งเรียน พื้นที่ทางเดินที่สะดวก อีสุระ ไม่แออัด ฯลฯ	
5. การตกแต่งห้องเรียนเพื่อการสร้างบรรยากาศด้านศิลปะ	รูปภาพ บอร์ด เฟอร์นิเจอร์ไม้ประดับ เป็นต้น	

สภาพแวดล้อมทางสังคม	สภาพแวดล้อมที่สังเกตได้	หมายเหตุ/ คำอธิบายเพิ่มเติม
	หลังมีการสอน	
3. ลักษณะการจัดการเรียน การสอนศิลปะ	☐ การสอนแบบยึดครูเป็นศูนย์กลาง ☐ การสอนแบบยึดนักเรียนเป็น ศูนย์กลาง ☐ การสอนแบบครูและนักเรียน วางแผนร่วมกัน	
4. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและ เด็กในกิจกรรมสร้างสรรค์ ศิลปะศึกษา	☐ นักเรียนมีโอกาสได้ตอบกับผู้สอน ครู สนใจความสุขของเด็ก ☐ นักเรียนสนใจที่จะมีส่วนร่วมมากกว่า การฟังเพียงอย่างเดียว ☐ นักเรียนมีอิสระในการตัดสินใจ ควบคุมพฤติกรรมและการเรียนรู้ของ ตนเอง แก้ปัญหาและการเสาะหาความ จริงอย่างอิสระ ☐ การแสดงออกของนักเรียนในด้าน ต่างๆ ตามความสามารถอย่างเหมาะสม ☐ อื่นๆ	

ส่วนที่ 3 ข้อสังเกตอื่นๆ เพิ่มเติม

.....

.....

.....

ระบุ วัน / เวลา / สถานที่ ที่ทำการสังเกต

.....

ภาคผนวก ง.

ภาพสิ่งแวดล้อมสำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาระดับอนุบาล
(ด้านกายภาพ ด้านบุคคล และด้านกิจกรรม)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ด้านกายภาพ

แสงสว่าง โทนสี และการตกแต่งห้องเรียน

มุมศิลปะในห้องเรียน

มุมผัก ผลไม้ และอาหารสำเร็จรูป

มุมเครื่องมือช่าง

มุมหนังสือ และความรู้

ห้องเรียนศิลปศึกษา

บริเวณหน้าชั้นเรียน

ภาพการ์ตูนบนผนังด้านนอกห้องเรียน

ชั้นวางอุปกรณ์และผลงานศิลปะ

อ่างล้างมือในห้องเรียนศิลปะ

ห้องโถงสำหรับทำกิจกรรมศิลปะภายนอก

ห้องโถงสำหรับทำกิจกรรมศิลปะภายนอก

สิ่งแวดล้อมภายนอกห้องเรียน

สนามเด็กเล่น พื้นเป็นทราย

ตู้ปลา สื่อการสอนจากธรรมชาติ

การแสดงผลงานศิลปะของเด็กนักเรียนโดยการติดไว้ตามผนังของห้องเรียน

การแสดงผลงานศิลปะของเด็กนักเรียนโดยการวางไว้ในบริเวณห้องเรียน

การแสดงผลงานศิลปะของเด็กนักเรียนโดยการแขวนไว้ในห้องเรียน

การแสดงผลงานศิลปะของเด็กนักเรียนโดยการหนีบแขวนติดผนังห้องเรียน

การจัดนิทรรศการแสดงผลงานศิลปะของเด็กนักเรียน

ด้านบุคคล

เด็กๆนั่งสมาธิก่อนทำกิจกรรมศิลปะ

เด็กนักเรียนฟังนิทานจากคุณครูด้วยความสนใจ ก่อนทำกิจกรรมศิลปะ

ครูดูแลเด็กนักเรียนอย่างใกล้ชิด ขณะทำกิจกรรมศิลปะ

ครูฝึกการจับสีให้เด็กนักเรียนอย่างใกล้ชิด

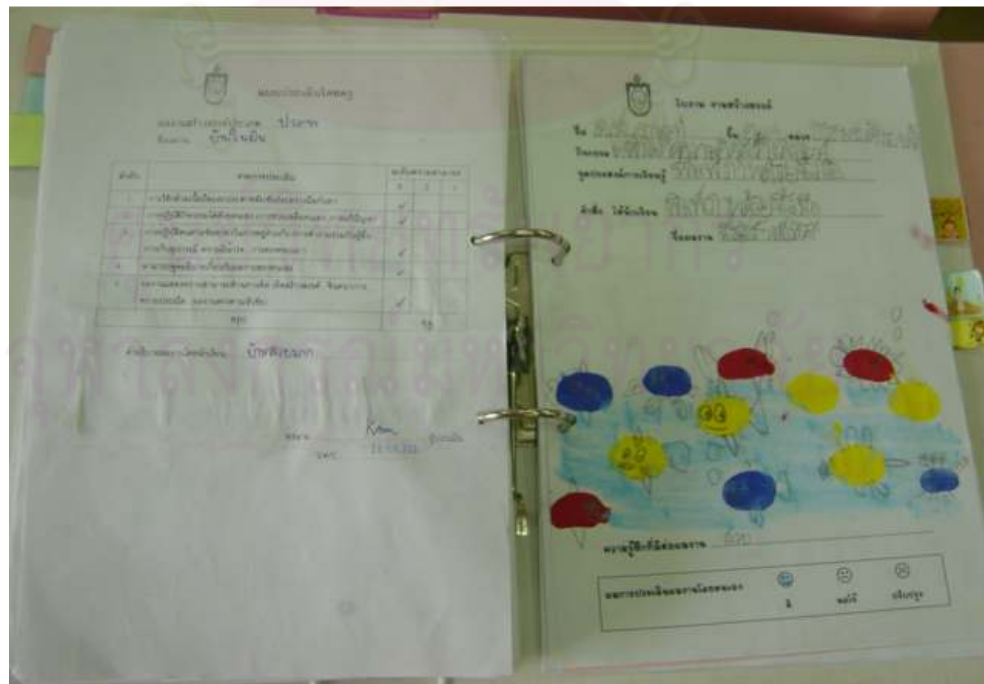
เด็กนักเรียนนำผลงานศิลปะ (หน้ากากผีเสื้อ) ที่ตนทำเสร็จแล้วมาใส่
และทำท่าบีนกันอย่างสนุกสนาน

เด็กนักเรียน สนุกสนาน ร่าเริงกับผลงานศิลปะที่ตนทำ

เด็กนักเรียนได้ใช้ประโยชน์และเห็นคุณค่าจากงานศิลปะที่ตนทำขึ้น

แฟ้มสะสมงานของเด็กนักเรียนรายบุคคล

กิจกรรมปั้นดินน้ำมันเป็นรูปต่างๆ ตามจินตนาการของเด็กนักเรียน โดยนั่งทำ
กิจกรรมเป็นกลุ่มๆ ทำให้ได้เรียนรู้และมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน

กิจกรรมร้อยลูกปัด แบ่งกันทำเป็นกลุ่ม

กิจกรรมกลุ่มร่วมกันวาดภาพบนกระดาษแผ่น

กิจกรรมภาพพิมพ์ ฝนสีพื้นผิวจากของต้นไม้

กิจกรรมประดิษฐ์ดอกไม้จากเศษวัสดุ

กิจกรรมประดิษฐ์กระทง และเก็บดอกไม้บริเวณโรงเรียน

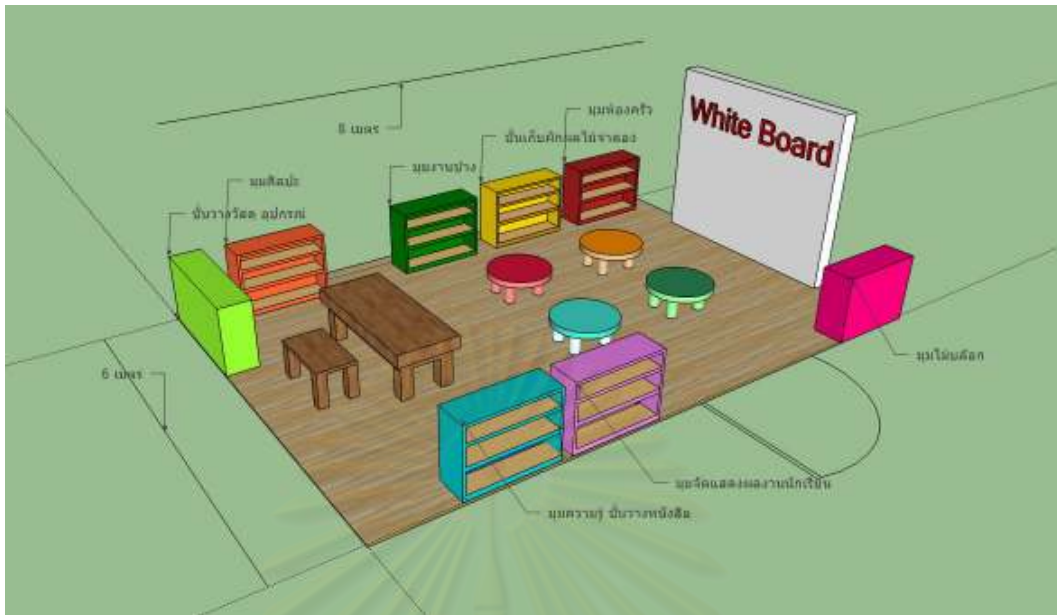

กิจกรรมปั้นดินน้ำมัน

กิจกรรมทำเซ็งเทียนจากเศษวัสดุ

สรุปแผนผังห้องจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะศึกษาที่ได้จากการสังเกต

แบบที่ 1 เป็นห้องเรียนที่ประกอบด้วยมุมต่างๆ หลายมุม เช่น มุมบล็อก มุมความรู้ มุมบทบาทสมมติ เป็นต้น โดยแต่มุมจัดวางไว้ชัดเจน เว้นพื้นที่ส่วนใหญ่ไว้สำหรับทำกิจกรรมศิลปะ ส่วนกลางห้องจะเป็นโต๊ะนักเรียนที่มีลักษณะต่างๆ กัน เช่น โต๊ะทรงกลม โต๊ะรูปสี่เหลี่ยม

แบบที่ 2 เป็นห้องศิลปะที่จัดเป็นห้องโถง ภายในห้องมีเฉพาะวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะเท่านั้น ส่วนโต๊ะมีทั้งโต๊ะทรงกลม โต๊ะรูปสี่เหลี่ยมวางไว้กลางห้อง พร้อมเก้าอี้ที่เบาและแข็งแรง เด็กสามารถเคลื่อนย้ายเก้าอี้ได้ด้วยตนเอง และยังมีพื้นที่โถงสำหรับตากผลงานที่ยังไม่แห้ง หรือสำหรับโชว์ผลงาน ตลอดจนพื้นที่เหล่านี้ยังมีไว้สำหรับเด็กใช้ทำกิจกรรมต่างๆ หรือเดินเล่นได้อย่างอิสระ

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาว สุมนา สัมมาทิพย์ เกิดเมื่อ 6 กรกฎาคม พ.ศ.2527 สำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิต จากสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2549 ด้วยการศึกษาศิลปะภายใต้การนิเทศ โครงการ “ออกแบบเฟอร์นิเจอร์ภายในมุมอ่านหนังสือสำหรับเด็กอนุบาล โดยได้รับแรงบันดาลใจจาก Monster” และได้ตีพิมพ์หนังสือนิทานเรื่อง Monster ผู้กล้าล่าปีศาจ สำนักพิมพ์Pass Education และในปีการศึกษา 2550 ได้เข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจุบันประกอบวิชาชีพข้าราชการครู สังกัดกรุงเทพมหานคร และใช้เวลากับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะส่วนตัว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย